

สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว ANTI-REALISM กับการรับรู้ความหมายและสุนทรียะของผู้ชม

นางสาว มรรยาท พงษ์ไพบูลย์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-13-1822-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TELEVISION DOCUMENTARY WITH ANTI-REALISTIC IMAGES
AND VIEWERS' PERCEPTION OF MEANING AND AESTHETIC VALUE

Miss Munyai Phongphaiboon

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-13-1822-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว ANTI-REALISM กับการรับรู้ความหมาย
และสุนทรียะของผู้ชม

โดย

นางสาว มรรยาท พงษ์ไพบูลย์

สาขาวิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ สุภาพร โพธิ์แก้ว

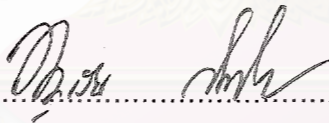
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์

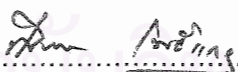
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวัญเรือน กิติวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์ สุภาพร โพธิ์แก้ว)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พันธุ์พิพัฒน์)

มรรยาท พงษ์ไพบูลย์ : สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว ANTI-REALISM กับการรับรู้
 ความหมายและสุนทรียะของผู้ชม. (TELEVISION DOCUMENTARY WITH ANTI-
 REALISTIC IMAGES AND VIEWERS' PERCEPTION OF MEANING AND
 AESTHETIC VALUE) อ. ที่ปรึกษา : อ.สุภาพร โพธิ์แก้ว, 264 หน้า. ISBN 974-13-
 1822-7.

งานวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้เป็นงานผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ
 ค้นคว้าและสร้างสรรค์วิธีการนำเสนอรายการสารคดีแนวใหม่ โดยนำภาพตามแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของ
 Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดี รวมทั้งทดสอบประสิทธิผลของรายการที่มีต่อการรับรู้
 ความหมาย และอารมณ์ของผู้ชม

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้แบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การทดลองผลิตรายการ ใช้วิธี
 วิจัยเชิงสร้างสรรค์ ขั้นตอนที่สอง คือ การทดสอบประสิทธิผลของรายการ แบ่งเป็น 1.ใช้วิธีวิจัยภาค
 สนาม ประกอบการสัมภาษณ์กลุ่ม กับผู้ชมทั่วไปจำนวน 35 คน 2.ใช้วิธีสนทนากลุ่ม กับนักวิชาชีพและ
 นักวิชาการทางด้านสารคดีโทรทัศน์ จำนวน 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism ในสารคดีโทรทัศน์สามารถทำให้ผู้ชมรับรู้และ
 เข้าใจความหมายของรายการได้ ทั้งความหมายโดยตรงและความหมายนัยแฝง ในขณะที่การรับรู้และ
 เข้าใจความหมายของภาพที่ใช้จะค่อนข้างหลากหลายไปตามการตีความ อันเนื่องมาจากลักษณะทาง
 จิตวิทยา และค่านิยม วิถีชีวิตของผู้ชม อย่างไรก็ตาม การตีความหมายของภาพที่หลากหลายนั้นไม่
 ส่งผลทำให้การรับรู้ประเด็นหลักของเรื่องเสียไป นอกจากนี้ การรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ชมยังเป็น
 ผลมาจากการรับรู้และเข้าใจความหมายที่ถูกต้องของเรื่องอีกด้วย

สารคดีเชิงทดลองที่ใช้ภาพแนว Anti-realism เรื่องนี้ยังสามารถคงคุณลักษณะของความเป็น
 สารคดีไว้ได้ และถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำไปใช้สำหรับการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ เนื่อง
 จากสามารถที่จะ 1.กระตุ้นให้ผู้ชมได้ใช้ความคิด 2.เน้นความหมายนัยแฝง อารมณ์ ความรู้สึกของเรื่อง
 3.แสดงถึงเนื้อหาที่เป็นนามธรรม แต่ขณะเดียวกัน การใช้ภาพดังกล่าวต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้ชม
 และบริบททางการสื่อสารให้มาก

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4285113628 MAJOR: MASS COMMUNICATION

KEYWORD: TV DOCUMENTARY / ANTI-REALISM / TV PRODUCTION

MUNYAT PHONGPHAIBOON : TELEVISION DOCUMENTARY WITH ANTI-REALISTIC IMAGES AND VIEWERS' PERCEPTION OF MEANING AND AESTHETIC VALUE. THESIS ADVISOR: SUPAPORN PHOKAEW, 264 pp. ISBN 974-13-1822-7.

This qualitative research was to produce the experimental TV documentary with the objectives to find and create the new presentation techniques using anti-realistic images, and to assess their effectiveness in relation to the viewer's perception of meaning and aesthetic value.

The research methodology was divided into 2 steps. Firstly, the TV documentary was produced, utilizing creative research. Secondly, the program's effectiveness was assessed, using 1.field experiment and group interview with 35 viewers, 2.focus group with 10 TV documentary producers and academicians.

It is found that, by using anti-realistic images in TV documentary, the viewers are able to perceive the denotative meanings and also clarify the connotative meanings. However the interpretations of images vary with the viewer's psychographic and value & lifestyle. Although the viewers interpret the images differently, they can still perceive the key messages of the story. In addition, the viewers' emotions and feelings depend on their perceptions of true meanings.

By using the anti-realistic images, this program still maintains the characteristics of TV documentary. This new presentation offers new alternative in producing TV documentary that is capable of 1.stimulating the viewer's thinking; 2.clarifying the connotative meanings, emotion, and feeling; 3.telling abstract messages. Nevertheless, the characteristics of the viewers and the context of communication should be taken into consideration whenever anti-realistic images are used.

Department Mass Communication

Student's signature.....

Field of Study Mass Communication

Advisor's signature.....

Academic year 2001

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยแรงกาย แรงใจ และแรงความคิดของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย อันได้แก่ อาจารย์สุภาพร โพธิ์แก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำแนะนำทั้งทางด้านการศึกษาและชีวิต เป็นคุณครูทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ช่วยเปิดมุมมองและทัศนคติต่อโลกของลูกศิษย์คนนี้ให้กว้างไกลยิ่งขึ้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญเรือน กิติวัฒน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พันธุ์พิพัฒน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยช่วยชี้แนะทุกครั้งที่ลูกศิษย์คนนี้เริ่มเกิดปัญหา สับสน และมีนงงกับการทำวิจัย ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุก ๆ ท่านที่ได้ให้ข้อมูล ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ยิ่ง และขอขอบคุณกองทุนประดิษฐ์ กัลย์จาฤกที่เห็นถึงคุณค่าและช่วยสนับสนุนทุนในการวิจัยครั้งนี้

การเข้าไปถ่ายทำภายในค่ายผู้ลี้ภัยคงไม่สามารถเป็นไปได้ถ้าไม่มีคุณแพรงกี, คุณเลอว่า, คุณแดนเนียล และลุงเล็ก ขอขอบคุณเชอริ, พอลลาท, ผิง ที่คอยช่วยเป็นสื่อกลางทางภาษา, ะเชอ คุณครูที่อดทนสอนภาษากะเหรี่ยงให้กับนักเรียนคนนี้, มุลนิธิเอเซียทัศน์ ที่ช่วยเอื้อเฟื้อภาพประกอบ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการถ่ายทำเป็นอย่างดี ทุกรูปก็ตาม ต้องขอกล่าวคำอำลาขอโทษและเสียใจอย่างยิ่ง สำหรับชีวิตของมดที่ต้องตายไปขณะถ่ายทำรายการ ความดีที่เกิดจากการทำวิจัยครั้งนี้ จึงขออุทิศให้แก่มดทั้งหลายเหล่านั้นด้วย

ช่วงเวลาที่ยากที่สุดคือ เวลาของการถ่ายทำภาพแนว Anti-realism แต่ผู้วิจัยก็ผ่านมาได้ เพราะเพื่อน ๆ ที่มาช่วยเป็นลูกมือ คอยให้คำแนะนำด้านเทคนิค ให้ยืมของต่าง ๆ ช่วยประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์สำหรับการถ่ายทำ เพื่อลดงบประมาณในกระเป๋าของผู้วิจัย แม้ว่าการถ่ายทำในหลาย ๆ ครั้งจะไม่ได้ผลออกมาอย่างที่ตั้งใจ บาง shot ต้องถ่ายทำใหม่ไม่รู้กี่สิบรอบ ทำให้รู้สึกเสียดายกำลังใจไปบ้าง แต่เมื่อได้เห็นถึงน้ำใจของเพื่อน ๆ ก็ทำให้มีแรงที่จะสู้ต่อ ขอขอบคุณจริง ๆ สำหรับพี่ตุ้ม หนูย ก้อย ตู ปอนด์ หวาน พี่หนู แม็ค เจ๊ียบ กอล์ฟ น้องจืด และเพื่อน ๆ อีกหลายคนที่ไม่ได้มา แต่ก็คอยให้กำลังใจโดยตลอด, น้ำหล่อ พี่รังสรรค์และพฤษภา ที่คอยเปิดห้องสตูดิโอ และช่วยจัดหาอุปกรณ์สำหรับการถ่ายทำ, ภาควิชาการสื่อสารมวลชนที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปใช้สถานที่และอุปกรณ์ของภาควิชาฯได้ และขอขอบคุณพี่บีม ศรัณย์ นาคะประทีป ที่แสนจะใจดี อนุญาตให้ผู้วิจัยใช้ห้องตัดต่อ ในราคาที่ถูกแสนถูกอย่างไม่น่าเชื่อ

ท้ายสุดนี้ บุคคลที่ไม่สามารถจะลืมได้ ขอขอบคุณค่ะ คุณพ่อ คุณแม่ ที่เข้าใจและคอยอยู่เคียงข้างลูกคนนี้เสมอมา ไม่ว่าในเวลาใด ๆ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1. พัฒนาการของงานสารคดี.....	2
2. สารคดีทางเสียง : การเริ่มต้นที่แตกต่าง.....	6
3. สู่ยุคใหม่ของสารคดีในสื่อโทรทัศน์.....	8
4. จากอดีตสู่ปัจจุบันของสารคดีโทรทัศน์แบบไทย ๆ.....	10
5. วิกฤตการณ์ของงานสารคดี.....	16
6. การทดลองเรื่องภาพสารคดีในอดีต.....	21
ข้อสันนิษฐานในการวิจัย.....	22
ปัญหาคำวิจัย.....	22
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	22
ขอบเขตของการวิจัย.....	23
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	23
นิยามศัพท์.....	23
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	24
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
แนวคิดเรื่องสารคดี : ความหมาย พันธกิจ และวิธีการนำเสนอ.....	25
ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ : ความงาม และการสื่อความหมายทางภาพ.....	32
แนวคิดของศิลปะ Realism และ Anti-realism.....	52
แนวคิดเรื่องการรับรู้ความหมาย และสุนทรียะ.....	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	70
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	77
การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง.....	77
1. ขั้นตอนของการผลิตรายการ.....	77
2. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	79
การทดสอบผลจากการรับชมรายการ.....	79
1. แหล่งข้อมูล.....	79
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	80
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	82
4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
5. การนำเสนอข้อมูล.....	83
บทที่ 4 การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง เรื่อง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์”.....	84
ความเป็นมาของการผลิตรายการสารคดี เรื่อง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์”.....	84
ความเป็นมาของเนื้อหา และจุดมุ่งหมายของรายการ.....	85
รูปแบบการใช้ภาพในรายการ.....	87
ขั้นตอนในการผลิตรายการ.....	89
บทรายการสารคดีเชิงทดลอง เรื่อง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์”.....	92
คำอธิบายความหมายนัยแฝงของภาพ Anti-realism แต่ละภาพ.....	113
ผลการทดสอบเครื่องมือ.....	124
บทที่ 5 ผลการทดสอบรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง.....	125
ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป.....	125
ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ และนักวิชาชีพทางด้านสารคดี.....	131
ประสิทธิผลของภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดี.....	131
1. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท A $\rightarrow$ A, A.....	133
2. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท A $\rightarrow$ A.....	134
3. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท A $\rightarrow$ B.....	139

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท A → @.....	150
ประสิทธิผลของรายการสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism.....	152
1. การสื่อความหมาย.....	152
2. การสร้างอารมณ์ ความรู้สึก.....	159
3. การยอมรับรายการ.....	164
4. ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับรายการ.....	181
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	189
สรุปผลการวิจัย.....	189
อภิปรายผล.....	196
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	202
ข้อเสนอแนะ.....	203
รายการอ้างอิง.....	205
บรรณานุกรม.....	211
ภาคผนวก.....	214
ภาคผนวก ก สรุปความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป.....	215
ภาคผนวก ข สรุปความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพ.....	245
ภาคผนวก ค แบบสำรวจความคิดเห็นต่อรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง.....	259
ภาคผนวก ง จำนวนประชาชนเชื้อสายกะเหรี่ยงที่อยู่ในค่ายผู้อพยพ.....	261
ภาคผนวก จ เครดิตท้ายรายการสารคดี.....	262
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	264

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ 1.1	จำนวนรายการสารคดีที่ผลิตโดยคนไทย แยกตามสถานี (มิ.ย.-ก.ค.43).....	12
ตารางที่ 1.2	เนื้อหาของรายการสารคดี เรียงตามลำดับจำนวน (มิ.ย.-ก.ค.43).....	14
ตารางที่ 1.3	จำนวนรายการสารคดีที่มุ่งโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ (มิ.ย.-ก.ค.43).....	15
ตารางที่ 1.4	รูปแบบการเขียนบทในรายการสารคดีที่ผลิตโดยคนไทย (มิ.ย.-ก.ค.43).....	15
ตารางที่ 1.5	วิธีการนำเสนอภาพในรายการสารคดีที่ผลิตโดยคนไทย (มิ.ย.-ก.ค.43).....	16
ตารางที่ 4.1	บทและภาพของรายการสารคดีเชิงทดลอง.....	92
ตารางที่ ง	จำนวนประชาชนเชื้อสายกะเหรี่ยงที่อยู่ในค่ายผู้อพยพ (ธ.ค.2543).....	261

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ	หน้า
แผนภาพที่ 2.1 ลักษณะของการรับรู้ความงาม.....	62
แผนภาพที่ 2.2 ส่วนประกอบของประสบการณ์สุนทรีย์.....	64
แผนภาพที่ 2.3 การนำทฤษฎี และแนวคิดมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย.....	69

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อโลกมนุษย์เดินทางเข้าสู่ยุคแห่งการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ผู้คนต่างต้องการค้นคว้าแสวงหาเหตุผล และหลักฐานที่เป็นประจักษ์นิยมให้กับสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ปรัชญาการณืเหล่านี้ มีเพียงมีผลต่อมิติทางด้านสังคมและการศึกษาเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลต่อเนื่องไปสู่มิติทางด้านศิลปะ วรรณกรรม และการละครอีกด้วย

ราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 Emile Zola นักเขียนชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวความคิดขึ้นว่า ในขณะที่วิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ในโลกสมัยใหม่เป็นอย่างมาก แล้วเหตุใด วรรณกรรมและการละครจึงหันหลังให้วิทยาศาสตร์และความจริงตามธรรมชาติจนหมดสิ้น มุ่งแต่จะให้ความบันเทิงที่เพ้อฝันเกินความจริง โดยไม่มองดูเหตุผลจากชีวิตเลยแม้แต่น้อย แนวความคิดนี้ได้กลายเป็นจุดกำเนิดของศิลปะแนว Naturalism (ธรรมชาตินิยม) และ Realism (สัจนิยม) (สไตน์ พันธุมโกมล, 2537: 66)

อิทธิพลของวรรณกรรมและการละครแนว Realism และ Naturalism ได้ส่งผลมาสู่วงการภาพยนตร์ด้วย กล่าวคือ ทำให้เกิดการสร้างภาพยนตร์แนว Realism ที่เน้นเนื้อหาและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากขึ้น จากเดิมที่จะมีแต่กระแสของภาพยนตร์แนว Formalism (รูปแบบนิยม) ที่เน้นอารมณ์ ศิลปะทางภาพ และเทคนิคการนำเสนอเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่การกำเนิดของ "ภาพยนตร์สารคดี" ในเวลาต่อมา

---

* คำว่าส่วนใหญ่มักจะใช้คำว่า Realism และ Naturalism ควบคู่กันไป เมื่อหมายถึงศิลปะแนว "เหมือนชีวิต" ซึ่งเสนอเรื่องราวอย่าง "สมจริง" และ "เป็นธรรมชาติ" อย่างไรก็ตาม เราสามารถแยกแยะความแตกต่างของคำทั้งสองนี้ได้ กล่าวคือ Realism จะให้ภาพชีวิตตามความเป็นจริง ไม่เพ้อฝัน หรือเติมไปด้วยเรื่องราวที่เหลือเชื่อ มองชีวิตด้วยสายตาที่เป็นกลาง แล้วสะท้อนภาพออกมาตามความเป็นจริงที่เห็น ทำให้มีความใกล้เคียงชีวิตมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยไม่เสริมแต่งหรือบิดเบือน ส่วน Naturalism จะยึดทฤษฎีและหลักเกณฑ์เคร่งครัดกว่าคือ ต้อง "เหมือนจริง" ทุกกระเบียดนิ้ว (สไตน์ พันธุมโกมล, 2537: 63-65)

1. พัฒนาการของงานสารคดี

ตามความเป็นจริงแล้ว ภาพยนตร์เรื่องแรก ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ก็มีลักษณะเป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์จริง ไม่ว่าจะเป็นภาพการจามของ Fred Ott (1893) ที่ Thomas Alva Edison และคณะบันทึกไว้ หรือภาพคนงานเดินออกจากโรงงาน (1895) ที่บันทึกโดย Auguste & Louis Lumiere (เยวานันท์ เชมูฐรัตน์, 2534: 31-32, 43-44; Ellis, 1989: 9) แต่ภาพยนตร์เหล่านี้ก็ยังไม่ถือว่าเป็นภาพยนตร์สารคดี เป็นแค่เพียงภาพยนตร์ Non-fiction ที่มีลักษณะภาพยนตร์ข่าว ถ่ายทำโดยไม่มีการจัดแสดงหรือเสริมแต่งเท่านั้น (Rabiger, 1998: 14-15)

อีกประมาณ 30 ปี หลังจากที่มนุษย์สามารถบันทึกภาพเคลื่อนไหวได้ครั้งแรกในโลก แนวคิดในการสร้างภาพยนตร์สารคดีจึงเริ่มปรากฏขึ้น โดยเฉพาะที่รัสเซีย สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ซึ่ง Ellis (1989: 46-47) ได้อธิบายโดยรวบรวมแนวคิดของกลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์สารคดีในยุคนั้นไว้ว่า

“พวกเรามองลักษณะของภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องแต่ง หรือที่เรียกว่า *Feature film* ว่ามีข้อจำกัดอย่างมาก บางคนเปรียบภาพยนตร์ของ Hollywood ว่าเป็นเหมือนการเล่น *grand piano* ด้วยนิ้วเพียงนิ้วเดียว ไม่ได้ใช้ศักยภาพของภาพยนตร์อย่างเต็มที่ เพื่อทำในสิ่งที่มีเพียงภาพยนตร์เท่านั้นที่ทำได้ หรือเป็นสิ่งที่ทำได้ดีที่สุด พวกเขาต้องการสร้างภาพยนตร์ที่แตกต่างไปจากการเล่าวรรณกรรมผ่านการแสดงของตัวละคร หรือเล่าผ่านความหมายของส่วนประกอบต่าง ๆ แบบละครเวที แต่พวกเขาต้องการสร้างภาพยนตร์ที่เป็นภาพยนตร์อย่างแท้จริง สามารถบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตได้อย่างเต็มที่และเป็นจริง มีใช้การโกหกเกี่ยวกับชีวิตเหมือนดังที่ภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องแต่งกำลังกระทำอยู่”

Rabiger (1998: 16) ได้เขียนไว้ในหนังสือ *Directing the documentary* ว่า วิญญาณของสารคดีดูเหมือนจะเกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศรัสเซีย โดย Dziga Vertov* และคณะได้ร่วมกันผลิตภาพยนตร์ข่าว (Newsreel) ชื่อ *Kino-Eye* ในช่วงทศวรรษที่ 1920 เพื่อให้การศึกษาแก่ผู้ชมเกี่ยวกับการปฏิวัติรัสเซีย โดยการนำเสนออันอยู่บนพื้นฐานที่ Vertov เชื่อในคุณค่าความเป็นจริงของชีวิตที่สามารถถ่ายทอดออกมาได้โดยกล้อง และปฏิเสธชีวิตที่เป็นเรื่องแต่ง ซึ่งมักจะเป็นเรื่องที่น่าเสนอโดยภาพยนตร์ของพวกเขาชั้นกลาง

* หรืออีกชื่อหนึ่งว่า Dennis Arkadievich Kaufman

ต่อมาที่สหรัฐอเมริกา ในปีค.ศ.1922 Robert Flaherty ได้สร้างภาพยนตร์เรื่อง Nanook of the North ซึ่งเป็นการบันทึกชีวิตของครอบครัว Nanook ชาวเอสกิโม เนื้อหาในเรื่องได้แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ซึ่งภายหลังเมื่อมีการบัญญัติคำว่า Documentary ขึ้นมาแล้ว ก็มีผู้คนหลายฝ่ายให้การยอมรับว่า Nanook of the North เป็นภาพยนตร์สารคดีที่คลาสสิกเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการโต้เถียงกันว่า ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวเป็นสารคดีหรือไม่ เนื่องจากมีลักษณะของเรื่องแต่งอยู่ด้วย กล่าวคือ Flaherty ใช้วิธีให้ Nanook แสดงกิจกรรมปกติของเขาในรูปแบบและเวลาที่ไม่เป็นปกติ หากแต่เป็นการจัดสร้างขึ้นใหม่ (หรือที่เรียกว่า Recreation) เช่น กิจกรรมบางอย่างที่ Flaherty ให้ Nanook ทำนั้น มันไม่มีอยู่แล้ว หรือกระท่อมน้ำแข็งของชาวเอสกิโม (igloo) ซึ่งของเดิมมีขนาดเล็กมาก Flaherty ไม่สามารถเข้าไปถ่ายทำได้ เขาจึงต้องสร้างกระท่อมน้ำแข็งขึ้นใหม่ให้มีขนาดใหญ่กว่าเดิม และตัดฝ้าด้านหนึ่งออก เพื่อไม่ให้ภายในกระท่อมมืดเกินไป เป็นต้น (นายหนัง 2, 2533: 82-99; Barnouw, 1993: 38; Rabiger, 1998: 16-18)

อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์เรื่อง Nanook of the North ได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้มีผู้สร้างภาพยนตร์หลายรายเริ่มหันมาสนใจแสดงความจริงของชีวิต นำเหตุการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตมาทำเป็นเรื่องมากขึ้น โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ที่นิยมสร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับมนุษย์และธรรมชาติตามอย่าง Flaherty และ Flaherty ก็เป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนทำให้เกิดคำว่า "Documentary film" (ภาพยนตร์สารคดี) ขึ้นในโลกอีกด้วย*

ในปีค.ศ.1926 เมื่อ John Grierson ได้ชมภาพยนตร์เรื่อง Moana ของ Robert Flaherty เขาได้บัญญัติคำว่า "Documentary" ขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อใช้วิจารณ์ภาพยนตร์เรื่องนี้ Grierson ได้เขียนคอลัมน์ลงใน The MovieGoer ของหนังสือพิมพ์ The New York Sun ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1926 ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชานิติศาสตร์, 2532: 23; Aitken, 1990: 79)

"Moana เป็นภาพยนตร์ที่มีคุณค่าทางสารคดี (has documentary value) เนื่องจากเป็นภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี และชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กหนุ่มชาวโปลินีเซียน"

* ก่อนหน้าที่ Grierson จะบัญญัติคำว่า Documentary ขึ้น ภาพยนตร์ที่ฉายอยู่ในขณะนั้น เกือบทั้งหมดจะมีลักษณะเป็นเรื่องแต่ง หรือที่เรียกกันว่า Feature Film เมื่อ Robert Flaherty ผลิตภาพยนตร์ที่มีเรื่องราวมาจากบุคคล และเหตุการณ์จริงขึ้น จึงถือว่าการก่อให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ในวงการภาพยนตร์

John Grierson เป็นทั้งนักสร้างภาพยนตร์ นักวิชาการ ผู้เขียนทฤษฎีและบทวิจารณ์ภาพยนตร์ของสหราชอาณาจักร เขาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่สำคัญผู้หนึ่ง ภายหลังจากที่ได้เขียนวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่อง *Moana* แล้ว เขาก็ได้ใช้คำว่า “*Documentary*” เพื่ออธิบายถึงลักษณะและประเภทของภาพยนตร์ที่มีการวิจารณ์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในทางสังคมและการเมือง เนื่องจาก Grierson มองเห็นว่า ปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญหน้าอยู่นั้น เป็นเรื่องที่ยากแก่การทำความเข้าใจของประชาชนโดยส่วนใหญ่ ดังนั้น จึงควรหาวิธีที่จะสามารถดึงดูดประชาชนให้เกิดความสนใจในประเด็นทางด้านสังคมและการเมือง โดยเขามองว่า สื่อภาพยนตร์น่าจะเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ เขาก็จัดตั้งกลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์สารคดีขึ้นในสหราชอาณาจักร โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีพื้นฐานความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ และสนใจที่จะศึกษาเทคนิคการสร้างภาพยนตร์เพิ่มเติม ทั้งนี้ เขาได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิคาโก (Ellis, 1989: 58)

Grierson ได้อธิบายและให้คำนิยามแก่ภาพยนตร์ประเภทใหม่นี้ว่า “การนำเสนอความจริงอย่างสร้างสรรค์” (*creative treatment of actuality*) โดยบอกว่า ผู้สร้างภาพยนตร์จะต้องถ่ายทอดเรื่องราวที่สร้างจากความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ ไม่ใช่เป็นการลอกเลียนแบบจากความเป็นจริงโดยไม่มี การตกแต่ง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชานิติศาสตร์, 2532: 23-24; Aitken, 1990: 7)

รากศัพท์ของคำว่า *Documentary* นี้ มีที่มา 2 กระแสด้วยกัน โดยส่วนใหญ่ จะบอกว่า มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า *Documentaire* ซึ่งหมายถึง การเดินทาง (*Travelog*) โดยแต่เดิมจะใช้คำว่า *Documentary* เพื่อเรียกเฉพาะภาพยนตร์ท่องเที่ยวของฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ Grierson ได้นำมาใช้ให้มีความหมายกว้างขึ้น และผสมกับคำในภาษาอังกฤษที่ว่า *Document* ซึ่งหมายถึง ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงด้วย (ปัทมวดี จารุวรรณ, 2528: 67-70; Aitken, 1990: 79-80; Ellis, 1989: 4)

ส่วนอีกกระแสหนึ่ง มองว่า *Documentary* มีรากศัพท์มาจาก *Docere* ซึ่งเป็นภาษาละติน หมายถึง ความสามารถในการสั่งสอน หรือความสามารถในการให้ความรู้ที่จะกระตุ้นความจำ ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ หรือได้รับความสุขจากการเรียนรู้ อันเป็นที่มาของคำภาษาอังกฤษว่า *Document* ในปัจจุบัน ดังนั้น เนื้อหาของรายการสารคดีจึงเกี่ยวข้องกับการแสวงหาความรู้ ข้อมูลและข้อเท็จจริง มิได้เกิดจากจินตนาการเพ้อฝันของผู้ผลิต (Ellis, 1989: 4; Scheibler, 1993: 137)

ในช่วงทศวรรษที่ 1930 ประชาชนในประเทศต่าง ๆ ต้องเผชิญกับแรงกดดันทางการเมืองและสังคม ลัทธิชาตินิยมกำลังเฟื่องฟู พร้อม ๆ กับการระเบิดขึ้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนเริ่มให้ความสนใจต่อปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น ผู้สร้างภาพยนตร์สารคดีส่วนใหญ่ในสมัยนั้นก็มุ่งที่จะให้ผลงานของตนเป็นเครื่องมือช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมอยู่แล้ว ดังนั้น มันจึงสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้ ภาพยนตร์สารคดีเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น และถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ชมโดยทั่วไป (Ellis, 1989: 50-56)

ลักษณะของภาพยนตร์สารคดีในยุคนี้ยังคงเป็นไปตามความเชื่อของฐานแนวคิดที่ว่า ภาพยนตร์คือการแสดงออกถึงมุมมอง ทศนะ และความรู้สึกของผู้ผลิตที่มีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนั้น ภาพยนตร์สารคดีในยุคเริ่มแรกจึงเป็นภาพยนตร์ที่นำเสนอเรื่องราวที่เป็นจริง หากแต่เป็นมุมมองแบบอัตวิสัย (ใช้การรับรู้และตีความของผู้ผลิตเป็นหลัก) โดย Albert Wasserman (อ้างถึงใน Curtin, 1987: 46) ได้อธิบายไว้ว่า ภาพยนตร์สารคดีก่อกำเนิดขึ้นในช่วงที่ผู้คนจำนวนมากรู้สึกคับข้องใจและตั้งคำถามกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ ผู้สร้างภาพยนตร์สารคดีจึงใช้ภาพยนตร์เพื่อเป็นที่ระบายความคับข้องใจ และแสดงถึงความรู้สึกของเขาที่มีต่อสังคม ดังเช่นภาพยนตร์เรื่อง Berlin: The Symphony of a Great City (1927) ผลงานของ Walter Ruttmann ชาวเยอรมัน เขาได้ถ่ายทำสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในเมืองเบอร์ลิน ตัดต่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่อยู่ในชนชั้นสูง ร่ำรวย มีอำนาจ กับผู้ที่อยู่ในชนชั้นแรงงาน ผู้ชมสามารถเห็นความจริงของชีวิตที่เกิดขึ้นในเมืองเบอร์ลิน หากแต่เป็นเบอร์ลินที่มองจากสายตาของ Ratmann (Ellis, 1989: 51-54, Wolverton, 1983: 31-32) ซึ่งแนวการนำเสนอดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยขอเรียกว่า "Expressive Documentary"

Expressive Documentary ได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างสูง ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยเฉพาะที่สหภาพโซเวียต ซึ่งสมัยนั้น มีการยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ภาพยนตร์เป็นเครื่องมือและอาวุธที่มีคุณสมบัติในการชักจูงใจเป็นเลิศ ไม่มีอะไรมาเทียบได้ ดังนั้น ผู้สร้างภาพยนตร์สารคดีในสหภาพโซเวียตจึงเกิดความคิดที่จะใช้วิธีการนำเสนอที่เรียกว่า Expressive realism* เข้ามาผสมผสานกับเทคนิคภาพยนตร์ เพื่อมุ่งโฆษณาชวนเชื่อ โน้มน้าวผู้ชมให้เห็นด้วยกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เนื้อหาของภาพยนตร์จึงเน้นถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเร่งเร้าให้เกิดการ

* Expressive realism คือ การนำเสนอ "ภาพความเป็นจริงที่ตามองเห็น" ผสมผสานกับ "การแสดงพลังอารมณ์ที่สะท้อนใจอย่างมีศิลปะ" อันเป็นการมุ่งเจาะสะท้อนให้เห็นถึงแก่นแท้ที่เป็นพื้นฐานของปรากฏการณ์ดังกล่าว

ปฏิกิริยาของชนชั้นกรรมาชีพ ต่อมา แนวคิดในการสร้างภาพยนตร์สารคดีเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อนี้ จึงได้แพร่ขยายออกไปยังประเทศอื่น ๆ และมีอิทธิพลสูงสุดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยพรรคนาซีของเยอรมนี และพรรคฟาสซิสต์ของอิตาลี (โดม สุขวงศ์, 2517: 20-22 และ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชานิเทศศาสตร์, 2532: 26)

ผลจากการใช้ภาพยนตร์สารคดีเป็นเครื่องมือในการปลุกเร้าลัทธิชาตินิยมดังกล่าว ได้ทำให้นักวิชาการและนักวิชาชีพจำนวนมากเกิดความรู้สึกว่า แนวทางการผลิตสารคดีดังที่เป็นมา ไม่ใช่แนวทางตามอุดมการณ์ของงานสารคดีที่แท้จริง ดังนั้น จึงควรมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการสร้างงานสารคดีเสียใหม่ ให้มีการนำเสนอที่เป็นกลาง มีลักษณะวัตถุวิสัย ความจริงในเรื่องต้องเป็นความจริงที่เป็นประจักษ์นิยม พิสูจน์ได้ และมีหลักฐานอ้างอิงเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะแนวคิดทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง การใช้เทคนิคเพื่อก่อให้เกิดความงามและอารมณ์ จะทำให้ผู้ชมไม่ได้รับรู้ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น พวกเขาเรียกสารคดีในแนวใหม่นี้ว่า “Journalistic documentary” (Curtin, 1987: 46-47; Wolverton, 1983: 27-31)

ความนิยมใน Journalistic documentary ได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ พร้อม ๆ กับการเฟื่องฟูของวิทยาศาสตร์ มนุษย์พากันเชื่อในความจริงแบบประจักษ์นิยม และยอมรับในความยิ่งใหญ่ของวิทยาศาสตร์ ภาพยนตร์สารคดีแบบเดิมที่มองความจริงจากภายใน จึงค่อย ๆ ลดความสำคัญลงไป และทำให้ Journalistic documentary กลายเป็นกระแสหลักของงานสารคดีมาจนถึงปัจจุบัน

2. สารคดีทางเสียง : การเริ่มต้นที่แตกต่าง

สำหรับสื่อวิทยุกระจายเสียงนั้น Bluem (1972: 60-72) ได้เขียนถึงความเป็นมาของรายการสารคดีที่ออกอากาศทางวิทยุของสหรัฐอเมริกาว่า เมื่อสหรัฐฯ เริ่มมีเครือข่ายวิทยุขึ้นในปีค.ศ.1926 ประชาชนก็เริ่มเห็นถึงความสำคัญของวิทยุในฐานะของสื่อเพื่อข้อมูลข่าวสารแล้ว รายการข่าวและรายการวิเคราะห์ข่าวมากมายได้เกิดขึ้นทางวิทยุ โดยในขณะนั้น ผู้ฟังและผู้ผลิตรายการยังมีความรู้สึกที่ว่า ความเป็นจริงกับรูปแบบการแสดงละครเป็นสิ่งที่แยกจากกัน จนกระทั่งในปีค.ศ.1928-1929 จึงได้เริ่มมีการทดลองผลิตรายการประเภท Information drama ทางวิทยุ ชื่อรายการ Biblical dramas ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อาศัยเสียงประกอบ เสียงดนตรี และเสียงมนุษย์มาผสมผสานกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างความเป็นจริงในจิตใจของผู้ฟัง จุดนี้ ถือเป็นการพัฒนาเริ่มแรกของรูปแบบรายการสารคดีทางวิทยุ

ระหว่างปีค.ศ.1932-1933 บริษัท Time ได้นำรูปแบบของละครเข้าไปสู่รายการข่าว โดยใช้ชื่อรายการว่า March of Time เป็นการนำเหตุการณ์ในข่าวมาแสดงเป็นละคร ใช้นักแสดงพูดในบทที่เป็นหัวข้อข่าวจริง หลังจากนั้นมา หลาย ๆ รายการก็ใช้วิธีการนำเสนอเช่นนี้ และส่วนใหญ่ พวกเขาก็จะใช้นักแสดง โดยไม่คำนึงว่า จะต้องเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นจริง ๆ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะพวกเขาคิดว่า สื่อวิทยุไม่ใช่สื่อที่แสดงภาพชีวิตของบุคคลออกมาให้เห็นเป็นภาพจริง ๆ ดังนั้น จึงสามารถสมมุติให้นักแสดงสวมบทบาทแทนได้ ความเชื่อดังกล่าวนี้นำให้ผู้ผลิตรายการทั้งหลาย ไม่ลังเลที่จะจ้างนักแสดงมาเล่นในเหตุการณ์ที่ถูกจำลองขึ้นจากเหตุการณ์จริง และผู้ฟังก็ยอมรับว่าเรื่องที่พวกเขาฟังอยู่นั้นเป็นเรื่องจริงด้วย รายการสารคดีทางวิทยุจึงมีความแตกต่างไปจากภาพยนตร์สารคดีอย่างมาก เนื่องจากภาพยนตร์สารคดีจะแสดงให้เห็นเรื่องของคนจริง ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมจริง ๆ ของเขา แต่สารคดีทางวิทยุก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเป็นการผสมผสานระหว่างเทคนิคของการละคร กึ่งละคร และเหตุการณ์จริง โดยจะเป็นรายการย่อยที่อยู่ในรายการข่าว

อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่ารายการสารคดีที่นำเสนอโดยใช้เสียงจริงของบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นจะไม่มี เพียงแต่ว่า ไม่ใช่กระแสหลักของรายการสารคดีทางวิทยุสมัยนั้น จนกระทั่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้ฟังเรียกร้องที่จะได้ยินเสียงจริงของเหตุการณ์ในสงครามจริง ๆ ดังนั้น การบันทึกเสียงในธรรมชาติเพื่อนำมาออกอากาศ จึงเข้ามามีอิทธิพลในสื่อวิทยุสูงขึ้น หลังสงครามสิ้นสุดลง รูปแบบของรายการสารคดีทางวิทยุทั่วไป จึงพัฒนาไปในทิศทางที่ผสมผสานการนำเสนอความจริง เสียงจริง คู่ขนานไปกับการวางโครงเรื่องแบบละคร เพื่อให้เกิดความดึงดูดใจ

จุดพลิกผันสำคัญที่มีผลต่อรายการสารคดีวิทยุ ได้เกิดขึ้นในปีค.ศ.1938 เมื่อ Orson Welles ออกอากาศรายการ Invasion from Mars ซึ่งเป็นรายการละครวิทยุ แต่ด้วยการนำเสนอที่ขื่นต้นเหมือนรายการข่าว ทำให้ผู้ฟังจำนวนมากเกิดความตกใจ และคิดว่าเหตุการณ์มนุษย์ต่างดาวบุกโลกนั้นเป็นเรื่องจริง เหตุการณ์นี้เป็นผลทำให้ในเวลาต่อมา หัวหน้ารายการข่าวทั้งหลายสั่งยกเลิกเทคนิคละครในรายการข่าว รายการสารคดีในข่าวจึงกลายเป็นเรื่องราวที่ต้องนำเสนอข้อมูล และเทคนิคที่เป็นธรรมชาติ มีความจริง เสียงจริง โดยเริ่มในรายการข่าวของ CBS และพัฒนามาเป็นรายการสารคดีทางวิทยุในปัจจุบัน

ดังนั้น รายการสารคดีทางวิทยุจึงเติบโตมาจากละคร เป็นการจำลองเหตุการณ์จริงขึ้นมาใหม่ โดยไม่บิดเบือน หรือที่เรียกว่า Dramatization อาจกล่าวได้ว่า รายการสารคดีทาง

วิทยุเป็นการนำเสนอความจริงผ่านการแสดงละคร และมีการตีความ “ความจริง” นั้นอย่างซื่อสัตย์ที่สุด

ต่อมา เมื่อสื่อวิทยุโทรทัศน์ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อประชาชน วิทยุกระจายเสียงก็ถูกลดความสำคัญลงไป รายการสารคดีทางวิทยุจึงลดน้อยลงไปด้วย เนื่องจากสถานีวิทยุเห็นว่ารายการสารคดีเป็นรายการที่ต้องใช้งบประมาณ และความสามารถของบุคลากรอย่างสูง ซึ่งทางสถานีไม่สามารถที่จะสนับสนุนต่อไปได้ จึงเป็นผลทำให้มีรายการสารคดีทางวิทยุออกอากาศอยู่ตามสถานีต่าง ๆ น้อยมาก และไม่เป็นที่นิยมเท่าใดนัก (Bluem, 1972: 71-72)

3. สูญคใหม่ของสารคดีในสื่อโทรทัศน์

เมื่อหันมามองดูงานสารคดีในปัจจุบัน จะพบว่า ช่องทางของการนำเสนอสารคดีที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุด ก็คืองานสารคดีทางโทรทัศน์ โทรทัศน์นั้นได้เข้ามามีบทบาทในฐานะของสื่อมวลชน ช่วงรอยต่อระหว่างปลายทศวรรษที่ 1940 และต้นทศวรรษที่ 1950 โดยรายการสารคดีถือเป็นรูปแบบรายการโทรทัศน์ประเภทหนึ่ง ที่อยู่เคียงคู่กับสื่อโทรทัศน์มาตั้งแต่ยุคแรก ๆ และโดยมากแล้ว จะเป็นการผลิตจากสถานีโทรทัศน์เครือข่ายหรือสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นของประเทศ เนื่องจากผู้บริหารสถานีมองว่า รายการสารคดีเป็นรายการพิเศษที่ไม่จำเป็นต้องมีผู้สนับสนุน หากแต่ผลิตขึ้นเพื่อมุ่งหวังที่จะให้บริการสาธารณะ จึงต่างจากรายการละครและรายการบันเทิงอื่น ๆ ที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ขณะนั้น (Bluem, 1972: 89-92; Ellis, 1989: 185-187)

ประเทศที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตและเผยแพร่รายการสารคดีโทรทัศน์ไปทั่วโลก ก็คือ สหรัฐอเมริกา รายการสารคดีโทรทัศน์ของสหรัฐขึ้นเฟื่องฟูอย่างมาก ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 ทำให้หลาย ๆ คนเรียกยุคนั้นว่า ยุคทองของรายการสารคดีโทรทัศน์ในสหรัฐ เนื่องจากสถานีโทรทัศน์เครือข่ายทั้ง 3 แห่งของสหรัฐ (ABC, NBC และ CBS) ได้บรรจุรายการสารคดีไว้ในช่วง Prime time ทางสถานีเองก็ได้มีการผลิตและออกอากาศรายการสารคดีจำนวนมาก โดยเฉพาะในปี 1962 สถานีโทรทัศน์เครือข่ายของสหรัฐ ทั้ง 3 แห่ง ได้ผลิตรายการสารคดีรวมกัน 387 เรื่อง ซึ่งถือได้ว่ามากกว่าจำนวนของรายการสารคดีที่ผลิตโดยสถานีโทรทัศน์เครือข่ายทั้ง 3 แห่งในปีค.ศ.1987 ถึง 10 เท่า (Curtin, 1987: 49)

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการสำรวจความนิยมในการชมโทรทัศน์ (Rating) แล้ว กลับพบว่า จำนวนผู้ชมรายการสารคดีโทรทัศน์ในยุคนั้นมีค่าต่ำกว่าสิบ ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก ถ้าเทียบกับรายการบันเทิงโดยทั่วไป (Curtin, 1987: 48) แสดงให้เห็นว่า ยุคทองของรายการสารคดี

โทรทัศน์มิได้เกิดมาจากปัจจัยทางการตลาด ซึ่งตรงกับที่ Raymond L. Carroll (อ้างถึงใน Curtin, 1987: 49) นักวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ได้สรุปผลออกมาว่า รายการสารคดีโทรทัศน์ในยุคดังกล่าวจะมีจำนวนมากขึ้นหรือน้อยลงนั้น ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยแรงผลักดันทางการตลาด หากแต่เป็นเพราะการเมือง ที่มีอิทธิพลสำคัญทำให้เกิดยุคทองของรายการสารคดี

นั่นคือ ในยุคดังกล่าว เป็นยุคที่โลกทั้งโลกกำลังดิ้นรนไปด้วยสงครามเย็น ประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำของประเทศโลกเสรี ได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะก่อให้เกิดการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ รายการสารคดีโทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพและความรู้สึกดังกล่าว รายการสารคดีจำนวนมากจึงถูกผลิตขึ้น โดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับโลกเสรีและคอมมิวนิสต์ ซึ่งไม่เพียงแต่เผยแพร่ในประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอีกด้วย โดยเฉพาะประเทศโลกที่สาม นอกจากสาเหตุทางการเมืองที่ได้กล่าวมาแล้ว การเกิดยุคทองของรายการสารคดี ยังมีสาเหตุมาจากความตกต่ำของรายการโทรทัศน์ในสหรัฐอเมริกาอีกด้วย กล่าวคือ ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1950 เกิดกรณีและผู้ผลิตรายการ Quiz show กระทำผิดกฎหมาย หลอกหลวงผู้ชมรายการ ทำให้ผู้ชมจำนวนมากเริ่มตั้งคำถามกับคุณภาพของรายการโทรทัศน์ พวกเขาเริ่มไม่แน่ใจว่า สิ่งที่เขาเห็นในรายการต่าง ๆ นั้น น่าเชื่อถือหรือไม่ (Seeing is believing?) สถานีเครือข่ายต่าง ๆ จึงพยายามที่จะเรียกความศรัทธาของผู้ชมกลับมา โดยใช้รายการสารคดีโทรทัศน์เป็นเครื่องมือ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ตนเป็นสถานีที่มีคุณภาพ รวมทั้งทำให้ผู้ชมกลับมาเชื่อในสิ่งที่เขาเห็นอีกครั้งนั่นเอง (Curtin, 1987: 49-50,58) อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่า ช่วงยุคทองของรายการสารคดีนี้ ได้ทำให้เกิดพัฒนาการที่สำคัญยิ่งของรายการสารคดีโทรทัศน์ในหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไปด้วย

แนวคิดในการนำเสนอรายการสารคดีโทรทัศน์นั้น เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลาย ๆ สื่อ ได้แก่ วิธีการนำเสนอเนื้อหาและสืบค้นข้อมูลจากสื่อหนังสือพิมพ์ เทคนิคทางเสียง (เช่น ดนตรี เสียงประกอบ ฯลฯ) จากสื่อวิทยุ และเทคนิคทางภาพจากสื่อภาพยนตร์ แต่ที่ถือว่ามีอิทธิพลที่สุดตั้งแต่ยุคก่อนกำเนิดมาจนถึงทุกวันนี้ ก็คือ รูปแบบของภาพยนตร์สารคดีที่เรียกว่า Journalistic documentary ซึ่งเป็นแนวหลักของงานสารคดีมาตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้ผลิตสารคดีส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า สารคดีที่ดีจะต้องมีความเป็นวัตถุวิสัย เน้นรายละเอียดของข้อมูลให้มาก มีความเป็นกลาง และไม่ให้ความรู้สึกของผู้ผลิตเข้าไปปะปนในเรื่อง

แนวคิดดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญสำหรับรายการสารคดีโทรทัศน์ เนื่องจากผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์มองว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่เข้าถึงผู้คนจำนวนมาก ดังนั้น การจะ

นำเสนอข้อมูลจึงควรเป็นไปอย่างระมัดระวัง ลดอัตวิสัยให้น้อยที่สุด และเพิ่มวัตถุวิสัยให้มากที่สุด มิฉะนั้น อาจจะทำให้เกิดการปลุกเร้าเหมือนดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 (Bluem, 1972: 255-266) แม้ว่าภายหลัง จะเกิดมีข้อโต้แย้งว่า ลักษณะของ Journalistic documentary นั้น ให้น้ำหนักเฉพาะข้อมูลและเนื้อหา โดยละเอียดที่จะมองถึงศิลปะในการนำเสนอ จนทำให้รายการสารคดีขาดเสน่ห์ แห่งแล้ง นอกจากนี้ นักวิชาการบางคนยังมองว่า Journalistic documentary ได้ก่อให้เกิดมายาคติของความจริง ทำให้คนหลงเชื่อไปกับภาพที่เหมือนจริง และข้อมูลที่อ้างว่าเป็นข้อเท็จจริงอย่างไม่พินิจพิจารณาที่ก็ตาม (ดังเช่น กรณีการสร้างภาพโลกเสรีในยุคสงครามเย็น) Journalistic documentary ก็ยังคงครองกระแสหลักของงานสารคดี โดยเฉพาะรายการสารคดีโทรทัศน์ไว้ได้จนถึงปัจจุบัน (Curtin, 1987: 46-69)

4. จากอดีตสู่ปัจจุบันของสารคดีโทรทัศน์แบบไทย ๆ

สำหรับประเทศไทย สมัยที่มีสถานีวิทยุโทรทัศน์ขึ้นเป็นครั้งแรก (พ.ศ.2498 หรือ ค.ศ.1955) ฝ่ายผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ยังไม่มีนักวิชาชีพที่เชี่ยวชาญการผลิตรายการสารคดีโดยเฉพาะ จึงเป็นการนำภาพยนตร์สารคดีต่างประเทศมาฉาย ซึ่งล้วนแต่เป็นภาพยนตร์ของประเทศในฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งสิ้น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ เป็นไปตามนโยบายต่างประเทศของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพื่อจะนำประเทศไปสู่การสังกัดค่ายโลกเสรีช่วงสงครามเย็น (สินีทธิ์ สิทธิรักษ์, 2535) รายการสารคดีในยุคแรกของไทยจึงถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง ทำหน้าที่สร้างภาพความจริงเกี่ยวกับโลกเสรีให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างภาพความจริงเกี่ยวกับอำนาจทางเทคโนโลยีของสหรัฐฯ (ประพิม คล้ายสุบรรณ, 2541: 3)

1 ปีหลังจากนั้น รายการ “เที่ยวเมืองเหนือ” ซึ่งเป็นรายการสารคดีโทรทัศน์ รายการแรกที่เกิดโดยคนไทยจึงได้เริ่มออกอากาศ ดังนั้น ด้วยเหตุที่ช่วงแรกของการออกอากาศโทรทัศน์ในประเทศไทย เป็นการนำเข้าภาพยนตร์สารคดีจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากสำนักข่าวสารอเมริกัน (USIS) เป็นสำคัญ และการที่ประเทศไทยได้ส่งบุคลากรไปฝึกหัดด้านการผลิตรายการจากสถาบันการศึกษาในโลกตะวันตกโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นคุณสรพรสิริ วิริยะศิริ (หัวหน้าฝ่ายข่าวและผู้ผลิตรายการสารคดีคนแรกประเทศไทย) ซึ่งได้เดินทางไปศึกษาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือคุณจำนง รังสิกุล (หัวหน้าฝ่ายรายการคนแรกของไทย) ซึ่งได้เดินทางไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ (สินีทธิ์ สิทธิรักษ์, 2535: 43) จึงส่งผลให้แนวคิดเกี่ยวกับสารคดีโทรทัศน์

ของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษมีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้ผลิตรายการสารคดี และผู้ชมรายการสารคดีในประเทศไทย

รายการสารคดีโทรทัศน์ในประเทศอังกฤษนั้น จะให้ความสำคัญกับการค้นคว้าวิจัย เพื่อมุ่งให้การศึกษาแก่ผู้ชม ในขณะที่รายการสารคดีโทรทัศน์ในประเทศสหรัฐอเมริกา จะให้ความสำคัญกับการสืบเสาะข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบของข่าว อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกามีเหมือนกัน ก็คือ ความเชื่อในแนวคิดแบบ Journalistic documentary ที่เน้นความเป็นกลางและวัตถุวิสัย ดังนั้น การที่ประเทศไทยเราได้รับอิทธิพลในการผลิตสารคดีโทรทัศน์จากทั้ง 2 ประเทศนี้ จึงทำให้แนวคิดของรายการสารคดีแบบ Journalistic documentary เข้ามาอยู่ในสังคมไทย และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยด้วย

สำหรับพัฒนาการของสารคดีโทรทัศน์ในประเทศไทยนั้น จะเป็นไปแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยอาจจะแบ่งเป็นยุคได้ดังนี้ (อรทัย รุจิราธร, 2541: 39-88)

4.1 พ.ศ.2498-2518 เป็นช่วงยุคบุกเบิกของรายการโทรทัศน์ไทย รายการสารคดีที่ออกอากาศจะเป็นการนำเข้าจากต่างประเทศเป็นหลัก ส่วนสารคดีที่คนไทยผลิตเองนั้น ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และรายการสารคดีเพื่อการศึกษาต่าง ๆ โดยมักจะใช้วิธีการนำเสนอแบบรายการสารคดีกิ่งสนทนา

4.2 พ.ศ.2518-2526 เป็นช่วงที่เข้ามาของเทคโนโลยีในการบันทึกเทป ทำให้การผลิตรายการทำได้สะดวกและง่ายยิ่งขึ้น ประกอบกับคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ได้ขอความร่วมมือไปยังสถานีต่าง ๆ ให้ออกอากาศรายการที่ผลิตขึ้นเองในประเทศ (พ.ศ.2524) ทำให้เกิดบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์อิสระจำนวนมาก และส่งผลทำให้เกิดรายการสารคดีโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้นด้วย

4.3 พ.ศ.2526-2530 ยุคบุกเบิกรายการเพื่อสาระ เกิดบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อสารคดีอย่างจริงจังขึ้นหลายบริษัท ที่สำคัญคือ บริษัทแปซิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด นำโดยคุณปีย์ มาลากุล และดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล ในยุคนี้นี้ บริษัทแปซิฟิคฯ ได้เริ่มต้นด้วยการนำสารคดีชุด “แม่น้ำเหลือง” ที่ผลิตโดยสถานี NHK ของประเทศญี่ปุ่นมาออกอากาศ และปลุกกระแสให้ผู้ชมรู้สึกว่ สารคดีไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อหน่าย ทำให้ผู้ชมหันมาสนใจรายการสารคดีเพิ่มมากขึ้น

4.4 พ.ศ.2530-2541 เป็นยุคแห่งสงครามสื่อมวลชน ธุรกิจการผลิตรายการโทรทัศน์กลายเป็นธุรกิจการเงินผสมธุรกิจการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในยุคนี้ มีรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยที่น่าสนใจมากมาย อาทิ “โลกลับสี” ของบริษัทแปซิฟิก หรือ “สองโลก” ของสันติธร หุตาคม (ใจย์ บางจาก) เป็นต้น สารคดีเริ่มมีการพัฒนาทั้งทางด้านเนื้อหา และคุณภาพของการผลิตมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุควิกฤตเศรษฐกิจ (ตั้งแต่ประมาณพ.ศ.2539) รายการสารคดีโทรทัศน์ไทยจำนวนมากไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ เนื่องจากเป็นรายการประเภทแรกที่ถูกตัดงบประมาณมากที่สุด เมื่อขาดผู้สนับสนุนรายการ บริษัทผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์หลายแห่งจึงต้องปิดตัวเองลงไป

สำหรับสภาพการณ์ของรายการสารคดีโทรทัศน์ที่ผลิตโดยคนไทยนั้น ผู้วิจัยได้สำรวจเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอ (บท ภาพ เสียง) ของรายการสารคดีที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีทั้ง 6 ช่อง ได้แก่ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3, ช่อง 5, ช่อง 7, ช่อง 9, ช่อง 11 และ ITV รวมทั้งรายการสารคดีของโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจที่ออกอากาศทุกช่อง ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2543 ถึงเดือนกรกฎาคม 2543 ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1.1 จำนวนรายการสารคดีที่ผลิตโดยคนไทย แยกตามสถานี (ม.ย.43-ก.ค.43)

สถานี	สารคดีทั่วไป ขนาดสั้น (1-5 นาที)	สารคดีทั่วไป ขนาดยาว (ตั้งแต่ 10 นาทีขึ้นไป)	สารคดีเชิงวิเคราะห์	รวม	ร้อยละ
ช่อง 3	13	5	-	18	6.10
ช่อง 5	34	28	1	63	21.36
ช่อง 7	36	6	1	43	14.58
ช่อง 9	39	24	2	65	22.03
ช่อง 11	24	30	1	55	18.64
ITV	32	12	5	49	16.61
ทรท.	2	-	-	2	0.68
รวม	180	105	10	295	100

จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่แล้ว รายการสารคดีโทรทัศน์ที่ผลิตโดยคนไทยจะเป็นรายการสารคดีทั่วไปขนาดสั้น (1-5 นาที) เนื่องจากใช้งบประมาณการผลิตที่ไม่สูงนัก ในขณะที่รายการสารคดีเชิงวิเคราะห์ ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้งบประมาณและความสามารถของบุคลากรในการผลิตสูง กลับมีจำนวนน้อยมาก อันอาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากยุควิกฤตเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกัน จะพบว่า รายการสารคดีไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสถานีโทรทัศน์ของเอกชนเท่าที่ควร (ยกเว้นสถานีโทรทัศน์ ITV ที่มีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งไว้ว่า สถานีเพื่อสาระและข่าวสาร) และจากการสำรวจรายการสารคดีครั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบอีกว่า มีรายการโทรทัศน์อยู่ 2 รายการ ที่พิธีกรประกาศว่า เป็นรายการสารคดี แต่จากความยาวของรายการ 30 นาที กลับมีสารคดีเพียง 2 นาทีเท่านั้น ที่เหลือเป็นมิวสิกวิดีโอ ซึ่งทั้ง 2 รายการนี้เป็นของผู้ผลิตเดียวกัน สำหรับผู้วิจัยแล้ว ไม่ถือว่าทั้ง 2 รายการเป็นสารคดี เป็นเพียงใช้คำว่าสารคดีมาอ้างเพื่อแสดงภาพว่าเป็นรายการที่มีสาระ หากแต่ความเป็นจริง ก็คือรายการที่มุ่งโฆษณาเพลงของค่ายเทปนั่นเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่นับรวมรายการดังกล่าวเข้าไว้ในการสำรวจรายการสารคดีครั้งนี้

สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ ของรายการสารคดีที่ผลิตโดยคนไทยในพ.ศ.2543 ทั้งทางด้านเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอ นั้น ปรากฏผลออกมาดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1.2 เนื้อหาของรายการสารคดี เรียงตามลำดับจำนวน (ม.ย.43-ก.ค.43)

ลำดับที่	เนื้อหา	จำนวนรายการ	ร้อยละ
1	สิ่งแวดล้อม สังคม สาธารณสุข ผู้หญิง แม่และเด็ก	51	17.29
2	โฆษณา ประชาสัมพันธ์	47	15.93
3	เกษตร เศรษฐกิจ อาชีพ แรงงาน เทคโนโลยี	44	14.92
4	ท่องเที่ยว ผจญภัย	34	11.53
5	อื่น ๆ ทั่วไป	28	9.49
6	ผสมผสานหลายเนื้อหาใน 1 รายการ	26	8.81
7	ประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศีลธรรม ศาสนา	23	7.80
8	พระมหากษัตริย์ ราชวงศ์ บุคคล	22	7.46
9	การศึกษาทางไกล (มสธ.)	14	4.75
10	ข่าว เหตุการณ์ต่าง ๆ เรื่องแปลก ๆ	6	2.03
	รวม	295	100.00

การนำเสนอเนื้อหาในรายการสารคดีทางโทรทัศน์นั้น ไม่ค่อยมีความแปลกใหม่เท่าใดนัก ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาซ้ำ ๆ กัน ดังที่ผู้วิจัยพบว่า บางรายการนำเสนอข้อมูลของสถานที่เดียวกัน ในประเด็นที่แทบจะเหมือนกัน โดยมีได้ให้มุมมองอะไรใหม่ ๆ เกี่ยวกับสถานที่นั้นแก่ผู้ชมเลย และที่น่าสนใจ คือ มีรายการสารคดีจำนวนมากที่มุ่งโฆษณาสินค้า หรือประชาสัมพันธ์องค์กรต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีลักษณะเหมือนเป็นสปอตโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ แต่สามารถออกอากาศได้ โดยไม่คิดเป็นเวลาของโฆษณา อันเป็นการเล็งข้อบังคับของระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2535 ซึ่งกำหนดให้สถานีโทรทัศน์มีโฆษณาได้ไม่เกิน 12 นาทีครึ่งต่อชั่วโมงนั่นเอง รายละเอียดของรายการสารคดีโทรทัศน์ที่มุ่งโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์นั้น จะปรากฏในตารางที่ 1.3 ซึ่งจะเห็นได้ว่า สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีรายการดังกล่าวอยู่เป็นจำนวนมาก เทียบเป็นสัดส่วนได้ว่า สารคดีที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์นี้ 4 รายการ จะเป็นรายการที่มุ่งโฆษณาสินค้าเสีย 1 รายการ ในขณะที่สถานีโทรทัศน์อื่น ๆ จะมีรายการที่มุ่งโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 1.3 จำนวนรายการสารคดีที่มุ่งโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ (ม.ย.43-ก.ค.43)

สถานี	รายการที่มุ่งโฆษณา : จำนวนรายการสารคดีในแต่ละสถานี	รายการที่มุ่งประชาสัมพันธ์ : จำนวนรายการสารคดีในแต่ละสถานี	รวม
ช่อง 3	1 : 18 (5.56%)	1 : 18 (5.56%)	2 : 18 (11.11%)
ช่อง 5	5 : 63 (7.94%)	4 : 63 (6.35%)	9 : 63 (14.29%)
ช่อง 7	11 : 43 (25.58%)	-	11 : 43 (25.58%)
ช่อง 9	3 : 65 (4.62%)	7 : 65 (10.77%)	10 : 65 (15.38%)
ช่อง 11	1 : 55 (1.82%)	8 : 55 (14.55%)	9 : 55 (16.36%)
ITV	3 : 49 (6.12%)	3 : 49 (6.12%)	6 : 49 (12.24%)
รวม	24 : 295 (8.14%)	23 : 295 (7.80%)	47 : 295 (15.93%)

สำหรับศิลปะในการนำเสนอบทและภาพของรายการสารคดีโทรทัศน์ที่ผลิตโดยคนไทยนั้น จะพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว ไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก เป็นการเขียนบทบรรยายแบบตรงไปตรงมา ให้รายละเอียดมาก ๆ และใช้ภาพเป็นเพียงการประกอบเรื่อง หรือที่เรียกว่าภาพ General ทั้ง ๆ ที่หลักพื้นฐานของการผลิตรายการโทรทัศน์จะกล่าวไว้ว่า ในสื่อโทรทัศน์ ภาพจะต้องเป็นหลัก เสียงเป็นเพียงตัวเสริมภาพเท่านั้น (ชลลดา วงศ์วิชัย และพูนทรัพย์ สิทธิพรหม, 2533: 195) แต่แทบจะไม่ปรากฏลักษณะดังกล่าวนี้ ในสารคดีโทรทัศน์ที่ผลิตโดยคนไทยเลย ดังรายละเอียดตามตารางที่ 1.4 และ 1.5

ตารางที่ 1.4 รูปแบบการเขียนบทในรายการสารคดีที่ผลิตโดยคนไทย (ม.ย.43-ก.ค.43)

รูปแบบการนำเสนอ	จำนวนรายการ	ร้อยละ
เขียนบทบรรยาย บอกเล่าอย่างตรงไปตรงมา	254	86.10
มีการใส่ลูกเล่นและเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานในบท เช่น บันทึกรำพึง ละคร ฯลฯ	41	13.90
รวม	295	100.00

ตารางที่ 1.5 วิธีการนำเสนอภาพในรายการสารคดีที่ผลิตโดยคนไทย (ม.ย.43-ก.ค.43)

รูปแบบการนำเสนอ	จำนวนรายการ	ร้อยละ
ไม่ได้คำนึงถึงการสื่อความหมายด้วยภาพ เป็นเพียงภาพประกอบ ตัดต่อให้ตรงกับบทบรรยาย	254	86.10
ให้ความสำคัญกับการสื่อความหมายด้วยภาพด้วย แต่ยังเป็นรองบทและคำพูด	33	11.19
สื่อความหมายด้วยภาพเป็นหลัก ใช้พลังของภาพอย่างเต็มที่ บทและคำพูดเป็นเพียงตัวเสริม	8	2.71
รวม	295	100.00

จากการสำรวจนี้ ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการนำเสนอรายการสารคดีโทรทัศน์ที่ผลิตโดยคนไทยนั้น มีทั้งการนำเสนอบท และการนำเสนอภาพ แม้ว่าจะมีหลายรายการที่พยายามพัฒนา โดยใช้ลูกเล่นและเทคนิคต่าง ๆ เข้ามา แต่ส่วนใหญ่แล้ว ก็จะเป็นการพัฒนาเฉพาะเทคนิคการนำเสนอที่เสียมากกว่า จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ในเมืองไทยไม่ค่อยสนใจที่จะพัฒนาวิธีการนำเสนอบทและภาพมากนัก ส่วนผู้ที่พยายามพัฒนาการนำเสนอ ก็มักจะมองแยกส่วนระหว่างบทกับภาพ รายการที่ใช้ลูกเล่นในการนำเสนอบท ก็จะทำให้ความสำคัญกับบทบรรยาย ไม่ค่อยใช้พลังการสื่อความหมายของภาพนัก เช่น รายการสวดตามเมืองไทยทาง ITV ที่ใช้เทคนิคของบันทึกและบทละคร หรือรายการผู้ใหญ่มากับพรบ.ผู้ประสพภัยทางรถทางช่อง 5 ที่ใช้เทคนิคละคร เป็นต้น ในขณะที่รายการที่สนใจในพลังของภาพ ก็จะทำนำเสนอแบบธรรมดา ๆ ไม่มีลูกเล่นมากนัก ได้แก่ รายการเจเนอเรชั่นไฟว์ ทางช่อง 5, รายการทีนทอล์คอินเตอร์ ทางช่อง 5, รายการประทีปปริทรรศน์ ทางช่อง 9, รายการเที่ยวเมืองไทย ไม่ไปไม่รู้ ทางช่อง 9, รายการตะลุยเดี่ยวเที่ยวไทย ทางช่อง 9 และรายการรู้รอบขอบวัง ทาง ITV ส่วนรายการที่ให้ความสนใจทั้งเทคนิคการนำเสนอบทและภาพ มีเพียง 2 รายการเท่านั้น คือ รายการทุ่งแสงตะวัน ทางช่อง 3 ที่ให้เด็ก ๆ ผลัดเปลี่ยนกันมาเป็นผู้เล่าเรื่อง และรายการร้อยตะวันพันดาว ทาง ITV ที่เขียนบทในรูปแบบของการบ่น หรือการรำพึง

5. วิกฤตการณ์ของงานสารคดี

แม้ผู้คนโดยทั่วไปจะยอมรับว่าสารคดีเป็นรายการที่ให้สาระ ความรู้ ก่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวก็ตาม แต่เมื่อมองสารคดีในปัจจุบันแล้ว ไม่ว่าจะป็นสื่อภาพยนตร์

สื่อวิทยุกระจายเสียง หรือสื่อวิทยุโทรทัศน์ ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศก็ตาม ต่างก็ต้องเผชิญอยู่ในวงวนของปัญหาที่คล้ายคลึงกัน นั่นก็คือ การไม่ได้รับความสนใจจากผู้ชม หรือผู้ฟัง

Stefan Jarl (1997: 149-153) นักสร้างภาพยนตร์สารคดีของยุโรป ที่คว้าเหรียญรางวัลจากการประกวดสารคดีในหลายประเทศ ได้เขียนถึงเรื่องตลกที่เขาเคยได้ยินมาเกี่ยวกับภาพยนตร์สารคดี ดังนี้

“หลักเกณฑ์ที่จะทำให้เราสามารถรู้ได้ว่าภาพยนตร์เรื่องใดเป็นภาพยนตร์สารคดี คือ ข้อแรก Julia Robert ไม่ได้แสดงในเรื่องนั้น ข้อที่สอง ถ้าเดินเข้าไปในโรงภาพยนตร์ แล้วพบว่า มันว่างจริง ๆ ให้แน่ใจได้เลยว่า กำลังมีการฉายภาพยนตร์สารคดี และข้อสุดท้าย ถ้ามีคนเพียงคนเดียวนั่งชมภาพยนตร์เรื่องนั้นอยู่ แล้วเขาไม่หัวเราะเลย นั่นเป็นภาพยนตร์สารคดีแน่นอน”

นอกจากนี้ Jarl ยังได้เขียนเพิ่มเติม เพื่อระบายความรู้สึกของเขาที่มีต่อวงการภาพยนตร์สารคดีอีกว่า ปัญหาของผู้สร้างภาพยนตร์สารคดีในวันนี้ คือ ไม่ค่อยมีใครต้องการจะเป็นผู้สร้างภาพยนตร์สารคดี ทุกคนต้องการจะเป็นผู้สร้าง Feature Film (ภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องแต่ง) กันทั้งนั้น ส่วนผู้สร้างภาพยนตร์สารคดีที่มีอยู่ตอนนี้ ก็เป็นการทำไป เพื่อคอยโอกาสจะสร้าง Feature Film เรื่องแรก โรงเรียนที่สอนเกี่ยวกับการผลิตภาพยนตร์ ก็ใช้สารคดีเป็นแบบฝึกหัดก่อนที่จะให้นักเรียนได้ก้าวไปทำของจริง นั่นก็คือ Feature Film นอกจากนี้ หนังสือที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของภาพยนตร์ ก็แทบจะไม่เขียนถึงภาพยนตร์สารคดีมากนัก ในขณะที่ผู้ชมเองก็มองว่า ภาพยนตร์สารคดีเป็นเพียงแค่ศิลปะขั้นสองของการสร้างภาพยนตร์ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้น Jarl ได้แสดงความคิดเห็นว่า อาจเป็นเพราะทุกวันนี้ คนเราต้องเผชิญกับข้อมูลจำนวนมากตลอดทั้งวัน จนแทบจะไม่สามารถซึมซับความจริงไปได้มากกว่านี้อีก ดังนั้น การใช้สื่อจึงเป็นไปเพื่อการผ่อนคลาย และหลีกเลี่ยงจากความไม่เป็นจริง สารคดีส่วนใหญ่ที่เน้นข้อมูลมากเกินไปจึงไม่สามารถประสบความสำเร็จได้

นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นกับภาพยนตร์สารคดีในต่างประเทศ สำหรับในประเทศไทย ไม่ปรากฏว่ามีภาพยนตร์สารคดีออกฉายตามโรงภาพยนตร์ทั่วไปอีกแล้ว เหลือเพียงแค่ผู้ผลิตกลุ่มเล็ก ๆ ที่ผลิตสารคดี เพื่อฉายตามเทศกาลภาพยนตร์ที่จัดขึ้นในโอกาสพิเศษเท่านั้น

สารคดีทางสื่อวิทยุกระจายเสียงทั้งในและต่างประเทศได้ค่อย ๆ หายไปตั้งแต่เมื่อเริ่มมีสื่อโทรทัศน์เกิดขึ้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยปัจจุบันนี้ สารคดีส่วนใหญ่ที่ออกอากาศทางวิทยุในประเทศไทย จะนำเสนอด้วยการพูดให้สาระความรู้เพียงคนเดียว (Feature talk) หรือเล่นเป็นเหตุการณ์สมมุติสัก 2-3 คน และมีความยาวประมาณ 1-3 นาที ในช่วงค้นรายการเท่านั้น

เมื่อหันมามองสื่อโทรทัศน์ ซึ่งถือเป็นช่องทางที่จะเข้าไปสู่จิตใจและอารมณ์ของ คนได้นับล้าน ๆ คน สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด และได้รับความสนใจสูงที่สุด แต่ขณะ เดียวกัน ก็ต้องใช้เงินลงทุนสูงตามไปด้วย การจะวัดว่า รายการโทรทัศน์ใดประสบความสำเร็จจึง มักจะใช้จำนวนผู้ชมเป็นสำคัญ (Rating) แต่เนื่องจากรายการสารคดีถูกมองว่าเป็นรายการที่ไม่ ให้ความบันเทิง (Unentertaining) และที่สำคัญคือ บางคนมองว่า สารคดีเป็นรายการที่ไม่จำเป็น ต้องมีก็ได้ (Rabiger, 1998: 29-30) เมื่อจำนวนผู้ชมรายการสารคดีมีน้อย ทางผู้อุปถัมภ์รายการ และสถานีโทรทัศน์จึงไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร ผู้ผลิตรายการจึงจำต้องต่อสู้และพยายาม อย่างยิ่งยวด เพื่อทวนกระแสความต้องการของตลาด (มานิดา ผลานุสนธิ, 2539)

“ในขณะนี้ สถานียังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะเพิ่มเติมรายการประเภทสารคดี เนื่องจากความ ต้องการของผู้บริโภคไม่มี ทำให้ที่ผ่านมา ผู้ผลิตรายการสารคดีมักจะขาดทุน” (ประวิทย์ มาลีนนท์ ผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 อ้างถึงในอรทัย รุจิราธร, 2541:125)

นั่นคือ แม้ว่ารายการสารคดีจะเป็นรายการที่อยู่เคียงคู่กับสื่อโทรทัศน์ไทยมาตั้ง แต่ยุคแรกเริ่ม แต่จนปัจจุบันนี้ ก็ยังคงไม่ได้รับความนิยมมากนัก ดังตัวอย่างผลการสำรวจความ นิยมรายการโทรทัศน์ ที่จัดทำโดยเอแบคโพล* เมื่อเดือนมกราคม 2543 ในเขตกรุงเทพฯ และ ปริมณฑล เกี่ยวกับรายการประเภทต่าง ๆ ที่ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุด คือ ข่าว ละคร เกม โทรทัศน์ดาวเทียม และทอล์คโชว์ ซึ่งไม่ปรากฏมีรายการสารคดีติดกลุ่มรายการที่ได้รับความนิยมเลย

เมื่อสภาพการณ์ของงานสารคดีเป็นเช่นนี้ ผู้ผลิตรายการสารคดีบางคนจึง จำใจต้องผกผันตัวเองเข้าไปสู่ระบบของรายการบันเทิง ในขณะที่ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ที่เหลือต่างก็พยายามดิ้นรนเพื่อให้รายการของตนอยู่รอด เช่น ทำอย่างไรก็ได้ ให้ผู้สนับสนุน รายการเกิดความพอใจ ดังที่ผู้วิจัยได้สำรวจรายการสารคดีโทรทัศน์ในปัจจุบัน พบว่า จาก จำนวนรายการสารคดี ที่ผลิตโดยคนไทยทั้งหมด 295 รายการ เป็นรายการที่มีเนื้อหามุ่งโฆษณา และประชาสัมพันธ์ให้กับผู้สนับสนุนรายการอย่างชัดเจนถึง 47 รายการ (15.93%) ซึ่งเนื้อหา ดังกล่าวนี้อยู่ในลำดับที่ 2 ของเนื้อหารายการสารคดีโทรทัศน์ทั้งหมด** เป็นการมุ่งเสนอเนื้อหา ตามที่ผู้สนับสนุนรายการต้องการ โดยบางครั้ง มิได้คำนึงว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เป็น

* จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (5 กุมภาพันธ์ 2543) หน้า 33

** ดูรายละเอียดในตารางที่ 1.2 (หน้า 14) และตารางที่ 1.3 (หน้า 15)

การนำรูปแบบของสารคดีไปปรับใช้งานโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ทำให้คนหลงเชื่อ ซึ่งขัดต่ออุดมคติทางวิชาชีพของผู้ผลิตสารคดี

ในขณะเดียวกัน ก็มีผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์บางกลุ่ม ที่พยายามปรับปรุงคิดหาวิธีที่จะสร้างความน่าสนใจให้กับรายการของตน บ้างก็ใช้วิธีการปรับปรุงเนื้อหา โดยการขยายประเด็นจากเรื่องหนึ่ง ๆ เกี่ยวกับปัญหาสังคม มาสู่เรื่องเบา ๆ ที่ประชาชนให้ความสนใจ (Human interest) เช่น เรื่องแปลก ๆ หรือชีวิตของบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นต้น ซึ่งก็ยังไม่สามารถทำให้รายการประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น ตามความเห็นของผู้วิจัยแล้ว การจะพัฒนารายการสารคดีให้ประสบความสำเร็จได้ น่าจะอยู่ที่การพัฒนาารูปแบบการนำเสนอเป็นสำคัญ ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของผู้ที่อยู่ในวงการโทรทัศน์ไทยหลายท่าน อาทิ

“เนื้อหามันอึดตัวแล้ว สิ่งที่พัฒนาก็คือสิ่งที่ป็นรูปธรรม...เพราะฉะนั้น เราควรจะยกยอเอาสิ่งที่ป็นรูปธรรมมาใช้ให้เป็นประโยชน์” (สรรพสิริ วิรัชศิริ อ้างถึงในอรทัย รุจิราธร, 2541: 93)

“ผู้ผลิตต้องพยายามหาแนวทางการนำเสนอที่น่าสนใจ ต้องพยายามปรับตรงนี้ สารคดีมันขายค่อนข้างยากอยู่แล้ว ฉะนั้น จึงต้องพยายามปรับวิธีการนำเสนอหรือข้อมูลให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น” (อำนาจ ทองสุโชติ หัวหน้าฝ่ายรายการ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 อ้างถึงในอรทัย รุจิราธร, 2541: 149)

ศิลปะในการสร้างสรรค์สารคดีนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยดึงดูดให้ผู้ชมสนใจรายการ แต่เมื่อหันมามองมิติของงานศิลปะและสุนทรียะในสารคดีโทรทัศน์ของไทยแล้ว จะพบว่า เป็นมิติที่แทบจะหยุดนิ่ง รูปแบบการนำเสนอยังคงยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิม ๆ ไม่ได้มีการฉีกแนวออกไป โดยส่วนใหญ่ จะเป็นการนำเสนอโดยเน้นที่บทบรรยายเป็นหลัก (อรทัย รุจิราธร, 2541: 92-93) ผู้ผลิตติดอยู่กับกรอบการนำเสนอแบบเดิม ๆ เล่าแบบนี้ จบแบบนี้ เติมไปด้วยข้อมูลรายละเอียด และบรรยายภาพที่ดำเนินเรื่องแบบตรง ๆ จนกลายเป็นแบบแผนของรายการสารคดีในประเทศไทยไปแล้ว (นันทขว้าง สิริสุนทร อ้างถึงในอรทัย รุจิราธร, 2541: 149) ผลที่เกิดขึ้น ก็คือประชาชนจำนวนมากเห็นว่า รายการสารคดีเป็นรายการที่น่าเบื่อ ดังนั้น ทางผู้วิจัยจึงเกิดความคิดที่จะแสวงหาวิธีการนำเสนอรายการสารคดีให้มีความแปลกใหม่ สดวกาม น่าสนใจ ในขณะที่ยังสามารถเข้าใจความหมายและเนื้อหาของเรื่องได้ เพื่อดึงดูดให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจกับรายการสารคดีมากขึ้น เหมือนดังที่ David L. Wolper (1997: 285) ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ที่มีชื่อเสียงของสหรัฐฯ เขียนไว้ว่า

“เมื่อยังเด็ก ผมได้ชมภาพยนตร์ในห้องเรียน ซึ่งผมรู้สึกว่ามันสนุกมาก ๆ เมื่อผมกลับไปเล่าให้พ่อฟังที่บ้าน พ่อกลับตอบว่า ถ้าลูกสนุก ลูกอาจจะไม่ได้เรียนรู้อะไรเลย...มาวันนี้ ผมว่าพ่อพูดผิด! ผมจะพยายามทำสารคดีให้มีความบันเทิง พอ ๆ กับการมีข้อมูลให้ได้”

อย่างไรก็ตาม การคิดค้นวิธีการนำเสนอรายการสารคดีให้มีความน่าสนใจนั้น สิ่งสำคัญที่ยังต้องดำรงอยู่เพื่อคุณค่าของความเป็นสารคดี ก็คือ การนำเสนอความเป็นจริง ซึ่งเท่าที่ผ่านมา อาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ผลิตสารคดีในประเทศไทยให้ความสนใจในแง่ของการถ่ายทอดความเป็นจริงเพียงอย่างเดียว มิได้มองไปถึงการนำเสนอความเป็นจริงนั้นในวิธีการที่สร้างสรรค์ด้วย (นายหนัง 2, 2533: 82-99)

การนำเสนอความเป็นจริงอย่างสร้างสรรค์ ตามความหมายของ “สารคดี” ที่ John Grierson ได้เคยนิยามไว้ นั้น ผู้วิจัยได้ตีความหมายว่า สารคดีจะต้องเกิดจากข้อมูลและเนื้อหาเรื่องราวที่เป็นจริง แต่สำหรับเทคนิคการนำเสนอแล้ว ผู้ผลิตสามารถสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย ทั้งในเรื่องของบท มุมมอง และรวมไปถึงการนำเสนอภาพด้วย ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว สำหรับสื่อโทรทัศน์นั้น ภาพถือได้ว่าเป็นมิติที่มีพลังและมีอิทธิพลต่อความสนใจของผู้ชมมากที่สุด ดังนั้น การจะทดลองสร้างสรรค์การนำเสนอรายการสารคดี เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรจะเริ่มการทดลองที่มีมิติทางด้านภาพเป็นสำคัญ โดยถึงแม้ที่ผ่านมา จะมีผู้ผลิตรายการสารคดีของไทยบางคนพยายามพัฒนาศิลปะการนำเสนอทางด้านภาพบ้างแล้ว เช่น คุณธีรภาพ โลหิตกุล ซึ่งให้ความสามารถในการถ่ายภาพนิ่งที่มีอยู่เดิม มาประยุกต์ใช้กับการผลิตรายการสารคดีโลกสลับลี ที่ปรากฏในรายการจึงมีความพิถีพิถันมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อคุณธีรภาพไม่ได้มีโอกาสผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์อีก วิธีการสร้างสรรค์แบบคุณธีรภาพ ที่มองสารคดีในฐานะของงานศิลปะจึงหยุดนิ่งไป

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดความคิดที่จะทดลองสร้างสรรค์ภาพในรายการสารคดี โดยจะเลือกใช้การผสมผสานภาพตามแนวคิด Anti-realism (ภาพที่แสดงถึงความจริงภายในจิตใจ เน้นอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก โดยไม่คำนึงว่าจะต้องเหมือนจริงตามธรรมชาติ หรือเหมือนกับที่ตาเห็น) เข้ากับรายการสารคดีโทรทัศน์ (ซึ่งเป็นรายการที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิด Realism) เนื่องจากผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การยึดติดกับกรอบของภาพที่ว่า จะต้องเหมือนจริงตามธรรมชาติ หรือเท่าที่ตาเห็นนั้น เป็นเสมือนกรงขังของการสร้างสรรค์ ทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถใช้หลักสุนทรียศาสตร์ของภาพได้อย่างเต็มที่ หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ผู้วิจัยจะทดลองผสมผสานระหว่างวิธีการนำเสนอภาพที่แสดงออกถึงมุมมอง อารมณ์ ความคิดและความรู้สึกของผู้ผลิต เข้า

กับเนื้อหาที่เป็นจริงแบบ Journalistic documentary ว่าจะสามารถเป็นไปได้หรือไม่ และจะทำให้ผู้ชมได้รับทั้งอารมณ์ และความรู้สึกไปพร้อม ๆ กับการเข้าใจความหมายของเรื่องได้หรือไม่นั่นเอง

6. การทดลองเรื่องภาพสารคดีในอดีต

แม้ว่า ในช่วงทศวรรษที่ 1920 ซึ่งเป็นยุคแรกเริ่มของภาพยนตร์สารคดี จะเคยมีผู้ทดลองใช้ภาพแนว Anti-realism (ภาพนามธรรม สัญลักษณ์ ภาพลักษณะความฝัน หรือภาพที่บิดเบือนจากความเป็นจริงที่เห็น) เข้ามาผสมผสานกับเหตุการณ์และเรื่องราวที่เป็นจริงบ้าง แต่นักวิชาการยังมิได้จัดว่าเป็นภาพยนตร์สารคดี เนื่องจากไม่มีเนื้อหาแบบสารคดีที่ชัดเจนนัก จึงนำไปจัดอยู่ในกลุ่มภาพยนตร์ทดลองแนวล้ำยุค (Experimental avant-garde) แต่เมื่อโลกได้เข้าสู่ยุควิกฤตทางสังคมและการเมือง ช่วงทศวรรษที่ 1930 ผู้ผลิตภาพยนตร์ในแนวนี้ส่วนใหญ่ ได้เบนเข็มตัวเองไปสู่การสร้างภาพยนตร์สารคดีในรูปแบบของ Realism อย่างแท้จริง ภาพยนตร์ทดลองแนวดังกล่าวจึงค่อย ๆ สูญหายไป ประกอบกับในช่วงเวลานั้น ยุคสมัยใหม่ (Modernism) ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ศิลปะแต่ละกลุ่มพยายามที่จะสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง เพื่อให้เกิดการแบ่งแยกออกจากศิลปะกลุ่มอื่น ๆ อย่างชัดเจน รวมไปถึง Realism กับ Anti-realism ด้วย (Ellis, 1989: 255-269)

แต่หลังจากที่โลกเริ่มแปรเปลี่ยนเข้าไปหายยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) เส้นแบ่งของ 2 กลุ่มนี้ ก็ค่อย ๆ เลือนเข้าหากันมากขึ้น มีผู้สร้างภาพยนตร์บางคนคิดจะผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริงกับจินตนาการ ภาพจริงกับภาพฝัน โดยมีผู้นำคนสำคัญคือ Jean-Luc Godard ซึ่งเป็นผู้สร้างภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของกลุ่ม New Wave ชาวฝรั่งเศส กับผลงาน Sympathy for the Devil ในปี 1968 (Ellis, 1989: 255-269) อย่างไรก็ตาม ในแวดวงของผู้ชมและนักวิจารณ์ส่วนใหญ่ กลับไม่ค่อยชื่นชมผลงานเรื่องนี้มากนัก โดยมองว่า เป็นผลงานที่น่าเบื่อหน่าย แสดงถึงฝีมือที่ตกต่ำลงไปของ Godard (สนธยา ทรัพย์เย็น, 2541: 25-31)

ในปัจจุบัน ผู้ผลิตหลายคนยังคงมีความคิดที่จะผสมผสานรูปแบบเช่นนี้อยู่บ้าง โดยส่วนใหญ่แล้ว จะมีลักษณะเป็นเพียงงานทดลองของผู้สร้างภาพยนตร์อิสระเท่านั้น แต่สำหรับสารคดีโทรทัศน์ ยังมีเคยได้มีการทดลองใช้รูปแบบดังกล่าวเลย รวมทั้งงานทดลองที่เคยมีมา ก็เป็น

¹ ในทางภาพยนตร์ จะเรียกว่า เป็นภาพที่น่าเสนอในรูปแบบของ Formalism

การทดลองที่ทำขึ้นโดยมิได้มุ่งหวังผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้ชมเท่าใดนัก สารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองที่ผู้วิจัยจะสร้างสรรคืขึ้นนี้ จึงมีความแตกต่างไปจากสารคดีเชิงทดลองอื่น ๆ โดยจะมีใช่เป็นการวิจัยเพื่อศิลปะหรือวิจัยเพื่อสุนทรียะเท่านั้น หากแต่จะเป็นการวิจัยเพื่อผลทางการสื่อสารที่จะเกิดตามมาภายหลังการรับชมงานทดลองด้วย อันจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการผลิตรายการสารคดีเพื่อออกอากาศจริงได้ และก่อให้เกิดการพัฒนารายการสารคดีโทรทัศน์ในประเทศไทยต่อไป

ข้อสันนิษฐานในการวิจัย

ภาพแนว Anti-realism สามารถนำมาใช้ผสมผสานในรายการสารคดีโทรทัศน์ได้ โดยไม่ทำให้คุณลักษณะของความเป็นสารคดีต้องเสียไป นอกจากนี้ การใช้ภาพดังกล่าวยังช่วยให้เกิดการสื่อความหมายที่ลึกซึ้ง ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างอารมณ์และความรู้สึก (การรับรู้สุนทรียะ) ของผู้ชมต่อไป

ปัญหาคำวิจัย

1. การใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดีโทรทัศน์ จะส่งผลต่อการรับรู้ความหมายของผู้ชมหรือไม่ อย่างไร
2. ภาพแนว Anti-realism ที่เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดีโทรทัศน์ จะช่วยสร้างให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ และความรู้สึกหรือไม่ อย่างไร
3. การผสมผสานภาพแนว Anti-realism กับรายการสารคดีโทรทัศน์นี้ จะส่งผลต่อคุณลักษณะของความเป็นสารคดีหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นคว้าและสร้างสรรคืวิธีการนำเสนอรายการสารคดีโทรทัศน์รูปแบบใหม่ โดยใช้ภาพตามแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของ Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการ
2. เพื่อทดสอบว่าวิธีการนำเสนอดังกล่าวสามารถช่วยทำให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ความหมาย และสุนทรียะได้อย่างลึกซึ้ง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จะเป็นการทดลองในมิติด้านภาพเท่านั้น
2. การทดลองดังกล่าว ต้องการจะจำกัดเพียงเพื่อค้นหาคำตอบที่ว่า การผสมผสานภาพแนว Anti-realism เข้ามาในรายการสารคดีโทรทัศน์จะได้รับการยอมรับหรือไม่ และมีผลต่อการรับรู้ความหมายหรือสุนทรียะอย่างไรบ้าง ไม่ได้ศึกษาไปถึงเงื่อนไขปัจจัยที่จะนำรายการดังกล่าวไปใช้ออกอากาศในสถานีโทรทัศน์จริง

ข้อตกลงเบื้องต้น

รายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองครั้งนี้ จะไม่มีเสียงของผู้บรรยาย เนื่องจากผู้วิจัยต้องการที่จะทดสอบประสิทธิภาพของภาพ ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างภาพที่เหมือนจริงตามแนวคิดของศิลปะ Realism กับภาพที่ไม่เหมือนจริงตามแนวคิดของศิลปะ Anti-realism ว่า จะสามารถทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมาย และสร้างให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกได้มากน้อยเพียงใด

นิยามศัพท์

สารคดีโทรทัศน์ หมายถึง รายการโทรทัศน์ประเภทหนึ่ง ซึ่งมุ่งให้สาระความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ชมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง ในขณะที่เดียวกันผู้ผลิตสามารถอาศัยเทคนิคการนำเสนอต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลนั้นสมบูรณ์และมีความน่าสนใจมากขึ้น

ภาพแนว Anti-realism หมายถึง ภาพที่แสดงถึงความจริงภายในจิตใจ เน้นอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของผู้ถ่ายทอด โดยไม่คำนึงว่าจะต้องเหมือนจริงตามธรรมชาติหรือตรงกับลักษณะภายนอกที่ตาเห็น ภาพของวัตถุต่าง ๆ ที่ปรากฏในรายการจึงอาจจะถูกตัดทอน บิดเบือน เปรียบเทียบ หรือทำให้ผิดปกติไปจากเดิม

การใช้ภาพแนว Anti-realism ในสารคดีโทรทัศน์ หมายถึง การใช้ภาพที่ดูไม่เหมือนจริงตามธรรมชาติ เข้ามาทดแทนภาพที่เหมือนจริง ในกรณีที่เนื้อหาของรายการสารคดีโทรทัศน์ช่วงนั้น เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด หรือสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ รวมไปถึงถึงในกรณีที่ผู้ผลิตต้องการเน้นความหมาย อารมณ์ ความรู้สึกที่ลึกซึ้ง เพื่อเป็นการแสดงถึงมุมมองหรือทัศนะที่ผู้ผลิตมีต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

การรับรู้ความหมาย หมายถึง การที่ผู้ชมสามารถบอกเล่าเรื่องราวของรายการ และสามารถเข้าใจถึงประเด็นหลักที่ผู้ผลิตต้องการนำเสนอได้

การรับรู้สุนทรีย์ หมายถึง การที่ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วม สะเทือนใจ และซาบซึ้งใจไปกับรายการที่นำเสนออย่างมีศิลปะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ในประเทศไทย สามารถนำเอารูปแบบการนำเสนอที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการผลิตเพื่อออกอากาศจริงได้
2. เป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ และนักวิชาการทางด้านสื่อสารมวลชนหันมาให้ความสำคัญกับการค้นคว้าหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอรายการสารคดี อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และเพิ่มความนิยมของรายการสารคดีโทรทัศน์ในประเทศไทยให้สูงขึ้น
3. เป็นการสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้บุคลากรต่าง ๆ ในวงการสื่อสารมวลชนเกิดความคิดที่จะค้นคว้าทดลองหาแนวทางพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์สื่ออื่น ๆ ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง "สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism กับการรับรู้ ความหมายและสุนทรียะของผู้ชม" ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิดหลักที่จะเป็นแนวทางสำหรับ สร้างสรรค์รายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง รวมทั้งเพื่อวิจัยถึงผลของการรับชมรายการไว้ทั้งสิ้น 4 แนวคิด ได้แก่

1. แนวคิดเรื่องสารคดี : ความหมาย พันธกิจ และวิธีการนำเสนอ
2. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ : ความงาม และการสื่อความหมายทางภาพ
3. แนวคิดของศิลปะ Realism และ Anti-realism
4. แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ความหมาย และสุนทรียะ

แนวคิดเรื่องสารคดี : ความหมาย พันธกิจ และวิธีการนำเสนอ

มีผู้ที่พยายามให้หลักเกณฑ์และนิยามความหมายของคำว่า "ภาพยนตร์สารคดี" และ "รายการสารคดีทางโทรทัศน์" ไว้มากมาย อาทิ

John Grierson ผู้บัญญัติคำว่า Documentary ได้ให้ความหมายไว้ว่า สารคดีคือ การนำเสนอความจริงอย่างสร้างสรรค์ โดย Grierson เชื่อว่า การนำเสนอสารคดีต้องให้ความสำคัญกับการจัดฉาก และส่วนประกอบที่เป็นรายละเอียดของเรื่องราว รวมทั้งการนำเสนอเรื่องราวนั้นจะต้องเป็นไปในวิถีทางที่สร้างสรรค์ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ (Ellis, 1989: 5; Rabiger, 1998: 3)

Paul Rotha (1970) นักเขียน นักวิชาการ และนักสร้างภาพยนตร์ชาวอังกฤษ ซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมบุกเบิกการสร้างภาพยนตร์สารคดีร่วมกับ John Grierson ได้สรุปว่า ภาพยนตร์สารคดีคือ ภาพยนตร์ที่ใช้เพื่อสื่อความหมายอย่างสร้างสรรค์ และเป็นเรื่องราวสภาพชีวิตของประชาชนในสังคมตั้งที่มันเป็นอยู่จริง ๆ

---

* เนื่องจากรายการสารคดีโทรทัศน์มีรากฐานของแนวคิดที่สำคัญมาจากภาพยนตร์สารคดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอ นำคำนิยามของภาพยนตร์สารคดีมาใช้เป็นคำนิยามของรายการสารคดีโทรทัศน์ด้วย

Raymon Spottiswood นักวิชาการและผู้เขียนทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของภาพยนตร์ได้แสดงความเห็นว่า ภาพยนตร์ที่จะเรียกว่าเป็นภาพยนตร์สารคดีได้นั้น อยู่ที่เนื้อหาและวิธีการของภาพยนตร์ ที่สามารถถ่ายทอดการแสดงจากชีวิตจริง ซึ่งมนุษย์มีความสัมพันธ์อยู่กับองค์กรต่าง ๆ ของชีวิตและสังคม เรื่องราวดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่วนเทคนิคการสร้างภาพยนตร์นั้นเป็นเพียงรูปแบบส่วนประกอบของเนื้อหาและเรื่องราวที่นำมาสร้างเท่านั้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สาขาวิชานิติศาสตร์, 2533: 24; Ellis, 1989: 6)

สหพันธ์ภาพยนตร์สารคดีโลก (World Union of Documentary Film) ได้ให้คำจำกัดความถึงภาพยนตร์สารคดีไว้เมื่อปีค.ศ.1948 ว่า วิธีการใด ๆ ก็ตามในการบันทึกแง่มุมต่าง ๆ ของความเป็นจริงลงบนแผ่นฟิล์ม จะโดยการถ่ายทอดเหตุการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ที่เหมือนจริงและสมเหตุสมผลขึ้นก็ได้ เพื่อที่จะกระตุ้นอารมณ์หรือเหตุผลในกลุ่มผู้ชม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งเร้าความอยากรู้ และขยายขอบเขตของความรอบรู้และความเข้าใจของคนเราให้กว้างขวางออกไป รวมทั้งเพื่อนำเสนอปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไขอย่างตรงไปตรงมาในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ (ปัทมวดี จารุวรรณ, 2528: 67)

สถาบันการศึกษาศิลปะและวิทยาศาสตร์ภาพยนตร์ (Academy of Motion Picture Arts and Science) ซึ่งเป็นผู้จัดประกวดภาพยนตร์รางวัลออสการ์ ได้ให้คำจำกัดความของภาพยนตร์สารคดีไว้ว่า คือ ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สังคม วิทยาศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์ ไม่ว่าจะในรูปแบบของการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือการจัดสร้างตกแต่งขึ้นใหม่ แต่เนื้อหาของการแสดงออกนั้น เน้นหนักในเรื่องข้อเท็จจริงมากกว่าความบันเทิง ทั้งนี้ ไม่รวมถึงภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นสำหรับการสอนเพียงอย่างเดียว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สาขาวิชานิติศาสตร์, 2532: 24)

Willis และ Arienzo (1992 อ้างถึงในประพิม คล้ายสุบรรณ, 2541: 14) ได้ให้นิยามไว้ว่า สารคดี คือ รายการหรือภาพยนตร์เรื่องใดก็ตามที่ถูกผลิตขึ้นโดยต้องการที่จะบุกเบิกแสวงหาความจริง และจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานในรูปแบบของเอกสารที่เป็นแหล่งอ้างอิงได้

Joseph T. Browne (1971 อ้างถึงในอรทัย รุจิราธร, 2541: 11) ได้นิยามถึงความหมายของรายการสารคดีโทรทัศน์ไว้ว่า รายการสารคดีโทรทัศน์ คือ รูปแบบรายการโทรทัศน์ประเภทหนึ่งซึ่งนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างรอบด้านตั้งแต่ต้นจนจบ ยึดหลักของความเป็นจริง ในขณะเดียวกัน ก็อาศัยเทคนิคการนำเสนอที่หลากหลายมาผสมผสานกัน เพื่อให้

เกิดจินตนาการที่ดี และจูงใจให้ผู้ชมสนใจ อาทิ การบรรยาย บทสัมภาษณ์ บทสนทนา ดนตรีและเสียงประกอบอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อเสริมให้ภาพที่ปรากฏทางจอโทรทัศน์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยสรุปก็คือ นอกจากรายการสารคดีโทรทัศน์จะมุ่งเสนอข้อเท็จจริงให้แก่ผู้ชมแล้ว ยังมีความพยายามในการสร้างจินตนาการให้เกิดขึ้นกับผู้ชมโทรทัศน์ด้วย

सनัน ปัทมะทิน (2520: 5) ได้อธิบายไว้ในหนังสือศัพท์พจนานุกรมสื่อสารมวลชน เล่ม 1 ว่า รายการสารคดี คือ รายการซึ่งถ่ายทอดเหตุการณ์หรือสภาวะที่เป็นจริงให้ผู้ชมได้ชม

ในหนังสือเรียนวิชาการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ ของสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2533: 146) ได้อธิบายไว้ว่า สารคดีโทรทัศน์ที่แท้จริง มีลักษณะสำคัญในการเสนอเรื่องจริงของสรรพสิ่งทั้งหลายอย่างเจาะลึกและมีศิลปะ อาจเป็นเรื่องของบุคคลหรือของสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวความคิดอันอาจมีลักษณะโน้มนำจิตใจของผู้ชม

จากคำนิยามต่าง ๆ ของ “สารคดี” ดังที่ได้กล่าวมานี้ อาจสรุปออกมาได้ว่า “รายการสารคดี คือ รายการที่รวบรวมข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือวัฒนธรรมมานำเสนอต่อผู้ชม เพื่อเร่งรัดความอยากรู้ หรือขยายขอบเขตความรู้และความเข้าใจของคนเราให้กว้างขวางออกไป รวมทั้งเพื่อนำเสนอปัญหาตลอดจนแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไว้ด้วย โดยผู้ผลิตสามารถใช้เทคนิคการนำเสนอได้หลากหลาย เพื่อให้ผู้ชมได้รับทั้งข้อเท็จจริง อารมณ์ และจินตนาการไปพร้อม ๆ กัน”

สำหรับพันธกิจหน้าที่ของรายการสารคดีนั้น ถ้ากล่าวโดยรวม ๆ แล้ว จะเป็นไปตามทฤษฎีกลุ่มหน้าที่นิยม (Functionalism) ซึ่ง Harold D. Lasswell (1948) และ Charles R. Wright (1959) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนทุกประเภทล้วนแต่มีหน้าที่ในการสอดส่องระแวดระวังเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Surveillance of the environment), ประสานสัมพันธ์ส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Correlation), ถ่ายทอดมรดกทางสังคม (Transmission of the social heritage) และสร้างความบันเทิง (Entertainment) แต่หากจะมองให้ลึกลงไปในพันธกิจเฉพาะของรายการสารคดีแล้ว นักวิชาชีพและนักวิชาการส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับพันธกิจในการทำประโยชน์ต่อสังคม ดังที่ Bluem (1972) ได้สรุปไว้ว่า สารคดีเป็นการสื่อสารสาธารณะรูปแบบหนึ่งที่มีหน้าที่ที่แน่นอน สารคดีที่แท้จริง จะต้องมิใช่ทำหน้าที่เพียงการบันทึกชีวิตเท่านั้น หากแต่ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ทางสังคม (Social purpose) ด้วย ถึงแม้การสื่อสารของมนุษย์เกือบทุกชนิดมีวัตถุประสงค์ทาง

สังคมอยู่แล้ว แต่สารคดีมีความพิเศษกว่านั้น กล่าวคือ สารคดีจะแสดงข้อมูลที่มีประโยชน์ทางสังคมต่อสาธารณะ ซึ่งความรู้และความเข้าใจเหล่านี้ จะส่งผลถึงการกระทำทางสังคมต่อไป

Willard Van Dyke (1963 อ้างถึงใน Bluem, 1972: 260) ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบุกเบิกภาพยนตร์สารคดีของสหรัฐอเมริกา และเป็นผู้บัญชาการหน่วยภาพยนตร์ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ กรุงนิวยอร์ก ได้กล่าวไว้ในการอภิปรายเรื่องสารคดีโทรทัศน์ของ National Academy of Television Arts and Science ว่า สารคดีจะต้องมีวัตถุประสงค์ทางสังคม เป็นสำคัญ ถ้าสารคดีเรื่องใดเป็นเพียงแค่ถ่ายภาพชีวิตที่เป็นอยู่ แต่ขาดวัตถุประสงค์ทางสังคม ก็ไม่ใช่ภาพยนตร์สารคดี เป็นเพียงแค่เอกสารที่น่าเสนอในรูปแบบของภาพยนตร์เท่านั้น (film documentary, not documentary film)

ในหน้าที่ต่อสังคมนี้ Willis และ Arienzo (1992 อ้างถึงในประพิม คล้ายสุบรรณ, 2541: 17) ได้อธิบายไว้ว่า รายการสารคดีจะมีการนำเสนอเพื่อทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้สาธารณชนเกิดความรู้สึกตื่นตัวต่อเหตุการณ์และประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ
2. เพื่อให้สาธารณชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นปัญหา ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ต้องทำอะไรบางอย่างกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน
3. เพื่อให้สาธารณชนเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง หรือเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตของสาธารณชนในสังคม

จะเห็นได้ว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว เมื่อกล่าวถึงพันธกิจของงานสารคดี นักวิชาการมักจะมองในแง่ของผลที่จะทำให้เกิดกับผู้ชมเป็นหลัก แต่สำหรับ Michael Renov เขากลับมองพันธกิจพื้นฐานของสารคดี โดยใช้มุมมองของผู้ผลิตผลงานเข้ามาร่วมด้วย ดังที่ปรากฏในหนังสือ Theorizing Documentary (1993: 21-35) ซึ่งเขาเป็นทั้งผู้เขียนบทความ และบรรณาธิการของหนังสือเล่มนี้ สรุปได้ว่า พันธกิจของงานสารคดีมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. เพื่อบันทึก หรือแสดงถึงข้อมูล (To record, reveal, or preserve) หน้าที่ในข้อนี้อาจจะถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของสารคดี เป็นการใช้ศักยภาพของกล้อง เพื่อแปร

ความเป็นจริงของเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าไปสู่กระบวนการในการรับรู้ของผู้ชม ซึ่งตรงกับประโยคที่ Hans Richter เคยเขียนไว้เมื่อประมาณปลายทศวรรษที่ 1930 ว่า สารคดีสามารถที่จะทำให้ความเป็นจริงเกิดการเคลื่อนย้ายได้โดยที่เราไม่ทันรู้ตัว

2. เพื่อโน้มน้าวใจ หรือสนับสนุนวัตถุประสงค์บางอย่าง (To persuade or promote) หน้าที่ของสารคดีในข้อนี้ เริ่มปรากฏมาตั้งแต่สมัยของ John Grierson ซึ่งได้ให้คำเปรียบเปรยไว้ว่า สารคดีเป็นเสมือนค้อนที่ถูกใช้ในการจัดรูปของความจริง เพื่อนำผู้ชมให้บรรลุไปถึงจุดมุ่งหมายที่ผู้ผลิตได้วางไว้ โดยเฉพาะนโยบายทางการเมือง ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ภาพยนตร์สารคดีจำนวนมากตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากรัฐบาล เช่น ภาพยนตร์เรื่อง Housing Problem (1935) หรือ Night Mail (1936) ที่ได้รับการสนับสนุนจาก Empire Marketing Board ของสหราชอาณาจักร หรือ Man With a Movie Camera (1929) ของ Dziga Vertov ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลโซเวียต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การโน้มน้าวใจสามารถก่อให้เกิดผลได้ทั้งต่อตัวบุคคล และต่อสังคม วิธีการที่ผู้ผลิตสารคดีนำมาใช้ ก็คือ การนำความจริงขึ้นมากล่าวอ้างยกข้อมูลขึ้นมาให้เห็น ผสมผสานกับเทคนิคการปลุกเร้าทางอารมณ์ อันเป็นพื้นฐานที่ถูกนำมาใช้เพื่อการโน้มน้าวใจในภาพยนตร์ non-fiction ทุก ๆ เรื่อง จนกระทั่งสามารถนำไปสู่การโฆษณาชวนเชื่อได้ โดยเฉพาะถ้าผู้ชมยังไม่มีข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้นดีพอ

3. เพื่อวิเคราะห์ หรือสอบสวนเหตุการณ์ต่าง ๆ (To analyze or interrogate) หน้าที่ในข้อนี้เกิดมาจากแนวความคิดที่ว่า เหตุการณ์ทั้งหลายในสังคมล้วนแต่มีสาเหตุและที่มา มากมายหลายประการ ดังนั้น เมื่อสารคดีได้นำเหตุการณ์นั้น ๆ มาเสนอ จึงควรที่จะมีการวิเคราะห์ เจาะลึก ชี้้นำให้ผู้ชมได้มองเห็นถึงสาเหตุ อิทธิพล รวมไปถึงแบบแผนต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันของ เหตุการณ์ เพื่อทำให้ผู้ชมเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

4. เพื่อแสดงอารมณ์ และความรู้สึกทางสุนทรียะ (To express) หน้าที่ในข้อนี้ จะคำนึงถึงสุนทรียศาสตร์ในการสร้างสรรค์ แต่บ่อยครั้งที่มักจะถูกมองว่า ไม่สามารถไปกันได้กับ รูปแบบของสารคดี ดังที่ Grierson เองก็เคยกล่าวไว้ว่า ปัญหาที่สำคัญของภาพยนตร์สังคมนิยมก็คือ จะไม่มองที่ความงาม แต่จะสนใจเพียงแค่ความจริง (Raoul Ruiz, 1979 อ้างถึงใน Renov, 1993: 24) แนวคิดที่ว่า "ความจริง" (Truth) อยู่ตรงกันข้ามกับ "ความงาม" (Beauty) นี้ เป็นผลผลิตมาจากแนวคิดวิทยาศาสตร์ของตะวันตก ที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างวิทยาศาสตร์กับศิลปะ ร่างกายกับจิตใจ อย่างไรก็ตาม Renov เชื่อว่า งานสารคดีที่จะทำให้ผู้ชมเกิดความพอนั้น สิ่งสำคัญคือ ความสามารถของผู้ผลิตที่จะสามารถผสมผสานคุณค่าทางปัญญาเข้ากับคุณค่าทาง

สุนทรียะให้ได้ ดังนั้น การคำนึงถึงเรื่องอารมณ์ ความงาม และความรู้สึกจึงเป็นพันธกิจสำคัญ
ประการหนึ่งของผู้ผลิตสารคดีทุกคนควรตระหนักถึง

แนวคิดของ Renov ทั้ง 4 ข้อนี้ ผู้วิจัยมองว่า สามารถครอบคลุมพันธกิจที่แท้จริง
ของงานสารคดีได้สมบูรณ์ที่สุด โดยเฉพาะในข้อที่ 4 ซึ่งมักจะไม่มีใครมองว่าเป็นพันธกิจของ
สารคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งของรายการสารคดีโทรทัศน์ ดังนั้น เมื่อมีผู้ผลิตรายการสารคดีบางคน
เริ่มให้ความสำคัญกับอารมณ์ และความรู้สึกมากขึ้น จึงกลับถูกมองว่า การปฏิบัติเช่นนั้นได้ทำให้
คุณค่าของสารคดีด้อยลงไป ดังเช่นที่ Schaefer (1993) ได้ทำการวิจัย เพื่อศึกษาถึงคุณค่าในเชิง
สารคดีของรายการสารคดีทางโทรทัศน์ เรื่อง Harvest of Shame ซึ่งเป็นรายการสารคดีที่ได้รับ
ความนิยมสูงมาก ผลการวิจัยได้สรุปออกมาว่า สารคดีเรื่องนี้มีข้อจำกัดของคุณค่าในเชิงสารคดี
โทรทัศน์ เนื่องจากเป็นสารคดีที่มุ่งเน้นอารมณ์ และความรู้สึก เพื่อดึงดูดใจผู้ชมมากเกินไป ทำให้
ศักยภาพของรายการสารคดีที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะลดน้อยลง ผลงาน
วิจัยดังกล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นได้ว่า ผู้วิจัยได้รับอิทธิพลแนวคิดแบบ Journalistic documentary
นั่นเอง

สารคดีที่ดีตามแนวคิดของ Journalistic documentary เป็นสารคดีที่ให้ความสำคัญ
สำคัญกับเนื้อหาและข้อเท็จจริงเป็นหลัก ส่วนเทคนิคการนำเสนอเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น
แนวคิดนี้ ได้ถูกเผยแพร่ทั่วไป ด้วยการสนับสนุนจากนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ดังเช่นข้อเขียนที่ว่า

“การใช้ศิลปะเข้ามาบันทึกชีวิตการต่อสู้ของผู้คนในสังคม เป็นการทำลายความ
เที่ยงตรงที่มีใน Journalistic documentary” (Bluem, 1975 อ้างถึงใน Curtin, 1987: 47)

“ผู้ชมสารคดีจะแสวงหาความจริง ไม่หลีกเลี่ยงความจริง และไม่วิพากษ์วิจารณ์ในแง่
การสร้างเท่าใดนัก ถ้าเนื้อหาเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สร้างต้องใคร่ครวญให้ดีกว่า ควรมีเรื่องอะไรบ้าง ส่วนเทคนิค
การถ่ายทำจะแบบเนียน มีศิลปะเล็กน้อยเพียงใด ยังมีความสำคัญน้อยกว่าความคิดในการสื่อ
ความหมาย” (กลุ่ม ประเสริฐกุล, 2521: 72-73)

ความเชื่อในการผลิตงานสารคดีเช่นนี้ ได้ส่งผลให้คนจำนวนมากรู้สึกว่าการ
สารคดีโทรทัศน์ ซึ่งรับอิทธิพลมาจาก Journalistic documentary โดยตรงนั้น เป็นรายการที่น่า
เบื่อ แห้งแล้ง และขาดเสน่ห์ เนื่องจากเต็มไปด้วยข้อมูล และข้อเท็จจริงมากมายที่อัดแน่นอยู่ใน
รายการ

จากจุดด้อยของ Journalistic documentary ดังกล่าวนี ทำให้ในปัจจุบัน เริ่มมีผู้สร้างงานสารคดีบางคน ทั้งภาพยนตร์และโทรทัศน์ หันมาให้ความสนใจที่จะสร้างสรรค์สารคดีอย่างมีศิลปะมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดอารมณ์ และความซาบซึ้งใจ ดังที่กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน (2540: 23-25) ได้เขียนไว้ในบทความเรื่องอารมณ์ผสมความเหมือนจริงว่า

“หนังสารคดีจำนวนมากหันมาใช้วิธีการของหนัง drama นับตั้งแต่ Gimme Shelter หนังสือบันทึกการแสดงคอนเสิร์ตที่อัลตามอนท์ของวงเดอะ โรลลิง สโตนส์ ซึ่งนำเอาขั้นตอนในการเดินเรื่องแบบ drama มาใช้อย่างเด่นชัดและได้ผล จนถึง The Thin Blue Line ของเออร์รอลด์ มอริส ซึ่งมีการพินิจพิเคราะห์การสร้างภาพเสียยิ่งกว่าหนัง drama หลาย ๆ เรื่อง...หนัง drama หลายเรื่องในปัจจุบันหันมาใช้วิธีการทำให้ดูเหมือนจริง เพื่อสร้างความเชื่อให้กับคนดู อันจะเป็นผลในการเข้าอารมณ์ทางอ้อม ส่วนหนังสารคดีก็หันมาใช้วิธีการแบบ drama เพื่อเข้าอารมณ์คนดูให้เกิดความเชื่อในสิ่งที่เขานำมาเสนอเช่นกัน”

หรือที่ธีรภาพ โลหิตกุล ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย ได้เขียนไว้ในหนังสือว่าจะจะเป็นสารคดีว่า (2539: 29, 33)

“สารคดีไม่ใช่เวลาของการตั้งหน้าตั้งตาชม เพื่อค้นความรู้ทางวิชาการ หรือข้อมูลใหม่ ๆ เพียงอย่างเดียว เพราะมันเป็นหน้าที่ของแบบเรียนในโรงเรียน มหาวิทยาลัยอยู่แล้ว ดังนั้นผู้เขียนบทจึงยิ่งต้องใส่ใจในเทคนิคหรือศิลปะการนำเสนอให้มากเท่า ๆ กับความพิถีพิถันในการเขียนให้สละสลวย และการค้นหาข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำมานำเสนอต่อผู้ชม...สัดส่วนของรูปแบบกับเนื้อหา หรือเทคนิคการนำเสนอกับสาระทางปัญญา ควรเป็น 50:50 เท่า ๆ กัน”

ดังนั้น สารคดีที่สมบูรณ์ในมุมมองของธีรภาพ จึงควรประกอบไปด้วยมิติในทางสารคดีครบถ้วนทั้ง 3 ประการ ได้แก่ รูปแบบการนำเสนอที่ดี เนื้อหาที่ดี และแง่คิดมุมมองที่ดี (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2539: 19-20)

1. รูปแบบการนำเสนอที่ดี หมายถึง การทำให้ผู้ชมได้รับอารมณ์ ความบันเทิง ความเพลิดเพลิน อันเกิดจากการวางโครงเรื่อง การดำเนินเรื่องที่ดี การใช้ภาษาสละสลวยกินใจ การเคลื่อนไหวของกล้องได้อารมณ์สอดคล้องกับเนื้อหา การลำดับภาพดี ดนตรีประกอบสอดประสานรองรับกับภาพและเนื้อหาอย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว รวมไปถึงผู้บรรยายที่บรรยายได้อารมณ์ และมีความน่าเชื่อถือ

2. **เนื้อหาที่ดี** หมายถึง เนื้อหาที่ทำให้ผู้ชมได้รับสาระทางปัญญา ได้รับความรู้ใหม่ ๆ อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ในการจับประเด็นข้อมูลได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีข้อมูลรอบด้าน โดยไม่ด่วนสรุปในประเด็นที่มีข้อโต้แย้ง

3. **แง่คิดมุมมองที่ดี** หมายถึง การทำให้ผู้ชมได้รับแง่คิดใหม่ ๆ หรือชมแล้วได้แง่คิดอันก่อให้เกิดสำนึกในทางสร้างสรรค์ ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า จะต้องมีการสรุป หรือชี้นำความคิดผู้ชมไปทางใดทางหนึ่งแน่นอน ในสารคดีเรื่องหนึ่ง อาจจะมีหลายแง่คิดหลายมุมมองที่จะให้ผู้ชมได้ใช้วิจารณญาณด้วยตัวเองก็ได้

ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ : ความงาม และการสื่อความหมายทางภาพ

"Seeing comes before words. The child looks and recognizes before it can speak." (Berger, 1972: 7)

ข้อความข้างต้นนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า การมองเห็นเป็นการรับรู้ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ และในขณะเดียวกัน การมองเห็นก็สามารถก่อให้เกิดสุนทรียะในใจของผู้ชมได้ง่ายที่สุดด้วย (จี.ศรีนิวาสนัน, แปลโดยสุเชาว์ พลอยชุม, 2534: 11) แต่ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น ก็คือ ภาพในลักษณะใด จึงจะก่อให้เกิดสุนทรียะ อย่างไรที่เรียกว่างาม และอย่างไรจึงจะเรียกว่าไม่งาม การที่จะตอบคำถามเหล่านี้ได้ ต้องอาศัยทฤษฎีทางด้านสุนทรียศาสตร์เข้ามาประกอบ

สมัยก่อน "ความงาม" ยังเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะมีผู้ใดสนใจศึกษากันมากนัก เนื่องจากถูกมองว่า มีลักษณะเป็นอุดมคติ นามธรรม เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น และความรู้สึกมากเกินไป ขาดข้อมูล เหตุและผลที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวาง การจะประกอบขึ้นเป็นวิชาการจึงดูเลือนลอย และเป็นไปได้อย่าง จนกระทั่ง ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 Alexander Gottlieb Baumgarten นักปรัชญาชาวเยอรมัน จึงได้ลงมือค้นคว้ารวบรวมความรู้เกี่ยวกับความงามที่กระจัดกระจายอยู่มาไว้ในที่เดียวกัน เพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับความงามให้มีเนื้อหาสาระที่เข้มแข็งขึ้น เขาได้ตั้งชื่อวิชาเกี่ยวกับทฤษฎีความงามนี้ว่า Aesthetics ซึ่งบัญญัติจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า Aisthesis หมายถึง ความรู้สึกทางการรับรู้ (Sense perception) โดยคำดังกล่าวได้ถูกบัญญัติเป็นภาษาไทยว่า "สุนทรียศาสตร์" (อารี สุทธิพันธุ์, 2533: 55-59)

ส่วนสุนทรียะ หรือ Aesthetic นั้น หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งทีงามไพเราะ รื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ หรืองานศิลปะ มีลักษณะเป็นความรู้สึกที่บริสุทธิ์ เกิดขึ้นใน

ห้วงเวลาหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวนี้ จะเจริญเติบโตขึ้นได้ด้วยประสบการณ์ หรือการศึกษา อบรมฝึกฝนจนเป็นอุปนิสัย เกิดเป็นรสนิยมขึ้นในตัวบุคคล (ทวิเกียรติ ไชยงยศ, 2538: 3)

ลักษณะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญซึ่งจะก่อให้เกิดสุนทรียะ ก็คือ อารมณ์ร่วม (Empathy) (จี.ศรีนิวาสัน, แปลโดยสุเชาว์ พลอยชุม, 2534: 9) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายมากกับสื่อภาพยนตร์ และสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากภาพที่ผู้ชมเห็นในจอ เป็นตำแหน่งเดียวกับที่ผู้ถ่ายทอดภาพนั้นเห็น (หรืออยากให้ผู้ชมเห็น) ผู้รับสารและผู้ส่งสารจึงเสมือนยืนอยู่ ณ จุดเดียวกัน แล้วมองออกไป นอกจากนี้ ในบางครั้ง บุคคลที่อยู่ในจอโทรทัศน์ก็กระทำเสมือนหนึ่งว่า กำลังพูดกับผู้ชมโดยตรง ซึ่งยิ่งทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์ได้ง่าย

สิ่งที่เป็นข้อถกเถียงกันมากเรื่องหนึ่งในสุนทรียศาสตร์ ก็คือ ตำแหน่งของความงาม (The locus of beauty) หรือ ความงามอยู่ที่ไหน จี.ศรีนิวาสัน (แปลโดยสุเชาว์ พลอยชุม, 2534: 12-26) ได้รวบรวมสรุปแนวคิดที่แตกต่างกันได้ดังนี้

1. ความงามคือสิ่งที่ดำรงอยู่ในวัตถุ
2. ความงามคือความรู้สึกรื่นรมย์ของจิต
3. ความงามคือความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต
4. ความงามคืออุบัติการณ์ใหม่

1. ความงามคือสิ่งที่ดำรงอยู่ในวัตถุ (Beauty as the Quality of an Object)

นักคิดกลุ่ม Realism ยืนยันว่า ความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ ดังนั้น ความงามจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในเนื้อวัตถุ และเป็นสิ่งที่ติดมากับวัตถุตั้งแต่เริ่มแรกทีเดียว วัตถุเป็นสิ่งที่สวยงามอยู่ในตัวมันเอง และความสวยงามของวัตถุก็มีอยู่เสมอตลอดไป ไม่ว่าจะสนใจหรือไม่สนใจมันก็ตาม นั่นคือ ความงามของวัตถุเป็นสิ่งที่ “มีอยู่ก่อนแล้ว” มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจาก “ความสนใจ” ของเรา หรือเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับ “การพิจารณาตัดสิน” ของเราเลย เราสามารถตัดสินสุนทรียะได้ด้วยการอาศัยข้อเท็จจริงของวัตถุ เช่นเดียวกับการตัดสินความประจักษ์ทางกาย

2. ความงามคือความรู้สึกรื่นรมย์ของจิต (Beauty as the Feeling of Pleasure)

นักคิดกลุ่มนี้ ถือตัวบุคคล หรือจิตพิสัยเป็นสิ่งสำคัญ บุคคลเท่านั้นที่เป็นแหล่งของคุณค่าทางสุนทรียะ บางคนเรียกทัศนะดังกล่าวว่า Interest Theory of Value (คุณค่าอยู่ที่

ความสนใจ) เพราะตามทฤษฎีนี้ถือว่า คุณค่ากับความสนใจของบุคคลที่มีต่อวัตถุนั้นเป็นอันเดียวกัน โดยไม่คำนึงว่า วัตถุนั้นจะมีคุณสมบัติอย่างไร

ความประทับใจหรือการเห็นคุณค่าของบุคคลที่มีต่อวัตถุนั้น ๆ มีความสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีใครประทับใจหรือเห็นคุณค่าของวัตถุเลย การตีคุณค่าทางสุนทรียะก็เป็นไปไม่ได้ และคุณค่าทางสุนทรียะก็จะไม่เกิด นอกจากนี้ นักคิดกลุ่มดังกล่าวยังเชื่อว่า ความเป็นจิตพิสัยของคุณค่าทางสุนทรียะนั้น เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถมีได้เหมือน ๆ กัน เพราะมนุษย์เรามีคุณสมบัติบางอย่างเหมือนกัน ๆ กัน อยู่ในความเป็นมนุษย์ทุกคน และคุณสมบัติอันนี้เองที่ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดในทางสุนทรียะได้เหมือนกัน แม้ว่าจะต่างกันเล็กน้อยแตกต่างกันไปบ้างก็ตาม

3. ความงามคือความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต (Beauty as Relation)

นักคิดบางคนเชื่อว่า ความงามมิใช่เป็นจิตวิสัยอย่างสิ้นเชิง และก็มีใช่เป็นวัตถุวิสัยอย่างสิ้นเชิงด้วย แต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างวัตถุและบุคคลประกอบกัน

4. ความงามคืออุบัติการณ์ใหม่ (Beauty as Emergent)

Emergent Theory of Value (ความงามเป็นอุบัติการณ์ใหม่) เป็นทฤษฎีที่สามารถครอบคลุมทฤษฎีทั้ง 3 ข้อข้างต้น และถูกนำมาใช้ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะมากที่สุด ทฤษฎีดังกล่าวได้อธิบายไว้ดังนี้

4.1 จะต้องมีส่วนประกอบหรือวัตถุ ซึ่งมีความสมบัติเฉพาะตัว อันเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการหาคุณค่าทางสุนทรียะ วัตถุนั้นจะเป็นศิลปวัตถุ หรือสิ่งของตามธรรมชาติก็ได้ และสิ่งนั้นจะต้องอยู่ในที่ที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการประเมินคุณค่า

4.2 จะต้องมีส่วนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถพอที่จะตีคุณค่าหรือสนใจวัตถุนั้น และเพื่อที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจต่อวัตถุนั้นในทางสุนทรียะ บุคคลนั้นจะต้องมีประสาทสัมผัสที่จำเป็นแก่กิจอย่างสมบูรณ์ด้วย ทั้งนี้ เพื่อที่จะสามารถรับรู้ความรู้สึกอันละเอียดอ่อน และสลับซับซ้อนที่ตนกำลังประสบอยู่ ประการสำคัญที่สุด คือ บุคคลจะต้องมีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกทางสุนทรียะ ความสามารถดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ มากบ้างน้อยบ้าง ดังนั้น ทุกคนจึงสามารถรับรู้ความรู้สึกทางสุนทรียะได้ เมื่ออยู่ในอารมณ์ที่เหมาะสม

4.3 จะต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างวัตถุกับบุคคล ความใกล้ชิดดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นไปทั้งในทางกายและทางใจ กล่าวคือ วัตถุจะต้องอยู่ในตำแหน่งที่บุคคลสามารถเห็นได้ชัดเจน และบุคคลก็จะต้องมีจิตใจอยู่ในสภาพเหมาะสมที่จะรับรู้หรือสนใจต่อวัตถุนั้นด้วย

4.4 จะต้องมีหลักเกณฑ์บางอย่างสำหรับให้บุคคลใช้เป็นมาตรฐานในการตีคุณค่าทางสุนทรียะของวัตถุ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ บุคคลนั้น อาจจะใช้โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเทศะ และเมื่อเปลี่ยนแปลงไปแล้ว การตีคุณค่าทางสุนทรียะของบุคคลนั้น ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

4.5 ถ้าปรากฏว่า วัตถุที่ต้องการหาคุณค่านั้นเข้าหลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานที่ยอมรับกันทั่วไป เราก็ตัดสินได้ว่า วัตถุนั้นมีคุณค่าทางสุนทรียะ หรือมีความงาม ฉะนั้น ความงามจึงเกิดจากการที่วัตถุมีคุณสมบัติเข้าหลักเกณฑ์ที่เราใช้พิจารณาตัดสิน ส่วนความน่าเกลียด ก็คือ การที่วัตถุนั้น มีคุณสมบัติไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ หรือขัดกับหลักเกณฑ์ที่มีอยู่นั่นเอง

ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวสรุปในเรื่องคุณค่าของสุนทรียะหรือความงาม โดยอาศัยทฤษฎีความงามเป็นปฏิบัติการใหม่ได้ว่า สุนทรียะเป็นสิ่งที่ต้องประกอบกันระหว่างวัตถุที่มีความงาม และเห็นเด่นชัด กับบุคคลที่มีความพร้อมที่จะรับรู้วัตถุนั้น ซึ่งสำหรับในทางโทรทัศน์แล้ว ก็อาจจะประยุกต์ได้ว่า ผู้ชมจะเกิดสุนทรียะทางภาพ ก็ต่อเมื่อผู้ชมเกิดความสนใจ และพร้อมที่จะรับรู้ความงามของภาพเหตุการณ์ในจอโทรทัศน์ ซึ่งตรงกับหลักเกณฑ์ และคุณสมบัติของความงามที่ผู้ชมมีอยู่ในใจ โดยที่ความงามของภาพนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่งามอยู่ก่อนแล้ว หรือสิ่งที่ผู้ผลิตสร้างสรรค์ให้เกิดความงามขึ้นก็ได้

จะเห็นได้ว่า การที่ผู้ชมจะเกิดสุนทรียะต่อภาพ ๆ หนึ่งได้ จุดกำเนิดสำคัญอยู่ที่วัตถุ ดังนั้น ในการสร้างภาพให้มีความงาม ผู้สร้างจึงจำเป็นต้องคำนึงว่า ควรจะเลือกส่วนใดมาประกอบในภาพ และควรจะประกอบมันอย่างไร เพื่อให้เกิดความหมายต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งการกระทบทางความรู้สึกของผู้ชม ความหมายที่เกิดขึ้นจากส่วนประกอบต่าง ๆ ของภาพเหล่านี้ เป็นผลมาจากประสบการณ์การรับรู้เชิงสุนทรียะและจิตวิทยาของศิลปินหลายยุคหลายสมัย จนกระทั่งได้มีการรวบรวมขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ทางสุนทรียศาสตร์ โดยในที่นี้ จะขอยกเพียงหลักเกณฑ์ของสุนทรียศาสตร์ทางภาพบางประการ ที่เกี่ยวเนื่องกับการผลิตรายการโทรทัศน์ (ชลูด นิยมเสมอ, 2542; พาสนา ตันทลัษณ์, 2522; วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์; วุฒิ วัฒนสิน, 2539) ประกอบกับวิธีการนำไปประยุกต์ใช้กับรายการโทรทัศน์ (จันทร์ฉาย เตมียาการ, 2532; ประวิทย์ แต่งอักษร, 2541;

ปิยกุล เลาว์ณย์ศิริ, 2528, 2529; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์, 2532; Aumont et al., 1994)

1. เส้น

เส้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการประกอบภาพ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว คนดูจะเกิดความรู้สึกต่อเส้นที่มีรูปทรงต่าง ๆ ดังนี้

1.1 เส้นตรง ให้ความรู้สึกแข็งแรง มั่นคง สง่างาม น่าศรัทธา แน่นนอน และความเป็นชาย

1.2 เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกอ่อนหวาน หรรษา นุ่มนวล ราเริง ละเอียดอ่อน และความเป็นหญิง แต่ถ้าใช้เส้นแบบนี้มากเกินไป จะให้ความรู้สึกกังวล เรื่อยเฉื่อย ขาดจุดหมาย

1.3 เส้นซิกแซก ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว รุนแรง ไม่แน่นอน

ความรู้สึกที่ได้รับจากการมองเห็นเส้นนี้ นอกจากจะเกิดขึ้นเพราะลักษณะของเส้นแล้ว ยังเกิดจากทิศทางของเส้นด้วย ได้แก่

1.1 เส้นนอน กลมกลืนกับแรงดึงดูดของโลก ให้ความรู้สึกพักผ่อน เจริญ เอยสงบ ผ่อนคลาย สุภาพ กว้าง

1.2 เส้นตั้ง ให้ความสมดุล มั่นคง แข็งแรง พุ่งขึ้น จริงจัง ทะเยอทะยาน และรุ่งเรือง

1.3 เส้นทะแยง เป็นเส้นที่อยู่ระหว่างเส้นนอนกับเส้นตั้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่สมบูรณ์ ไม่มั่นคง ความรุนแรง

นอกจากเส้นที่ปรากฏเป็นรูปทรงจริง ๆ ให้ผู้ชมมองเห็นได้ด้วยตา หรือที่เรียกว่า "เส้นจริง" แล้ว ในขณะที่ผู้ชมกวาดสายตาไปบนจอ หรือมองติดตามการเคลื่อนที่ของตัวแสดงบนจอ นั้น สายตาของผู้ชมจะสร้าง "เส้นจินตนาการ" หรือ "เส้นสมมุติ" ขึ้นด้วย เส้นนี้จะเป็นเส้นที่นำสายตาผู้ชมเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง อาจมีอิทธิพลต่อผู้ชมยิ่งกว่าเส้นที่ปรากฏจริงบนจอเสียอีก ตัวอย่างเช่น ภาพคนกำลังมองที่ดอกไม้ จะเกิดมีเส้นสมมุติที่ลากระหว่างตาคนลงมาถึงดอกไม้ หรือภาพนกบิน ก็จะมีเส้นสมมุติที่แสดงทิศทางการบิน เป็นต้น ดังนั้น เส้นสมมุติจึง

เป็นเส้นในความรู้สึก มิใช่เส้นที่เกิดขึ้นจริง ๆ ใช้เพื่อสื่อถึงความคิด ความรู้สึก ทิศทาง รวมไปถึง การทำให้เกิดจุดเด่นของภาพ และการให้น้ำหนักเพื่อสร้างความสมดุลในภาพ

2. รูปร่าง รูปทรง

รูปร่าง (Shape) คือ เส้นรอบนอกของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเกิดจากการประกอปกกัน ของเส้น เป็นภาพ 2 มิติ มีแต่ความกว้างและความยาว ส่วนรูปทรง (Form) คือ โครงสร้างที่ปรากฏ แก่สายตาในลักษณะ 3 มิติ รวมทั้งรูปภายนอก รูปภายใน ที่มีทั้งเนื้อที่ และปริมาตร

ลักษณะของรูปร่าง และรูปทรงนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.1 รูปร่าง / รูปทรงที่เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ (Natural Shape / Form) หมายถึง รูปร่างที่ลอกแบบเส้นรอบนอกของวัตถุรอบตัว สัตว์ พืช มนุษย์ ฯลฯ และรูปทรงที่ได้มาจากการลอกเลียนแบบให้เหมือนจริงกับสิ่งที่อยู่รอบตัวและธรรมชาติ ดูและเข้าใจได้ทันทีว่า คืออะไร เป็นผลจากความงามในธรรมชาติเป็นสิ่งดลใจ ลักษณะเช่นนี้ เป็นแนวความคิดของการ สร้างงานศิลปะแบบสำนึกนิยม (Realism)

2.2 รูปร่าง / รูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้น (Invented Shape / Form) หมายถึง รูปร่าง หรือรูปทรงที่เกิดจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ แบ่งออกเป็น

- รูปร่าง / รูปทรงนามธรรม (Abstract Shape / Form) หมายถึงรูปร่าง หรือรูปทรงที่เปลี่ยนแปลง ดัดแปลงจากสิ่งที่พบเห็นจากธรรมชาติหรือสิ่งของรอบตัว แต่ยังไม่พอสื่อ ได้ว่า คืออะไร วิธีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงนี้ สามารถทำได้หลายวิธี เช่น Distortion คือ การดัด แปลงรูปร่าง หรือรูปทรงตามธรรมชาติ ให้บิดเบี้ยวไปตามความรู้สึกของศิลปินมากกว่าการเลียน แบบ เกิดเป็นรูปร่าง หรือรูปทรงเฉพาะตามทัศนะของศิลปิน เหลือไว้เพียงลักษณะที่พอเข้าใจได้ ตัดทอนสิ่งที่ไม่สำคัญออกไป

- รูปร่าง / รูปทรงที่ไม่มีเนื้อหา (Non-Objective Shape / Form) หมายถึง รูปร่างหรือรูปทรงที่มนุษย์คิดขึ้นมา โดยไม่ได้อาศัยรูปทรงตามธรรมชาติ หรือวัตถุสิ่งของ เป็นต้นแบบ แบ่งย่อยออกได้อีกเป็นรูปร่าง / รูปทรงเรขาคณิต และรูปร่าง / รูปทรงอิสระ

รูปร่าง / รูปทรงเรขาคณิต (Geometric Shape / Form) หมายถึง รูปร่าง หรือรูปทรงที่วัดขนาดได้แน่นอนทางเรขาคณิต เป็นรูปที่มีระเบียบ มีส่วนต่าง ๆ

สัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ และมีหลักเกณฑ์ ลักษณะค่อนข้างตายตัว รูปร่างพื้นฐาน จะประกอบไปด้วย สีเหลี่ยม สามเหลี่ยม และวงกลม ส่วนรูปทรงพื้นฐาน จะประกอบไปด้วยรูปทรงกลม ทรงกระบอก ทรงบาซึก์ ทรงกรวย และทรงพีรามิด

รูปร่าง / รูปทรงอิสระ (Free Shape / Form) หมายถึง รูปร่างหรือรูปทรงที่มีลักษณะไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงได้ ไม่สามารถบอกได้ว่า คืออะไร ไม่คงที่ แต่เคลื่อนไหวมีชีวิต มีลักษณะหลายแบบรวมกัน ไม่มีความคล้ายคลึง หรือความสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ เกิดจากรูปร่าง หรือรูปทรงที่มีระเบียบถูกเฉือน เพิ่มลด หรือตัดทอนออกไป

3. พื้นผิว

ลักษณะพื้นผิว (Texture) จะมีอิทธิพลต่อการเปรียบเทียบมวลของวัตถุ และก่อให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

- 3.1 พื้นผิวมัน ให้ความรู้สึกละมุนละไม หูหระ มีเนื้อที่ใหญ่กว่าที่เป็นจริง
- 3.2 พื้นผิวหยาบ ให้ความรู้สึกมันคง แข็งแรง มีเนื้อที่แคบกว่าที่เป็นจริง
- 3.3 พื้นผิวละเอียด ให้ความรู้สึกละมุนละไม และใหญ่กว่าที่เป็นจริง

4. สี

สำหรับในส่วนของสีนั้น อาจกล่าวได้ว่า สีเป็นองค์ประกอบที่ทำงานในระดับจิตใต้สำนึกของผู้ชม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการชักจูงอารมณ์ (emotional) และแต่งแต้มบรรยากาศ (atmospheric) มากกว่าจะใช้เพื่อบอกความคิด หรือสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์เพื่อการตีความ นักจิตวิทยาพบว่า คนส่วนใหญ่มักจะพยายามตีความเส้นสายขององค์ประกอบภาพในเชิงรุก (active) แต่พวกเขากลับยอมรับสีที่ปรากฏให้เห็นในเชิงรับ (passive) ยินยอมให้มันเป็นตัวกำหนดอารมณ์มากกว่าจะบอกถึงรูปทรงของวัตถุ อย่างไรก็ตาม การรับรู้ความรู้สึกจากสีจะมีได้เกิดขึ้นจากสีโดด ๆ เพียงสีเดียว แต่ความสำคัญจะขึ้นอยู่กับสีที่อยู่ข้างเคียง ดังนั้น ในการค้นหาความหมายของสีที่ปรากฏ ผู้ชมจึงจำเป็นต้องนำไปพิจารณาพร้อมกับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย

ศิลปินภาพเขียนได้ใช้สีเป็นสื่อสะท้อนความหมายในเชิงสัญลักษณ์มาตั้งแต่อดีต ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของสีแต่ละสีนั้น จะมีอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

อย่างไรก็ตาม กลับปรากฏว่า ผู้คนทั่ว ๆ ไปสามารถจะรับรู้สีในเชิงความรู้สึกได้ใกล้เคียงกัน ทั้ง ๆ ที่อาจจะยึดถือวัฒนธรรมต่างกัน นั่นคือ ตามหลักการพื้นฐาน สีโทนเย็น (น้ำเงิน เขียว ม่วง) บอกถึงความสงบสุข ราบเรียบ ว่างเปล่า สีโทนเย็นเป็นสีที่ไม่โดดเด่น เวลาประกอบในภาพ มักจะถูกกลืนหายไปเสมอ ส่วนสีโทนร้อน (แดง เหลือง ส้ม) ให้ความรู้สึกรุนแรง เร้าร้อน ก้าวร้าว เป็นสีที่กระตุ้นเร้าความรู้สึก โดดเด่น สะดุดใจผู้ชม อย่างไรก็ตาม ถ้าลงไปอยู่ในรายละเอียดของแต่ละสี อาจสรุปได้ดังนี้ (วุฒิ วัฒนสิน, 2539: 118-120; เสถียร สุทธิยุทธ์, 2519: 59-62)

4.1 สีเหลือง ให้ความรู้สึกร่าเริง สดใส แสงสว่าง มีสติปัญญา แต่สีเหลืองคล้ำจะให้ความรู้สึกหวาดกลัว หดหู่

4.2 สีแดง ก่อให้เกิดความรู้สึกรุนแรง ตื่นเต้น มีชีวิตชีวา เร้าร้อน เกือบขัดแย้ง

4.3 สีส้ม ให้ความรู้สึกร่าเริง สนุกสนาน สะดุดตา อบอุ่น เป็นกันเอง

4.4 สีเขียว เป็นสีของธรรมชาติ ให้ความรู้สึกสดชื่น สบายตา ร่มรื่น เยือกเย็น

ผ่อนคลาย

4.5 สีน้ำเงิน ให้ความรู้สึกสุขุม เยือกเย็น รอบคอบ น่าเลื่อมใส แต่สีน้ำเงินแบบทึบและสกปรกจะให้ความรู้สึกถูกเก็บกด โดนบีบบังคับ หดหู่ ลึนหวัง

4.6 สีม่วง เป็นสีที่ให้ความรู้สึกลึกซึ้ง สูงค่า สง่า เศร้า เหงา ไม่สบายใจ

4.7 สีชมพู ให้ความรู้สึกบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา ร่าเริงเบิกบาน

4.8 สีน้ำตาล ให้ความรู้สึกทรุดโทรม เก่าแก่ หนักแน่น อึดอัด

4.9 สีขาว เป็นสีสว่าง เบา ให้ความรู้สึกสบายใจ สว่าง ร่าเริง บริสุทธิ์ จืดชืด
ว่างเปล่า ยอมแพ้

4.10 สีดำ ให้ความรู้สึกทึบ หนักแน่น ชิงชัง ซึมเซา กลัว สงบ กักขฬะ เศร้า โศก ลึกลับ หดหู่ แห้งแล้ง ในทางตรงกันข้าม ให้ความรู้สึกถึงการแสดงคุณค่า และจากหลังสีดำเป็นตัวช่วยให้สีอื่น ๆ เด่นชัดขึ้น

4.11 สีเทา ให้ความรู้สึกเก่าแก่ มีอายุ เศร้า เจ็บขม อ่อนโยน เป็นสีที่นิยมใช้มากกว่าสีขาวหรือสีดำ

การกำหนดโครงสร้างในโทรทัศน์ ผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การเลือกใช้อักรุ่นวรรณะสี สีต่าง ๆ ในวงจรสีจะถูกแบ่งออกเป็น 2 วรรณะ ได้แก่ วรรณะร้อน (เหลือง ส้มเหลือง ส้ม แดง ส้มแดง ม่วง) และวรรณะเย็น (ม่วงแดง น้ำเงิน เขียว น้ำเงินเขียว เขียวเหลือง) การจัดโครงสร้างในภาพที่ต้องการอารมณ์คึกคัก ตื่นเต้น เกรี้ยวกราด ควรจะเลือกใช้สีในวรรณะร้อน ในทางตรงกันข้าม ถ้าต้องการความรู้สึกที่สงบ ร่มเย็น เศร้าสร้อย ก็ควรจะเลือกใช้สีในวรรณะเย็น

4.2 การเลือกใช้อักรุ่นความเข้มของสี เมื่อเลือกใช้สีในวรรณะใดแล้ว เราต้องกำหนดว่าจะให้สีนั้นมีความเข้มขนาดไหน ความเข้มของสีมีผลต่ออารมณ์คนดูแตกต่างกัน สีเข้มจะให้ความรู้สึกหนัก อึดอัด รุนแรง ในขณะที่สีอ่อนให้ความรู้สึกเบาบาง สบาย อ่อนไหว

4.3 การปรากฏเด่น โดยปกติแล้ว การจัดชุดสีที่เป็นสีใกล้เคียงกันนั้น จะเป็นการจัดสีที่แลดูแล้วสบายตา ไม่เสียดต่อความผิดพลาดที่ดูแล้วเกิดความรู้สึกขัดแย้ง แต่ต้องระมัดระวังในการเลือกใช้สีที่ไม่ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายหรือจืดชืด ดังนั้น ในบางครั้งจึงมีการนำสีตรงกันข้ามเข้ามาใช้บ้างในบางจุด เพื่อสร้างจุดเด่น แต่ต้องอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม

4.4 อิทธิพลจากภายนอกที่มีผลกระทบต่อสี ที่สำคัญได้แก่ ระยะเวลาใกล้ไกลของสี อิทธิพลของสีจากบรรยากาศ และอิทธิพลของสีจากแสงไฟประดิษฐ์ ซึ่งทั้ง 3 ประการนี้ สามารถทำให้สีลดความเข้มลง หรืออาจทำให้สีผิดเพี้ยนไปได้

4.5 จิตวิทยาของสี สีแต่ละสีมีผลต่อการรับรู้อารมณ์และสร้างความรู้สึกในการตอบสนองของมนุษย์ที่แตกต่างกันไป ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

5. น้ำหนักอ่อนแก่ และแสงเงา

แสง ความสว่าง และความมืด มีผลต่อความรู้สึกและการรับรู้ อิทธิพลของแสงเป็นสิ่งสำคัญ ศิลปินจำเป็นที่จะต้องศึกษาทั้งในด้านความงามในธรรมชาติและการสร้างสรรคงานศิลปะ เนื่องจากปริมาณและชนิดของแสงที่ตกกระทบลงบนวัตถุ จะสามารถช่วยทำให้เกิดอารมณ์ ความหมาย และความรู้สึกต่อภาพได้ต่างกัน

การใช้แสงเพื่อสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์มีมาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอตั้งแต่อดีต ศิลปินใช้ความมืดเพื่อบอกถึงความหวาดกลัว ความชั่วร้าย สิ่งทีลึกลับ ในขณะที่ความสว่าง

หมายถึง ความมั่นคง ความปลอดภัย ความศักดิ์สิทธิ์ ความจริง และความสดใส แนวคิดดังกล่าวได้นำมาปรับใช้เข้ากับภาพยนตร์และโทรทัศน์ด้วย

สำหรับในสื่อโทรทัศน์หรือภาพยนตร์นั้น สามารถจัดแสงขึ้น เพื่อให้ผู้ชมรับรู้ถึงเนื้อหา อารมณ์ และประเภทของเรื่อง โดยสามารถแยกรูปแบบของการจัดแสงออกเป็นรูปแบบใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

5.1 การจัดแสงแบบ High Key คือการจัดแสงที่ทำให้เนื้อที่มากกว่าครึ่งหนึ่งในฉากอยู่ในส่วนสว่าง แสงไฟที่ใช้จะเป็นแสงประเภทนุ่มนวล (Soft light) และมีเงาน้อย ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าจริง สดใส สนุกสนาน อย่างไรก็ตาม หากจัดให้มีแสงสว่างมากเกินไปอาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ในความหมายของความแห้งแล้งได้

5.2 การจัดแสงแบบ Low Key เป็นการจัดแสงที่ทำให้เนื้อที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของฉากอยู่ในเงาดำมืด แสงไฟที่ใช้มักจะเป็นแสงแข็ง (Hard light) ที่ให้เงาเข้ม ให้ความรู้สึกเปล่าเปลี่ยว เศร้า น่ากลัว ลึกลับ ตื่นเต้น

5.3 การจัดแสงแบบลดหลั่น (Graduated tonality) คือ การจัดแสงที่มีความสว่างลดหลั่นกันตั้งแต่สว่างจนถึงเงามืด โดยในส่วนที่สว่างก็จะไม่สว่างมาก ส่วนที่เป็นเงาก็ไม่ดำเข้มมากเช่นกัน ไฟที่ใช้จะเป็นไฟประเภทแสงนุ่ม การจัดแสงแบบนี้สามารถใช้ได้ทุกโอกาส เพราะเป็นรูปแบบกลาง ๆ บอกเล่าเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา

6. ที่ว่าง

ที่ว่าง (Space) คือ บริเวณว่างไม่มีขอบเขต ไม่สามารถจำกัดรูปทรงได้ มีทั้งที่เป็น 2 มิติ และ 3 มิติ

ที่ว่าง 3 มิติ หมายถึง ที่ว่างที่เกิดขึ้นจริงทางกายภาพ มีความกว้าง ความยาว ความหนา หรือความรู้สึกที่สัมผัสได้จริง ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มีปริมาตร เช่น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

ที่ว่าง 2 มิติ หมายถึง ที่ว่างที่เกิดขึ้นจริงทางกายภาพ มีความกว้างและความยาวที่สัมผัสได้จริง เช่น แผ่นภาพ กระดาษ ฯลฯ ส่วนความรู้สึกที่ผู้ชมมองเห็น และรู้สึกนั้น เป็นเพียงที่ว่างลงที่ถูกรสร้างขึ้น ไม่สามารถสัมผัสได้จริง ๆ โดยความรู้สึกนั้นเกิดมาจาก

6.1 ความคุ้นเคยต่อธรรมชาติของรูปทรงว่าเป็น 3 มิติ เมื่อเห็นภาพของวัตถุ ดังกล่าว ก็จะมีรู้สึกว่าเป็นรูปทรงที่มีปริมาตร อันเนื่องมาจากความเคยชินที่ได้เห็นวัตถุจริง ๆ อยู่เป็นประจำ

6.2 เกิดจากส่วนประกอบต่าง ๆ ทั้งเส้น รูปร่าง รูปทรง แสงเงา พื้นผิว และสี เช่น เส้นโนแนวทแยงและเป็นเส้นโค้ง จะให้ความรู้สึกลึกเข้าไปในภาพ, รูปร่างหรือรูปทรงที่ใหญ่ จะดูมีความรู้สึกใกล้กว่ารูปร่างหรือรูปทรงที่มีขนาดเล็ก เป็นต้น

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของที่ว่างก็คือ ทำให้เกิดพลังเคลื่อนไหว หมายถึง ที่ว่างที่เป็นที่ว่างเปล่าจริง ๆ เช่น พื้นผิวของกระดาษขาว เปรียบเทียบได้กับพื้นผิวน้ำที่สงบนิ่ง ความเงียบสงบในเวลากลางคืน ที่ว่างนี้จะไม่ปรากฏการเคลื่อนไหวใด ๆ จนกระทั่งเกิดปฏิกิริยาของบางสิ่งบางอย่างบนที่ว่าง

ในขณะที่เกิดพลังเคลื่อนไหวในที่ว่างนั้น จะมีจุดเริ่มต้นของการเกิด และจะลดพลังของการเคลื่อนไหวไปเรื่อย ๆ (เปรียบเสมือนการที่มีก้อนหินตกลงบนผิวน้ำที่สงบนิ่ง ผิวน้ำจะเกิดการเคลื่อนไหว กระจายออกเป็นคลื่นไปเรื่อย ๆ โดยรอบตามรูปร่างของก้อนหิน จนหมดพลังเคลื่อนไหว)

จากจุดเริ่มจนถึงจุดสงบของการเคลื่อนไหวนี้ จะต้องใช้เวลาเป็นสิ่งสำคัญ นั่นคือการเคลื่อนไหวจึงต้องอาศัยที่ว่าง (Space) และเวลา (Time) ความเคลื่อนไหวหรือเวลาจึงเป็นอีกมิติหนึ่งของงานศิลปะ อาจเรียกได้ว่า มิติที่ 4 งานศิลปะที่ดีควรจะต้องมีมิติที่ 4 ด้วย เพื่อจะทำให้ผู้ชมชมงานศิลปะได้นาน ๆ เกิดการเคลื่อนไหวของสายตาดตลอดเวลา

สำหรับในทางโทรทัศน์แล้ว ที่ว่างในภาพ จะมีลักษณะเป็นที่ว่าง 2 มิติ แต่ขณะเดียวกัน ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงการถ่ายทำให้เห็นความลึกเป็น 3 มิติด้วย ซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับระยะ และขนาดของภาพ ผู้ผลิตจะต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่า ต้องการเก็บรายละเอียดมากน้อยเพียงใด และควรจะให้กล้องเข้าไปใกล้องค์ประกอบหลักของภาพที่ต้องการถ่ายแค่ไหน ซึ่งจะทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกต่อวัตถุ หรือบุคคลในภาพแตกต่างกันไป เรียงตามลำดับจากภาพระยะไกล (มีที่ว่างมาก) ไปจนถึงภาพระยะใกล้ (มีที่ว่างน้อย) ได้ว่า Extreme Long Shot (ELS), Long Shot (LS), Medium Shot (MS), Close UP (CU), และ Extreme Close UP (ECU)

ภาพระยะไกลจะแสดงให้เห็นรายละเอียดทั่วไปอย่างมากมายทางด้านกว้าง แต่รายละเอียดในด้านลึกจะเห็นไม่ชัดเจนนัก ผู้ชมรู้สึกห่างไกล ไม่ผูกพันมาก เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์

ส่วนภาพระยะใกล้จะแสดงเพียงรายละเอียดเฉพาะจุด เห็นในมุมแคบ รายละเอียดในแนวกว้างจะค่อย ๆ หายไป ผู้ชมรู้สึกผูกพัน สนุกสนม ไปจนถึงอึดอัด นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดความรู้สึกว่าวัตถุ นั้นมีความสำคัญ และมีขนาดใหญ่เกินความจริง

ขนาดและระยะของพื้นที่ว่างภายในกรอบภาพยังสามารถใช้สื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ได้อีกด้วย กล่าวอย่างกว้าง ๆ ก็คือ ถ้าใช้ภาพในระยะใกล้ รายละเอียดในภาพจัดวางไว้อย่างหนาแน่น (แบบที่เรียกว่า tightly framed) ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัด แต่ถ้าใช้ภาพในระยะไกล รายละเอียดถูกจัดวางไว้อย่างหลวม ๆ (แบบที่เรียกว่า loosely framed) ผลลัพธ์ก็จะเป็นตรงกันข้าม นอกจากนี้ ยังได้ถูกนำมาใช้เป็นหลักในการจัดวางตำแหน่งของบุคคลลงในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเฟรมภาพ ซึ่งจะบอกเราได้ถึงความสัมพันธ์ในทางสังคมและจิตวิทยาของคน ๆ นั้นด้วย เช่น การจัดให้วัตถุหรือบุคคลที่โดดเด่นมีพื้นที่บนเฟรมภาพมากกว่าวัตถุหรือบุคคลอื่น เป็นต้น

การจัดที่ว่างในภาพทางโทรทัศน์ ผู้ผลิตต้องคำนึงด้วยว่า ผู้ชมจะรับชมภาพ โดยมีจินตนาการถึงส่วนประกอบอื่น ๆ ของภาพที่ไม่ได้ปรากฏให้เห็นบนจอด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลในภาพกำลังวิ่ง และมองตรงไปทางด้านขวาของจอ ผู้ชมจะรู้สึกและจินตนาการได้ว่า มีบางสิ่งบางอย่างอยู่ ณ ทิศทางด้านขวา ถึงแม้ผู้ชมจะมองไม่เห็นก็ตาม การถ่ายภาพดังกล่าวนี้ ผู้ผลิตมักจะเริ่มต้นถ่ายทำด้วยภาพซึ่งมีขนาดของที่ว่างทางด้านขวาของจออยู่มาก เมื่อบุคคลนั้นวิ่งไปเรื่อย ๆ ที่ว่างทางด้านขวาของจอจะค่อย ๆ น้อยลง ทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงการเคลื่อนไหว และเมื่อบุคคลนั้นวิ่งลับจอโทรทัศน์ไป ผู้ชมก็ยังจินตนาการได้ว่า ยังมีบุคคลที่วิ่งไปยังทิศทางนั้นอยู่ เป็นต้น

7. การเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ทำให้ภาพในจอโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ มีความแตกต่างไปจากภาพวาดหรือภาพถ่าย การเคลื่อนไหวในทางโทรทัศน์อาจเกิดจากภาพที่ประกอบให้สายตาของผู้ชมเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง การที่ subject บนจอมีการเคลื่อนไหวจริง หรือการที่ผู้ผลิตใช้กล้องหรือเลนส์ทำให้ภาพเกิดการเคลื่อนไหวก็ได้ ซึ่งการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ นี้สามารถก่อให้เกิดความงาม และความหมายที่มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ชมที่แตกต่างกันไป

7.1 การเคลื่อนไหวในแนวนอน จะบ่งบอกถึงการเดินทางและพลังของการเคลื่อนไหว โดยทั่วไป การเคลื่อนที่จากซ้ายไปขวาจะง่ายแก่การติดตามชม เป็นการเคลื่อนที่ที่เป็นธรรมชาติ ดูสบาย ๆ และราบรื่นกว่า เพราะผู้ชมส่วนใหญ่จะเคยชินกับการอ่านหนังสือจากซ้ายไป

ขวา แต่ในขณะเดียวกัน การเคลื่อนที่จากขวาไปซ้ายนั้น วัฒนธรรมชาติจึงทำให้การเคลื่อนที่ในทิศทางนี้ดูมีพลังมากกว่า อาจใช้ได้เมื่อต้องการแสดงให้เห็นความขัดแย้ง หรือต้องการเน้นการเคลื่อนที่นั้น เป็นต้น

7.2 การเคลื่อนไหวสูงขึ้นในแนวตั้ง แสดงความทะเยอทะยาน การยกยอ ความปิติยินดี ความเจริญเติบโต การถูกปลดปล่อย อิสระ ความสุข ความร่าเริง

7.3 การเคลื่อนที่ไหลลงต่ำในแนวตั้ง แสดงนัยรัก อันตราย พลังของการชน กระแทกหรือบีบคั้น นอกจากนี้ ยังให้ความรู้สึกเศร้า โกล้อันตราย ความตายและความหายนะ

7.4 การเคลื่อนไหวในแนวเฉียง มีพลังมากที่สุด แสดงถึงการต่อต้านความแข็งแกร่ง ความตึงเครียด อำนาจ การข่มขู่เอาชนะด้วยพลังอำนาจ การเคลื่อนไหวในแนวเฉียงนี้อาจใช้ในภาพที่วัตถุไม่มีการเคลื่อนที่จริงก็ได้ แต่ใช้มุมกลองที่เฉียงเพื่อสร้างเส้นแนวเฉียงแทน เช่น ตึกเฉียง ทั้งนี้เพื่อสร้างอารมณ์บางอย่างให้รุนแรงขึ้น

7.5 การเคลื่อนไหวเป็นเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกของความน่ากลัวหรือนำไปสู่อันตราย แต่การเคลื่อนที่เป็นวงกลมหรือหมุนไปรอบ ๆ จะให้ความรู้สึกขึ้นบาน เช่น การเดินระบำ หรือพลังของเครื่องจักรกล เช่น วงล้อของเครื่องจักรในโรงงาน

7.6 การเคลื่อนไหวกลับไปกลับมา แสดงความซ้ำซาก ความบีบคั้น ทรหด ความอึดอัด

นอกจากนี้ ยังพบด้วยว่า การเคลื่อนไหวที่ไม่ต่อเนื่องและการเคลื่อนที่ที่มีการเปลี่ยนทิศทางจะสามารถดึงความสนใจของผู้ชมได้ดีกว่าการเคลื่อนที่ที่สม่ำเสมอและไปในทิศทางเดียวกันตลอดเวลา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สาขาวิชานิเทศศาสตร์, 2532: 395)

8. การจัดองค์ประกอบภาพ

สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการจัดองค์ประกอบภาพ ก็คือ เพื่อให้ภาพ ๆ นั้น เกิดเอกภาพ ซึ่งเอกภาพจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยความสมดุล, จุดเด่น, จังหวะ, ความกลมกลืน และความตัดกันอย่างไรก็ตาม หลักการต่อไปนี้มิได้เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะต้องปฏิบัติตามหมดทุกกรณี เพราะผู้ผลิตจะต้องพิจารณาถึงความสวยงาม ความหมายของเรื่อง และการเคลื่อนไหวบนจอโทรทัศน์ไปพร้อม ๆ กันด้วย

8.1 ความสมดุล (Balance) เป็นคุณลักษณะสำคัญของเอกภาพ โดยทั่วไป หมายถึงการที่น้ำหนักของวัตถุนั้น ไปรวมกันที่จุดหนึ่งซึ่งเรียกว่าจุดศูนย์ถ่วง ทำให้เกิดความเท่ากันของซ้ายและขวา ทั้งที่เป็นจริง และที่เป็นความรู้สึก แบ่งออกได้เป็น 4 ชนิด คือ

- สมดุลแบบสมมาตร (Symmetrical / Formal balance) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดขึ้นจากความเหมือนกัน และเท่ากันทั้งสองข้าง ก่อให้เกิดความรู้สึกสงบ เครื่องขีมี เป็นทางการ

- สมดุลแบบอสมมาตร (Asymmetrical balance) เป็นดุลยภาพแบบที่ สองข้างไม่เหมือนกัน แต่สามารถถ่วงกันได้ ดุลยภาพแบบนี้ให้ความรู้สึกมีชีวิตชีวา ไม่เป็นทางการ

- สมดุลแบบคล้ายคลึงกันสองข้าง (Approximate symmetry) เป็น ดุลยภาพที่สองข้างมีลักษณะไม่เหมือนกันเลยทีเดียว แต่มีลักษณะคล้ายคลึงและถ่วงดุลกัน เช่น ลวดลายบนตุ้ลยรดน้ำ

- สมดุลแบบรัศมี (Radial balance) ดุลยภาพแบบนี้เกิดจากแนวทิศ ทางพุ่งเข้าจุดศูนย์กลาง และพุ่งออกจากจุดศูนย์กลาง ทำให้ทิศทางสวนกัน ภาพจะเกิดดุลยภาพ ขึ้นได้ เมื่อแรงที่มีทิศทางสวนกันมีพลัง หรือน้ำหนักเท่ากัน

ในการพิจารณาความสมดุลของภาพจะต้องคำนึงถึงน้ำหนักของภาพที่มี ผลต่อความรู้สึก ซึ่งจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเด่นสะดุดตาของสิ่งที่อยู่ในภาพ สิ่งใดเด่นสะดุด ตามาก สิ่งนั้นก็จะมีน้ำหนักภาพมาก ความเด่นสะดุดตาของภาพนี้จะขึ้นอยู่กับลักษณะสำคัญ 8 ประการ คือ ขนาด รูปร่าง สี ความเข้มของสี การเคลื่อนไหว ทิศทางการเคลื่อนไหว ความโดดเด่น จากสิ่งแวดล้อม และตำแหน่ง

นอกจากนี้ นักจิตวิทยาและนักทฤษฎีทางศิลปะค้นพบว่า น้ำหนักของพื้นที่ ในแต่ละส่วนของภาพไม่เท่ากัน พื้นที่ในส่วนขวาของภาพจะให้ความรู้สึกที่หนักกว่าพื้นที่ในส่วน ซ้าย เพราะโดยวัฒนธรรมในการมองภาพของคนส่วนใหญ่ จะเริ่มต้นมองกวาดจากด้านซ้ายไป ทางด้านขวา เพราะฉะนั้น การจัดองค์ประกอบภาพเพื่อให้เกิดความสมดุล จึงจำเป็นต้องให้น้ำ หนักส่วนซ้ายมากกว่าเล็กน้อย เพื่อถ่วงกับส่วนขวาที่หนักกว่าอยู่แล้วโดยความรู้สึก

ดังนั้น การจะให้ความสมดุลในภาพ ต้องคำนึงว่า ความสมดุลในงานศิลปะ นั้น เป็นผลมาจากความรู้สึกและอารมณ์ มากกว่าความสมดุลของน้ำหนักทางกายภาพ

8.2 จุดเด่น (Dominance) งานศิลปะทุกชิ้นจะต้องปรากฏจุดเด่นที่ต้องการเน้นชัดเจน การสร้างจุดเด่นอาจทำได้โดยสร้างความแตกต่าง หรือสร้างความตัดกันก็ได้ ถ้างานศิลปะขาดการคำนึงถึงจุดเด่น ผลที่ปรากฏก็คือ ความล้มเหลวในการสื่อความหมาย และสร้างความสับสนให้แก่ผู้ชม สำหรับความหมายของจุดเด่นนั้น อาจสรุปได้ว่า หมายถึง จุดรวมของความสนใจ อันเนื่องมาจากความสะดุดตา แปลกตา และน่าทึ่ง

จุดเด่นจะทำหน้าที่เป็นส่วนประธานที่สะดุดตา น่าสนใจ เป็นหลักของภาพ โดยมากจะอยู่ในระนาบหน้า (Foreground) แต่บางครั้ง อาจจะอยู่ในระนาบกลาง (Middleground) ก็ได้

การออกแบบและสร้างผลงานทางศิลปะที่ประสบผลสำเร็จนั้น นอกจากจะคำนึงถึงจุดเด่นแล้ว ยังต้องคำนึงถึงส่วนประกอบรองด้วย ซึ่งหมายถึง ส่วนประกอบที่มีความน่าสนใจรองลงมา แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

- จุดเด่นรอง หมายถึง จุดสนใจที่มีความสำคัญไม่มากนัก แต่มีบทบาทเสริมให้จุดเด่นนั้นสะดุดตามากขึ้น หรือช่วยในการสร้างสมดุล สร้างบรรยากาศของภาพให้เป็นไปอย่างเหมาะสม โดยมากมักจะอยู่ในระนาบกลาง

- ส่วนประกอบที่ทำหน้าที่เป็นพื้นหรือฉากหลัง (Background) เป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญน้อยที่สุด แต่มีความสำคัญมากในการควบคุมบรรยากาศของภาพให้ประสานกลมกลืนกับจุดเด่นและจุดรอง ทำให้ภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

8.3 จังหวะ (Rhythm) หมายถึง ช่วงจังหวะความห่าง และความสัมพันธ์ต่อเนื่องที่สม่ำเสมอ หรือไม่สม่ำเสมอขององค์ประกอบศิลป์ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว และความงาม แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- การจัดจังหวะแบบซ้ำ ๆ หมายถึง การจัดช่วงจังหวะของส่วนประกอบทางศิลปะที่มีลักษณะเดียวกัน ต่อเนื่องกัน ห่างเป็นระยะเท่า ๆ กัน หรือใกล้เคียงกัน

- การจัดจังหวะแบบสลับไปมา หมายถึง การจัดช่วงจังหวะของส่วนประกอบทางศิลปะที่มีลักษณะต่างกันมาจัดวางต่อเนื่องกัน แต่สลับกันไป

- การจัดจังหวะแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หมายถึง การจัดช่วงจังหวะของส่วนประกอบทางศิลปะตั้งแต่ขนาดเล็กไปใหญ่ จากสีอ่อนไปสีแก่ ฯลฯ ให้ความรู้สึกมากขึ้นหรือน้อยลง

- การจัดจังหวะแบบไหลลื่น หมายถึง การจัดช่วงจังหวะของส่วนประกอบทางศิลปะที่ไหล เกิดความรู้สึกต่อเนื่องเชื่อมโยง

8.4. ความกลมกลืนและความตัดกัน (Harmony and Contrast) กฎเกณฑ์ทั้ง 2 ข้อนี้มีความแตกต่างกันอย่างตรงกันข้าม แต่เป็นคู่ที่ขาดกันไม่ได้ ถ้าทั้งภาพมีแต่ความกลมกลืน ผู้ชมจะรู้สึกจำเจซ้ำซาก น่าเบื่อ ถ้าทั้งภาพมีแต่ความตัดกัน ผู้ชมจะรู้สึกถึงความสับสน

ความกลมกลืน หมายถึง การประกอบกันขององค์ประกอบศิลปะต่าง ๆ ที่ประสานกันอย่างดี สวยงาม ไม่ขัดตา แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- ความกลมกลืนกันด้วยองค์ประกอบทางศิลปะ ได้แก่ ความกลมกลืนของเส้น รูปร่าง รูปทรง เงาม สี ที่ว่าง และพื้นผิว

- ความกลมกลืนกันทางความคิด ได้แก่ ความกลมกลืนของความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน ทั้งในด้านเนื้อหา เรื่องราว เทคนิค และรูปแบบทางศิลปะ

- ความกลมกลืนกันตามธรรมชาติ ได้แก่ ความกลมกลืนกันของสิ่งแวดล้อม ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน

ส่วนความตัดกันนั้น โดยความหมายแล้ว หมายถึงการขาดการประสานกัน การขัดกัน แต่สำหรับในทางศิลปะแล้ว การตัดกันถือเป็นส่วนหนึ่งของการประสานกัน

นอกจากนี้ สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดวัตถุลงไปในภาพ ก็คือ ตำแหน่งของการจัดวางวัตถุหรือบุคคลลงไปในภาพ ซึ่งการวางตำแหน่งที่ต่างกันจะทำให้ความหมายที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไปด้วย ได้แก่

8.1 พื้นที่ส่วนกลางของภาพ มักจำกัดเอาไว้สำหรับรายละเอียดทางภาพที่สำคัญที่สุด คนส่วนใหญ่ถือกันโดยสัญชาตญาณว่า พื้นที่ตรงส่วนนี้เป็นจุดศูนย์กลางของความสนใจ เป็นเหมือนศูนย์กลางกำหนดความสมดุล ในขณะเดียวกัน ถึงแม้วัตถุหรือบุคคลที่อยู่ตรงพื้นที่ดังกล่าวจะดูโดดเด่นที่สุดในภาพ แต่ด้วยความที่ผู้ชมคาดหวังอยู่แล้วว่าจะได้เห็นสิ่งที่สำคัญที่สุด วัตถุหรือบุคคลที่อยู่ตรงพื้นที่ดังกล่าวจึงมักไม่ก่อให้เกิดผลในทางอารมณ์เท่าใดนัก

8.2 พื้นที่ส่วนที่ใกล้กับขอบบนของภาพ จะบอกถึงพลังอำนาจ แรงบันดาลใจ บุคคลที่มีอำนาจจึงมักจะถูกกำหนดให้อยู่ในบริเวณนี้ หรือถ้าเป็นสถานที่ ก็จะสื่อถึงความสูงส่ง

และศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่นั้น ๆ แต่ถ้าหากบุคคลที่ปรากฏในบริเวณตอนบนของภาพ เป็นบุคคลที่น่าเกลียดน่ากลัว ผู้ชมจะรู้สึกถึงอารมณ์คุกคาม บ่งบอกถึงอันตราย การแสดงความหมายเหล่านี้ จะสัมพันธ์ผลก็ต่อเมื่อคนอื่น ๆ ที่ปรากฏในภาพนั้น มีขนาดใกล้เคียงหรือเล็กกว่าบุคคลที่อยู่ทางด้านบน อย่างไรก็ตาม พื้นที่ตอนบนของภาพไม่ได้ใช้เพื่อบอกความหมายเชิงสัญลักษณ์เช่นนี้เสมอไป ในบางกรณี เป็นเพียงเพราะวัตถุหรือบุคคลสมควรจะอยู่ในที่ตรงนั้น ไม่สามารถนำไปไว้ที่อื่นได้ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องของการพิจารณาเป็นกรณีไป

8.3 พื้นที่ส่วนล่างของภาพ มักบอกความหมายที่ตรงกันข้ามกับพื้นที่ส่วนบน โดยส่วนใหญ่จะสื่อถึงการตกเป็นรอง ความอ่อนแอ ไม่มีพลังอำนาจ วัตถุหรือบุคคลที่วางไว้ในตำแหน่งนี้ จะดูเหมือนว่า กำลังจะตกไปจากภาพ ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ดังกล่าวจึงมักใช้เพื่อสื่อความหมายถึงอันตราย

8.4 พื้นที่ด้านข้างของภาพ ทั้งด้านซ้ายและด้านขวา มักจะใช้สื่อถึงสิ่งที่ไม่สำคัญ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากจุดกึ่งกลางมากที่สุด ให้ความรู้สึกลึกลับ น่าหวาดกลัว ในบางกรณี อาจสื่อความหมายได้ถึงสิ่งที่ถูกลืม หรือแม้กระทั่งความตาย

นอกจากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว การจัดองค์ประกอบภาพเข้าในกรอบของโทรทัศน์ ยังมีความพิเศษต่างไปจากงานทัศนศิลป์อื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงสิ่งที่ยื่นนอกรอบภาพเท่า ๆ กับสิ่งที่ถูกใส่เข้ามาในกรอบภาพ เพราะผู้ชมโทรทัศน์จะมีกระบวนการในการรับรู้ภาพโทรทัศน์ทั้งในจอ และนอจอบรรอบกันไป

นอกจากองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำมาใช้สำหรับการถ่ายภาพโทรทัศน์ให้สวยงามแล้ว ภาพของโทรทัศน์ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีก 2 ประการ นั่นก็คือ มุมมอง และการตัดต่อ

9. มุมมอง

สำหรับในทางโทรทัศน์แล้ว มุมมองถือว่ามีผลอย่างมาก เพราะจะเป็นสิ่งที่แทนตำแหน่งการมองเห็นของผู้ชม การเปลี่ยนมุมมองแต่ละครั้ง จึงมีผลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกของผู้ชม รวมทั้งยังสามารถสร้างความแปลกตา และความตื่นตาตื่นใจให้แก่ผู้ชมอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุมมองของภาพในแนวตั้ง ผู้ผลิตสามารถใช้เป็นเครื่องแสดงความคิดเห็นที่มีต่อบุคคลหรือวัตถุนั้น ๆ ได้ หากกล้องทำมุมไม่มาก ก็สามารถใช้เป็นช่องทางในการแสดงอารมณ์ที่

หลากหลาย แต่หากกล้องทำมุมมาก ๆ ก็อาจจะใช้เพื่อบอกถึงนัยสำคัญบางอย่างของภาพ มุมกล้องพื้นฐานที่ใช้กันนั้น มีอยู่ 5 มุม ได้แก่

9.1 Bird's eye view เป็นมุมมองที่ค่อนข้างตายตัว พลิกแพลงหรือเปลี่ยนองศาได้ยาก กล้องถูกกำหนดให้ต้องถ่ายจากมุมที่อยู่เหนือศีรษะของบุคคลในภาพ เหมือนการแทนสายตาของนกที่บินอยู่บนท้องฟ้า เนื่องจากเราจะไม่ค่อยได้เห็นภาพในมุมมองแบบนี้ วัตถุหรือบุคคลที่ถูกถ่ายจะดูแปลกตาออกไป ไม่คุ้นเคย และมีลักษณะที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถเข้าใจในรูปทรงที่พบเห็นได้ทันที

9.2 High angle หรือภาพมุมสูง แสดงให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงสถานการณ์ทั่วไป แสดงถึงอาณาบริเวณที่กว้างใหญ่ ภาพ High angle จะทำให้ขนาดความสูงของวัตถุ หรือบุคคลที่ถูกถ่ายลดลง ให้ความรู้สึกกว่าวัตถุ หรือบุคคลนั้น ต่ำต้อย ไม่น่าเกรงขาม ในขณะเดียวกัน High angle เป็นมุมมองที่เผยให้เห็นส่วนพื้นดินเป็น background หากใช้กับวัตถุที่เคลื่อนไหว เช่น รถแล่น จะทำให้ไม่รู้สึกถึงความรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังให้ความรู้สึกซ้ำซาก จำเจ น่าเบื่อหน่าย เชื่องช้า

9.3 Eye level shot หรือภาพระดับสายตา เป็นภาพที่มีลักษณะใกล้เคียงกับที่คนปกติจะมองเห็นความเป็นไปที่เกิดขึ้น ให้ความรู้สึกที่เป็นกลาง ไม่ก่อให้เกิดอารมณ์ใด ๆ โดยมากจะใช้ในสถานการณ์ปกติ เพื่ออธิบายความทั่วไป

9.4 Low angle หรือภาพมุมต่ำ ก่อให้เกิดผลตรงกันข้ามกับภาพมุมสูง การเคลื่อนไหวของวัตถุในมุมระดับนี้ จะให้ความรู้สึกที่รวดเร็ว นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ในการสร้างความรู้สึกน่าเวลายับสน สำหรับในทางจิตวิทยา ภาพ Low angle จะเพิ่มความสำคัญให้กับบุคคลดูน่ากลัว น่าเกรงขาม ก่อให้เกิดความรู้สึกคุกคาม ความไม่มั่นคง การถูกครอบงำ ดังนั้น ภาพยนตร์โฆษณาชวนเชื่อ จึงมักใช้ภาพในลักษณะนี้ เพื่อประโยชน์ในการสื่อความหมาย

9.5 Oblique angle หรือ Dutch angle เป็นภาพมุมเอียง ถ่ายทำโดยไม่ยึดถือแนวขนานกับเส้นขอบฟ้า ลักษณะภาพจะเอียงลาดไปทางใดทางหนึ่ง คนที่ถูกถ่ายในมุมมองแบบนี้ จะดูเหมือนว่า กำลังล้มไปทางหนึ่ง โดยหลักจิตวิทยาแล้ว ภาพมุมเอียงบอกเป็นนัยถึงความตึงเครียด การเปลี่ยนแปลง สถานการณ์ที่ไม่มั่นคง ผู้ผลิตไม่ค่อยใช้ภาพในลักษณะนี้ เพราะ

อาจจะทำให้ผู้ชมสับสน แต่ในสถานการณ์ที่บอกถึงความรุนแรง ภาพเช่นนี้ก็เป็นโยบายช้ในการสร้างความรู้สึกกระวนกระวายได้อย่างชัดเจน*

10. การตัดต่อ

สิ่งที่ปรากฏทางจอโทรทัศน์ ประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ มากมาย ทั้งทางด้านภาพ เสียง และกราฟฟิค การตัดต่อจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงส่วนประกอบที่กระจัดกระจายเหล่านั้น และร้อยการเคลื่อนไหวของชุดภาพ ให้เกิดเป็นเรื่องราวที่มีความสมบูรณ์ พร้อมจะนำเสนอสู่สายตาของผู้ชม จึงอาจกล่าวได้ว่า การตัดต่อเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อความหมายของรายการโทรทัศน์ ก่อให้เกิดความต่อเนื่องของเรื่อง รวมไปถึงการสร้างให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ

การจะตัดต่อภาพให้เกิดความงามได้นั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง ก็คือ จังหวะ อารมณ์และความหมายของเรื่อง

สำหรับเทคนิคที่ใช้สำหรับการตัดต่อนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ การเปลี่ยน Shot ทันที โดยการตัดชน (Cut) และการเปลี่ยน Shot อย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งมีวิธีการเทคนิคมากมาย ที่สำคัญ คือ ภาพจาง (Fade), ภาพจางซ้อน (Dissolve) และภาพกวาด (Wipe) ทั้งนี้ การเลือกใช้ต้องคำนึงถึงอารมณ์และการสื่อความหมายทางภาพ ดังเช่น การตัดชน (Cut) สามารถสื่อถึงอารมณ์ที่ตื่นเต้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ในขณะที่เทคนิคของภาพจางซ้อน (Dissolve) มักจะใช้กับการเปลี่ยนผ่านเวลา หรือการเชื่อมจาก เหตุการณ์ที่สวองาม อารมณ์นุ่มนวล เป็นต้น

10.1 การใช้ภาพจาง (Fade) ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่เดิม จะแสดงถึงเวลาที่เปลี่ยนไป เช่น การเปลี่ยนจากวันหนึ่งไปยังอีกวันหนึ่ง แต่ถ้าหากภาพ Fade นั้น มิได้ใช้คั่นระหว่างสถานที่เดิม ก็จะทำให้ความรู้สึกว่า สถานที่เปลี่ยนไป

* อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน มีผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์จำนวนมากใช้ภาพลักษณะดังกล่าว โดยไม่ได้คำนึงถึงความหมายพิเศษใด ๆ ดังนั้น ความหมายที่ผู้ชมเคยรู้สึกว่าเป็นความตึงเครียด ความไม่มั่นคงนั้น อาจจะลดน้อยลงไป เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับภาพ Dutch angle มากขึ้น

แม้ว่า การ Fade จะเป็นเทคนิคที่เป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนเวลาและสถานที่ แต่ไม่ควรใช้พร่ำเพรื่อ เพราะจะเป็นการแบ่งเรื่องออกเป็นช่วง ๆ อย่างชัดเจน ทำให้ความราบรื่นในการเล่าเรื่องลดน้อยลง ดังนั้น ตามธรรมเนียมนิยมแล้ว จึงมักจะใช้เพื่อเปิดและปิดเรื่องเท่านั้น นอกเสียจากว่า เนื้อหาของเรื่องมีการแบ่งออกเป็นช่วงเวลา และแยกสถานที่อย่างเด่นชัด

10.2 ภาพจางซ้อน (Dissolve) จะทำหน้าที่ผสมภาพสองภาพเข้าด้วยกัน ที่นิยมใช้กันมีอยู่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- Matched Dissolve (ภาพจางซ้อนเข้าคู่) ภาพ Dissolve แบบนี้ จะเชื่อมภาพสองภาพที่มีรูปทรง การเคลื่อนไหว หรือเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน ทำให้การเปลี่ยนภาพนั้นเป็นไปอย่างราบรื่นทั้งด้านภาพและการเล่าเรื่อง ตัวอย่างเช่น ภาพดอกไม้ Dissolve ไปยังเพชรพลอยที่มีรูปทรงกลมเหมือนกัน, ภาพวงล้อ Dissolve ไปยังใบพัด (เชื่อมการเคลื่อนไหว) หรือภาพเปลวไฟ Dissolve ไปยังไฟป่าที่กำลังลุกไหม้ (เชื่อมเนื้อหา) เป็นต้น

- Distorted Dissolve (ภาพจางซ้อนบิดเบือน) เป็นการใช้ภาพ Dissolve เพื่อแสดงความคิดย้อนอดีต หรือแสดงถึงสภาพจิตที่ผิดปกติของมนุษย์ การ Dissolve แบบนี้ จะผสมผสานกับภาพที่มีลักษณะผิดปกติไปจากเดิม เช่น ภาพสั้นไหว บิดเบี้ยว หมุน เบลอ ฯลฯ

- Frozen Dissolve (ภาพจางซ้อนตรึงนิ่ง) เทคนิคนี้จะใช้เชื่อมเมื่อภาพสุดท้ายของฉากแรก และภาพแรกของฉากต่อไปเป็นภาพที่หยุดนิ่ง มักใช้ในกรณีที่จะเปลี่ยนไปเป็นภาพเขียน ภาพวาด หรือทำให้ภาพเขียน ภาพวาดนั้นมีชีวิตชีวาขึ้นมา เช่น ภาพเหตุการณ์หยุดนิ่ง Dissolve กลายเป็นภาพวาด และจากภาพวาดนั้น Dissolve เป็นการแสดงที่มีการเคลื่อนไหวดำเนินเรื่องไปตามปกติ เป็นต้น

10.3 ภาพกวาด (Wipe) คือ การที่ภาพใหม่จะค่อย ๆ กวาดหรือผลักเอาภาพที่มาก่อนออกนอกจอไป รูปแบบของการ Wipe อาจจะเป็นแนวตั้ง แนวนอน แนวเฉียง หรือรูปทรงใด ๆ ก็ได้ การ Wipe ภาพนี้ ถือเป็นพื้นฐานของการใช้เทคนิคเปลี่ยนภาพอื่น ๆ ซึ่งใช้หลักการเดียวกันในการทำให้ภาพเก่าหายไป อาทิ ภาพม้วน ภาพหมุน ภาพหดหรือบิดตัว ฯลฯ การ Wipe ภาพเป็นเทคนิคที่ใช้เปลี่ยนฉาก เปลี่ยนเวลาที่ไม่ค่อยจะให้อารมณ์นุ่มนวลเท่าใดนัก

สิ่งสำคัญประการหนึ่ง ที่จะต้องคำนึงถึงในการตัดต่อ ก็คือ ความต่อเนื่อง (Continuity) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน การตัดภาพแบบโดด (Jump cut) หรือภาพที่ไม่ต่อเนื่องกัน ได้เริ่มกลายเป็นแฟชั่นในวงการโทรทัศน์มากขึ้น และยังสามารถใช้เพื่อแสดงถึงสุนทรียะได้อีกด้วย

การตัดต่อแบบ Jump cut ทำให้การรับรู้ของผู้ชมที่นิ่ง ๆ เรียบ ๆ เกิดการสะดุด แรงกระตุกดังกล่าวส่งผลทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจใหม่ต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น MTV เป็นตัวอย่างของการใช้เทคนิคนี้ อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวจะก่อให้เกิดสุนทรียะได้ ก็ต่อเมื่อทำอย่างมีเหตุผล มิใช่การทำตามอำเภอใจ

แนวคิดของศิลปะ Realism และ Anti-realism

รากฐานที่ก่อให้เกิดเป็นแนวคิดของศิลปะลัทธิต่าง ๆ นั้น ล้วนแต่มีที่มาจากความเชื่อในเรื่องความจริง และความพยายามในการถ่ายทอดความจริงที่แตกต่างกัน อาทิ Naturalism เชื่อว่าความจริงคือสิ่งที่เป็นประจักษ์นิยมเท่านั้น, Realism เชื่อว่า ความจริงคือการรับรู้ และการประกอบสร้างของแต่ละบุคคล, Anti-realism เชื่อว่า ความจริงคือสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ฯลฯ ความเชื่อที่แตกต่างกันเหล่านี้ ได้ส่งผลไปสู่รูปแบบของงานศิลปะที่แตกต่างกันออกไปด้วย

1. Realism

Realism เป็นลัทธิที่ถือกำเนิดขึ้น พร้อม ๆ กับความคิดทางด้านวิทยาศาสตร์ ผู้คนต่างเชื่อในความจริงแบบประจักษ์นิยม ที่มีหลักฐานอ้างอิง พิสูจน์ได้ สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ยิ่งความคิดวิทยาศาสตร์เฟื่องฟูขึ้นเพียงใด ความนิยมในศิลปะแนวนี้ก็สูงมากขึ้นตามไปด้วย และเริ่มประสบความสำเร็จตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 (สไตน์ พันธุมโกมล, 2537: 63-65)

การนำเสนอศิลปะแนว Realism นี้ เป็นการนำเสนอที่เน้นเนื้อหา และเรื่องราวที่เป็นความจริง เกิดขึ้นจริง ๆ ใช้เทคนิคเพื่อปรุงแต่งได้บ้าง แต่เป็นการนำเทคนิคมาใช้เพื่อสร้างให้ดูเหมือนจริง และควรใช้เทคนิคเหล่านั้นให้น้อยที่สุด เนื่องจากเชื่อว่า เทคนิคและการปรุงแต่งจะทำให้ความเป็นจริงของเหตุการณ์ด้อยลงไป ผู้สร้างงานในกลุ่มนี้ จะพยายามทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่า โลกในเรื่องไม่ได้มีการปรุงแต่งหรือบิดเบือน (ประวิทย์ แต่งอักษร, 2541; Kolker, 1983; Singer, 1998; Williams, 1980)

ความงามของภาพยนตร์แนว Realism จะเกิดจากการใช้เทคนิคตามขนบ (Conventional technique) ที่ไม่ก่อให้เกิดความสะดุดตา ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

และดูเหมือนจริง จนบางครั้ง อาจจะทำให้ผู้ชมลืมไปว่า กำลังชมภาพยนตร์อยู่ (Kindem, 1987: 9-10)

การนำเสนอสารคดีแนวนี้ ผู้ผลิตสามารถใช้มุมมองของตนเพื่อตีความความจริงได้ รวมทั้งอาจจะจัดทำเหตุการณ์จริงให้เกิดขึ้นได้อีกครั้ง ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่มีอยู่

ตัวอย่างสำคัญของผู้ผลิตสารคดีกลุ่มนี้ ก็คือ Robert Flaherty ผู้สร้างภาพยนตร์เรื่อง *Nanook of the North* (1922) โดยในขณะที่เขาถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องนี้ เขาได้พูดคำว่า *poonuk* ซึ่งเป็นภาษาเอสกีโม แปลว่า "อีกครั้งหนึ่ง" บ่อยมาก เนื่องจากเขารู้สึกไม่พอใจในภาพที่ถ่าย หรือเนื่องจากเขาต้องการถ่ายภาพนั้นในมุมใหม่ ระยะเวลาใหม่ การกระทำนั้นก็ต้องซ้ำอีกครั้ง นอกจากนี้ กระท่อมน้ำแข็ง (igloo) ก็เป็นการสร้างขึ้นใหม่ เพราะของจริงมีขนาดเล็กเกินไป และพอสร้างเสร็จแล้ว เขากลับพบว่า มันมีดมาก ดังนั้น เขาก็ต้องสั่งให้เอาฝาของกระท่อมออกไปครึ่งหนึ่ง (Barnouw, 1993: 38)

ผู้สร้างงานสารคดีเกือบทั้งหมด จะเชื่อในแนวคิดของ Realism ดังนั้น ผู้ผลิตสารคดีโทรทัศน์จึงสามารถเขียนบท หรือคิดภาพล่วงหน้าได้บ้าง มีการจัดแสง (แต่ต้องให้ดูเป็นธรรมชาติ) ใช้เทคนิคในการตัดต่อได้ (แต่ต้องไม่ให้มากเกินไปจนสะดุดตา) รวมไปถึงการ Re-act ในบางกรณี ดังเช่นที่คุณธีรภาพ โลหิตกุล (2539: 75) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า สารคดีที่มีการ Re-act ไม่ใช้การหลอกผู้ชม แต่เป็นกลวิธีกรนำเสนอ ที่นำเอา fact หรือข้อเท็จจริงมาใส่เทคนิคลูกเล่น ขว่นให้ติดตาม

ในการสร้างงานสารคดีนั้น ถ้ายิ่งเคร่งครัดในความเหมือนจริงมากเท่าไร ก็จะมีแนวโน้มไปสู่ความเป็น Naturalism มากขึ้นเท่านั้น โดยผู้ผลิตสารคดีกลุ่ม Naturalism จะเชื่อว่า ผู้ผลิตจะต้องซื่อสัตย์ในการถ่ายทำข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนสิ่งที่ตามองเห็น ดังที่ Bordwell และ Thompson (1997: 42-43) ได้กล่าวไว้ว่า สารคดีต้องนำเสนอข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับบุคคล สถานที่และเหตุการณ์ที่มีอยู่จริง ไม่มีการจัดทำเหตุการณ์ขึ้นมา บันทึกเหตุการณ์โดยไม่มีบทล่วงหน้า ถ่ายทำเฉพาะสิ่งที่เห็น รวมทั้งไม่ควรมีการจัดฉากหรือแสงใด ๆ มิฉะนั้น จะทำให้ผู้ชมไม่แน่ใจในความน่าเชื่อถือของสารคดี

2. Anti-realism

ศิลปินกลุ่มนี้ จะเชื่อในความคิดที่ว่า ยังมีความจริงอีกมากมายที่ไม่สามารถสัมผัส หรือพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 หากแต่จะต้องใช้ใจในการสัมผัส ซึ่งจริง ๆ แล้ว แนวคิดดังกล่าวนี้ เป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาทางตะวันออกมานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปรัชญาลัทธิเต๋าของเหลาจื๋อ ที่สอนไว้ว่า สัจธรรมมิใช่ของยาก เป็นเพียงสิ่งง่าย ๆ ง่ายที่จะรับรู้ ง่ายที่จะเข้าใจ เพียงแต่เราใช้จิตใจที่ “ง่าย ๆ” เข้ารับรู้เท่านั้น แต่ที่เราไม่สามารถเข้าใจได้ เพราะจิตใจของคนเรานั้นซับซ้อนเกินไป สับสนเกินไป เราชาญฉลาดเกินไป มีความรู้มากเกินไป และช่างคิดมากเกินไป มิหนำซ้ำ เรายังเป็นคนเจ้าเหตุผลและขาดความจริงใจ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ต่อการเข้าใจถึงแก่นของธรรมชาติ และแก่นความจริงของชีวิต (พจนานุกรมศัพท์, 2533: 209)

สำหรับทางตะวันตก แนวคิดเกี่ยวกับความจริงภายใน เพิ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณ 1,000 ปีมานี้ โดยมีอิทธิพลสำคัญมาจากแนวคิดของงานศิลปะสมัยใหม่ ซึ่งค่อย ๆ พัฒนามาจากงานจิตรกรรมในกลุ่ม Impressionism (1847-1868)

Impressionism เป็นศิลปะที่สืบเนื่องมาจาก Realism โดยจะใช้ความประทับใจครั้งแรกเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการแสดงออกทางศิลปะ มองธรรมชาติในฐานะของสิ่งเร้าสำคัญที่จะทำให้เกิดความประทับใจได้ พวกเขาจึงออกไปสร้างสรรค์ผลงานในธรรมชาติ เน้นรูปทรงที่เกิดขึ้นด้วยแสง สี เงา และวาดภาพเหล่านั้นด้วยความรวดเร็ว โดยอาศัยหลักการทฤษฎีเรื่องสีของนักวิทยาศาสตร์เข้ามาเป็นส่วนสำคัญ* ต่อมา ในยุค Neo-Impressionism (1844-1891) ศิลปินได้ทดลองใช้การแต้มสีเป็นจุด ๆ แทนการระบาย พร้อมทั้งลดรายละเอียดของภาพให้เป็นรูปทรงง่าย ๆ ถือโครงสร้างส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ผู้ชมจะต้องยืนห่างจากภาพพอสมควร จึงจะมองเห็น

---

* เป็นผลมาจากการค้นพบของไอแซค นิวตัน เรื่องสีแสงในอากาศ (Spectrum Color) กล่าวคือ เมื่อฉายสีเขียวย สีส้ม และสีม่วงรวมกัน จะทำให้เกิดเป็นแสงสีขาวทันที ดังนั้น การใช้สีในภาพ Impressionism จึงมีหลักสำคัญว่า วัตถุที่มีสี เมื่อกระทบแสงสว่างจะสะท้อนสีของตัวเองออกมา พร้อมกับดูดซับสีที่อยู่ในอากาศ ดังนั้น สีเงาของวัตถุที่เกิดขึ้นจริง จึงเป็นสีที่อยู่คู่ตรงข้ามกับสีของวัตถุ ไม่ใช่สีดำดังที่เคยใช้กัน เช่น วัตถุที่มีสีแดง ก็จะมีเงาสีเขียว เป็นต้น นอกจากนี้ ในยุคต่อมา ศิลปินยังได้คิดวิธีการใช้แม่สีที่เป็นแม่สีแสงทั้ง 3 สีมาจุดห่าง ๆ กัน เมื่อมองในระยะห่างพอสมควร สีที่เป็นจุด ๆ เหล่านั้น ก็จะผสมกันเป็นแม่สีวัตถุ ซึ่งประกอบด้วยสีแดง สีนํ้าเงิน และสีเหลือง (น.ณ ปากน้ำ, 2531)

ภาพนั้นได้ชัดเจน (ทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2538: 103-104; ไทยวัฒนาพานิช-แมคมิลแลน, 2522: 776-778; น.ณ ปากน้ำ, 2513, 2522, 2523, 2531; รัฐ จันทรเดช, 2522; Hauser, 1993)

ทั้ง 2 ลัทธิดังกล่าวนี้ แม้จะมีการปรับลดรายละเอียดของวัตถุไปบ้าง แต่ก็ยังถือว่า วาดภาพตามความเชื่อที่ตามองเห็นอยู่ จนกระทั่ง เกิดกลุ่ม Post-Impressionism (1890-1910) ซึ่งเชื่อว่า การถ่ายทอดธรรมชาตินั้น ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบธรรมชาติให้เหมือนทั้งหมด พวกเขา จึงเริ่มพลิกแพลง ตัดทอนภาพที่เห็น โดยมีการกลั่นเอาความรู้สึกภายในของศิลปินออกมา ซึ่งแนวคิดนี้ได้พัฒนามาสู่งานศิลปะสมัยใหม่อย่างเต็มตัวในยุคของศิลปะ Expressionism (1905-1920) (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2523: 47-48; ทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2538: 104; Fleming, 1963)

Johann Wolfgang van Goeth เป็นศิลปินในกลุ่ม Post-Impressionism ที่มีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อศิลปินสมัยใหม่ เขาได้กล่าวไว้ว่า “ความรู้สึกคือทุกสิ่งทุกอย่าง” ดังนั้น พวกศิลปินจึงควรใช้วิธีหลับตาเพื่อสำรวจโลกที่อยู่ภายในจิตใจ วิญญาณ และจินตนาการ แล้วจึงสร้างสรรค์ผลงานออกมา (Fleming, 1963)

ศิลปะสมัยใหม่อาจแบ่งออกเป็นลัทธิต่าง ๆ ได้มากมาย อาทิ (น.ณ ปากน้ำ, 2522; รัฐ จันทรเดช, 2522)

2.1 Fauvism มีความหมายว่า สัตว์ป่า ลักษณะสำคัญ คือ แสดงรูปร่างหยาบด้วยเส้นและสีรุนแรง ต้องการที่จะแสดงเนื้อหาของอารมณ์ที่รุนแรงของภาพเขียนมากกว่าจะไปพะวงกับสาระความงามตามธรรมชาติ ลักษณะรูปภาพส่วนใหญ่จะบิดเบี้ยวผิดธรรมชาติ

2.2 Expressionism เป็นลักษณะศิลปะที่มองเข้าไปในโลกของอารมณ์ และสถานะทางจิตมากกว่าโลกภายนอก โดย James Joyce (อ้างถึงใน Fleming, 1963) ได้กล่าวถึงแนวคิดสำคัญของ Expressionism ว่า “ศิลปินจะพยายามอย่างแน่วแน่ที่จะแสดงความรู้สึก และทำตัวเองให้หลุดจากโลกที่ตาเรามองเห็น หลุดจากเสียง ขนาด และสี ซึ่งเป็นเสมือนกรงขังของจิตวิญญาณ หรือจินตนาการแห่งความงามให้ได้ เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกกันว่า ศิลปะ” ศิลปะแนวนี้จึงเน้นจิตวิทยามากกว่าธรรมชาติ พรรณนาถึงโลกที่จับต้องไม่ได้ ใช้เทคนิคใหม่ ๆ สัญลักษณ์ใหม่ ๆ สีที่ไม่เข้ากัน ขนาดที่บิดเบี้ยว และมักจะสะท้อนความสับสน ความโหดร้ายของสังคม

2.3 Abstract art คือ ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ แสดงความรู้สึกของมนุษย์ต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงาน และส่วนใหญ่จะไม่บรรยายตามความเป็น

จริง ศิลปินต้องเข้าใจ รู้จักคัดเลือก ตัดทอนเอาเฉพาะส่วนที่สำคัญ ส่วนที่เด่น นำมาสร้างเป็นภาพตามความรู้สึกของตน

2.4 Cubism มีลักษณะสำคัญคือ เขียนด้วยเส้นเหลี่ยมสั้น คล้ายเส้นลายในเรขาคณิต มักนิยมเอามิติต่าง ๆ ทั้งด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลังของภาพนั้น ๆ มารวมกัน เป็นการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกด้วยเส้น น้ำหนัก และจังหวะ ศิลปินคนสำคัญคือ Picasso

2.5 Dada เกิดจากการต่อต้านสงคราม ดังนั้น แทนที่จะแสดงออกทางศิลปะให้เห็นความงาม กลับแสดงให้เห็นสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัว ตลก หยาบโหลน เพื่อเตือนให้มนุษย์รู้สึกสำนึกในผลร้ายของสงคราม ความเชื่อของลัทธินี้ คือ ความรู้สึกของมนุษย์ต่อสังคมมีความสำคัญมาก ถ้าได้รับความสะเทือนใจจากสังคมแล้ว ควรตอบสนองทันที อย่าได้รีรอ จึงแสดงออกตามที่รู้สึก เพราะถ้าสกัดกั้นเอาไว้ ความรู้สึกนั้นจะฝังตัวอยู่ในจิตใต้สำนึก แล้ววันหนึ่ง ความรู้สึกนั้นจะทำอันตรายเราเอง ผลงานจะแสดงถึงความแปลกใหม่ที่ไม่มีใครเคยเห็นหรือคาดคิดมาก่อน สะท้อนความแหกเหลว ความน่าสะอิดสะเอียนของสังคม สร้างความตระหนกตกใจแก่ผู้ดู ส่งเสริมให้ผู้ดูใช้ปัญญา ใช้สมองด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการคิด

2.6 Surrealism ได้รับอิทธิพลสำคัญมาจากแนวคิดเรื่องจิตไร้สำนึกของ Sigmund Freud ศิลปะแนวนี้เกี่ยวกับขบวนการของจิตไร้สำนึกที่เป็นไปอย่างเสรีโดยอัตโนมัติ มุ่งแสดงถึงความฟุ้งฝัน ความเร้นลับ หรืออารมณ์คิดคำนึง

การเชื่อต่อความจริงที่อยู่ภายในจิตใจของศิลปะดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลต่อไปยังศิลปะแขนงอื่น ๆ ด้วย ทั้งประติมากรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี วรรณกรรม และรวมไปถึงการละคร

ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ละครแนว Realism เป็นที่เฟื่องฟูอย่างมาก แต่ไม่ช้าไม่นาน ผู้คนก็เริ่มเบื่อหน่าย เนื่องจากรู้สึกว่าละครแนวดังกล่าวดูจืดชืด ขาดศิลปะ มุ่งให้ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ "เหมือนจริง" จนขาดชีวิตจิตใจ นักการละครสมัยใหม่จึงพยายามค้นคว้าทดลองหาแนวทางใหม่ ๆ ในการนำเสนอละคร ดังนั้น ในเวลาต่อมา จึงเกิดละครแนว Anti-realism มากมายหลายกลุ่ม อาทิ (สดใส พันธุมโกมล, 2537: 79-105)

2.1 ละครแนว Symbolism จะใช้สัญลักษณ์ในการเสนอความเป็นจริง โดยนักทำละครกลุ่มนี้มองว่า "ความจริง" ที่พวกเขาเสนอโดยใช้สัญลักษณ์นั้นลึกซึ้งกว่าความจริงที่ได้มาจากการลอกแบบธรรมชาติ และถูกรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เนื่องจากความจริงที่สูงสุด

และสมบูรณ์นั้นอยู่ลึกเกินกว่าที่จะเห็นหรือจับต้องได้ ผู้ชมต้องใช้จินตนาการแสวงหาความจริงด้วยตนเอง

2.2 ละครแนว Expressionism จะนำความจริงที่อยู่ในจิตใต้สำนึก หรือในจินตนาการของตัวละครออกมาแสดงให้ปรากฏ ความจริงของการละครกลุ่มนี้ เป็นสมบัติเฉพาะของผู้เขียนแต่ละคนที่จะเสาะแสวงหาความจริงจากส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ ซึ่งเป็นความจริงที่ต่างจากความจริงของ Realism หรือ Naturalism ที่มีใช้ความจริงที่แท้ หากแต่เป็นภาพลวงที่ดูเหมือนจริง

แนวคิดดังกล่าว ได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในวงการภาพยนตร์ตั้งแต่ยุคแรก ๆ ภายใต้ชื่อกลุ่มว่า Formalism (บางครั้ง ก็เรียกว่า ภาพยนตร์ทดลองแนวล้ำยุค Experimental avant-garde)

Formalist จะเน้นปรุงแต่งผลงานด้วยเทคนิคอย่างเข้มข้น โดยไม่คำนึงถึงขนบของการใช้เทคนิคเหล่านั้นมากนัก ผู้สร้างจงใจแสดงความคิด อารมณ์ และความรู้สึกในเชิงอัตวิสัยอย่างไม่ต้องคำนึงถึงความแนบเนียน ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความจริงแท้ที่กลั่นกรองออกมาจากภายในจิตใจ ซึ่งพวกเขาเห็นว่า หนทางที่จะถ่ายทอดมันออกมาได้อย่างคมคายที่สุด ก็ด้วยการบิดเบือนโลกภายนอก กล้องจะถูกใช้เพื่อแสดงความคิดเห็น รวมถึงวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่นำเสนอ ใช้เพื่อเน้นหรือไม่เน้นมากกว่าจะบันทึกเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา (ประวิทย์ แต่งอักษร, 2541; Kindem, 1987: 10-11) ภาพเหล่านั้นอาจจะถูกนำเสนอออกมาอย่างเหนือจริง แต่ก็เป็นการใช้ความเหนือจริง เพื่อแสดงถึงความเป็นจริง (กฤษฎา เกิดดี, 2541: 126)

Andre Tarkovski นักทฤษฎีและผู้สร้างภาพยนตร์ชาวรัสเซีย ได้เขียนไว้ในหนังสือ *Sculpting in time* (แปลโดยอ.อินทปาทิ, 2541: 100-107) ว่า เขาไม่ค่อยยอมรับภาพยนตร์ในกลุ่ม Naturalism และ Realism นัก เนื่องจากเขามองว่า ยังมีเนื้อหาของชีวิตอีกมากที่ค้างอยู่ในความคิดและความรู้สึกของคนเรา รอที่จะได้รับการตระหนักรู้ แต่แทนที่จะพยายามยึดกุมความละเอียดอ่อนเหล่านี้ไว้ให้ได้ ภาพยนตร์ที่ไม่เสแสร้ง และ “เหมือนชีวิตจริง” ทั้งหลาย กลับไม่เพียงจะไม่รับรู้มัน แต่ยังเน้นสร้างภาพที่สาธยายชัดแจ้งเกินไป ซึ่งยิ่งทำให้เกินจริงไปกันใหญ่

ในการผลิตสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้ภาพที่ผสมผสานกันระหว่าง Realism กับ Anti-realism เพื่อให้ผู้ชมเกิดทั้งอารมณ์ และความเข้าใจได้สูงที่สุด ดังแนวคิดของ Béla Balázs นักทฤษฎีทางภาพยนตร์ ชาวรัสเซีย ที่กล่าวไว้ว่า สารคดีบริสุทธิ์ (pure

documentary) เปรียบเหมือนก้อนหินที่ยังไม่ได้แกะสลัก ซึ่งวางอยู่ข้างภูเขา ทั้งหยาบ และไม่มี ความหมายอะไรอย่างแท้จริง ในขณะที่ภาพยนตร์นามธรรมบริสุทธิ์ (pure abstract film) ก็อาจจะ ทำให้ผู้ชมไม่สามารถสัมผัสได้ถึงความจริงที่ควรจะถูกตีความ ดังนั้น ผู้สร้างภาพยนตร์จึงต้องค้นหาความจริงแท้ที่คนทั่วไปอาจจะไม่สามารถเข้าใจได้ และต้องทำให้ความจริงแท้เหล่านั้นมีอิสระที่จะได้แสดงออกมา ด้วยวิธีการทางศิลปะ คัดเลือกบางส่วนออกมาจากแก่นของความเป็นจริง มิใช่ การคัดลอกความเป็นจริง มองให้ทะลุพื้นผิวของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความยึดมั่นถือมั่นทั้งหลาย เพื่อเผยให้เห็นลักษณะที่แท้จริงของสิ่งนั้น อาศัยการตีความตามประสบการณ์และสายตาของผู้สร้าง เพื่อผสมผสานระหว่างความเป็นจริงภายนอก และความเป็นจริงภายใน (บุญรักษ์ บุญญะเขต มาลา, 2533: 112-113; Andrew, 1976: 94)

แนวคิดเรื่องการรับรู้ความหมาย และสุนทรียะ

การนำองค์ประกอบต่าง ๆ ทางศิลปะมาผสมผสานกัน ไม่ว่าจะเป็นการนำเทคนิค มาให้ตามชนบททั่วไป (Realism) หรือแหวกกฎเกณฑ์ชนบทของเทคนิคต่าง ๆ เพื่อมุ่งสื่อความคิด และความรู้สึก (Anti-realism) ก็ตาม ภาพที่เกิดขึ้นจะมีประสิทธิผลทางการสื่อสารหรือไม่ คงมิได้ ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องขึ้นอยู่กับผู้รับสารเป็นสำคัญด้วย ถ้าผู้รับสารไม่สามารถ เข้าใจความหมาย อารมณ์ และความงามของเรื่องราวที่ผู้วิจัยสื่อออกไป ก็ถือว่า การสื่อสารนั้นไม่ สัมฤทธิ์ผล ซึ่งอาจจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ เพราะการรับรู้ของผู้ชมแต่ละคนมีความแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการรับรู้จากการมองเห็น ซึ่ง Berger (1972: 8) ได้อธิบายไว้ว่า มนุษย์มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความรู้ และความเชื่อของแต่ละบุคคล

พัชนี เขยจรรยา และคณะ (2538: 105-107) ได้อธิบายเกี่ยวกับการรับรู้ไว้ว่า การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการทางจิตที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับ และมักจะเกิดขึ้นเองโดย ไม่รู้ตัวหรือตั้งใจ ประกอบด้วยกระบวนการเลือกรับสาร (Select) การจัดสรรเข้าด้วยกัน (Organize) และการตีความสาร (Interpret) ที่ได้รับตามความเข้าใจและความรู้สึกของตนเอง ฉะนั้น เมื่อได้รับสารเดียวกัน ผู้รับสารสองคนอาจให้ความสนใจและเกิดการรับรู้ที่ต่างกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การรับรู้ที่แตกต่างกันนั้นเกิดมาจากอิทธิพล หรือตัวกรอง (Filter) บางอย่าง ได้แก่

1. แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (Motive) คนเรามักเห็นในสิ่งที่เราต้องการเห็น และได้ยินในสิ่งที่เราต้องการได้ยิน เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

2. ประสบการณ์เดิม (Past experience) คนเราต่างเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมต่างกัน ถูกเลี้ยงดูต่างกัน และคบหาสมาคมกับคนต่างกัน ทำให้อาจจะมีประสบการณ์เดิมที่ต่างกันไปด้วย

3. กรอบอ้างอิง (Frame of reference) ซึ่งเกิดจากการสั่งสม อบรมทางครอบครัวและสังคม ทำให้มีความเชื่อและทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันได้

4. สภาพแวดล้อม (Environment) คนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน เช่น อุณหภูมิ บรรยากาศ สถานที่ ฯลฯ จะตีความสารที่รับต่างกัน

5. สภาวะจิตใจและอารมณ์ (Mood) ได้แก่ ความโกรธ ความกลัว ความรัก ความดีใจ ความเสียใจ ฯลฯ เช่น เรามักจะมองความผิดเล็กน้อยเป็นเรื่องใหญ่โต ในขณะที่เราอารมณ์ไม่ดีหรือหงุดหงิด แต่กลับมองปัญหา หรืออุปสรรคใหญ่หลวงเป็นเรื่องเล็กน้อยขณะที่มีความรัก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การรับรู้ของบุคคลเป็นผลมาจาก

1. สภาพร่างกาย หรือความสามารถทางกายภาพของบุคคล
2. การเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม
3. ลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการรับรู้ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ การรับรู้ในส่วนของความหมาย (ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ) และการรับรู้ในส่วนของสุนทรียะ (อารมณ์ความรู้สึก)

1. การรับรู้ความหมาย

การรับรู้ความหมาย เป็นการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางด้านความคิด ความเข้าใจ (Cognitive) ประกอบกับอารมณ์และความรู้สึก (Affective) ทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจได้ว่า สารนั้นมีข้อมูล ประเด็น และเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร

Zettl (1998: 90-91) ได้อธิบายถึงกระบวนการความคิดความเข้าใจ (Cognitive) และอารมณ์ความรู้สึก (Affective) ไว้ว่า กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นทุกครั้งที่เรารับรู้ ไม่ว่าจะด้วยประสาทสัมผัสใด ๆ ก็ตาม (ภาพ เสียง กลิ่น รส สัมผัส) อาจจะเป็นการรับรู้โดยตรง หรือโดย

อ้อมก็ได้ เราจะนำข้อมูลที่ได้รับรู้ใหม่นี้ไปเทียบเคียงกับแบบในใจเดิมที่เคยมีประสบการณ์มาก่อนเกี่ยวกับสิ่ง ๆ นั้น เพื่อสร้างความเข้าใจ

สำหรับการรับรู้ความหมายในรายการโทรทัศน์นั้น จะแบ่งออกเป็นส่วนของภาพและเสียง การเข้าใจความหมายของบทบรรยาย หรือบทสนทนาจะเกิดขึ้นได้จากการที่เสียงดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับแบบในใจเดิมเกี่ยวกับเสียง และความหมายของเสียงที่เรามีอยู่ การเข้าใจความหมายของภาพก็เช่นเดียวกัน เพียงแต่จะมีความซับซ้อนมากกว่าส่วนของเสียง โดย Zettl ได้อธิบายโดยแบ่ง Cognitive เกี่ยวกับภาพในรายการโทรทัศน์ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับภาพที่ปรากฏบนจอ (Cognitive On-Screen Map) และความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับภาพที่ไม่ได้ปรากฏบนจอ (Cognitive Off-Screen Map)

1.1 ความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับภาพที่ปรากฏบนจอ คือ การที่ผู้ชมสังเกตจดจำตำแหน่ง และความสัมพันธ์ของสิ่งของและบุคคลที่อยู่ในจอ แล้วสร้างแบบในใจขึ้นมาโดยอัตโนมัติ เพื่อใช้ในการคาดเดาถึงสิ่งที่จะปรากฏตามมาในจอ ดังตัวอย่างเช่น เมื่อผู้ชมเห็นภาพ two shot ผู้หญิงและผู้ชายหันหน้าเข้าหากัน ผู้หญิงมองไปทางซ้ายของจอ ส่วนผู้ชายมองไปทางขวาของจอ ก็จะเข้าใจความหมายได้ว่า ทั้งสองกำลังมองหน้ากันอยู่ แบบในใจของผู้ชมก็คือ เขาคาดว่าจะเห็นภาพต่อเนื่อง CU ของแต่ละคน ที่ยังคงหันหน้าไปในทิศทางเดิม แต่ถ้าหากว่าภาพที่ปรากฏ กลับเป็นการมองในทิศทางที่ตรงกันข้าม กระบวนการ Cognitive ในใจของผู้ชมจะเริ่มสับสนขึ้นทันที แม้ว่าผู้ชมจะไม่เคยเรียนเกี่ยวกับความต่อเนื่องทางภาพ แต่เขาก็จะรู้สึกแน่นอนว่ามีบางสิ่งบางอย่างผิดปกติไป ลักษณะดังกล่าวนี้ จะส่งผลลบต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ความไม่ต่อเนื่องเกี่ยวกับทิศทางดังกล่าวนี้ อาจจะเหมาะสมได้ในกรณีที่ผู้ผลิตตั้งใจ เพื่อสื่อสารถึงความไม่แน่ใจและความตึงเครียดภายในของคนทั้งคู่ เป็นต้น

1.2 ความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับภาพที่ไม่ได้ปรากฏบนจอ คือ การสร้างแบบในใจเกี่ยวกับภาพที่อยู่นอกจอ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ในรายการมากขึ้น ผู้ชมจะใช้วิธีการขยายกรอบออกไปในระยณะนอกจอ และอาศัยจิตใต้สำนึก เพื่อจินตนาการถึงภาพที่เกิดขึ้น เช่น เราเห็นภาพของคน ๆ หนึ่ง กำลังพูดคุย หันหน้าไปทางขวา เราก็จะเข้าใจได้ว่า มีคนอีกคนหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ถึงแม้เราจะมองไม่เห็นในจอก็ตาม

สำหรับการรับรู้ความหมายที่เกิดในกระบวนการของอารมณ์ และความรู้สึก (Affective) นั้น Zettl (1998: 92-93) ได้อธิบายไว้ว่า ในขณะที่ Cognitive เป็นเรื่องเกี่ยวกับแบบในใจของผู้ชมแต่ละคนว่า สิ่งนี้อยู่หรือควรอยู่ที่ไหน ทั้งระยะในจอและนอกจอ รวมทั้งจะเชื่อม

ความสัมพันธ์ของสิ่งที่เห็นในจอได้อย่างไร แต่สำหรับ Affective นั้น จะเป็นแบบในใจที่ผู้ชมรับรู้ และแปรมันเข้าไปสู่ความรู้สึกโดยอัตโนมัติ การรับรู้ดังกล่าวนี้ ผู้ชมสามารถจัดการได้อย่างอิสระ ไม่ขึ้นกับเนื้อหาของเหตุการณ์ หรือการวิเคราะห์เนื้อหาของผู้ชม ดังตัวอย่างเช่น การจัดแสงที่ทำให้ความรู้สึกน่ากลัวในภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์ ซึ่งทำให้ตัวละครในเรื่องดูเป็นปีศาจที่น่ากลัว ผู้ชมจะรับรู้ จดจำและเก็บรายละเอียดของลักษณะและความรู้สึกนี้ไว้ในใจ ต่อมา ถ้าผู้ชมได้เห็นการจัดแสงดังกล่าวกับนักการเมือง หรือผู้ประกาศข่าวท้องถิ่น แต่ลักษณะของแสงยังไม่ถูกขยายจนเห็นเด่นชัด การรับรู้และตีความครั้งนั้น ก็จะไม่ใช่การนำแบบในใจของ Affective ออกมา ความหมายที่เกิดขึ้น จะเป็นเพียงแค่สิ่งที่คน ๆ นั้นพูดไม่น่าเชื่อถือสักเท่าไร แต่ถ้ามีการจัดแสงลักษณะนั้นอย่างเด่นชัด ผู้ชมจะนำแบบในใจออกมาใช้ ทำให้เกิดการรับรู้ว่าเป็นการจัดแสงที่ผิดปกติ ไม่น่าที่จะนำมาใช้กับบุคคลที่เป็นนักการเมือง หรือผู้ประกาศข่าว

Livingstone (1998: 176-178) ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการในการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการโทรทัศน์นั้น จะประกอบไปด้วยการรับรู้ใน 2 ระดับ ผู้ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับผู้รับสารจะต้องสามารถแยกความแตกต่างของการรับรู้ทั้ง 2 ระดับนี้ให้ชัดเจน

1.1 ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องราว (Comprehension) ผู้ชมสามารถบอกถึงข้อมูลรายละเอียดของเนื้อหารายการได้ การรับรู้ในระดับนี้สามารถตัดสินได้แน่ชัดว่าเป็นการรับรู้ที่ถูกต้องหรือผิด การรับรู้ในระดับนี้ J. Corner (1991, 1995 อ้างถึงใน Livingstone, 1998: 184) จะใช้คำว่า เป็นการรับรู้ในระดับความหมายนัยตรง (Denotative Level)

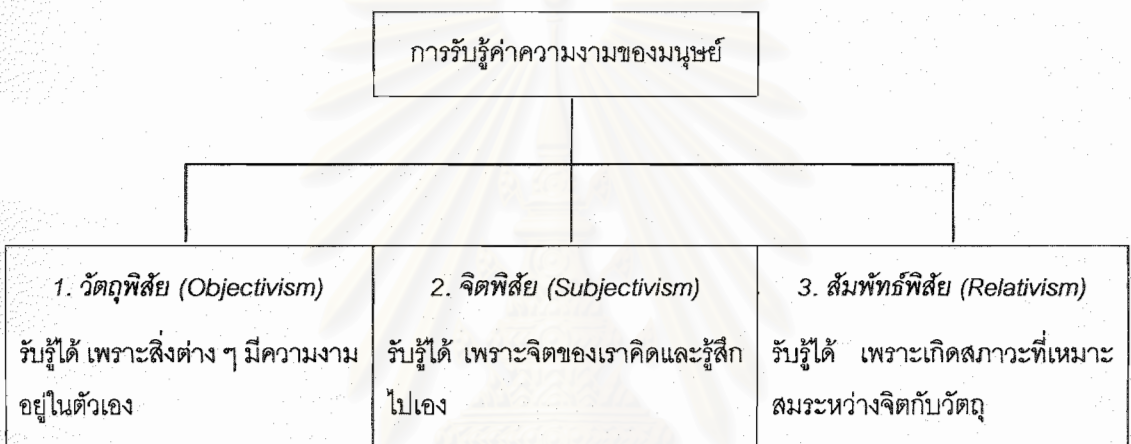
1.2 ระดับการตีความ (Interpretation) จะเป็นระดับที่ผู้ชมพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา วิธีการนำเสนอเนื้อหา และประสบการณ์ ภูมิหลัง บุคลิกลักษณะความคิด ความเชื่อ ฯลฯ ของผู้ชมแต่ละคน เพื่อทำให้ตนเองเข้าใจความหมายของรายการนั้น ๆ การรับรู้ในระดับนี้จะมีความสำคัญอย่างมากต่อสารที่มีลักษณะเปิด (Open Texts)* J. Corner (1991, 1995 อ้างถึงใน Livingstone, 1998: 184) จะเรียกรับรู้ในระดับการตีความว่า เป็นการรับรู้ในระดับความหมายนัยแฝง (Connotative Level)

* คือ สารที่เปิดโอกาสให้ผู้รับสามารถใช้ประสบการณ์ ความรู้ ภูมิหลัง ความคิด ความเชื่อ ฯลฯ เข้ามาตีความได้อย่างหลากหลาย

การรับรู้ทั้ง 2 ระดับนี้ สามารถส่งผลต่อเนื่องไปสู่การตอบสนองรายการว่าชอบ ไม่ชอบ สนใจ ไม่สนใจรายการนั้น ๆ ด้วย

2. การรับรู้สุนทรียะ

การที่บุคคลจะรับรู้ได้ว่า สิ่งใดงามหรือไม่งามนั้น โกลุส สายใจ (2537:18 อ้างถึงในทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2538: 8-10) ได้อธิบายไว้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.1 ลักษณะของการรับรู้ความงาม (โกลุส สายใจ 2537 อ้างถึงในทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2538: 8)

2.1 การรับรู้แบบวัตถุพิสัย (Objectivism) เป็นการรับรู้ค่าความงามเพราะในสิ่งต่าง ๆ มีความงามอยู่ในตัวมันเอง เป็นคุณสมบัติของวัตถุ (วัตถุพิสัย) ปรากฏออกมาเป็นรูปร่าง รูปทรง สี สัน ลักษณะผิวที่สวยงาม ทำให้หลายคนเห็นพ้องต้องกัน จนบางครั้งมีการกำหนดลักษณะเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ ไว้ เช่น สถาปัตยกรรมวิหารเทพเจ้าของชาวกรีก ต้องสง่างามตั้งอยู่บนเนินเขา และควรจะมีสัดส่วน 1:3:5 เป็นต้น นอกจากนี้ การอธิบายถึงความงามของภาพ แม้จะพรรณนาอย่างไรก็ตาม จะได้ผลน้อยกว่า การไปเห็นของจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของลีโอนาร์โด ดา วินชี ที่เคยถูกถามว่า ภาพเขียนของท่านงามอย่างไร เขาตอบว่า “ถ้าท่านต้องการเห็นความงาม ท่านก็จงไปดูที่ภาพเขียนนั้น” แสดงให้เห็นว่า ความงามนั้นมีอยู่ในตัววัตถุ

2.2 การรับรู้แบบจิตพิสัย (Subjectivism) เป็นการรับรู้ค่าความงาม เพราะจิตของเราคิดและรู้สึกไปเอง ทั้งนี้ เพราะตัวมนุษย์เป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง (จิตพิสัย) แม้กระทั่งคุณค่าของความงาม การรับรู้ความงามดังกล่าวนี้จะตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก เนื่องจากเห็นว่า

ความงามเป็นเรื่องของความรู้สึกที่แตกต่างกัน ถ้าความงามมีอยู่ในตัววัตถุจริง เหตุใด แต่ละคนจึงเห็นวัตถุนั้นงามไม่เท่ากัน นั้นแสดงว่า ความงามขึ้นอยู่กับอารมณ์และความรู้สึกของแต่ละบุคคล ดังนั้น การรับรู้ค่าความงามของวัตถุชิ้นหนึ่ง ในเวลาที่ต่างกัน สภาพแวดล้อมที่ต่างกัน จึงอาจจะมีค่ามากน้อยไม่เท่ากันได้

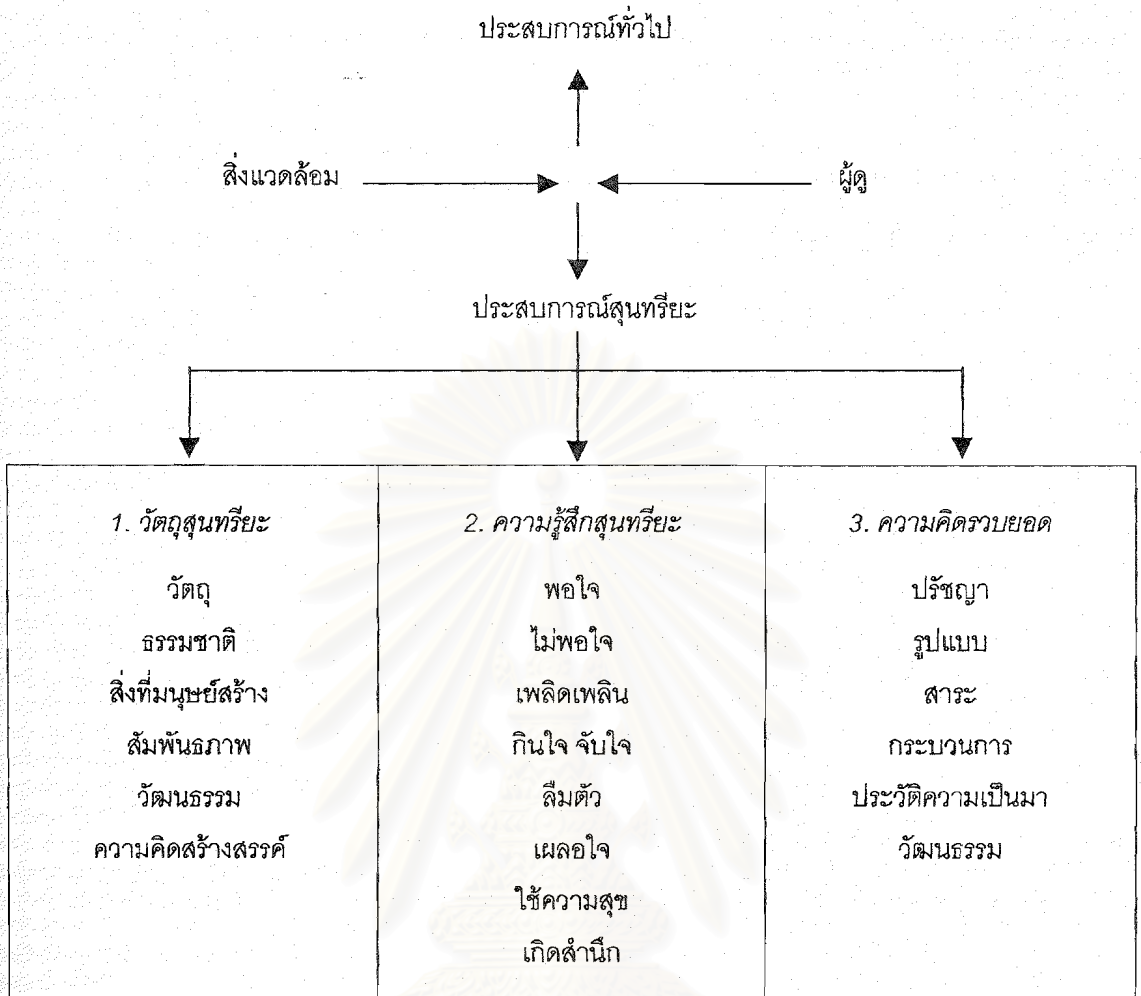
2.3 การรับรู้แบบสัมพัทธ์พิสัย (Relativism) เป็นการรับรู้ค่าความงาม เพราะเป็นสภาวะที่เหมาะสมระหว่างวัตถุกับจิต (เป็นสัมพัทธ์พิสัย) กลุ่มนี้เห็นว่า การรับรู้ค่าความงามนั้นมิได้เกิดจากอย่างเดียวหนึ่ง แต่เป็นสภาวะที่สัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับวัตถุ การรับรู้ที่สมบูรณ์ต้องประกอบไปด้วยวัตถุที่มีความงาม ความเด่นชัด และผู้รับรู้ต้องมีอารมณ์ ความรู้สึกที่ดีพร้อมจะรับรสคุณค่าแห่งความงามด้วย

หากพิจารณาจากแนวคิดที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ความงามทางศิลปะเป็นสภาวะที่รวมไว้ทั้ง 3 ประเด็น กล่าวคือ ศิลปะเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น มีการขัดเกลาตกแต่งให้สวยงาม เกิดเป็นวัตถุที่มีความงาม (Objectivism) ผู้รับรู้คุณค่าความงามได้ในระดับพื้น ๆ ใกล้เคียงกัน เช่น เป็นภาพเขียน ภาพปั้น หรือเป็นสิ่งก่อสร้างที่สวยงาม แต่การรับรู้ในระดับที่ลึกลงไปถึงขั้นชอบ ประทับใจ ชื่นชมนั้น เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล (Subjectivism) ยิ่งถ้าผลงานศิลปะชิ้นนั้นมีความสวยงามจริง สร้างโดยศิลปินที่มีประสบการณ์สูง ผู้ดูพร้อมที่จะรับทั้งอารมณ์ และมีประสบการณ์ทางศิลปะด้วยแล้ว การรับรู้ค่าความงามที่สมบูรณ์ก็จะเกิดขึ้น (Relativism) และก่อให้เกิดประสิทธิผลทางการสื่อสารที่สมบูรณ์

นอกจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นแล้ว อารี สุธิตพันธ์ (2533: 35-45) ยังได้อธิบายถึงการรับรู้ความงามอีกว่า ความรู้สึกทางสุนทรียะสามารถนำไปสู่ความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น ๆ ได้ โดยใช้แนวคิด “ประสบการณ์สุนทรียะ”

ประสบการณ์สุนทรียะจะต่างจากประสบการณ์อื่น ๆ ตรงที่เราจัดหาให้ตัวเราเองเลือกเอง ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ช่วยทำให้เราเพลิดเพลิน ฟังพอใจ เกิดเป็นความอิมเมจิ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เช่น การไปเดินเล่น การไปชมภาพยนตร์ การฟังเพลง ฯลฯ ประสบการณ์สุนทรียะเหล่านี้ เรามีความเต็มใจที่จะได้รับรู้ กล่าวได้ว่า เป็นประสบการณ์ที่บังคับกันไม่ได้ เกิดจากความต้องการของเราเอง

ประสบการณ์สุนทรียะจะแบ่งส่วนประกอบออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นตัวสุนทรียะ ส่วนที่เป็นความรู้สึกสุนทรียะ และส่วนที่เป็นความคิดรวบยอด

แผนภาพที่ 2.2 ส่วนประกอบของประสบการณ์สุนทรียะ (อารี สุทธิพันธุ์, 2533: 43)

จากโครงสร้างข้างบนนี้ แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้ดูปะทะเข้ากับสิ่งแวดล้อม ก็จะก่อให้เกิดประสบการณ์ทั่วไป และประสบการณ์สุนทรียะ ซึ่งประสบการณ์สุนทรียะนี้ สามารถแตกย่อยออกได้เป็น 1, 2 และ 3 ตามลำดับ

2.1 ส่วนที่เป็นตัวสุนทรียะ ได้แก่ วัตถุประสงค์ สิ่งของต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบด้วยโครงสร้างเป็นรูปทรงต่าง ๆ เช่น รูปทรงของต้นไม้ เปลือกไม้ อาคารบ้านเรือน จิตรกรรม ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ส่วนที่เป็นตัวสุนทรียะนี้ อาจรวมถึงบุคคล ตลอดจนวัฒนธรรมของชนชาตินั้น ๆ ด้วย

วัตถุประสงค์สุนทรียะที่เกิดขึ้นเอง หรือที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้มีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อเราไปพบเห็น ไปรับรู้วัตถุประสงค์สุนทรียะนั้น ๆ ก็จะได้รับประสบการณ์สุนทรียะตามศักยภาพของแต่ละคน ซึ่ง

เมื่อมนุษย์ได้รับประสบการณ์สุนทรียะจากตัวสุนทรียะนั้นแล้ว มนุษย์อาจจะกลายเป็นได้ทั้งผู้สร้างและผู้ดู

ผู้สร้าง คือ ผู้ที่เต็มใจอยากสร้างสรรค์จากประสบการณ์ที่ได้รับ โดยจะถ่ายทอดประสบการณ์นั้นเก็บไว้ เพื่อความพอใจของตน เช่น เมื่อได้รับตัวสุนทรียะคือน้ำตก ผู้สร้างก็จะถ่ายรูบน้ำตก ในขณะที่ผู้ดู เมื่อชื่นชมน้ำตกแล้ว ก็ยังคงมีภาพตรึงใจของน้ำตกหลงเหลืออยู่ในสมอง ต่อมา เมื่อผู้สร้างแสดงภาพถ่ายน้ำตกของตน ผู้ดูได้มีโอกาสพบเห็น ก็สามารถจะระลึกอารมณ์ประทับใจน้ำตกของตน ทำให้เกิดการชื่นชมภาพถ่ายภาพนั้นได้ ภาพถ่ายภาพนั้นจึงกลายมาเป็นสื่อประสานระหว่างผู้สร้างกับผู้ดูให้สามารถร่วมชื่นชมด้วยกัน

จึงอาจกล่าวได้ว่า ส่วนที่เป็นตัวสุนทรียะนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของประสบการณ์สุนทรียะ และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่ง เปรียบเสมือนเป็นเหตุที่ทำให้ได้รับประสบการณ์สุนทรียะ เกิดความรู้สึก ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่ 2 และความคิดรวบยอด ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่ 3 ต่อไป

2.2 ส่วนที่เป็นความรู้สึกสุนทรียะ ได้แก่ ส่วนที่เป็นความรู้สึกตอบสนองหลังจากที่ได้รับประสบการณ์สุนทรียะแล้ว อาจจะแสดงออกมาให้คนอื่นเห็น สังเกตได้ หรือแอบแฝงไว้ไม่ให้ผู้อื่นเห็น ชื่นชมอยู่คนเดียว เช่น การชมภาพยนตร์ที่โสกเศร้า จนน้ำตาไหล เป็นต้น เรื่องความรู้สึกสุนทรียะนี้ เคยมีบางท่านเสนอแนะว่า ถ้าต้องการรู้ว่า ใครชื่นชมมากน้อยแค่ไหน วิธีที่ดีที่สุด ก็คือ คอยลอบสังเกตพฤติกรรมของคน ๆ นั้น ขณะที่ชื่นชมอยู่กับวัตถุสุนทรียะ แล้วจดพฤติกรรมเหล่านั้นไว้ เพื่อจะได้นำมาใช้ศึกษากันต่อไป อย่างไรก็ตาม เรื่องของความรู้สึกเป็นเรื่องที่อธิบายได้ยาก เพราะเป็นนามธรรม

2.3 ส่วนที่เป็นความคิดรวบยอด คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ผู้ที่ได้รับความรู้สึกและประสบการณ์สุนทรียะนั้นแล้ว ผู้ได้รับความรู้สึกก็จะสามารถสร้างความคิด สรุปออกมาว่าสิ่งที่ได้รับนั้น ให้แนวคิดอะไรบ้าง โดยไม่มีผลสรุปเป็นการตอบแทน

3. การเข้ารหัส และการถอดรหัส

U. Eco (1979 อ้างถึงใน Livingstone, 1998: 41-43) ได้อธิบายไว้ว่า ลักษณะของรหัสที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สร้างขึ้น จะสามารถช่วยอธิบายแนวโน้มของการเข้าใจและการตีความของผู้ชมได้ โดย Eco ได้แบ่งลักษณะของรหัสออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 รหัสที่มีลักษณะเปิด ทำให้ผู้อ่านสามารถใช้ประสบการณ์ ความรู้ และ ภูมิหลังเข้ามามีบทบาทในการตีความได้มาก สามารถตีความหมายออกมาได้หลากหลาย มักจะเป็นสารในลักษณะเปรียบเทียบ หรือเสียดสี ประชดประชัน โดยผู้สร้างรหัสจะใช้วิธีการนำสิ่งต่าง ๆ ที่มีความหมายแตกต่างกันมาทำให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

3.2 รหัสที่มีลักษณะปิด จะมีความหมายเฉพาะเจาะจง มุ่งให้ผู้อ่านตีความหมายออกมาตรงตามที่ผู้สร้างรหัสต้องการเท่านั้น มักจะเป็นสารที่ใช้คำบรรยายออกมาตรง ๆ เช่น รหัสในรายการข่าว อย่างไรก็ตาม บางครั้งอาจไม่เป็นไปตามที่ผู้สร้างตั้งใจ ผู้อ่านอาจมีการตอบสนองที่ผิดไปจากที่ผู้สร้างคาดหวัง อันเนื่องมาจากอิทธิพลของภูมิหลังทางสังคม และ วัฒนธรรมของผู้อ่าน รวมไปถึงความซับซ้อนของเนื้อหารายการนั้น ๆ ด้วย

สำหรับกระบวนการเข้ารหัสของรายการโทรทัศน์นั้น Supaporn Petchsiri (1993: 15-17) ได้นำแนวคิดของ J. Fiske (1987) มาประยุกต์เพื่ออธิบาย โดยแบ่งรหัสออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.1 ระดับของความเป็นจริง (Reality) เป็นการเข้ารหัสที่เกิดจากการรับรู้แบบ ประจักษ์ของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ อาทิ การแสดงออก เสื้อผ้า การแต่งหน้า พฤติกรรม คำพูด ท่าทาง เสียง ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกเข้ารหัสโดยพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เป็น สำคัญ จึงเรียกรหัสเหล่านี้ว่า Social Codes

3.2 ระดับของตัวแทนความเป็นจริง (Representation) เป็นการเข้ารหัสที่เกิด จากการที่บุคคลรับรู้สิ่งต่าง ๆ ผ่านสื่อ แบ่งออกได้เป็น

- Technical Codes เป็นการสร้างรหัสโดยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ ในการ ถ่ายทำ อาทิ เทคนิคทางด้านกล้อง สี แสง การจัดองค์ประกอบภาพ การตัดต่อ ดนตรี เสียง ฯลฯ

- Conventional Representational Codes เป็นการแปลงรหัสตามขนบ ที่เคยเป็นมา เพื่อสร้างตัวแทนของความเป็นจริง อาทิ วิธีการเล่าเรื่อง การสร้างความขัดแย้ง ตัวละคร การแสดง บทสนทนา ฉาก ฯลฯ

3.3 ระดับของการสร้างมุมมอง แนวคิด (Ideology) เป็นระดับที่สังคมเกิดการยอมรับ และนำรหัสที่ถูกสร้างขึ้นเหล่านั้น มาเป็นฐานสำหรับแนวคิดต่าง ๆ ของตนต่อไป เรียกว่า Ideological Codes อาทิ ชนชั้น เชื้อชาติ วัฒนธรรม ทูนิยม ชาตินิยม ปัจเจกนิยม ฯลฯ

อาจสรุปได้ว่า ในการเข้ารหัสของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์นั้น จะเริ่มจากการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามที่ตนเห็น ได้ยิน หรือสัมผัสมาจริง ๆ (Reality) แล้วจึงนำมาถ่ายทอดผ่านเทคนิค และวิธีการต่าง ๆ (Representation) ให้ผู้ชมได้รับรู้ และเกิดเป็นแนวคิด มุมมองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้ผลิตต้องการ (Ideology) ซึ่งสำหรับงานทดลองของผู้วิจัยนั้น ก็ได้ใช้กระบวนการเข้ารหัสตามลำดับเหล่านี้เช่นกัน เพียงแต่ในระดับของตัวแทนความเป็นจริง ผู้วิจัยจะผสมผสานเทคนิคและวิธีการทางด้านภาพที่ไม่เหมือนจริงมาเป็นตัวแทนของความเป็นจริงด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการเปลี่ยนกลยุทธ์ในการสื่อสาร (Communicative Strategy) ของรายการสารคดีเสียใหม่ โดยอาศัยการเข้ารหัสที่ไม่ใช่ Conventional Representational Codes นั้นเอง

สำหรับในส่วนของผู้ออกรหัส หรือผู้ชมโทรทัศน์นั้น จะมีลำดับของกระบวนการถอดรหัสที่สวนทางกับการเข้ารหัส กล่าวคือ ผู้ชมจะใช้รหัสของแนวคิด (Ideology) ที่มีเป็นพื้นฐานเพื่อถอดรหัสตัวแทนของความเป็นจริง (Representation) และนำไปสู่การเข้าใจความเป็นจริง (Reality) ของสิ่งนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม Stuart Hall (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2540: 36-37) ได้อธิบายว่า ในรายละเอียดของการถอดรหัสนั้น ผู้รับสารสามารถที่จะเกิดการอ่านความหมายได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1 ผู้รับสารอ่านความหมายตามที่คุณ่ส่งสารต้องการ (Dominant-hegemonic position) ผู้รับสารจะยืนอยู่ที่เดียวกับผู้ส่งสาร และจะใช้รหัสของคุณ่ส่งสาร ดังนั้น ความหมายที่ผู้รับสารอ่านได้ จึงเป็นอย่างที่คุณ่ส่งสารต้องการเท่านั้น หรือที่เรียกว่า Preferred reading

3.2 ผู้รับสารเกิดการต่อรองความหมายเสียใหม่ (Negotiated position) แม้ว่าผู้รับสารจะอ่านความหมายหลัก ๆ ตามที่คุณ่ส่งสารต้องการ แต่ทว่าภายในขอบเขตความหมายดังกล่าว ผู้รับสารจะยังคงต่อรองรายละเอียดปลีกย่อย เช่น “ยอมรับว่าเห็นด้วย แต่มีเงื่อนไขว่า จะเป็นจริงก็ต่อเมื่อ...” หรือ “ที่พูดนั้น อาจจะจริงในที่อื่น ๆ แต่ในที่นี้ อาจจะไม่เป็นจริง” เกิดอาการลังเล และไม่แน่ใจ ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากประสบการณ์ และข้อมูลที่คุณ่รับสารมีอยู่เดิม

3.3 ผู้รับสารอ่านความหมายตรงข้ามกับที่คุณ่ส่งสารใส่รหัสมา (Opposition position) จะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่คุณ่รับสารมีประสบการณ์ ภูมิหลัง หรือข้อมูลเดิมเกี่ยวกับเรื่องนั้นที่เข้มแข็งอย่างมาก ยากที่จะเปลี่ยนความเชื่อได้ ผู้รับสารในลักษณะดังกล่าวนี้ จะส่งผลให้การสื่อสารครั้งนั้นไม่บรรลุผลตามที่คุณ่ส่งสารต้องการ

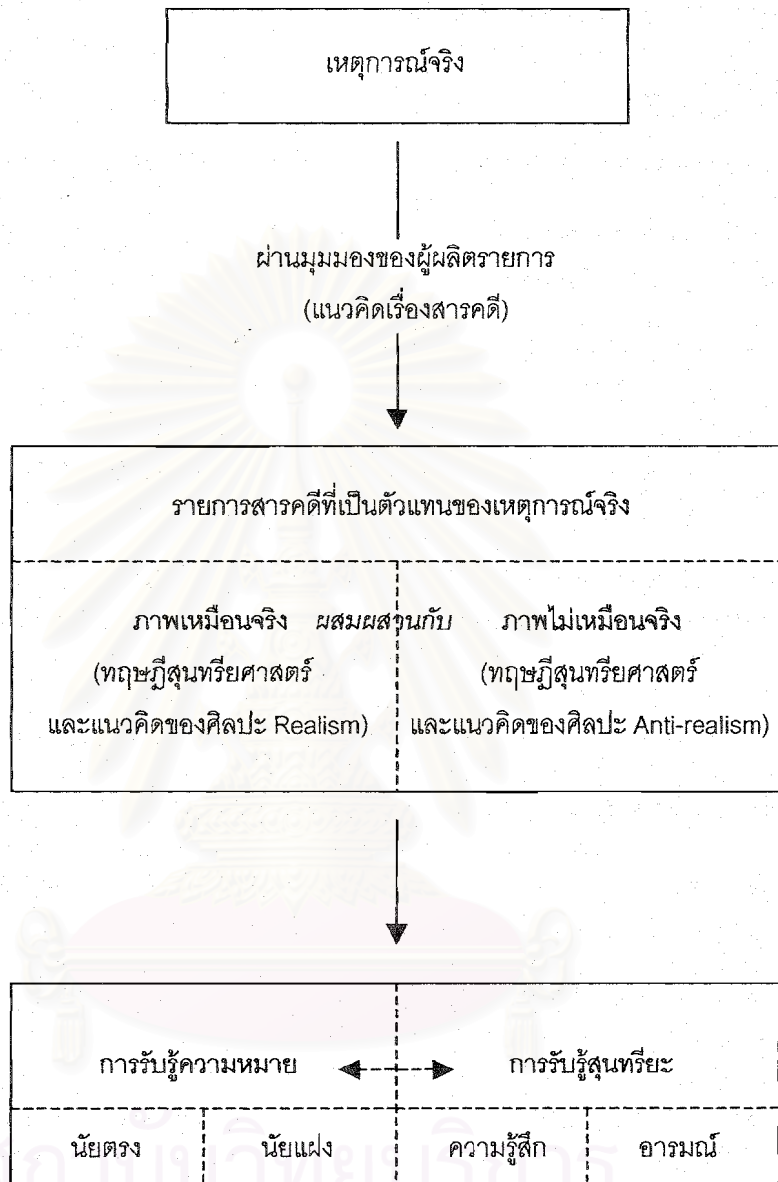

Hall ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในการส่งข่าวสารแต่ละครั้ง จะเกิดจุดยืนการตีความ ทั้ง 3 แบบอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่สัดส่วนของจุดยืนแต่ละอันจะมีมากน้อยอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการใส่รหัสของผู้ส่งสารเป็นสำคัญ โดยการอ่านความหมายทั้ง 3 แบบนี้ Supaporn Petchsiri (1993: 99-100) ได้วิจัยพบว่า ในกรณีของรายการข่าวโทรทัศน์นั้น ภาพจะมีอิทธิพลทำให้ผู้ชมเกิดการอ่านความหมายที่ตรงตามที่คุณ์ส่งสารต้องการมากที่สุด ในขณะที่คำบรรยาย จะมีแนวโน้มทำให้ผู้ชมเกิดการต่อรองความหมายเสียใหม่ และอาจจะทำให้ผู้ชมเกิดการอ่านความหมายตรงข้ามกับที่คุณ์ส่งสารต้องการได้ ดังนั้น ภาพจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้ผู้ชมรายการข่าวทางโทรทัศน์คล้อยตามได้มากที่สุด

จากทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถนำมาใช้อธิบายถึงกรอบของการศึกษาวิจัย เพื่อทดลองสร้างสรรค์รายการสารคดีโทรทัศน์แนวสุนทรียศาสตร์ได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสร้างสรรครายการ

การรับรู้ของผู้ชม

แผนภาพที่ 2.3 การนำทฤษฎีและแนวคิดมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ปัจจัยการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ชุดโลกสลัปส์

ลัดดาวัลย์ กำแพงแก้ว (2539) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัจจัยการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ชุดโลกสลัปส์" เพื่อศึกษาถึงกระบวนการผลิตในแต่ละขั้นตอนของรายการสารคดีโทรทัศน์ชุดโลกสลัปส์ (พ.ศ.2531-2536) เฉพาะชุดที่ผลิตขึ้นโดยฝีมือของคนไทย และเพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตรายการนี้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษาในฐานะที่เคยปฏิบัติงานอยู่ในองค์กร

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการผลิตรายการโลกสลัปส์นั้น มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับรายการทั่วไป เพียงแต่แตกต่างกันในรายละเอียดตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 2 ลักษณะ คือ "ปัจจัยภายใน" และ "ปัจจัยภายนอก" เนื่องจากตัวองค์กรผู้ผลิตรายการนั้นไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวในระบบสังคม แต่ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกด้วย

ปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาพลักษณ์ขององค์กร ระบบการบริหารงาน ความสามารถของบุคลากร งบประมาณการผลิต เทคโนโลยีการผลิต คุณภาพของรายการ การประชาสัมพันธ์ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ แหล่งข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ภาวะทางการตลาด รสนิยมและทัศนคติของผู้ชม นโยบายของสถานีโทรทัศน์ นโยบายของผู้สนับสนุนรายการ แรงกดดันทางสังคม และการเมือง

2. ระบบอุปถัมภ์กับวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์

ประพิม คล้ายสุบรรณ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง "ระบบอุปถัมภ์กับวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม รวมทั้งศึกษาถึงการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการเหล่านั้น ภายใต้อิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการ

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ ประกอบไปด้วยระเบียบวิธีวิจัยองค์กร เน้นที่ผู้ผลิตรายการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างเจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเอกสาร โดยคัดเลือกรายการที่มีแหล่งเงินทุนอุปถัมภ์ในรูปแบบของโฆษณา ได้แก่ รายการทุ่งแสงตะวัน ของบริษัทป่าใหญ่ ศรีเอชเอ็น จำกัด, รายการที่มีแหล่งเงินทุนอุปถัมภ์ในรูปแบบของการ

สนับสนุนรายการโดยรัฐ ได้แก่ รายการเปิดโลกทัศน์ กรอ. รักรัสิ่งแวดลอม ของบริษัทนอร์มาส แมสคอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด และรายการที่มีแหล่งเงินทุนอุปถัมภ์ในรูปของการสนับสนุนรายการโดยเอกชน ได้แก่ รายการประหยัดพลังงานกับ Mr.Unocal ของบริษัทพานอรามา ดอคคิวิแมนทารี จำกัด

ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ระบบอุปถัมภ์มีอิทธิพลต่อการทำงานตามวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ ตั้งแต่การวางแผนการผลิต ก่อนการผลิตรายการ การผลิตรายการ และหลังการผลิตรายการ ในรายการประเภทรับจ้างมากกว่ารายการประเภทผลิตเอง

2.2 อุดมการณ์ทางวิชาชีพของเจ้าของกิจการบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์มีบทบาทในการส่งเสริมหรือบั่นทอนอิทธิพลของผู้อุปถัมภ์รายการ ซึ่งในสถานการณ์การแข่งขันที่องค์กรสื่อสารมวลชนถูกทำให้เป็นการพาณิชย์มากยิ่งขึ้น อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์มีแนวโน้มว่าจะได้รับการส่งเสริมจากบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์มากขึ้น

2.3 นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของกิจการบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์ ไม่มีเสรีภาพในการทำงานตามวิชาชีพนิยม และขาดอำนาจในการต่อรองกับผู้บริหารของบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์และผู้อุปถัมภ์รายการ

นอกจากนี้ ในรายละเอียดของการวิจัยยังพบว่า ผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ในกลุ่มที่คัดเลือกมานี้ ล้วนแต่มีการสร้างความจริง โดยเอื้อประโยชน์แก่ผู้อุปถัมภ์รายการทั้งสิ้น รวมทั้ง รูปแบบรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันยังคงถูกใช้เพื่อโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ ปิดกั้นไม่ให้ผู้ชมเห็นสภาพความเป็นจริง หรือสร้างภาพความเป็นจริงที่บิดเบือน รายการสารคดีจึงไม่ได้ทำหน้าที่ตั้งคำถามกับสังคม ที่จะนำไปสู่การแสวงหาคำตอบ เพื่อตอบสนองความต้องการความจริงของสาธารณชนในสังคมอย่างที่ควรจะเป็น

3. พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย จากปีพ.ศ.2530 ถึง 2541

อรรถัย รุจิราธร (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยจากปีพ.ศ.2530 ถึง 2541” เนื่องจากสนใจว่า ถึงแม้รายการสารคดีทั่วไปนั้นจะดำรงอยู่ควบคู่กับโทรทัศน์ไทยมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มก็ตาม แต่เป็นเพราะเหตุใด รายการสารคดีเต็มรูปแบบ

(Documentary) จึงไม่อาจเติบโตได้ในวงการโทรทัศน์ไทย การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย วิเคราะห์ถึงปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของรายการสารคดี รวมไปถึงการศึกษาองค์ประกอบของกระบวนการผลิตรายการสารคดีและสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยให้ยู่รอด ท่ามกลางการแข่งขันในอุตสาหกรรมสื่อบันเทิง โดยอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคล 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับวงการสารคดีโทรทัศน์ไทย ได้แก่ ผู้ผลิตรายการ ฝ่ายจัดรายการของสถานีโทรทัศน์ ผู้สนับสนุนรายการ และผู้มีประสบการณ์ในวงการโทรทัศน์ไทย

ผลการวิจัย พบว่า รายการสารคดีโทรทัศน์ไทยนั้น มีพัฒนาการที่ค่อยเป็นค่อยไป สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงบุกเบิก ช่วงเติบโต และช่วงตกต่ำ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุน คือ ปัจจัยทางด้านเทคนิค เทคโนโลยี และความมีใจรักของผู้ผลิต

ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญในกระบวนการผลิต และการเติบโตของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย คือ ข้อจำกัดทางด้านงบประมาณในการผลิตรายการ, ช่วงเวลาออกอากาศที่ไม่เหมาะสม, การที่ผู้ชมยึดติดกับภาพสารคดีแบบเดิม ๆ ทำให้ขาดความสนใจที่จะรับชมรายการ และการมีมุมมองการนำเสนอที่หยุดนิ่ง

4. Editing Strategies in Television News Documentaries

Richard J. Schaefer (1997) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ในการติดต่อของรายการสารคดีเชิงข่าวทางโทรทัศน์” (Editing Strategies in Television News Documentaries) เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ถึงการใช้เทคนิคติดต่อรายการสารคดีเชิงข่าวในโทรทัศน์ระหว่างปี ค.ศ.1954 – 1982 โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบการติดต่อของรายการสารคดี 4 รายการที่ถือเป็นแบบอย่างสำคัญของสารคดีแต่ละยุค ได้แก่

- Report on Senator McCarthy (1954) ผลิตโดย Friendly
- Harvest of Shame (1960) ผลิตโดย Lowe
- The Selling of the Pentagon (1971) ผลิตโดย Davis
- The Uncounted Enemy: A Vietnam Deception (1982) ผลิตโดย Crile

การวิเคราะห์ดังกล่าวเน้นที่กลยุทธ์ของการติดต่อ 4 ประการ คือ

- ความยาวของ Shot ได้แก่ ความยาวรายการ, จำนวนของการเปลี่ยนภาพ, ความยาวเฉลี่ยของแต่ละ shot, ความยาวของ shot ที่อยู่ลำดับกลาง (median) และสัดส่วนของ shot ต่อนาที
- การใช้เทคนิคในการตัดต่อได้แก่ จำนวน cut, dissolve (ภาพจางซ้อน), fade (ภาพจาง), wipe (ภาพกวาด) และ superimposition (การซ้อนภาพหรือตัวหนังสือ) / freeze (การหยุดภาพ)
- รูปแบบของการลำดับภาพ ได้แก่ การเปลี่ยนภาพแบบต่อเนื่อง, การเปลี่ยนภาพแบบ Montage การ cut ภาพแบบโดด (Jump cut) และการเปลี่ยนภาพ โดยไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน
- การผสมผสานระหว่างภาพกับเสียง ได้แก่ การใช้ภาพและเสียงที่ไม่สัมพันธ์กัน (asynchronous), การใช้เสียงเชื่อมระหว่างภาพหรือฉาก และภาพที่ไม่มีเสียงประกอบ

ผลการวิจัย พบว่า

- ความยาว shot ของรายการสารคดีเชิงข่าวในช่วงหลังจะสั้นลง และมีจำนวน shot ต่อนาทีมากขึ้น เพื่อดึงดูดให้ผู้ชมเกิดความสนใจ อันเป็นผลมาจากการตลาดมากกว่าลักษณะของข้อมูล
- เทคนิคพิเศษที่ใช้สำหรับเปลี่ยน shot นั้น จะเป็น cut เกือบทั้งรายการ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้เทคนิคพิเศษอื่น ๆ (เช่น dissolve, fade, wipe) จะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคหลัง
- ผู้ผลิตรายการได้ใช้เทคนิคการตัดต่อภาพแบบ Montage และการเปลี่ยนภาพที่ไม่มีความสัมพันธ์กันมากขึ้นเรื่อย ๆ
- ภาพและเสียงในรายการสารคดีเชิงข่าวมีความเป็นอิสระต่อกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กันเหมือนแต่ก่อน

---

* การตัดต่อแบบ Montage นี้มีต้นกำเนิดมาจากสหภาพโซเวียต เป็นการนำ Shot ที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงมาเรียงต่อกัน ก่อให้เกิดเป็นความหมายใหม่ เช่น การตัดต่อภาพของบุคคล ๆ หนึ่งเข้ากับเหตุการณ์ที่สนุกสนาน ผู้ชมก็จะรู้สึกว่าบุคคลในภาพแรกนั้นดูมีความสุข แต่เมื่อตัดต่อเข้ากับเหตุการณ์ที่เต็มไปด้วยความเศร้า ผู้ชมก็รู้สึกว่าบุคคลนั้นกำลังเศร้าโศก เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่เป็นภาพเดิมของคนคนเดียว

สรุปได้ว่า วิธีการติดต่อของผู้ผลิตรายการสารคดีเชิงข่าวในยุคหลัง ๆ จะลดลักษณะของ Classic realism ลงไป ทำให้เนื้อหาและการนำเสนอรายการดูเบาลง มีการใช้สัญลักษณ์เพื่อก่อให้เกิดจินตทัศน์มากขึ้น นอกจากนี้ วิธีการติดต่อยุคดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงทัศนะของบรรณาธิการข่าว (หรือผู้ผลิตรายการ) แบบอัตวิสัย ภายใต้รูปแบบที่ดูเหมือนจะเป็นวัตถุวิสัยด้วย อย่างไรก็ตาม การจะหาข้อสรุปที่แน่นอนว่า ผู้ผลิตรายการสารคดีเชิงข่าวในยุคหลัง ๆ เชื้อถือในการติดต่อแบบ Montage มากกว่า Classic realism หรือไม่นั้น จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาในระยะยาว และใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ทั้งที่เป็นรายการข่าว นิตยสารข่าว และสารคดีเชิงข่าว เพื่อให้ได้ผลสรุปที่แน่นอนและชัดเจน

5. Arts Programming on Public Television: An Analysis of Cognitive and Emotional Viewer Reactions

Leen d' Haenens (1996) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รายการศิลปะในสถานีโทรทัศน์สาธารณะ: การตอบสนองทางความคิดความเข้าใจและอารมณ์จากผู้ชม” (Arts Programming on Public Television: An Analysis of Cognitive and Emotional Viewer Reactions) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ผู้ชมคิดและรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับรายการศิลปะต่าง ๆ ซึ่งจะเป็ข้อมูลสำคัญ สะท้อนกลับไปยังผู้ผลิตรายการ

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาโดยคัดเลือก 3 รายการที่มีรูปแบบแตกต่างกัน ได้แก่ รายการที่นำเสนอในรูปแบบของบันทึกทางศิลปะ (Arts diary), รายการที่นำเสนอในรูปแบบของนิตยสาร (Arts magazine) และรายการที่นำเสนอในรูปแบบของสารคดี (Arts documentary) โดยทั้ง 3 รายการ จะให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มเดียวกัน (กลุ่มตัวอย่าง 48 คน เป็นชาย 21 คน หญิง 27 คน) ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจในศิลปะอยู่แล้ว เข้ารับการทดสอบความรู้ทางศิลปะที่มีมาก่อน ทดสอบความรู้เกี่ยวกับเนื้อหารายการ ประเมินรูปแบบรายการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก และอภิปรายร่วมกัน

สำหรับผลการศึกษาที่สำคัญของรายการสารคดีทางศิลปะนั้น ปรากฏว่า เกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถแม้แต่จะระบุได้ว่า อะไรคือจุดสำคัญของรายการ เนื่องจากผู้ผลิตรายการใส่ข้อมูลอัดแน่นในรายการมากเกินไป นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่าง ยังมีความคิดเห็นด้วว่า ความยาวของรายการที่มีถึง 50 นาทีนั้น ทำให้ผู้ชมไม่สามารถรักษาความตั้งใจที่จะซึมซับข้อมูลได้

นานพอ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรายการศิลปะอีก 2 รายการแล้ว พบว่า การตอบสนองทางความคิด ความเข้าใจ และอารมณ์ที่ผู้ชมมีต่อรายการสารคดีทางศิลปะนั้น ต่ำที่สุด

6. The Effects of Emotional Arousal and Valence on Television Viewers' Cognitive Capacity and Memory

นอกจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสารคดีดังกล่าวแล้ว ยังมีงานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างสรรค์สารคดีด้วย โดย Annie Lang, Kuljinder Dhillon และ Quingwen Dong (1995) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการใช้สารที่มีลักษณะกระตุ้นเร้าทางอารมณ์ และการใช้เนื้อหาในเชิงบวกลบต่อความสามารถในการเข้าใจ และจดจำของผู้ชมรายการโทรทัศน์” (The Effects of Emotional Arousal and Valence on Television Viewers' Cognitive Capacity and Memory) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความเชื่อมโยงกัน ระหว่างลักษณะการนำเสนอของสาร กับความสามารถของผู้ชมที่จะบรรจุ และจดจำข้อมูลในรายการโทรทัศน์

ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษารั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยให้ผู้ชมที่เป็นนักศึกษาทางด้านโฆษณาจำนวน 48 คน (ชาย 31 คน หญิง 17คน) รับชมวีดิทัศน์สั้น ๆ ประมาณ 2-3 นาที ทั้งหมด 12 ชิ้น แบ่งวีดิทัศน์เหล่านั้นออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 6.1 เนื้อหาในแง่ลบ x กระตุ้นเร้าทางอารมณ์ 3 รายการ
- 6.2 เนื้อหาในแง่บวก x กระตุ้นเร้าทางอารมณ์ 3 รายการ
- 6.3 เนื้อหาในแง่ลบ x ไม่กระตุ้นเร้าทางอารมณ์ 3 รายการ
- 6.4 เนื้อหาในแง่บวก x ไม่กระตุ้นเร้าทางอารมณ์ 3 รายการ

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อมีการควบคุมความเป็นบวกลบของเนื้อหาแล้ว สารที่มีลักษณะกระตุ้นเร้าทางอารมณ์จะถูกจดจำได้มากกว่าสารที่นิ่ง ๆ เรียบ ๆ ปราศจากการกระตุ้นเร้าทางอารมณ์ ในขณะเดียวกัน เมื่อมีการควบคุมลักษณะการกระตุ้นเร้าทางอารมณ์แล้ว เนื้อหารายการในเชิงบวกจะถูกจดจำได้มากกว่าเนื้อหารายการในเชิงลบ

7. The Effects of Production Pacing and Arousing Content on the Information Processing of Television Messages

Annie Lang, Paul Bolls, Robert F. Potter และ Karlynn Kawahara (1999) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการนำเสนอเนื้อหาด้วยความเร็วและกระตุ้นเร้า ต่อกระบวนการในการรับรู้ข้อมูลจากสารในโทรทัศน์” (The Effects of Production Pacing and Arousing Content on the Information Processing of Television Messages) โดยให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน รับชมเทปวีดิทัศน์ที่เป็นส่วนผสมระหว่างความเร็วในการนำเสนอเนื้อหา (ช้า, ปานกลาง, เร็ว) กับลักษณะการกระตุ้นเร้าทางอารมณ์ของเนื้อหา (กระตุ้นเร้า, ไม่กระตุ้นเร้า)

การแบ่งประเภทของความเร็วในการนำเสนอเนื้อหานั้น จะใช้จำนวน cut ที่ปรากฏใน 30 วินาที ถ้ามีจำนวน 0-1 cut จัดเป็นประเภทช้า ถ้ามีจำนวน 4-6 cuts จัดเป็นประเภทปานกลาง และถ้ามีตั้งแต่ 11 cuts ขึ้นไป จัดเป็นประเภทเร็ว ส่วนการแบ่งเนื้อหาออกเป็นเนื้อหาที่กระตุ้นเร้าทางอารมณ์ และเนื้อหาที่ไม่กระตุ้นเร้าทางอารมณ์นั้น ใช้มาตรฐาน SAM (Self-Assessment Mannequin) ของ P.J. Lang เป็นหลัก (ซึ่งได้แบ่งระดับของภาพที่มีการกระตุ้นเร้าออกเป็น 9 ระดับ ตั้งแต่ 1 คือ ภาพที่มีการกระตุ้นเร้ามาก ตื่นเต้นมาก ไปจนถึง 9 คือ ภาพที่ดูเรื่อย ๆ ไม่มีการกระตุ้นเร้าใด ๆ เลย) ประกอบเข้ากับการวัดอัตราการเต้นของหัวใจ

ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะของเนื้อหาที่มีทั้งความเร็วและการกระตุ้นเร้า นั้น จะทำให้ผู้ชมไม่สามารถเข้าใจและจดจำข้อมูลได้มากนัก ดังนั้น ถ้าผู้ผลิตรายการต้องการให้เนื้อหาที่สื่อออกไป ส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ข้อมูลของผู้ชมอย่างมีประสิทธิภาพ ควรจะต้องปฏิบัติดังนี้

- 7.1 ถ้าสารนั้นมีลักษณะการกระตุ้นเร้าสูง ควรจะนำเสนอในระดับที่ช้าจนถึงปานกลาง
- 7.2 ถ้าสารนั้นไม่มีลักษณะการกระตุ้นเร้าเลย ควรจะนำเสนอในระดับที่เร็ว

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism กับการรับรู้ความหมาย และสุนทรียะของผู้ชม” เป็นการใช่วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. การทดลองผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง โดยอาศัยการผสมผสานระหว่างภาพตามแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของ Anti-realism กับภาพตามแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของ Realism ภายใต้กรอบของแนวคิดที่เกี่ยวกับสารคดี ในขั้นตอนนี้ เป็นการวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research)

2. การทดสอบผลจากการรับชมรายการ แบ่งออกเป็นกลุ่มผู้ชมรายการทั่วไป และกลุ่มนักวิชาชีพ นักวิชาการทางด้านสารคดีโทรทัศน์ สำหรับกลุ่มผู้ชมทั่วไป เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีวิจัยภาคสนาม (Field experiment) ประกอบกับการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) กล่าวคือ เป็นการทดสอบในสภาพการณ์และสถานที่ที่ผู้ชมคุ้นเคย ใช้สำหรับชมโทรทัศน์จริง ๆ ส่วนกลุ่มนักวิชาชีพ นักวิชาการ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจัดเป็นบรรยายภาคของการเสวนา

การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง

1. ขั้นตอนของการผลิตรายการ

การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองครั้งนี้ ได้ผลิตออกมาในรูปแบบของเทปวีดิทัศน์ ความยาวประมาณ 12 นาที โดยมีขั้นตอนของการผลิตดังต่อไปนี้

1.1 กำหนดเรื่องที่ต้องการจะนำเสนอ พร้อมทั้งวัตถุประสงค์ของรายการ

---

* การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ หรือรูปแบบที่แปลกใหม่ เช่น การประดิษฐ์คิดค้นทางวิทยาศาสตร์ ผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นต้น (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2543: 66-67)

1.2 ศึกษาหาข้อมูล และรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่อง

- ข้อมูลประเภทเอกสาร ใช้สำหรับศึกษา และรวบรวมรายละเอียดของเรื่อง
ที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ

- ข้อมูลประเภทบุคคล เป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่ใกล้ชิดกับเรื่องนั้น ๆ
อย่างเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นทั้งข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และความรู้สึก

- ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยในสถานที่จริง โดยผู้วิจัยได้ลงไป
สำรวจสถานที่ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการนำเสนอ ให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริง เป็นการรับรู้ด้วยตา
เพื่อนำไปสู่การกระทบทางใจ ก่อให้เกิดความรู้สึก อารมณ์ ซึ่งนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการคิดภาพ

1.3 วางโครงเรื่อง และลำดับประเด็นที่จะนำเสนอในรายการ

1.4 เขียนบทโทรทัศน์ ซึ่งมีทั้งคำบรรยาย และภาพอย่างละเอียด

1.5 นำบทโทรทัศน์ดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ
ความสมบูรณ์ของบทและการนำเสนอภาพ

1.6 ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของบท

1.7 ถ่ายทำรายการ

1.8 ตัดต่อรายการ ลำดับภาพ พร้อมทั้งใส่กราฟฟิก คำบรรยายและดนตรี
ประกอบ

1.9 นำเทปวีดิทัศน์ที่ผ่านการตัดต่ออย่างสมบูรณ์แล้ว ไปทดสอบกับกลุ่ม
ทดสอบเครื่องมือ (ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย)

1.10 ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องของรายการที่พบจากการทดสอบ เท่าที่จำเป็น
และสามารถแก้ไขได้

1.11 นำรายการที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

2. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เทปวีดิทัศน์ของรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง และคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป) ประสิทธิภาพของเครื่องมือทั้ง 2 ประเภทนี้ ได้ถูกทดสอบก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยจริง โดยกลุ่มทดสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3-4 ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 8 คน

การทดสอบผลจากการรับชมรายการ

1. แหล่งข้อมูล

การทดสอบการตอบรับของผู้ชมรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองนี้ อาศัยแหล่งข้อมูลบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ประชากรทั่วไป ใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ทดสอบในภาคสนาม จำนวนทั้งสิ้น 35 คน กระจายไปตามบ้านต่าง ๆ รวม 10 บ้าน แหล่งข้อมูลกลุ่มนี้ เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับวัดประสิทธิผลเรื่องการรับรู้ และการยอมรับรายการ

1.2 นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาชีพทางด้านรายการสารคดีโทรทัศน์ เป็นแหล่งข้อมูลที่ช่วยทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงข้อคิดเห็น ข้อวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ของการผลิต และการยอมรับเกี่ยวกับการใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีโทรทัศน์ โดยเป็นกลุ่มอาจารย์ที่สอนทางด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ (รวมไปถึงภาพยนตร์) ผู้เขียนบท ผู้กำกับภาพ หรือผู้ควบคุมการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน ได้แก่

- รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี อาจารย์ผู้สอนวิชาการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อาจารย์ เมธา เสรีธนาพงศ์ อาจารย์ผู้สอนวิชาการผลิตรายการโทรทัศน์ จากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อาจารย์ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน นักเขียน นักวิจารณ์ภาพยนตร์ และเป็นอาจารย์พิเศษของภาควิชาการภาพยนตร์และภาพนิ่ง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อาจารย์ สรรพศิริ วิรอยศิริ ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์คนแรกของเมืองไทย ปัจจุบันเป็นกรรมการที่ปรึกษาของสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และช่อง 7
- คุณชนินทร์ ชมะโชติ กรรมการผู้จัดการบริษัทพานอรามา ดอคคิวเม้นทารี
- คุณภูเก็ท กาญจนะวณิชย์ อดีตผู้ควบคุมการผลิตรายการโลกสลัปส์ ปัจจุบัน เป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการตามล่าหาความจริง
- คุณนพพันธ์ อนุรักษ์ณ์ อดีตผู้เขียนบทและผู้ควบคุมการผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อม ปัจจุบัน เป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการจับตาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม
- คุณอัครพันธ์ จันทร์ขจร ผู้ควบคุมการผลิตรายการโรงเรียนของหนู
- คุณศุภมาส เสนะเวส ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์จาก UBC
- คุณอาวีพร ปิยะดำรง อดีตผู้เขียนบท และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ของบริษัท แปซิฟิก อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ปัจจุบัน เป็นผู้จัดการฝ่ายผลิต บริษัท ทรินิตี้ พลัส, บริษัท Wise Wisdom และเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการ ของบริษัท Young Chaps Advertising Agency

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เทปวีดิทัศน์ของรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง

2.2 เครื่องฉายวีดิทัศน์

2.3 แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม เป็นการกำหนดประเด็นคำถามอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองที่ได้รับชมไป ได้แก่

- การรับรู้เรื่องราวโดยรวมของรายการ (การรับรู้ความหมายโดยตรง) : กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้หรือไม่ว่า รายการนี้มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร
- การตีความหมายเนื้อหาและภาพที่ปรากฏในรายการ (การรับรู้ความหมายนัยแฝง) : กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้ประเด็นหลักของรายการ รวมทั้งตีความสารที่ปรากฏในเนื้อหาและภาพอย่างไร ตรงตามความต้องการของผู้วิจัยหรือไม่ เพียงใด เพราะเหตุใด

- อารมณ์ ความรู้สึกที่ได้จากการชมรายการ : (การรับรู้สุนทรีย์) กลุ่มตัวอย่างเกิดอารมณ์ ความรู้สึกใดหรือไม่ ทั้งโดยรวม และในแต่ละช่วงของรายการ อารมณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมีมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
- ความชอบ หรือความน่าสนใจของรายการ : กลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบส่วนใดของรายการบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด รวมทั้งถ้ามีรายการสารคดีที่มีวิธีการนำเสนอในลักษณะนี้ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์จริง ๆ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมทั่วไปจะเปิดรับชมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ความจริงของรายการ : มีส่วนใดของรายการที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกไม่เชื่อ หรือคิดว่าเกิดการบิดเบือนความจริงบ้างหรือไม่ อย่างไร
- ความเป็นสารคดี : กลุ่มตัวอย่างยังคงเห็นว่ารายการดังกล่าวเป็นรายการสารคดีอยู่หรือไม่ เพราะเหตุใด ถ้าคิดว่ายังคงเป็นรายการสารคดีอยู่ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีสิ่งใดที่แตกต่างไปจากสารคดีอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร
- ความคิดเห็นต่อการใช้ภาพแนว Anti-realism ในสารคดี : กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างต่อการใช้ภาพแนว Anti-realism ในสารคดี ภาพในลักษณะดังกล่าวนี้สามารถนำมาใช้กับรายการสารคดีโทรทัศน์ได้หรือไม่ อย่างไร
- ข้อเสนอแนะทางการผลิตรายการ : คำถามส่วนนี้ จะเป็นคำถามเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การผลิตรายการของผู้วิจัย
- ความคิดเห็นอื่น ๆ : เป็นความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หรือคำถามที่กลุ่มตัวอย่างต้องการทราบจากผู้วิจัย

2.4 แบบสอบถาม ใช้ประกอบในการเสวนาเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดเจาะจง ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น (ดูรายละเอียดของแบบสอบถามได้ในภาคผนวก ค)

2.5 เครื่องบันทึกเทป สำหรับบันทึกเสียงการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ชมทั่วไป และการเสวนาของกลุ่มนักวิชาการ นักวิชาชีพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเพื่อทดสอบการตอบรับของผู้ชมรายการสารคดีเชิงทดลอง ที่มีการใช้ภาพแนว Anti-realism ครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้ชมทั่วไป ในภาคสนาม และกลุ่มนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์

3.1 กลุ่มตัวอย่างในภาคสนาม ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 35 คน และกระจายไปตามบ้านต่าง ๆ รวม 10 บ้าน โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- ผู้วิจัยเปิดเทปวีดิทัศน์ให้กลุ่มตัวอย่างรับชม โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดอยู่ในสภาพแวดล้อมเหมือนกับการรับชมโทรทัศน์ของเขาจริง ๆ
- ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรม การแสดงออก และบทสนทนาของกลุ่มตัวอย่างที่เกิดขึ้นขณะรับชมรายการ รวมถึงสภาพแวดล้อมของการรับชมด้วย โดยผู้วิจัยใช้การจดบันทึก
- ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ชมภายในกลุ่มตัวอย่าง โดยอยู่ในบรรยากาศของการพูดคุยและไม่เป็นทางการ เพื่อวัดผลที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับชมรายการ พร้อมกับบันทึกเทป และจดบันทึกคำสนทนา

3.2 กลุ่มนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน กลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่เน้นเรื่องความคิดเห็นที่มีต่อเทคนิคการใช้ภาพแนว Anti-realism กับรายการสารคดีโทรทัศน์ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในบรรยากาศของงานเสวนา ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- ผู้วิจัยแนะนำตัว พร้อมทั้งขอบันทึกเทป และจดบันทึกการสนทนา
- เปิดเทปวีดิทัศน์ให้กลุ่มตัวอย่างรับชม ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรม การแสดงออกของกลุ่มตัวอย่างขณะรับชมรายการ
- ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแสดงความคิดเห็น
- ผู้วิจัยเปิดการเสวนา ให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
- ผู้วิจัยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงวัตถุประสงค์ของรายการสารคดีที่ได้ผลิตขึ้น

- ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ซักถาม และแสดงความคิดเห็นอีกครั้ง ภายหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์แล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยเรื่อง "สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism กับการรับรู้ความหมายและสุนทรียะของผู้ชม" ผู้วิจัยได้อาศัยทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ทั้งในส่วนของ การสร้างสรรค์ และการวัดผลที่เกิดขึ้นจากการรับสาร ดังนี้

4.1 ใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ กับแนวคิดของศิลปะ Realism และ Anti-realism มาใช้วิเคราะห์เพื่อสร้างรหัส หรือความหมายที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอในรายการ ทั้งนี้ อยู่ภายใต้กรอบของแนวคิดเรื่องสารคดี

4.2 ใช้แนวคิดเรื่องการรับรู้ความหมายและสุนทรียะมาวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับสาร เพื่อให้ผู้วิจัยทราบว่า รายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองนี้ประสบความสำเร็จหรือไม่ สามารถทำให้ผู้ชมเกิดการรับรู้อย่างไรบ้าง อันเนื่องมาจากปัจจัยใด รวมถึงศักยภาพของรายการที่จะทำให้ผู้ชมเกิดความชื่นชอบรายการสารคดีโทรทัศน์นั้น มีมากน้อยเพียงใด

5. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลของงานวิจัยชิ้นนี้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

5.1 การนำเสนอข้อมูลเป็นเทปวีดิทัศน์ ซึ่งเป็นผลงานการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองของผู้วิจัย

5.2 การนำเสนอข้อมูลเป็นเอกสาร ซึ่งใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ในส่วนแรกเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์รายการ ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งเป็นรายการที่สมบูรณ์ โดยเน้นในส่วนของ การคิดเป็นภาพว่า เพราะเหตุใดผู้วิจัยจึงใช้ภาพเช่นนั้น และเป็นการสื่อถึงความหมาย หรือมุมมองใดของผู้วิจัย สำหรับในส่วนที่สอง เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวัดผลจากกลุ่มต่าง ๆ แสดงถึงประเด็นเด่น ๆ ที่น่าสนใจของแต่ละกลุ่ม พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์ของผู้วิจัย โดยอิงจากแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4

การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง เรื่อง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์”

ความเป็นมาของการผลิตรายการสารคดีเรื่อง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์”

การผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างมากของการทำวิจัย ในหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว ANTI-REALISM กับการรับรู้ความหมายและสุนทรียะของผู้ชม” การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องผลิตรายการสารคดีขึ้นมาใหม่ เนื่องจากรายการสารคดีโทรทัศน์ที่น่าเสนาภาพในลักษณะนี้ ยังไม่เคยปรากฏให้เห็นชัดเจนในรายการสารคดีโทรทัศน์ของไทย รวมทั้งยังทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างสรรคงานได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่ใช้วัดประสิทธิผลของรายการ ตามความประสงค์ของผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม ด้วยแนวคิดที่ว่า ศิลปะแนว Anti-realism เป็นศิลปะที่เน้นบอกเล่าเรื่องราวที่เป็นความจริงภายใน โดยผ่านมุมมองของผู้สร้างสรรคงาน ดังนั้น จึงมีเชื่อว่าเรื่องทุกเรื่องจะสามารถนำมาผลิตเป็นรายการสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism ได้ หากแต่ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะและจุดมุ่งหมายของเรื่อง โดยหลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้เพื่อเลือกเรื่องที่จะนำมาผลิตเป็นรายการสารคดีเชิงทดลองนั้นมีดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง มิได้มีการเสริมแต่งเรื่องราวแต่อย่างใด
2. สามารถใช้ภาพแนว Anti-realism ประกอบในเรื่องได้ นั่นหมายถึง ต้องเป็นเรื่องที่เน้นความคิด อารมณ์ ความรู้สึก หรือเรื่องราวนามธรรม
3. ผู้วิจัยมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ หรือบุคคลในเรื่องนั้น ๆ มากพอที่จะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการคิดสร้างสรรค์ภาพแนว Anti-realism ออกมา

จากหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ประการดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจที่จะเลือกเรื่องราวของเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงมาผลิตเป็นรายการสารคดีเชิงทดลอง โดยให้ชื่อเรื่องว่า “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์” เป็นเรื่องราวที่เน้นถึงความรู้สึกภายในจิตใจของเด็ก ๆ แสดงให้เห็นถึงความเป็นเด็ก และผลกระทบของสงครามที่เด็ก ๆ ได้รับ โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านจิตใจ ทำให้ผู้วิจัยสามารถทดลองใช้ภาพแนว Anti-realism ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยได้ติดตามอย่างต่อเนื่อง และมีโอกาสเข้าไปสัมผัสด้วยตนเองมาก่อนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จึงทำให้มีความรู้สึกต่อ

เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยเหล่านี้อย่างมาก เกิดเป็นแรงบันดาลใจที่ชัดเจนในการผลิตรายการสารคดีเชิงทดลอง
ครั้งนี้

ความเป็นมาของเนื้อหา และจุดมุ่งหมายของรายการ

ฉันเชื่อว่าสงคราม ไม่ว่าจะเกิดขึ้น ณ ที่ใด ผลกระทบของมันย่อมรุนแรงเสมอ โดยเฉพาะกับเด็ก หลายคนต้องกลายเป็นกำพร้า หลายคนต้องพลัดพรากจากบ้านและครอบครัวมา
อยู่ในฐานะของผู้ลี้ภัย ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาวิจัยเรื่อง Refugees: Human Rights have no
border ของ Amnesty International ที่เผยแพร่เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2540 พบว่า สงครามได้
ส่งผลให้เด็กเกือบ 20 ล้านคนทั่วโลกต้องกลายเป็นผู้ลี้ภัย*

ในประเทศไทยเองก็ต้องเผชิญกับปัญหาผู้ลี้ภัยด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะผู้ลี้ภัยจาก
ประเทศพม่า อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบต่าง ๆ ในประเทศ การปกครองด้วย
ระบบเผด็จการทหาร และความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทหารกับชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะกับกลุ่ม
กะเหรี่ยงที่ได้ต่อสู้ยึดเยื้อมากกว่า 50 ปี (ตั้งแต่ปีค.ศ.1949) ส่งผลให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก
ต้องล้มตาย ผู้ที่รอดชีวิตก็พากันอพยพเข้าสู่ชายแดนไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเด็กและ
เยาวชน ดังข้อมูลของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ประจำเดือน
ธันวาคม พ.ศ.2543 ระบุว่า เกือบครึ่งหนึ่งของผู้อพยพคือผู้ที่อยู่ในช่วงอายุไม่เกิน 17 ปี
(ประมาณ 50,140 คน หรือ 48.86%)** แต่จากการที่รัฐบาลไทยยังมีได้ยอมรับว่าคนเหล่านี้อยู่ใน
ฐานะของผู้อพยพ จึงทำให้พวกเขาขาดสิทธิและสภาพต่าง ๆ ที่พึงมีพึงได้ ในฐานะของ “มนุษย์”
คนหนึ่ง ดังตัวอย่างที่ Mrs.Sadako Ogata หัวหน้าสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชา
ชาติ (UNHCR) ได้เข้าเยี่ยมค่ายผู้อพยพ (หรือที่ทางการไทยเรียกว่า ศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับ
ผู้หนีภัยจากการสู้รบ) ที่ตำบลถ้ำหิน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2543
และให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวภายหลังการเยี่ยมชมค่ายว่า “ค่ายแห่งนี้เป็นค่ายที่มีสภาพแย่มาก ผู้คน
อยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด และขาดความปลอดภัย เนื่องจากอยู่ห่างจากชายแดนไทย-พม่าเพียง
10 กิโลเมตรเท่านั้น ถ้าเทียบกับค่ายผู้อพยพในไทยที่เคยดูมา แม้แต่ค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชาใน

* จาก <http://www.refuge.amnesty.org>

** จาก <http://www.unhcr.ch> ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง

อดีต ก็ยังไม่มีสภาพแย่งเท่านี้” จากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้บรรณาธิการในหนังสือพิมพ์ Bangkok Post ฉบับวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2543 ได้แสดงความคิดเห็นว่า รัฐบาลไทยน่าจะให้ความสนใจกับผู้ลี้ภัยเชื้อสายพม่าเหล่านี้มากขึ้น และถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลไทยควรจะยอมรับในสิทธิของผู้ลี้ภัยเหล่านี้ รวมทั้งลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติเสียที (The 1951 UN Convention on Refugees)

มีเพียงเท่านั้น แม้แต่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Convention on the Rights of the Child) ที่ประเทศไทยลงนามรับรองในปีพ.ศ.2535 รัฐบาลไทยก็ยังขอยกเว้นไม่รับรองอยู่บางมาตรา รวมทั้งมาตราที่ 22 ว่าด้วยสิทธิของเด็กผู้ลี้ภัย ซึ่งจะกำหนดให้มีการออกกฎหมายคุ้มครองเด็กผู้ลี้ภัยด้วย** ทำให้เด็กผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงในประเทศไทยเหล่านี้ ไม่ได้รับการปฏิบัติและคุ้มครองเป็นพิเศษในฐานะของเด็กแต่อย่างใด ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้เคยเดินทางเข้าไปในค่ายผู้อพยพชาวกะเหรี่ยง และได้มีโอกาสรู้จักพูดคุยกับผู้คนเหล่านี้หลายคน โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความรู้สึกว่า เด็กที่ไหน ๆ ก็เหมือนกันทั้งโลก ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมใด เด็กก็ยังคงเป็นเด็ก ที่ยังคงมีความฝัน ความน่ารัก สดใส ปรารถนาความสุข ความสนุกสนานเหมือนกันทุก ๆ คน ดังบทเพลงกล่อขวัญใจ ของวงเฉลียงที่ว่า “เกิดสงครามพันครั้ง เด็กก็ยังสวยงาม เป็นเพียงแค่สงคราม ความเดียวসাเท่าเดิม” จากความคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะถ่ายทอดมุมมองและความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ของเด็กเหล่านี้ไปสู่ผู้ชมทั่วไป

การเสนอภาพความเป็นเด็ก ความน่ารัก ไร้เดียงสาของเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัย อาจจะขัดกับภาพที่หลาย ๆ คนนึกถึงเด็กผู้ลี้ภัยที่ต้องมีแต่ความลำบาก รันทด ดูแล้วน่าสงสาร น่าเวทนา ซึ่งเท่าที่ผู้วิจัยสัมผัสมาจริง ๆ ตลอด 5 ปี (ตั้งแต่พ.ศ.2540) ผู้วิจัยมิได้คิดเช่นนั้นเลย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพิจารณาเห็นว่า การที่ผู้คนส่วนใหญ่มองภาพเด็กผู้ลี้ภัยว่าดูน่าสมเพช เวหนานั้น อาจจะทำให้เกิดความสงสาร หรืออยากบริจาคเงินช่วยเหลือได้ แต่ในขณะเดียวกัน ก็จะทำให้ละเลยที่จะมองเด็ก ในฐานะที่เป็นเด็ก ดังนั้น ถ้าสามารถทำให้ผู้ชมหันมาหยุดคิด และมองดูเด็กเหล่านี้ว่าเป็นเด็กธรรมดา ๆ คนหนึ่ง ที่ไม่แตกต่างไปจากน้องของเรา หรือลูกหลานของเรา ความเอื้ออาทรที่มีต่อเด็กผู้ลี้ภัย ในฐานะเพื่อนร่วมโลกก็จะเกิดขึ้น มองพวกเขาอย่างลึกซึ้งขึ้น โดยผู้วิจัยมองว่า

* จาก Bangkok Post (18 ตุลาคม พ.ศ.2543)

** จากการเสวนา “ทหารเด็ก ชีวิตต่างวิถีของชนกลุ่มน้อยในพม่า” โดยคุณธิชา ณ นคร ตัวแทนจาก UNICEF เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544 ณ ห้องจุมภฏ-พันธ์ทิพย์ อาคารประชาธิปก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความรู้สึก หรือความเชื่ออาทรรที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้จะมีคุณค่ายิ่งกว่าการบริจาคเงินช่วยเหลือ ที่เกิดจากรู้สึกว่า เด็กคนนั้นเป็นผู้ด้อยโอกาส หรือผู้ที่ต่ำชั้นทางสังคมกว่าเรา

ดังนั้น จุดมุ่งหมายทางด้านเนื้อหาของรายการสารคดีเชิงทดลองครั้งนี้ จึงประกอบไปด้วย

1. เพื่อนำเสนอความจริงอีกด้านหนึ่งของเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัย ซึ่งจะทำให้ผู้ชมมองเห็นความเป็นเด็กในตัวของเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยง ที่ไม่ต่างไปจากเด็กคนอื่น ๆ ทั่วโลก
2. เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงผลกระทบของสงครามที่มีต่อเด็ก โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านจิตใจ ความฝัน ความหวัง และอนาคต

ภาพแนว Anti-realism จะเป็นส่วนสำคัญสำหรับการผลิตรายการสารคดีเรื่องนี้ เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ความรู้สึก มุ่งเสนอความจริงจากภายใน ผ่านมุมมองของผู้ผลิต เน้นความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของเด็ก ๆ เพื่อให้ผู้ชมมองเด็ก ๆ เหล่านี้อย่างลึกซึ้ง จนสามารถเห็นถึงความบริสุทธิ์ น่ารัก ไร้เดียงสาที่ไม่ต่างจากเด็กอื่น ๆ รวมทั้งเข้าใจถึงผลกระทบของสงครามที่มีต่อจิตใจ ความฝัน ความหวังของเด็ก ๆ นอกจากนี้ การใช้ภาพดังกล่าว ยังช่วยให้ผู้ชมหยุดคิดพิจารณาตามเนื้อหาของรายการ มากกว่าเพียงแค่ได้รับข้อมูล หรือรายละเอียดของเรื่อง

ดังนั้น เจอเนซของการผลิตรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ จึงมิใช่อยู่เพียงแค่วิธีการนำเสนอภาพที่ต่างไปจากชนบเดิม ๆ เท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงเนื้อหาของรายการ ซึ่งพูดถึงเด็กผู้ลี้ภัยในมุมมองที่ต่างไปจากผู้ชมส่วนใหญ่คิดถึงด้วย

รูปแบบการใช้ภาพในรายการ

ในการผลิตรายการสารคดีเชิงทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การผสมผสานระหว่างภาพที่ดูเหมือนจริง (Realism) และภาพที่ดูไม่เหมือนจริง (Anti-realism) ซึ่งภาพทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวนี้ เกิดจากแนวคิดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ภาพตามแนว Realism เกิดจากแนวคิดที่ต้องการถ่ายทอดภาพให้ดูเหมือนกับที่ตาเห็น เพื่อทำให้ผู้ชมเชื่อว่าเป็นภาพของจริง ถึงแม้ในบางครั้ง อาจจำเป็นที่จะต้องมีการจำลองเหตุการณ์ขึ้น แต่การจำลองนั้น ก็จะต้องทำให้ดูเหมือนจริงมากที่สุด ส่วนภาพแนว Anti-realism เกิดจากแนวคิดที่ต้องการถ่ายทอดภาพที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่ตาเห็น ทำให้ผู้ชมรู้สึกได้ว่า ภาพดังกล่าวไม่ใช่ภาพของจริง แต่เป็นเพียงภาพตัวแทน

ทำให้ผู้ชมไม่หลงไปกับมายาคติของความเป็นจริง เนื่องจาก แท้จริงแล้ว ภาพทุกภาพที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ ล้วนเกิดจากการที่ผู้ผลิตรายการถ่ายทอดความเป็นจริง (Reality) ผ่านเลนส์กล้องออกมาเป็นภาพตัวแทน (Representation) ทั้งสิ้น การใช้ภาพแนว Anti-realism จึงช่วยทำให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงเรื่องดังกล่าวนี้ และอาจจะนำไปสู่การกระตุ้นให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดพิจารณาสารขณะที่รับชมรายการได้

รายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ จะใช้ภาพเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง ดังนั้น ภาพทุกภาพที่เลือกมาปรากฏในรายการ โดยเฉพาะภาพแนว Anti-realism จึงล้วนแต่เป็นภาพที่มีความหมายสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยตั้งใจจะสื่อกับผู้ชมทั้งสิ้น หลาย ๆ ภาพแสดงให้เห็นความงุนงงใจที่จะให้แปลกแยกออกมาจากภาพจริงของเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมสามารถแยกแยะได้อย่างไม่สับสน รวมทั้งยังทำให้ผู้ชมหลุดออกมาจากเรื่อง และใช้ความคิดพิจารณาเนื้อหาอื่น ๆ ให้มากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศิลปะแนว Anti-realism นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรายการที่จะผลิตนี้เป็นรายการสารคดี ดังนั้น การใช้ภาพแนว Anti-realism จึงต้องมีข้อจำกัดอยู่บ้าง กล่าวคือ จะต้องไม่เข้าไปบิดเบือนความเป็นจริงของเหตุการณ์ในเรื่อง การใช้ภาพแนวนี้จึงเป็นไปเพื่อเน้นย้ำ เปรียบเทียบ หรือแสดงมุมมองของผู้วิจัยเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ในการสัมภาษณ์เด็ก ๆ ผู้วิจัยจะใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาเพื่อแสดงให้เห็นถึงมุมมองของผู้วิจัยว่ามีความคิด หรือรู้สึกอย่างไรต่อเด็กคนนั้น หรือเหตุการณ์ที่เด็กพูดถึง แต่จะไม่ใช้เพื่อแสดงภาพในความคิดของเด็ก เพราะนั่นจะหมายถึงว่าผู้วิจัยได้เข้าไปแตะต้อง และบิดเบือนความเป็นจริงของเหตุการณ์

ภาพแนว Anti-realism ที่ปรากฏในสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ซึ่งในภาพ 1 ภาพอาจจะมีลักษณะต่าง ๆ จากหลาย ๆ กลุ่ม ผสมผสานกันอยู่ก็ได้ (จะแสดงให้เห็นรายละเอียดในหัวข้อต่อไป) เพื่อสื่อถึงความหมาย อารมณ์ ความรู้สึก หรือเพื่อเป็นตัวแทนของภาพจริง โดยลักษณะของภาพทั้ง 4 กลุ่มนี้ ได้แก่

1. ภาพที่สร้างขึ้นจากเรื่องราวของเหตุการณ์จริง แต่มิใช่การจำลองเหตุการณ์ที่มุ่งแสดงรายละเอียดให้เหมือนจริง (recreation) ภาพดังกล่าวนี้เป็นเพียงภาพในเชิงชี้แนะ (suggestive) และอาจจะมีลักษณะของการเน้นแบบเกินจริง (exaggeration) ตัวอย่างเช่น ภาพสงครามที่นำมาจากภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวแทนของสงครามที่เกิดขึ้นทั่วโลก เป็นต้น

ลักษณะของภาพนี้ จะใช้แทนว่า $A \longrightarrow A, A$

2. ภาพของเหตุการณ์นั้นจริง ๆ แต่นำมาผสมผสานกับเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ดูไม่เหมือนจริง เช่น การเปลี่ยนรูปร่างรูปทรง ความเร็ว สี ฯลฯ

ลักษณะภาพนี้ จะใช้แทนว่า $A \longrightarrow A$

3. ภาพที่ดูไม่มีความเกี่ยวข้องกัน แต่นำมาสร้างให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เช่น ภาพสัญลักษณ์ เปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย

ลักษณะของภาพนี้ จะใช้แทนว่า $A \longrightarrow B$

4. ภาพที่ยังไม่ได้เกิดขึ้น หรือไม่มีอยู่จริงในโลกที่มองเห็นได้ (โลกกายภาพ) เช่น ภาพความคิด ภาพจินตนาการ ภาพนามธรรม

ลักษณะของภาพนี้ จะใช้แทนว่า $A \longrightarrow @$

ขั้นตอนในการผลิตรายการ

1. กำหนดเรื่อง และจุดมุ่งหมายของรายการ

ผู้วิจัยเลือกหัวข้อเรื่องที่จะนำมาผลิตเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์ โดยแสดงให้เห็นว่า เรื่องดังกล่าวมีศักยภาพและความเหมาะสมที่จะนำมาผลิตเป็นรายการสารคดีเชิงทดลองที่ใช้ภาพแนว Anti-realism ได้ โดยสาเหตุของการเลือกเรื่อง และจุดมุ่งหมายของรายการนั้น ได้นำเสนอรายละเอียดไปแล้วในหัวข้อก่อน (หน้า 84 – 87)

2. หาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง และลงพื้นที่เพื่อสำรวจสภาพจริง

ถึงแม้ว่า รายการสารคดีเชิงทดลองดังกล่าว จะไม่เน้นข้อมูลรายละเอียดมากนัก เนื่องจากเป็นรายการที่เน้นความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของเด็ก ๆ ดังนั้น การแสดงข้อมูลหรือรายละเอียดมาก ๆ จึงอาจจะเป็นเหตุให้ผู้ชมหันไปสนใจกับข้อมูลเหล่านั้นมากกว่า จนละเลยที่จะมองเห็นความเป็นเด็ก อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานพอสมควร เพื่อทำความเข้าใจกับเหตุการณ์และเด็ก ๆ ผู้วิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศพม่า ชาวคราวปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับพม่า รายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนและสภาพชีวิตของผู้ลี้ภัยทั้งที่เป็นชาวกะเหรี่ยง และทั่วโลก ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลเหล่านี้

จากการอ่านหนังสือ การเข้าไปในเว็บไซต์ต่าง ๆ (ทั้งของสื่อมวลชน สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย องค์การด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมไปถึงเว็บไซต์ของทางการพม่า) การพูดคุยกับบุคคลที่มีความรู้ หรือเกี่ยวข้อง กับเรื่อง และการลงพื้นที่ เข้าไปในค่ายผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยง เพื่อพูดคุยกับเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัย รวมทั้งถ่ายทำภาพบางส่วนเก็บไว้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เรียนภาษา กะเหรี่ยงเพิ่มเติมด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจคำพูดของเด็ก ๆ

3. กำหนดโครงเรื่องของรายการ

เมื่อได้ข้อมูลเพียงพอ และมีจุดมุ่งหมายในการผลิตชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยจึง ได้กำหนดโครงเรื่องอย่างคร่าว ๆ ว่าจะมีการดำเนินเรื่องราวอย่างไร ส่วนใดที่จะใช้ภาพ Realism และส่วนใดที่จะใช้ภาพ Anti-realism

4. เขียนบท และคิดภาพแบบร่าง

นำโครงเรื่องนั้นมาเขียนเป็นบท พร้อมทั้งคิดภาพ และเสนอต่ออาจารย์ที่ ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์ เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

5. ถ่ายทำในสถานที่จริง

ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปในค่ายผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงแถบชายแดนไทย เพื่อ ถ่ายทำ และสัมภาษณ์เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัย โดยพักค้างคืนอยู่ในค่าย เพื่อให้มีเวลาเต็มที่ในการทำงาน

6. หาภาพ Footage ประกอบ

ผู้วิจัยได้หาภาพ Footage บางส่วนมาประกอบ เนื่องจากบางภาพที่ ผู้วิจัยต้องการ เป็นภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ หรือภาพเหตุการณ์ในประเทศพม่าที่ผู้วิจัยไม่ สามารถเข้าไปถ่ายทำได้ โดยได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิเอเชียทัศน์ (Images Asia Foundation) และนำภาพนิ่งบางส่วนมาจากหนังสือที่เกี่ยวกับประเทศพม่า*

* ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ

7. เขียนบทสำหรับถ่ายทำอย่างละเอียด (Shooting Script)

นำข้อมูล บทสัมภาษณ์ และภาพที่ถ่ายทำได้มาประกอบขึ้นเป็นบทที่ละเอียด พร้อมทั้งคิดภาพ Anti-realism ที่จะนำมาใช้ผสมผสานในรายการ และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการวิทยานิพนธ์ เพื่อรับฟังข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ หลังจากนั้น จึงนำมาแก้ไขปรับปรุง โดยในกระบวนการนี้ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายครั้ง

8. ถ่ายทำภาพ Anti-realism

ผู้วิจัยถ่ายทำภาพ Anti-realism ตามบทที่ได้เขียนขึ้น โดยการถ่ายทำภาพ Anti-realism นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายทำในสตูดิโอของภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะนำภาพที่ถ่ายทำแล้วแต่ละ shot ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์ได้ชม เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นเป็นระยะ ๆ และนำมาแก้ไขปรับปรุง ซึ่งขั้นตอนในช่วงนี้ เป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาานานที่สุด เนื่องจากต้องมีการถ่ายทำแก้ไขหลายครั้ง

9. ตัดต่อรายการ

เมื่อการถ่ายทำสิ้นสุด และภาพแนว Anti-realism แต่ละ shot ได้ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์แล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำภาพไปตัดต่อตามบท และนำมาเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์ชมอีกครั้ง เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หลังจากนั้น จึงนำไปตัดต่อแก้ไข

10. ทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำรายการที่ตัดต่อเสร็จแล้วไปทดสอบกับกลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 3 - 4 ระดับปริญญาตรี ของภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 8 คน หลังจากนั้น จึงนำไปปรับปรุงแก้ไข และได้เป็นรายการที่พร้อมจะนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจริง

บทรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่อง "จากหัวใจของผู้มีภัย...วัยเยาว์"

ตาราง และภาพชุดที่ 4.1 บทและภาพของรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่อง "จากหัวใจของผู้มีภัย...วัยเยาว์"

shot	ภาพ	เสียง
	1 Fade in เด็กทารกถูกอุ้ม หน้าตายิ้มแย้ม (slow) / Dis.	(ดนตรี music box fade out)
	2 เด็กใส่ชุดกันฝนสีเหลืองวิ่งเล่นกลางสายฝน (slow) / Dis.	
	3 เด็กฉีกผ้า ทำปากกรอ้ม ตมมุติว่ากำลังกินนม (slow) / Dis.	
	4 ผ้าขาวที่กำสั้งพลั่ว ปลิวไสว แสงจ้า ฟุ้ง ๆ ซากหลังสีฟ้าสลดใจ (soft + slow) / Dis. ครั้งหนึ่ง	
	5 เด็กนอนอนยิ้ม ซ้อนกับภาพผ้าขาว (slow) / Dis.	
	6 เด็กเป็นกลุ่มวัยขวบขวากับกบเลี้ยง ซ้อนภาพผ้าขาว (slow) / Dis.	
	7 เด็กจุดวงเสียงหันมามองกับกบเลี้ยง ซ้อนภาพผ้าขาว สักพัก ภาพเด็กค่อย ๆ จางไป เหลือแค่ภาพผ้าขาว (slow)	
	8 ผ้าขาวพลั่ว Z/ มีเสียงระเบิดลง แล้วเสียงก็ค่อย ๆ โผล่อี้อบนผ้า (slow)	(ดนตรี fade out พร้อมกับเสียงระเบิดลงอย่างคัง)

	shot	ภาพ	เสียง
	9	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ เป็นภาพจากภาพยนตร์สงครามต่าง ๆ กล้อง handheld ทหารวิ่ง (wave)	(เสียงรบกวนบรรยากาศสงคราม เพลงจังหวะรุนแรง fade in)
	10	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ กล้อง handheld ทหารวิ่ง (wave)	
	11	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ กล้อง handheld ทหารใช้ดาบปลายปืนแทงหัวตึก (wave)	
	12	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ กล้อง handheld ทหารปาระเบิด (wave)	
	13	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ เครื่องบินทิ้งระเบิด (wave)	
	14	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ เครื่องบินรบบินห่างออกไป (wave)	
	15	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ ประชาชนที่บาดเจ็บถูกห้ามบนแปล มีเด็กเล็กนั่งอยู่ข้าง ๆ ตามจีน (wave)	
	16	ภาพบิดเบือน เบลอ ๆ เด็กนั่งร้องไห้ ท่ามกลางอาคารที่ปรักหักพัง	
	17	ผ้าขาวที่เปียกเลือดมากขึ้น เห็นเลือดไหลย้อย (slow)	

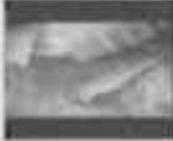

shot	ภาพ	เสียง
	18 ภาพปิดเบียร์ เบลอ ๆ เด็กนอนจับสาหิส เลียดไหลเสียงก้อง (wave)	
	19 ภาพปิดเบียร์ เบลอ ๆ ระเบิด ไฟไหม้เสียงจอ (wave)	
	20 ภาพปิดเบียร์ เบลอ ๆ เด็กปิดหูของให้ (wave) / Cross Zoom (คือ ภาพ Zoom โทงูขึ้นเต็มจอ สลับกับภาพใน shot ต่อไป ที่เริ่มจากภาพใหญ่เต็มจอ และลดลงไปเป็นภาพขนาดปกติ)	(ดนตรี peak สุก ๆ แล้ว fade out)
	21 ฉากราวที่เข็นเลื้อยคนมากมาย ถูกไฟไหม้ (slow มาก ๆ) จนถึงก่อนที่ฉากจะจบ ขึ้น Super "จากหัวใจของผู้เสีย... ร้อยช่า" แล้วจึงฉีกฉากราวจบลง / Fade black	(เสียง)
	22 Super "เด็กเกือบ 20 ล้านคนทั่วโลก - ต้องกลายเป็นผู้อพยพ เพราะสงคราม" ขึ้นทีละบรรทัด / Fade black	(เสียง)
	23 ภาพแผนที่ประเทศพม่า 2/1 เข้าไปตรงกลาง / Dis. ชิว ๆ	(ดนตรีพื้นเมืองพม่า ที่ให้ความรู้สึกสงบ fade 3 แล้ว under)
	24 ภาพนิ่งเจดีย์เวศคาทอง / Dis.	
	25 ภาพนิ่งอบวณแม่พระพุทธรูป / Dis.	
	26 ภาพนิ่งเด็กนั่งกับพื้น กับดาบพระสงฆ์ / Dis.	

shot	ภาพ	เสียง
	ภาพนิ่งชาวมาตุภูมิ 2 คน หน้าตาขี้มแต้ม / Dis.	
	ภาพนิ่งกลุ่มเด็กขี้มแต้ม ซี่ที่กลิ้งลง แล้วภาพนั้นก็กลายเป็นภาพที่แตกออกแบบกระแตก มีภาพของ shot ต่อไปอยู่ข้างใน	(ดนตรี fade out อย่างเร็ว มีเสียงกระแตกแบบดัง)
	ทหาร SPDC เดินสวนสนาม (paint + ยืดด้านสูง) ภาพในช่วงนี้จะคิดเร็วขึ้นเรื่อย ๆ	(เพลงชอน ๆ fade in และ under track)
	ผู้นำประเทศพม่า (paint + ยืดด้านสูง)	
	ทหาร SPDC สวนสนาม เห็นด้านหลัง (paint + ยืดด้านสูง)	
	เจ้าของทหารที่เดินสวนสนาม (paint + ยืดด้านสูง)	
	ภาพในกรอบ การประท้วงรัฐบาลพม่า นักศึกษานับแสน โบกธง ซ้อนภาพไฟลุกอยู่ด้านหน้า	
	ภาพในกรอบ ผู้คนวิ่งหนีทหาร กล้อง handheld ซ้อนไฟลุกอยู่ด้านหน้า	

shot	ภาพ	เสียง
	35 ภาพในกรอบ พระสงฆ์ภิกษุภิกษุณี ชื่อนโฟลฤก อยู่ด้านหน้า	
	36 ภาพในกรอบ คนมาตงเงินถูกทาม ชื่อนโฟลฤกอยู่ ด้านหน้า	
	37 ภาพในกรอบ คนนอนตาย มีวันที่ขึ้นว่า 1988 9 19 ชื่อนโฟลฤกอยู่ด้านหน้า	
	38 ภาพในกรอบ ผู้ชายร้องไห้ มีวันที่ขึ้นว่า 1988 9 19 ชื่อนโฟลฤกอยู่ด้านหน้า	
	39 ทหาร SPDC เดินสวนสนาม (paint + ยึดด้านสูง)	
	40 ตำรวจทหารที่เดินสวนสนาม (paint + ยึดด้าน สูง)	
	41 ภาพในกรอบ แฉงานประชาชนถูกวาง ชื่อนโฟ ลฤกด้านหน้า	
	42 ภาพในกรอบ หญิง 2 คนช่วยกันรอนทราย ชื่อนโฟ ลฤกด้านหน้า	
	43 ภาพในกรอบ คนทางสอง ตำโคนล่ามไซ้ ชื่อนโฟ ลฤกด้านหน้า	

shot	ภาพ	เสียง
	ภาพในกรอบ CU เก็บประชาชนมากมาย ที่ถูก ล้างโซ่ ช้อนไฟลุกด้านหน้า	
	เง้าของทหารที่เดินสวนสนาม (paint + ยึดด้าน สูง) / Cross Zoom	
 	ศพคนตายบนเปล เปลี่ยนเป็น negative / Quick cut (การเปลี่ยนภาพจะเร็วขึ้นเรื่อย ๆ)	
 	ศพเด็กถูกยิงที่ตา เปลี่ยนเป็น negative / Quick cut	
 	ศพคนตายถูกคลุมเป็นกอง เปลี่ยนเป็น negative / Quick cut	
 	ศพคนตายโดนเผา เปลี่ยนเป็น negative / Quick cut	

shot	ภาพ	เสียง
50	ศพถูกมัดมือ บนศพว่าหน้าในน้ำ เปลี่ยนเป็น negative / Cross Zoom	
51	ภาพในกรอบ ชาวบ้านวิ่งหนีอย่างเร็ว	(Cross fade คนตรีเศร้า โฆษชวน)
52	ภาพในกรอบ มดแมลงวิ่ง พากันชนไรหนี เหนียว เยอะมาก ๆ 2 วิ	
53	ภาพในกรอบ บ้านไฟไหม้	
54	ภาพในกรอบ ผู้หญิงวิ่งหนี ตามด้วยคนแก่สะพาย เด็กไว้ริ้วหลังกำลังวิ่งหนี	
55	ภาพในกรอบ มดแมลงวิ่ง ชนไรหนี มีควันลอยไปมา 2 วิ	
56	ภาพในกรอบ ศ.ญ.1 ชาวดำ (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ศ.ญ.1 - หูอยู่ที่ยังไม่ได้
57	ภาพในกรอบ เด็ก ๆ หลายคนเดินดูบ้านที่กลายเป็นเฝ้าถ้ำ	VO ศ.ญ.1 - หูอยู่ที่ยังไม่ได้ (echo)

shot	ภาพ	เสียง
	58 ภาพในกรอบ เด็กเดินวิ่งไล่บ้านเป็นแถว	VO ต.ญ. 1 - หูอยู่ที่ไหนไม่ได้ (เพิ่ม echo)
	59 ภาพในกรอบ หญิงยืนอยู่คนเดียว ท่ามกลางหมู่บ้านที่เป็นแถว Z/O ออกมาเรื่อย ๆ	VO ต.ญ. 1 - หูอยู่ที่ไหนไม่ได้ ๆ (เสียง echo มากขึ้นเรื่อย ๆ)
	60 ภาพในกรอบ บ้านถูกทิ้งร้าง	
	61 ภาพในกรอบ บ้านถูกทำลาย และทิ้งร้างไว้	
	62 ภาพในกรอบ มนชนใจหนึ่ง	
	63 ภาพในกรอบ เด็กอพยพ เดินเท้าเปล่าลงมาจากเขา ค่อย ๆ กระโดดลงบนพื้นดิน	
	64 ภาพในกรอบ คนอพยพ ชายพิการมีไม้เท้า 2 อัน	
	65 ภาพในกรอบ คนอพยพ พ่อไม่ดูที่คอ	
	66 ภาพในกรอบ มนชนใจ	

shot	ภาพ	เสียง
	67. ภาพในกรอบ ขบวนการผู้อพยพ ท้ายสุดเป็นพ่อขี้มด	
	68. ภาพในกรอบ เด็กอพยพเดินขึ้นจากน้ำ	
	69. ภาพในกรอบ ขบวนการผู้อพยพ / Fade black	(ดนตรี fade out)
	70. ภาพในกรอบ ค.ญ.2 ขาวดำ (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ญ.2 - (เคยเจอทหารพม่าไหม) เคยค่ะ (รู้สึกยังไง)
	71. มสเค็มมากนาก ภาพซ้อนมิด ๆ ปิดเนียร์ มสมีแสง กล้องมูบกด (pinch + color off set) เข้ามาประมาณ 2 วิ	(เสียง)
	72. ภาพในกรอบ ค.ญ.2 ขาวดำ (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ญ.2 - กลัวค่ะ
	73. โฟกัสในขณะมสเค็ม ภาพซ้อนมิด ๆ ปิดเนียร์ มสมีแสง กล้องมูบกด (pinch + color off set)	(ดนตรีนำกลั้วแบบทุกคาม fade in และ under ขาวไป)
	74. ภาพในกรอบ ค.ญ.2 ขาวดำ ทำปากสัว (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ทยาลัย
	75. ภาพในกรอบ ค.ญ.3 ขาวดำ (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ญ.3 - SLOC เข้ามาที่หมู่บ้านหนู พวกเราทำไร่และจับทุก ๆ คน พ่อของหนูถูกบังคับให้ไปเป็นแรงงาน SLOC ทำไร่ผู้ชายทุก ๆ คน และเขาก็ทำร้ายพ่อจนตาย

shot	ภาพ	เสียง
	นิ้วบีบมด ภาพช้อนนิต ๆ ปิดเบียร์ ผสมสีแดง กล้องมุมกด (pinch + color off set)	(แทรกเสียงผู้คนร้องไหย หวนทอย่างเจ็บปวด)
	ภาพในกรอบ ค.ณ.3 ชาวคำ ทำหน้าเศร้า (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	
	ภาพในกรอบ ค.ณ.4 ชาวคำ (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ณ.4 - เขาได้ยินเสียงปืน แม้ก็เลยพยายามจะวิ่งออกมา นอกบ้าน แต่พอถึงประตู พวกเขาวิ่งอิงแม่ตาย
	เท้าเหยียบมด ภาพช้อนนิต ๆ ปิดเบียร์ ผสมสีแดง กล้องมุมกด (pinch + color off set)	(เสียงปืนดังพร้อมตจนเหยียบ)
	ภาพในกรอบ ค.ณ.4 ชาวคำ (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ณ.4 - พอหูวิ่งเข้าไป กอดแม่ หูก็ถูกยิง
	เท้าเหยียบมด ภาพช้อนนิต ๆ ปิดเบียร์ กล้องมุมกด (pinch + color off set) / Quick Cut	(เสียงปืนดังพร้อมตจนเหยียบ)
	เท้าเหยียบมด ใกล้เข้ามา ภาพช้อนนิต ๆ ปิดเบียร์ กล้องมุมกด (pinch + color off set) / Quick Cut	(เสียงปืนดังพร้อมตจนเหยียบ)
	เท้าเหยียบมด ใกล้มาก ๆ ภาพช้อนนิต ๆ ปิดเบียร์ กล้องมุมกด (pinch + color off set) / Quick Cut	(เสียงปืนดังพร้อมตจนเหยียบ)
	ภาพในกรอบ ค.ณ.4 ชาวคำ ไร่่งให้ (ภาพระยะ Zoom ใกล้) / Fade Black	

shot	ภาพ	เสียง
	85 Fade in ภาพในกรอบ ค่ายผู้พลัด ชื่อน Super "วันนี้ ชาวกะเหรี่ยงกว่าแสนคนต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่น"	(Cross fade คนศรีหว่า โหระหวง)
	86 ภาพในกรอบ คนเดินไม่ภาในค่าย ชื่อน Super "วันนี้ ชาวกะเหรี่ยงกว่าแสนคนต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่น"	
	87 ภาพในกรอบ ค่ายมุงกว้าง ชื่อน Super "เกือบครึ่งหนึ่ง"	
	88 ภาพในกรอบ แม่อุ้มลูก มีลูกอีก 2 คนยืนข้าง ๆ ชื่อน Super "เกือบครึ่งหนึ่ง"	
	89 ภาพในกรอบ เด็ก ๆ ในค่ายกำลังเล่นกันกลางลาน ชื่อน Super "เป็นเด็ก" ตัวใหญ่กลางจอ	
	90 ภาพในกรอบ เด็กกำลังเล่นหมุนตัวแล้วล้มลง Super "เป็นเด็ก" ตัวใหญ่กลางจอ	
	91 ภาพในกรอบ เด็กตักน้ำอาบ รทหัว / Fade black	(คนศรี fade out)
	92 ภาพในกรอบ ค.ร.1 (ภาพพระชว Zoom โทล์)	ค.ร.1 - (ผู้ใหม่ว่า ทำไมถึงต้องมาอยู่ที่นี่) เพราะทหารพม่าจะมาทำร้ายพวกเรา (คิดถึงพี่หมู่บ้านใหม่) คิดถึง (คิดถึงอะไรที่นั่น) คิดถึงเพื่อน ๆ คิดถึงญาติ ๆ

shot	ภาพ	เสียง
	ภาพในกรอบ ค.ญ.5 (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ญ.5 - (มาจากที่โหนด) หมู่บ้านในโพธิ์ (มาอยู่ที่ค่ายนี้มานานหรือยัง) นานแล้ว (จำหมู่บ้านได้ไหมว่า เป็นยังไง) จำไม่ได้
	ภาพในกรอบ ค.ญ.6 (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ญ.6 - (อยู่ที่นี้มานานหรือยัง) นานแล้ว (มาจากที่โหนด) หมู่บ้านตาบด (จำที่นั่นได้ไหม) จำไม่ได้
	ภาพในกรอบ ค.ญ.7 (ภาพระยะ Zoom ใกล้)	ค.ญ.7 - (รู้ไหมว่าทำไมถึงต้องมาอยู่ที่ค่าย) ไม่มี
	ภาพในกรอบ ค.ช.2 (ภาพระยะ Zoom ใกล้) / Fade black	ค.ช.2 - (มาจากที่โหนด).....(เกิดในค่ายหรือเปล่า) ใช่ครับ
	ภาพในกรอบ ภาพเทียบ 1 แคมถูกจุดขึ้น ช้อน Super *ทุกเดือน จะมีเด็กเกิดใหม่ในค่ายราว 350 คน / Dis.	(เพลงโธ ๗ fade in แล้ว under ยาวไป)
	ภาพในกรอบ เทียน 3 แคม / Dis. ครึ่งหนึ่ง	
	ภาพในกรอบ แม่ชาน้ำไอ้ทหารฯ ช้อนภาพเทียบ 3 แคม / Dis.	
	ภาพในกรอบ ทหารกำลังชานน้ำ ช้อนภาพเทียบ 6 แคม / Dis.	

shot	ภาพ	เสียง
101	ภาพในกรอบ ลูกนั่งตักแม่ ซ้อนภาพเขียน 6 เล่ม / Dis.	
102	ภาพในกรอบ เด็กเล็กนั่งทานน้ำในกะละมัง ซ้อนภาพเขียน 12 เล่ม / Dis.	
103	ภาพในกรอบ เด็กเล็กเข้าน้ำตักน้ำออกจากกะละมัง ซ้อนภาพเขียนมากมายเต็มจอ / Dis.	
104	ภาพในกรอบ คนฆ่าผู้เฒ่าทารก ซ้อนภาพเขียนมากมาย / Dis.	
105	ภาพในกรอบ ภาพเขียนมากมาย สว่างใส / Fade black	
106	ภาพในกรอบ ค.ร.2 (ภาพพระชะ Zoom ใกล้)	ค.ร.2 - (อยู่ที่นี้ เป็นห้องโถงบ้าน) สุนัขสี
107	ภาพในกรอบ ค่ายทหารเช้า เป็นเนินสูงขึ้นไป เห็นหมอกบาง ๆ	(แทรกเสียงบรรยายภาคฯจริง)
108	ภาพในกรอบ ลูกยืนใกล้แม่อยู่ในบ้าน	(แทรกเสียงบรรยายภาคฯจริง)
109	ภาพในกรอบ เด็กหญิงลากกระสอบไปให้ลุงมั่งมัน	(แทรกเสียงบรรยายภาคฯจริง)

shot	ภาพ	เสียง
	ภาพในกรอบ เด็กชายกวาดพื้น นั่งนั่งเล่น	(แทรกเสียงบรรยากาศจริง)
	ภาพในกรอบ เด็กหญิงตำข้าว	(แทรกเสียงบรรยากาศจริง)
	ภาพในกรอบ shot ต่อเนื่อง ครกตำข้าว	(แทรกเสียงบรรยากาศจริง)
	ภาพในกรอบ เด็กชายนั่งพับกระดาษ Z/O ออกมา เล่นเพื่อนนั่งอยู่รอบ ๆ	(แทรกเสียงบรรยากาศจริง)
	ภาพในกรอบ เด็กอ่านหนังสือในบ้าน	(ดนตรีใด ๆ ค่อย ๆ fade out)
	ภาพในกรอบ เด็กชุดเขียวนั่งเล่นสนุก พอดูกาน้ำก็ มีออกไปโรงเรียน	ชุดเขียว - (เป็นนักเรียน หรือเปล่าคะ) ใช่ (เรียนอยู่ ที่ไหน)
	ภาพในกรอบ โรงเรียน เห็นธงปลิวไสว	(เสียงบรรยากาศจริง)
	ภาพในกรอบ ภาณเขียนขึ้นอนุบาล ครูสอนภาษา อังกฤษ นักเรียนอ่านตาม	(เสียงบรรยากาศจริง)
	ภาพในกรอบ เด็กอนุบาล ร้องเพลง เล่นรำ	(เสียงบรรยากาศจริง)

shot	ภาพ	เสียง
	ภาพในกรอบ เด็กประถมชาย กำลังนำเพื่อน ๆ อ่านหนังสือบนกระดานดำ	(เสียงบรรยายภาคจริง)
	ภาพในกรอบ ศ.ญ.8 ชาวคำ (ภาพพระยะ Zoom โกลั)	ศ.ญ.8 - โรงเรียนเดิม ของหนูที่ฝั่งโน้นสร้างแบบแข็งแวง สวย มีต้นไม้ มีสวน มีดอกไม้ เยอะนะ
	ภาพในกรอบ เด็ก ๆ นั่งเขียนหนังสือในห้องเรียน	(ดนตรีเศร้า กระทบ fade in)
	ภาพในกรอบ ครูผู้หญิงเขียนกระดาน T/D ลงมา เห็นวาศูยีนอยู่บนไม้เอนคเคียว	
	ภาพในกรอบ ครูผู้ชายสอนเด็ก	
	ภาพในกรอบ หลังคาห้องเรียนทะลุเป็นรูใหญ่	(ดนตรีเศร้า fade out)
	ภาพในกรอบ ศ.ญ.8 ชาวคำ (ภาพพระยะ Zoom โกลั)	ศ.ญ.8 - พวกเพื่อน ๆ หนูก็นอกกันว่า อยากรากลับไปเรียนที่โรงเรียนเดิม
	ศ.ช.2 (อยู่ในกรอบ แล้วขยายเต็มจอ ตอนที่กำลังจะตอบว่าอยากเป็นอะไร)	ศ.ช.2 - ชื่อปลั๊กแวง (อายุเท่าไรคะ) 3 รวบ (ใครน้ออยากจะเป็นอะไร) เป็นครู

	shot	ภาพ	เสียง
	127 ค.ญ.9		ค.ญ.9 - ค.ญ.
	128 ค.ญ.1		ค.ญ.1 - อยากรู้เป็นทอมอะไร
	129 ค.ช.1		ค.ช.1 - เป็นผู้การทหาร (ทำไม่ถึงอยากเป็นอะไร) จะได้ชัวร์หรือดิฉัน
	130 ค.ญ.10		ค.ญ.10 - ค.ญ.
	131 ค.ญ.11		ค.ญ.11 - (ชื่ออะไรคะ) ของโธม (โธมขึ้น อยากรู้จะเป็นอะไรคะ) ไม่อยากรู้เป็นอะไร
	132	ภาพการวิ่ง - ห้องฟ้ามีดวงดาวมากมาย มีดาวตกชื่อ Super ขึ้นแบบ Fade แวบ ๆ "ถ้าชพรนางฟ้าได้"	(ดนตรีโฟโต้ ๆ fade in และ under)
	133 ค.ช.2	ภาพเด็กที่ตรงกลาง รอบ ๆ เมล็ดเป็นวรัคมี / Dis.	ค.ช.2 - ขอให้ผมได้เรียนหนังสือ
	134	การวิ่ง pop up ค.ช.นั่งอยู่ ภาพลบเป็นวรัคมี / Dis.	
	135	การวิ่ง pop up หนังสือเพิ่มที่บนโต๊ะ ภาพลบเป็นวรัคมี / Dis.	

shot	ภาพ	เสียง
	136 การ์ตูน pop up หนังสือเลขฐานสูงผ่านหัวค.ช. ภาพเบลอเป็นวีซีดี / Dis.	
	137 การ์ตูน pop up ค.ช.ขึ้น ภาพเบลอเป็นวีซีดี / Dis.	
	138 ค.ญ.2 ภาพเด็กวัดตรงกลาง รอบ ๆ เบลอเป็นวีซีดี / Dis.	ค.ญ.2 - ว่างทาบซึ่งแฉง และก็ได้ทำงานรับใช้ พระเจ้าค่ะ
	139 การ์ตูน pop up ค.ญ.ขึ้นอยู่ ภาพเบลอเป็นวีซีดี / Dis.	
	140 การ์ตูน pop up ค.ญ.มองข้าม เห็นกลิ้งใหญ่ แข็งแรงแบบเป็นวีซีดี / Dis.	
	141 การ์ตูน pop up ค.ญ.มีวงแหวนบนหัว ภาพเบลอ เป็นวีซีดี / Dis.	
	142 การ์ตูน pop up ค.ญ.ขึ้น ภาพเบลอเป็นวีซีดี / Dis.	
	143 ค.ญ.1 ภาพเด็กวัดตรงกลาง รอบ ๆ เบลอเป็นวีซีดี / Dis.	ค.ญ.1 - รอให้ช่วยพร้อมกับ แม่ก็ทนมัวค่ะ
	144 การ์ตูน pop up ค.ญ.ขึ้น ภาพเบลอเป็นวีซีดี / Dis.	

shot	ภาพ	เสียง
	145 การ์ตูน pop up พอยอินขึ้นมาด้านข้างต.ญ. ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	
	146 การ์ตูน pop up เมื่อยืนขึ้นอีกข้างของต.ญ. ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	
	147 การ์ตูน pop up ต.ญ.ขึ้น ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	
	148 ต.ช.1 ภาพเด็กกรี๊ดตรงกลาง รอบ ๆ เบลตเป็นวีคมี / Dis.	ต.ช.1 - ขอความรักครับ
	149 การ์ตูน pop up ต.ช.ขึ้น ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	
	150 การ์ตูน pop up มีหัวใจลอยอยู่เหนือหัวต.ช. ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	
	151 การ์ตูน pop up มีหัวใจลอยรอบตัวต.ช. ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	
	152 การ์ตูน pop up ต.ช.ขึ้น ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	
	153 ต.ญ.7 ภาพเด็กกรี๊ดตรงกลาง รอบ ๆ เบลตเป็นวีคมี / Dis.	ต.ญ.7 - ขอให้ได้เรียนหนังสือค่ะ
	154 การ์ตูน pop up ต.ญ.นั่งอยู่ ภาพเบลตเป็นวีคมี / Dis.	

shot	ภาพ	เสียง
	155 การ์ตูน pop up ชั้นหนังสือตั้งอยู่ด้านหลังค.ญ. มีหนังสืออยู่บ้าง ภาพเบลตเป็นวีซีดี / Dis.	
	156 การ์ตูน pop up มีหนังสือมากมายเต็มชั้น ภาพเบลตเป็นวีซีดี / Dis.	
	157 การ์ตูน pop up ค.ญ. ขึ้น ภาพเบลตเป็นวีซีดี / Dis.	
	158 ค.ญ.12 ภาพเด็กชดตรงกลาง รอบ ๆ เบลตเป็นวีซีดี / Dis.	ค.ญ.12 - (ถ้าได้เจนนางฟ้า จะขอพระโง่จากนางฟ้าคะ) รชานม
	159 ค.ญ.9 ภาพเด็กชดตรงกลาง รอบ ๆ เบลตเป็นวีซีดี	ค.ญ.9 - รนม
	160 ค.ช.3 ภาพเด็กชดตรงกลาง รอบ ๆ เบลตเป็นวีซีดี	ค.ช.3 - รนม
	161 ค.ญ.13 ภาพเด็กชดตรงกลาง รอบ ๆ เบลตเป็นวีซีดี	ค.ญ.13 - รนม
	162 ค.ญ.10 ภาพเด็กชดตรงกลาง รอบ ๆ เบลตเป็นวีซีดี / Dis.	ค.ญ.10 - รนม
	163 การ์ตูน pop up รนมชมขึ้น โอลิวิม ภาพเบลตเป็นวีซีดี / Dis.	

shot	ภาพ	เสียง
	173 เด็กชายเล่นโยนบอล (slow) ซ้อนภาพด้วฉาก Super "วันนี้ พวกเราก็คือเด็กที่ยังมีความไม่มั่นใจ - ต้องการความสุข ความสนุกสนาน - ไม่ต่างจากลูกหลานของเรา" / Dis. ซ้ำ ๆ	(เงียบ)
	174 เด็กหญิงผูกผมถายเวียนสี่สไลด์ (slow) ซ้อนภาพด้วฉาก Super "แต่จะมีใครตอบได้ว่า" / Dis. ซ้ำ ๆ	(เงียบ)
	175 กลุ่มเด็กยืนตัวระาะ (slow) ซ้อนภาพด้วฉาก Super "แต่จะมีใครตอบได้ว่า - ความฝันของพวกเขา...จะเป็นจริงได้เพียงไร" / Dis. ซ้ำ ๆ	(เงียบ)
	176 เด็ก 3 คนที่นอนนั่งอยู่ในบ้าน ขึ้นไปใกล้ของอย่างสไลด์ (slow) ซ้อนภาพด้วฉาก Super "แต่จะมีใครตอบได้ว่า - ความฝันของพวกเขา...จะเป็นจริงได้เพียงไร" / Dis. ซ้ำ ๆ	(เงียบ)
	177 เด็กเล่นว่วว เห็นว่ววลอยขึ้น เบื้องล่างคือค้ายู๊ยยพพ (slow) ซ้อนภาพด้วฉาก สักพักภาพว่ววจางหายไป เหลือแต่ด้วววว	(เพลงบรรเลงเสียง โธ ปา ปา โดโด ๓ แล้วปล่อยยาวไม่จบจนรายการ)
	178 ด้ววววฟลัว (soft + slow) / Fade black	
	179 End credit ขอขอบคุณ ซ้อนมุด ภาพประกอบ เพลงประกอบ ตัวหนังสือจะวิ่งจากล่างขึ้นบน	
	180 End credit ชื่อผู้ผลิตรายการพุ่งขึ้นมาจากกลางจอ	
	181 คำอุทิศแด่เด็ก ๆ และมุด fade ขึ้นกลางจอ / Fade black	

คำอธิบายความหมายนัยแฝงของภาพ ANTI-REALISM แต่ละภาพ

ภาพที่ 4.2

ภาพ เด็กนานาชาติ slow และ dissolve อย่างนุ่มนวลเปลี่ยนภาพไปเรื่อย ๆ

เสียง ดนตรีใด ๆ music box

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM   แบบที่ 2   A → A

แทนความหมาย เด็กทุก ๆ คนทั่วโลก ล้วนแต่มีความน่ารัก นุ่มนวล อ่อนโยน ไร้เดียงสา

ภาพที่ 4.3

ภาพ ผ้าขาวหิ้ว บลิวไลว ฉากหลังสีฟ้าอ่อน แสงทึบ ภาพดู soft และ slow (ทั้งตอนต้นเรื่อง และจบเรื่อง) ดูนุ่มนวล ผืน ๆ

เสียง ดนตรีใด ๆ music box ตอนต้นเรื่อง / เสียงเงิบตอนจบเรื่อง

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM   แบบที่ 3   A → B

แทนความหมาย ความบริสุทธิ์ สะอาด ที่ดูเหมือนอยู่ในโลกแห่งความฝันที่สวยงาม

ภาพที่ 4.4

ภาพ ผ้าขาวหิ้ว ซ้อนกับภาพเด็ก ๆ ที่น่ารัก เพื่อเชื่อมให้ผู้ชมเห็นความสัมพันธ์ระหว่างผ้าขาวกับเด็ก

เสียง ดนตรีใด ๆ music box ตอนต้นเรื่อง / ทำยเรื่องให้เสียงเงิบ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM   แบบที่ 3   A → B

แทนความหมาย เด็กเปรียบเสมือนผ้าขาวที่บริสุทธิ์ สะอาด ไร้เดียงสา

ภาพที่ 4.5

ภาพ ถ้าขามมีเลือดไหลเป็นทาง เลือดจะค่อย ๆ ไหลย่อย เค็มมาก ขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าถูกไฟไหม้จนหักงอ หลุดร่วงไปในช่วงถ่าย

เสียง เสียงระเบิด สงคราม ผู้คนร่ำไห้ เพลงที่ให้ความรู้สึกหลอน ๆ ซึ่งจะค่อย ๆ peak ขึ้น จนในที่สุด กลายเป็นเสียงเงียบ ในช่วงไฟไหม้

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM   แบบที่ 3   A → B

แทนความหมาย สงครามคือความรุนแรง ทำลายล้างทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และจิตใจของเด็ก ๆ

ภาพที่ 4.6

ภาพ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสงคราม เป็นภาพจากภาพยนตร์สงคราม คูบิต ๆ เบี้ยว ๆ เบลอ ๆ ไม่ใช่ดราม่า ภาพเป็นแสงทึม ๆ ภาพส่วนใหญ่ ถ่ายโดยใช้กล้อง handheld แต่ละภาพใช้ cut ขน ภาพหลุดทำยเป็นภาพเด็กปิดหูร้องไห้ จบด้วยเทคนิค cross zoom (คือ ภาพถูก zoom จนใหญ่ขึ้นเต็มจอแล้วหายไป)

เสียง บรรยายการของสงคราม ผู้คนหวีดร้อง เพลงหลอน ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM   แบบที่ 1 + 2   A → A, A + A

แทนความหมาย สงครามก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิต และจิตใจ เป็นเสมือนฝันร้าย ที่ดูน่ากลัว และคอยตามหลอกหลอนผู้คนที่อยู่ในเหตุการณ์

ภาพที่ 4.7

ภาพ ภาพนิ่ง สถานที่และผู้คนในประเทศพม่าที่ดูสงบสุข ยึดมั่นในศาสนา ผู้คนใช้ชีวิตอย่างมีความสุข dissolve เปลี่ยนภาพไปเรื่อย ๆ ภาพสุดท้ายที่ใช้จะเป็นภาพกลุ่มเด็กที่มีหน้าตาขี้มขี้ม แต่ภาพกลับแตกออก เป็นเหมือนเศษกระจกที่แตกกระจาย

เสียง คนตีพื้นเมืองพม่า ที่ให้ความรู้สึกสุขสงบ / ส่วนภาพสุดท้าย จะมีเสียงกระจกแตกอย่างดัง

ประเภทของภาพ REALISM and ANTI-REALISM แบบที่ 3 A → B

แขนงความหมาย ประเทศพม่าเป็นเมืองพุทธ ที่ดูสวยงาม สงบสุข แต่ทั้งหมดล้วนขัดกับสภาพความเป็นจริงของบ้านเมือง ความสุขสงบเหล่านี้ได้ถูกทำลายลง เพราะผู้นำที่ใช้การปกครองระบบเผด็จการทางทหาร และยังใช้สื่อความหมายด้วยว่า เป็นการเปิดโปงให้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มิใช่ภาพความสุขสงบจอมปลอม

ภาพที่ 4.8

ภาพ ทหาร SPDC ถือปืน เดินสวนสนาม และผู้นำประเทศพม่านั่งดูการสวนสนาม เป็นเทคนิคภาพ paint ที่ทำให้ดูเป็นภาพที่จริง กิ่งภาพวาด และยืดขยายให้สัดส่วนของภาพดูสูงยาวขึ้นกว่าความเป็นจริง แต่ละภาพใช้ cut ขนที่เร็วขึ้นเรื่อย ๆ

เสียง คนตีให้ความรู้สึกหลอน ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 2 A → A

แขนงความหมาย กลุ่มทหารและผู้นำประเทศที่เห็นเหล่านี้ เป็นบุคคลที่เดินไปด้วยพลัง อำนาจ ดูน่ากลัว ซึ่งเป็นความน่ากลัวที่ไม่น่าเชื่อว่าจะมีอยู่จริงในโลก

ภาพที่ 4.9

ภาพ เง้าของทวาร ใช้เทคนิค paint และยืดยาวให้สัดส่วนสูงกว่าความเป็นจริง ตัดสลับกับภาพความทุกข์ทรมานของประชาชน โนพม่า ตอนท้ายใช้เทคนิค cross zoom กับภาพศพ

เสียง ดนตรีหลอน ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 3 A → B

แทนความหมาย ทหารเหล่านี้ได้เหยียบย่ำลงไปบนตัวประชาชน ทำให้ประชาชนต้องทุกข์ทรมาน ด้วยคิดว่ากลุ่มของตนเองมีพลังอำนาจมาก จนสามารถจะทำอะไรก็ได้

ภาพที่ 4.10

ภาพ ประชาชนที่ทุกข์ทรมาน ทั้งจากการเบียดเบียนประชาชนโดย และการถูกบังคับให้เป็นแรงงาน เป็นภาพที่อยู่ในกรอบตามแนวนอน รอบนอกเป็นพื้นคำ ข้อความไฟลุกอยู่ด้านหน้า

เสียง ดนตรีหลอน ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 2 + 3 A → A + B

แทนความหมาย ประชาชนชาวพม่าต้องอยู่อย่างไม่มีอิสระ ทนทุกข์ทรมานเหมือนอยู่ในกองไฟ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ ศพผู้คนที่ล้มตาย เพราะทหารพม่า จากภาพจริงที่เป็นภาพนิ่งทั้งหมด 5 ภาพ ตัดแบบ quick cut ภาพจริงแต่ละภาพกลายเป็นภาพ negative และภาพสุดท้าย ใช้เทคนิค cross zoom

เสียง คนตรีหลอน ๆ

ภาพที่ 4.11

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 2 A → A

แทนความหมาย ศพมากมายต้องถูกทหารพม่าฆ่าตายอย่างน่าสยดสยอง

ภาพ ชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่ต้องเดินทางอพยพ และต้องกลายมาเป็นผู้ที่ภัย อยู่ในค่ายผู้อพยพตามแนวชายแดนไทย จะเป็นภาพที่อยู่ในกรอบตามแนวนอน รอบนอกเป็นพื้นดำ

เสียง (แล้วแต่ช่วง)

ภาพที่ 4.12

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 2 A → A

แทนความหมาย ชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้ ต้องถูกกด ถูกบีบ สูญเสียอิสรภาพที่พึงมีพึงได้ไป

ภาพที่ 4.13

ภาพ มดแตกวัง ชนไข่นมึน ถ่ายด้วยมุมกด แวนเข้ามาเพียงช่วงสั้น ๆ ประมาณ 1-2 วินาที เพื่อให้ผู้ชมรับรู้ภาพมดเป็นคนละส่วนกับภาพเหตุการณ์จริง แต่ใส่เข้ามาเพื่อสื่อความหมายพิเศษ การใส่ภาพมดเข้ามาบ่อย ๆ สลับกับภาพประชาชนอพยพ จะทำให้ผู้ชมสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง 2 เหตุการณ์นี้ได้ว่ามีความคล้ายคลึงกัน

เสียง คนศรีเต้า โหยหวน

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 3 A → B

แทนความหมาย ชาวกะเหรี่ยงอพยพ มีชีวิตที่ถูกมองว่าด้อยค่า ด้อยค่า ชอนแอ มีสภาพเหมือนมดที่ต้องแตกวัง กระจายตัวกันเพื่อรักษาชีวิตและครอบครัว (ในการถ่ายทำ เลือกใช้มดศาลานเนื่องจากมดชนิดนี้จะไม่กัดหรือทำร้ายคน ซึ่งยังเปรียบเทียบกับให้เห็นชัดว่า เป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถไปต่อสู้กับใครได้)

ภาพที่ 4.14

ภาพ ค.ญ.1, ค.ญ.2, ค.ญ.3, ค.ญ.4 และค.ญ.8 ให้สัมภาษณ์ อยู่ในกรอบ เป็นภาพขาวดำ CU หน้าเด็ก

เสียง เสียงสัมภาษณ์ และสำหรับในกรณีของค.ญ.1 จะมีเสียง echo ตามมาด้วยว่า "หนูอยู่ที่นั่นไม่ได้" 5 ครั้ง ประกอบภาพหมู่บ้านที่ไฟไหม้ เสียง echo นี้จะก้องมากขึ้นเรื่อย ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 2 A → A

แทนความหมาย เด็กเหล่านี้มีความทรงจำต่อเหตุการณ์ที่โหดร้าย และยังคงจดจำเรื่องราวเก่า ๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ชีวิตต้องหม่นหมองไป ส่วนการใช้เสียง echo ในช่วงของค.ญ.1 เพื่อสื่อว่า เป็นความรู้สึกที่ฝังใจ และยังคงก้องอยู่ในใจของเด็กที่ยังจดจำเหตุการณ์ตลอดมา

ภาพที่ 4.15

ภาพ ภาพเต็มจอ มืดเดินไปมา เป็นภาพซ้อนนิต ๆ สุกิบ ๆ เบี้ยว ๆ
ผสมสีแดง แวบเข้ามาประมาณ 1 วินาที สลับกับการให้
สัมภาษณ์ของค.ญ.2 ที่พูดถึงความรู้สึกที่มีต่อทหารพม่า แล้ว
ต่อกับภาพมดโดนเผา ด้วยไฟที่ถูกโยนลง ถ่ายด้วยมุมกด

เสียง ภาพแรก จะเป็นเสียงเจิบ แต่ภาพมดช่วงที่ถูกไฟเผา จะมี
เสียงคนครีที่แสดงถึงความรู้สึกมากแล้ว หลอน ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 3 A → B

แทนความหมาย ชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้ที่อ่อนแอ และถูกทหารพม่าทำร้ายอย่างโหดเหี้ยม

ภาพที่ 4.16

ภาพ ภาพเต็มจอ มือบีบคั้น ภาพซ้อนนิต ๆ สุกิบ เบี้ยว ผสมสีแดง
ถ่ายด้วยมุมกด (แทรกการให้สัมภาษณ์ของค.ญ.3 ที่พูดกล่าว
ตาย)

เสียง คนครีหลอน ๆ ผสม SFX ผู้คนร้องไห้ทวนอย่างเจ็บปวด เพื่อ
สร้างความสัมพันธ์ให้ชัดขึ้นว่า มดเหล่านี้ มีใช่เพียงแค่ภาพมด
แต่กำลังเปรียบเทียบกับชีวิตของคนกะเหรี่ยง

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 3 A → B

แทนความหมาย การทำร้ายชีวิตของผู้ที่อ่อนแอกว่า โดยไม่รู้สึกกลัวอะไร

ภาพที่ 4.17

ภาพ ภาพเต็มจอ เพ้าเหยียบมด ภาพช้อนมด ๆ สุกิบเบียร์ มดมดสีแดง ถ่ายมุมกด ตัดต่อแบบ quick cut ช่วงแรก เหยียบเพียงครึ่งเดียว แต่หลังจากค.ญ.4 หุตจบแล้ว จะเป็น quick cut เห็นภาพเพ้าเหยียบมด 3 ครั้ง ในแต่ละครั้ง ภาพจะใกล้เข้ามาเรื่อย ๆ

เสียง คนสรวลขบ ๆ และ SFX เสียงบินพร้อมกับช่วงที่เพ้าเหยียบมด

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM   แบบที่ 3   A → B

แทนความหมาย การทำลายชีวิตที่สุดเหมือนไร้ค่าซ้ำแล้วซ้ำเล่า อย่างไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความผิด

ภาพที่ 4.18

ภาพ ค.ร.1, ค.ญ.5, ค.ญ.6, ค.ญ.7 และค.ร.2 ใส่มัมภาษาณ์ จะเป็นภาพสี อยู่ในกรอบตามแนวรอบ ภาพขนาด CU และ MCU

เสียง เสียงมัมภาษาณ์

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM   แบบที่ 2   A → A

แทนความหมาย เด็ก ๆ เหล่านี้ เป็นเด็กที่ยังเล็ก แทบจะไม่มีภาพความทรงจำของเหตุการณ์ที่อยู่โนพม่า หรือถ้ำยิงพอมิ ก็จะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ได้พบกับความโหดร้ายของทหารพม่าโดยตรง ชีวิตจึงไม่ได้ทรนทนของมากนัก แต่ขณะเดียวกัน ก็ไม่ได้มีขีดระเดวี หรือได้รับสิทธิอะไร

ภาพที่ 4.19

ภาพ เทียนที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซ้อนกับภาพเด็กทารก เด็กเล็ก ๆ เป็นภาพในกรอบ

เสียง ตบตบใจ ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 3 A → B

แทนความหมาย เทียนเปรียบเสมือนชีวิต หรือการเกิดของเด็กที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ๆ จนอาจจะทำให้อุณหภูมิ แต่ในขณะเดียวกัน การเกิดของเด็ก ๆ เหล่านี้ ก็เหมือนเป็นการเพิ่มความสว่าง ความสดใสให้กับค่ายผู้อพยพ

ภาพที่ 4.20

ภาพ เด็ก ๆ ที่พูดว่าโตขึ้นอยากเป็นอะไร เป็นภาพสีที่กลายเป็นภาพเป็นจอสว่างจากภาพก่อน ๆ หน้านี้ ที่เป็นภาพในกรอบ

เสียง เสียงสัมภาษณ์ของเด็ก

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 2 A → A

แทนความหมาย เด็กจะคิดฝัน โดยไม่นึกถึงเงื่อนไข หรือข้อจำกัดในความเป็นจริงมากนัก ฝันอย่างเต็มที่ ลอยล่องได้อย่างอิสระ ไม่ติดในกรอบเหมือนกับร่างกายที่อยู่ในค่ายผู้อพยพ เป็นการคิดฝันที่น่ารัก ลดใจ ไว้เพียงสา

ภาพที่ 4.21

ภาพ การ์ตูน เป็นท้องฟ้ายามค่ำคืน ดวงดาวมากมาย และมีดาวตก
คู่แล้วสวยงาม

เสียง คนตรีโอ ๆ

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 3+4 A → B + @

แทนความหมาย การขอพรจากนางฟ้า ซึ่งเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้น

ภาพ เด็ก ๆ ไร้สัมภาษณ์ ตอนเรื่องพรที่อยากขอจากนางฟ้า เป็น
ภาพสี เต็มจอ ภาพเด็กชัดตรงกลาง ส่วนรอบ ๆ เบลอเป็นวิธีมี
การเปลี่ยนภาพกับภาพวาดการ์ตูนจะใช้ dissolve

เสียง คนตรีโอ ๆ และเสียงสัมภาษณ์ของเด็ก ๆ

ภาพที่ 4.22

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 2 A → A

แทนความหมาย ตัวเด็กอาจจะยืนอยู่ในโลกจริง แต่ความคิดได้ล่องลอยไปอยู่ในโลกฝันที่ดูสดใส
สว่าง สวยงาม อย่างไรก็ตาม ความฝันและการขอพรเหล่านั้น ก็เป็นสิ่งที่สมมุติที่อาจจะเป็นไปได้แค่ฝัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ ภาพวาดการ์ตูน pop up สายเส้นง่าย ๆ ระบายด้วยสีไม้ ภาพเบลอเป็นจิ๊กมี

เสียง คนตรีโต ๆ

ภาพที่ 4.23

ประเภทของภาพ ANTI-REALISM แบบที่ 4 A → @

แทนความหมาย ภาพความฝันเหล่านี้ เป็นของเด็ก ๆ ที่ยังโล บิสูทธิ ไร้เดียงสา ทำให้ฝันดูสวยงาม สดใส แต่พระต่าง ๆ ก็เป็นเพียงสิ่งที่สมมุติ เกิดขึ้นได้ยากในโลกแห่งความจริง

ภาพ เด็กเล่นว้าว ว้าวถูกปล่อยลอยขึ้นไปบนฟ้า มองเห็นค้ายอยู่ด้านล่าง ซ้อนกับภาพผ้าขาวพลั่ว

เสียง เพลงเด็กกะเหรี่ยง โอ ปา ปา

ภาพที่ 4.24

ประเภทของภาพ REALISM และ ANTI-REALISM แบบที่ 3 A → B

แทนความหมาย การเล่นว้าวจะสื่อถึงความเป็นเด็ก ที่ยังคงสนุกสนานกับการเล่น ว้าวสีขาวที่ลอยขึ้นบนท้องฟ้า เปรียบเสมือนอสิรภาพ และความคิดความฝันของเด็ก ๆ ที่ต้องลอยไป อย่างไรก็ตามความฝันนั้นก็ยังไม่รู้จะเป็นจริงได้เพียงใด เพราะว้าวยังคงมีสายป่านที่คอยจุดรั้งเปรียบเสมือนลภาพแวดล้อม และสถานะของเด็ก ๆ ที่เป็นอยู่ อาจจะทำให้ความฝันของพวกเขาไปได้ไม่ไกลอย่างที่ฝันได้

ผลการทดสอบเครื่องมือ

ตลอดกระบวนการตั้งแต่ผู้วิจัยเขียนบทไปจนถึงถ่ายทำสำเร็จนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์ได้ให้คำแนะนำ เพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนของบริษัทและภาพอยู่หลายครั้ง จนเมื่อผ่านแล้ว จึงสามารถตัดต่อออกมาเป็นรายการสารคดี 1 รายการที่มีความยาวประมาณ 12 นาที แต่ก่อนที่ผู้วิจัยจะนำไปทดสอบประสิทธิผลของรายการกับกลุ่มตัวอย่างจริงนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเครื่องมือก่อน โดยทดสอบกับกลุ่มนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และ 4 ของภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น 8 คน การทดสอบครั้งนี้ เป็นการทดสอบทั้งในส่วนประสิทธิผลของรายการ และแนวคำถามที่จะนำไปใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจริงตามบ้านต่าง ๆ ผลปรากฏว่า รายการสารคดีเชิงทดลองดังกล่าวมีจุดสำคัญที่จำเป็นจะต้องแก้ไข 1 จุด นั่นคือ ในช่วงท้ายรายการ ระหว่างที่ขึ้นตัวหนังสือว่า “วันนี้พวกเขาก็คือเด็กที่ยังมีความใฝ่ฝัน ต้องการความสุข ความสนุกสนาน ไม่ต่างจากลูกหลานของเรา แต่จะมีใครตอบได้ว่า ความฝันของพวกเขาจะเป็นจริงได้เพียงไร” ผู้วิจัยได้ใช้เพลงกล้วยไข่ ของวงเฉลียง ตรงท่อนที่ว่า “เกิดสงครามพันครั้ง เด็กก็ยังสวยงาม เป็นเพียงแค่สงคราม ความเดียวসাเท่าเดิม” เข้ามาประกอบด้วย ทำให้ผู้ชมเกือบทั้งหมดสนใจ และเอาใจใส่กับเนื้อหาของเพลง จนทำให้ละเลยที่จะอ่านตัวหนังสือที่ขึ้นขึ้นมาบนภาพ ด้วยนึกว่าตัวหนังสือคือเนื้อเพลง ผลที่เกิดขึ้นนี้เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยมิได้คาดคิดมาก่อน และเนื่องจากตัวหนังสือเหล่านี้คือประเด็นสำคัญของเรื่องที่ผู้วิจัยอยากให้ผู้ชมทุกคนสนใจ ดังนั้น ทั้งผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์จึงเห็นตรงกันว่า ควรจะตัดเพลงออกไป ใช้เทคนิคความเงียบเข้ามาแทน เพื่อให้สมาธิของผู้ชมหันมาสนใจอ่านตัวหนังสือที่ขึ้นมาบนจอ และเมื่อผู้วิจัยได้แก้ไขจุดนี้เรียบร้อยแล้ว ก็ถือได้ว่า ขั้นตอนของการผลิตรายการสารคดีเชิงทดลองครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ พร้อมสำหรับการนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไป

สถาบันวิทยุบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ผลการทดสอบรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง

การทดสอบประสิทธิผลของรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองที่ใช้ภาพแนว Anti-realism เรื่อง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์” นั้น ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 35 คน (ชาย 16 คน หญิง 19 คน อายุระหว่าง 12-72 ปี) กระจายไปตามบ้านต่าง ๆ รวม 10 บ้าน โดยใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม กล่าวคือ ผู้วิจัยจะเดินทางไปทดสอบรายการในสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นใช้สำหรับชมรายการโทรทัศน์จริง ๆ และใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มในเชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูล

2. กลุ่มผู้ที่มีความรู้ หรือความเชี่ยวชาญในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน แบ่งเป็น นักวิชาการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จำนวน 6 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนี้ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มภายในห้องทดลอง ประกอบกับการใช้แบบสอบถาม โดยจัดเป็นบรรยากาศของการเสวนา

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป

คนที่ 1 เพศชาย อายุ 72 ปี ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ อดีตเคยทำงานที่กรมศุลกากร และเคยเป็นหัวหน้าคณะละครวิทยุถาวรภริมย์ โดยเป็นผู้เขียนบท ผู้แสดง ผู้แต่งเพลง และร้องเพลงในละครวิทยุ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี เพราะเป็นรายการที่มีเหตุผลผล ทำให้ได้ใช้ความคิด ชอบชมภาพยนตร์แนว Action และ Romantic แต่ไม่ค่อยชอบละครมากนัก ชมบ้างเพื่อคลายความเครียด

คนที่ 2 เพศหญิง อายุ 68 ปี ปัจจุบันทำงานด้านการตลาด มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยประธานบริษัทห้างขายยาอังกฤษตราจ และเป็นอาสาสมัครช่วยงานพัฒนาเด็กในสถานพินิจ รวมทั้งงานพัฒนาเยาวชนผู้ติดยาของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

* เป็นการเรียงลำดับตามอายุของผู้ชม มิได้เรียงตามบ้านที่ไปสัมภาษณ์ เพื่อที่จะสามารถแบ่งกลุ่มได้ว่า ผู้ชมคนที่ 1 - 21 คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป และผู้ชมคนที่ 22 - 35 คือ ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี (สำหรับรายละเอียดว่าผู้ชมคนใดอยู่ในบ้านลำดับใด สามารถดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ก)

ชาติ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี รายการข่าว แต่ไม่ค่อยมีเวลาได้ชมมากนัก ส่วนรายการที่ไม่ชอบ คือ รายการละคร เกมโชว์

คนที่ 3 เพศหญิง อายุ 67 ปี ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ อดีตเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว การ์ตูนของดิสนีย์ เทเลทัปปีส์ เพราะเป็นรายการที่น่ารัก ไม่มีพิษ ไม่มีภัย รายการสารคดีชีวิตสัตว์ ไม่ชอบรายการละคร เกมโชว์ และการ์ตูนที่มีเนื้อหารุนแรง

คนที่ 4 เพศหญิง อายุ 61 ปี จบจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ อดีตเป็นอาจารย์สอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว สารคดีท่องเที่ยว และละคร

คนที่ 5 เพศชาย อายุ 61 ปี จบจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว รายการกีฬา ภาพยนตร์ทาง UBC รายการสารคดีของต่างประเทศ ส่วนรายการที่ไม่ชอบ คือ รายการละคร และข่าวบันเทิง

คนที่ 6 เพศหญิง อายุ 61 ปี จบจากคณะบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน เป็นผู้จัดการโรงพิมพ์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี ซึ่งส่วนมากจะชมจาก UBC และสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ไม่ชอบรายการละคร

คนที่ 7 เพศหญิง อายุ 61 ปี ปัจจุบัน เป็นอาจารย์พิเศษ ของภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และเป็นที่ปรึกษาของครูสภา ชอบชมรายการโทรทัศน์ทุกประเภท เพราะต้องการเพิ่มเติมความรู้ แต่ที่ชอบที่สุด คือ ภาพยนตร์ รายการเพลง เก๋า ๆ รายการทีวีแชมเปียน และรายการที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์ งานฝีมือต่าง ๆ

คนที่ 8 เพศชาย อายุ 58 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันเป็นทนายความ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดีทุกประเภท ข่าวการเมือง และรายการที่ไม่มีโฆษณาต่าง ๆ

คนที่ 9 เพศหญิง อายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับป.7 เคยเป็นแม่ค้าขายข้าวแกง และรับจ้างเย็บผ้า ปัจจุบัน เป็นแม่บ้าน รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดีที่เกี่ยวกับสัตว์ และความเป็นไปของโลก รายการละครที่สร้างสรรค์ของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

คนที่ 10 เพศชาย อายุ 48 ปี จบการศึกษาระดับม.8 ทำงานด้านบริหารการตลาด ฝ่ายขาย รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมือง และข่าวสงคราม อัฟกานิสถาน เพราะสมัยเรียน ชอบวิชาประวัติศาสตร์ จึงมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาของประเทศแถบนั้นดี ชอบละครแนว Romantic แต่เป็นคนที่ชมละครแล้วไม่ค่อยซาบซึ้งตาม ไม่ได้ชมรายการสารคดีมากนัก แต่ถ้ามีโอกาส จะเลือกชมสารคดีชีวิตสัตว์ และสารคดีของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

คนที่ 11 เพศชาย อายุ 47 ปี จบการศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจ และรัฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง ปัจจุบัน ประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่งออกอัญมณี รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครและภาพยนตร์แนว Action รายการข่าวทั่วไป โดยเฉพาะข่าวเศรษฐกิจ ข่าวในพระราชสำนัก เพราะรักพระมหากษัตริย์ รายการสารคดี National Geographic ไม่ค่อยชอบละคร และภาพยนตร์ที่ตลกหรือเศร้า เคยมีโอกาสได้ไปชมภาพยนตร์ทดลองตามงานเทศกาลต่าง ๆ บ้างแต่ไม่ค่อยนึก เพราะเพื่อน ๆ ชวน

คนที่ 12 เพศชาย อายุ 47 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทจากสหรัฐฯ ด้านธุรกิจ ปัจจุบัน เป็นทหารยศพันเอก (พิเศษ) รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว รายการฟุตบอล ภาพยนตร์ทุกแนว โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ รายการซิงร้อยซิงล้าน รายการคดีเด็ด รายการสารคดีตามล่าหาความจริง และสารคดีของบริษัทพานิรามาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

คนที่ 13 เพศชาย อายุ 46 ปี จบการศึกษาระดับม.6 อดีตทหารผ่านศึก ปัจจุบันทำงานอยู่ที่องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก สมัยแรกเข้าเป็นทหารตั้งแต่อายุ 17 ปี เพราะต้องการรับใช้ชาติ เป็นตัวแทนของทหารผ่านศึกที่พิการไปออกงาน หรือออกรายการโทรทัศน์หลายรายการรวมทั้งได้เข้าเฝ้าใกล้ชิดพระราชวงศ์หลายครั้ง โดยเฉพาะในวันทหารผ่านศึก รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าวการเมือง ละครหรือภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับสงคราม ทหาร รายการตลก รายการสารคดี โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ ชอบฟังเพลงทุกแนว เพราะชอบที่จะได้จินตนาการตามไปด้วยแต่ไม่ค่อยชอบรายการเกมโชว์ ทอล์คโชว์มากนัก

คนที่ 14 เพศหญิง อายุ 44 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารการศึกษ ปัจจุบัน รับราชการ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ ภาพยนตร์แนว Action สายลับ รายการข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมือง ข่าวบันเทิง รายการสารคดีท่องเที่ยว ไม่ค่อยชอบรายการละคร เกมโชว์ ข่าวชาวบ้าน การ์ตูน

คนที่ 15 เพศหญิง อายุ 43 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการเมือง การปกครอง ปัจจุบัน เป็นเจ้าของร้านขายยา รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการเกมโชว์ ละครแนวลึกลับ ฟี ตื่นเต้น Action ชอบรายการข่าว รายการสารคดี เพราะต้องการความรู้เพิ่มเติม ไม่ชอบละครรัก ละครเศร้า

คนที่ 16 เพศหญิง อายุ 42 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการเงิน ปัจจุบันทำธุรกิจโรงแรม รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว วิเคราะห์สถานการณ์ รายการตลก สารคดีเกี่ยวกับสัตว์และการท่องเที่ยว ภาพยนตร์แนว Action ไม่ค่อยชอบรายการคอนเสิร์ต เพลงวัยรุ่น รายการกีฬา

คนที่ 17 เพศชาย อายุ 42 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางด้านรัฐศาสตร์ บริหารรัฐกิจ ปัจจุบันประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่งออกอัญมณี รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ สารคดีเกี่ยวกับสัตว์ ธรรมชาติ ส่วนรายการสารคดีเชิงข่าว เช่น รายการถอดรหัส จะเลือกเฉพาะตอนที่ไม่เคยรู้เรื่องมาก่อน ส่วนตอนที่รู้เรื่องแล้ว จะไม่ชม เพราะคิดว่าเสียเวลา ชอบภาพยนตร์ต่างประเทศ แนวสืบสวน ฆาตกรรม ฟี ไม่ค่อยชอบรายการละคร และภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับชีวิตหนัก ๆ

คนที่ 18 เพศชาย อายุ 38 ปี จบการศึกษาระดับป.4 อาชีพค้าขายปลาทองโก รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี ละครที่มีสาระ เพลงลูกทุ่ง ไม่ชอบรายการเกมโชว์

คนที่ 19 เพศหญิง อายุ 37 ปี จบการศึกษาระดับปวช. เป็นภรรยาของทหารผ่านศึก ปัจจุบันทำงานอยู่แผนกงบประมาณขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าวทั่วไป ที่ไม่ใช่ข่าวกีฬา ละครและภาพยนตร์แนว Action ไม่ชอบละครชีวิต และรายการเกมโชว์ เพราะรู้สึกเบื่อ ส่วนรายการสารคดีไม่ค่อยชอบ เพราะไม่ค่อยมีเรื่องที่น่าสนใจ จะเลือกอ่านหนังสือมากกว่า

คนที่ 20 เพศชาย อายุ 35 ปี เป็นพนักงานออกแบบกราฟฟิคคอมพิวเตอร์ ปกติไม่ค่อยได้ชมรายการโทรทัศน์มากนัก จะชมเพียงผ่าน ๆ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการกีฬาที่เกี่ยวกับความเร็ว รายการสารคดีไม่ค่อยได้ชม แต่ถ้ามีโอกาส จะเลือกเนื้อหาที่เกี่ยวกับกีฬา การผจญภัย และชีวิตสัตว์ เพราะสนุก ได้รับความบันเทิงไปด้วย

คนที่ 21 เพศหญิง อายุ 31 ปี จบการศึกษาระดับปวช. ปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานพิมพ์คอมพิวเตอร์ ไม่ค่อยได้ชมรายการโทรทัศน์ เพราะไม่มีเวลา แต่รายการโทรทัศน์ที่

ชอบ คือ รายการละครที่มีเนื้อเรื่องดี สะกิดใจแสดง และรายการเกมโชว์ ส่วนรายการที่ไม่ชอบ คือ รายการสารคดี

คนที่ 22 เพศหญิง อายุ 30 ปี จบการศึกษาระดับป.6 เป็นคนสุโขทัย มาทำงานเป็นลูกจ้างในบ้านที่กรุงเทพฯ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสัญญามหาชน ภาพยนตร์ทุกแนวของ Big Cinema รายการประกวดร้องเพลง รายการตลก สะกิดใจ ไม่ค่อยชอบรายการข่าว รายการสารคดี ไม่ชอบละครไทย เพราะดูน่าเบื่อ เป็นแนวเดียวกันหมด

คนที่ 23 เพศชาย อายุ 27 ปี ปัจจุบัน เป็นพนักงานออกแบบกราฟิกคอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการเจาะใจ รายการข่าวทั่วไป โดยเน้นข่าวบันเทิง ไม่ค่อยได้ชมรายการสารคดีมากนัก แต่ถ้ามีโอกาส จะเลือกชมสารคดีที่เกี่ยวกับสัตว์ เพราะทำให้ผ่อนคลาย ไม่ค่อยชอบรายการละคร แต่ชอบชมภาพยนตร์มากกว่า โดยเป็นการเช่าเทปวีดิทัศน์มาชมที่บ้าน

คนที่ 24 เพศชาย อายุ 25 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม จากจุฬาฯ ในอดีต เคยทำงานอยู่ฝ่ายที่ปรึกษาด้านการบำบัด และดูแลสิ่งแวดล้อม แต่ปัจจุบัน ออกมาทำกิจการของตนเอง เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปู รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอล และรายการเกษตร เพราะมีประโยชน์กับการประกอบอาชีพ ไม่ชอบรายการข่าว สารคดีที่ไม่เกี่ยวกับเกษตร ละคร และเกมโชว์

คนที่ 25 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบด้านโฆษณา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท ที่ภาควิชาการโฆษณา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการภาพยนตร์ทั่วไป ข่าว เกมโชว์ สารคดีของต่างประเทศ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตสัตว์และการสืบสวนคดี ไม่ชอบรายการสารคดีของไทย เพราะไม่น่าสนใจ ไม่ชอบรายการละคร เพราะต้องติดตามต่อเนื่อง

คนที่ 26 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบจากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบัน ทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวของราชการ ด้านโบราณคดี ที่จังหวัดอยุธยา รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการการ์ตูน ข่าวทุกข่าวยกเว้นข่าวเกษตร รายการละคร สารคดีต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 สารคดีของ Discovery และรายการเปิดเลนส์ส่องโลกของนิติภูมิ นวรัตน์ ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ไม่ค่อยชอบรายการเกมโชว์ เพราะน่าเบื่อ มีแต่ดารา

คนที่ 27 เพศหญิง อายุ 24 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ ภาพยนตร์ทางช่อง HBO ของ UBC ไม่ชอบละคร เกมโชว์ ข่าว สารคดี

คนที่ 28 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบจากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันทำงานเป็นนักข่าวบันเทิงของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสนทนาที่สัมภาษณ์ดารานักแสดง หรือบุคคลที่น่าสนใจ รายการเกมโชว์ ข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ไม่ค่อยชอบรายการสารคดี

คนที่ 29 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบคณะศิลปศาสตร์ วรรณคดีอังกฤษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท ที่คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สื่อสารมวลชน รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครของญี่ปุ่น และเกาหลี เพราะแปลก น่าสนใจ ชอบภาพยนตร์แนว Romantic Comedy เวลาว่างชอบอ่านการ์ตูน ไม่ชอบละครของไทย เพราะน่าเบื่อ ไม่ชอบละครหรือภาพยนตร์ชีวิต ไม่ชอบรายการข่าว รายการสารคดี เพราะไม่ต้องการชมรายการที่มีสาระมาก ๆ

คนที่ 30 เพศชาย อายุ 21 ปี กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ด้านคอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว โดยเฉพาะข่าวกีฬา และรายการสารคดีที่ไปแอบถ่าย เพื่อเปิดเผยความจริง เช่น รายการถอดรหัส เรื่องจริงผ่านจอ ฟ้ามืด ทำผิดอย่าเผลอ เป็นต้น ไม่ชอบรายการละคร เพราะไม่มีสาระ

คนที่ 31 เพศหญิง อายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ทางด้านชีววิทยา รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการเกมโชว์ ข่าวอาชญากรรม การสืบสวนคดีต่าง ๆ ภาพยนตร์แนว Action ไม่ค่อยชอบรายการสารคดีมากนัก จะชมเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ เพราะให้ความเพลิดเพลิน ไม่ชอบข่าวการเมือง รายการการ์ตูน

คนที่ 32 เพศหญิง อายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ทางด้านวิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครทุกแนว โดยเฉพาะที่มีเนื้อหาล้างแค้นกัน รายการเกมโชว์ที่ตลก ๆ ข่าวบันเทิง ข่าวรอบโลก ข่าวที่เกี่ยวข้องกับคดีต่าง ๆ สารคดี National Geographic สารคดีเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ภาพยนตร์แนวผจญภัย ไม่ชอบรายการข่าวการเมือง

คนที่ 33 เพศชาย อายุ 20 ปี กำลังศึกษาทางด้านดนตรีคลาสสิก มหาวิทยาลัยศิลปากร รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละคร ตลก เกมโชว์ ภาพยนตร์ตลก ภาพยนตร์แนว Action ภาพยนตร์ที่มีดนตรีน่าสนใจ เช่น แนววิทยาศาสตร์ แฟนตาซี และของวอลท์ ดิสนีย์ ฯลฯ รายการการ์ตูนของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 เพราะพากย์สนุก รายการสารคดีของ Discovery เพราะมีความละเอียด และตามอย่างกระแสของคนทั่วไป ส่วนสารคดีอื่น ๆ รวมทั้งรายการข่าว จะไม่ค่อยชอบมากนัก

คนที่ 34 เพศชาย อายุ 17 ปี กำลังศึกษาระดับปวช. ทางด้านช่างยนต์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครทุกแนว เกมโชว์ ข่าวกีฬา ภาพยนตร์แนว Action ไม่ค่อยชอบข่าวการเมือง และรายการสารคดี เพราะไม่สนุก

คนที่ 35 เพศหญิง อายุ 13 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นม.2 รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละคร เพลง การ์ตูน ตลก ไม่ชอบรายการข่าว สารคดี เพราะน่าเบื่อ

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ และนักวิชาชีพทางด้านสารคดี

1. รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี อาจารย์ผู้สอนวิชาการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ เมธา เสรีธนาพงศ์ อาจารย์ผู้สอนวิชาการผลิตรายการโทรทัศน์ จากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน นักเขียน นักวิจารณ์ภาพยนตร์ และเป็นอาจารย์พิเศษทางด้านภาพยนตร์ของหลาย ๆ สถาบัน รวมทั้งภาควิชาการภาพยนตร์และภาพนิ่ง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. อาจารย์ สรรพสิริ วิรยศิริ ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์คนแรกของเมืองไทย ปัจจุบันเป็นกรรมการที่ปรึกษาของสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และช่อง 7
5. คุณชนินทร์ ชมะโชติ กรรมการผู้จัดการบริษัท พาโนรามา ดอคคิวเม้นทารี
6. คุณภูเก็ท กาญจนะวณิชย์ อดีตผู้ควบคุมการผลิตรายการโลกสลัปส์ ปัจจุบันเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการตามล่าหาความจริง บริษัท แปซิฟิค อินเทอร์เน็ต คอมมิวนิเคชั่น จำกัด

7. คุณนพพันธ์ อนุรัตน์ ผู้ควบคุมการผลิตรายการจับตาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม บริษัท พาโนรามา ดอคคิวเม้นทารี อดีตผู้เขียนบทและผู้ควบคุมการผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อม บริษัท แปซิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด

8. คุณอัครพันธ์ จันทร์ขจร ผู้ควบคุมการผลิตรายการโรงเรียนของหนู

9. คุณศุภมาส เสนะเวส ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์จาก UBC

10. คุณอาวีพร ปิยะดำรง อดีตผู้เขียนบท และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ของบริษัท แปซิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ปัจจุบัน เป็นผู้จัดการฝ่ายผลิต บริษัท ทรินิตี้พลัส, บริษัท Wise Wisdom และเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการ ของบริษัท Young Chaps Advertising Agency

ประสิทธิผลของภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดี

ในรายการสารคดีโทรทัศน์เรื่อง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์” นี้ ผู้วิจัยได้ทดลองใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดี ประมาณร้อยละ 59.23* แสดงให้เห็นว่า ผู้วิจัยมุ่งใช้ภาพแนว Anti-realism เป็นภาพหลักของรายการ ทั้งนี้ ก็เพื่อมุ่งทดสอบประสิทธิผลของการใช้ภาพดังกล่าวในรายการสารคดี ซึ่งภายหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มนักวิชาชีพ นักวิชาการทางด้านสารคดีโทรทัศน์แล้ว ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีการรับรู้ภาพแนว Anti-realism ที่ค่อนข้างหลากหลาย โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* คำนวณจากเวลาที่ภาพแต่ละประเภทปรากฏ แล้วนำมาคิดเป็นอัตราร้อยละ โดยภาพแนว Anti-realism ที่ใช้จินตภาพเหตุการณ์จริงมาใส่เทคนิคพิเศษเพิ่มเติม (ภาพประเภทที่ 2) จะถือว่าเป็นเวลาของภาพทั้ง Realism และ Anti-realism

1. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท $A \rightarrow A, A$

ในรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ภาพที่สร้างขึ้นจากเรื่องราวของ เหตุการณ์จริง แต่มีการจำลองให้เหมือนจริง เป็นเพียงภาพโน้มน้าวที่แนะ (suggestive) และเน้น แบนเกินจริง (exaggeration) เพียงแค่ช่วงเดียว นั่นคือ ภาพสงครามในตอนต้นของรายการ ซึ่ง เป็นการนำภาพจากภาพยนตร์สงครามหลาย ๆ เรื่องมาตัดต่อเข้าด้วยกัน เพื่อใช้เป็นภาพโน้มน้าวที่แสดงถึงสงครามที่เกิดขึ้นทั่วโลก และเน้นให้ผู้ชมเห็นถึงความโหดร้ายของสงคราม

ภาพที่ 5.1

ผู้วิจัยพบว่า ถึงแม้จะมีกลุ่มตัวอย่างหลายคนได้พูดถึงภาพสงครามในช่วงต้นของ รายการ แต่เป็นการพูดถึงภาพเหล่านั้น ในฐานะที่เป็นภาพประเภท $A \rightarrow A$ (การทำภาพ สงครามให้บิด ๆ เบี้ยว ๆ เบลอ ๆ) แทนจะไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดเลย ที่พูดถึงการใช้ภาพที่ไม่ใช่ ภาพสงครามจริง หากแต่เป็นการนำภาพมาจากภาพยนตร์ มีเพียงผู้ชมคนที่ 14 ที่กล่าวถึงอย่าง ชัดแจ้งและตรงกับเทคนิคที่ทำให้ภาพออกมาไม่ชัด ทำให้ผู้ชมคนนี้ กลับคิดไปว่า ผู้วิจัยคงไม่ต้องการ ให้ผู้ชมทราบว่าเป็นภาพสงครามที่นำมาจากภาพยนตร์

“ภาพสงครามดูไม่ smooth เป็นชากกินไป แลออกมา จนไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ว่า สงครามจริงหรือเปล่า หรือทำเพื่อกลบบทเรียนว่าเอามาจากหนัง” (ผู้ชมคนที่ 14)

นอกจากนี้ คุณอัครวุฒิ จันทร์วีระ ผู้ควบคุมการผลิตรายการโรงเรียนของหนู ได้ พูดถึงภาพสงครามตอนต้นเรื่องไว้ว่า “พรท Tale เรื่อง สงครามชนชาติเขาไม่รบกันแบบนี้” ซึ่งเป็น การรับรู้ภาพที่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้วิจัย เนื่องจากในช่วงเปิดเรื่อง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีนำเสนอ โดยกล่าวถึงเด็กทั่วโลก สงครามทั่วโลก ยังมีได้กล่าวถึงสงครามชนชาติแต่อย่างใด

อาจสรุปได้ว่า ภาพแนว Anti-realism ในลักษณะดังกล่าวนี้ กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ ความสนใจมากนัก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะผู้วิจัยได้ใช้ประกอบกับเทคนิคอื่น ๆ ซึ่งมีความโดดเด่น มากกว่า หรืออาจเป็นเพราะภาพในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นภาพที่โน้มเอียงไปทาง Realism ค่อนข้างมาก จึงอาจจะทำให้กลุ่มตัวอย่างบางคนคิดไปว่าเป็นภาพสงครามจริง ๆ นอกจากนี้ การใช้

ภาพในเชิงที่แนบยังเป็นภาพที่พบอยู่บ้างในรายการสารคดี ดังนั้น จึงอาจจะเป็นผลทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกละครุคในขณะที่รับชมภาพประเภทนี้ก็ไม่ได้

2. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท $A \rightarrow A$

ภาพแนว Anti-realism ประเภทที่ 2 นี้ เกิดจากการนำภาพเหตุการณ์จริงมาเพิ่มเติมเทคนิคต่าง ๆ เข้าไป เพื่อสื่อความหมายหรืออารมณ์ที่พิเศษ เพิ่มเติมจากเรื่อง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าภาพหลายภาพ ซึ่งเป็นภาพแนว Anti-realism ในลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการรับรู้ได้ว่า เป็นภาพที่ผู้วิจัยต้องการสื่อความหมายเป็นพิเศษ ซึ่งอาจจะเกิดมาจากเทคนิคที่ใช้ยังไม่สามารถทำให้ละครุคตาได้มากพอ หรือเป็นเทคนิคที่ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย แต่ไม่ได้เป็นไปเพื่อสื่อความหมายพิเศษใด ๆ

2.1 ภาพสงคราม

ภาพที่ 5.2

ภาพที่ 5.3

ภาพสงครามที่ปรากฏในช่วงต้นของรายการนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคทำให้ภาพมีแสงทึม ๆ บิดเบี้ยว และเบลนด ๆ ไม่ค่อยชัดนัก เพื่อสื่อความหมายว่า สงครามเป็นสิ่งที่โหดร้าย น่ากลัว ทำลายล้างทั้งชีวิตและจิตใจ เปรียบเสมือนฝันร้ายที่คอยหลอกหลอนประชาชนผู้บริสุทธิ์ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ผู้วิจัยพบว่า มีเพียงผู้ชมคนที่ 7 และผู้ชมคนที่ 28 เท่านั้น ที่พยายามตีความหมายนัยแฝงของภาพดังกล่าว แม้จะยังไม่ตีความหมายที่ครบถ้วนสมบูรณ์นักก็ตาม

“ตรงสงคราม คิดว่า เป็นแค่ภาพความคิด หรือการเล่าว่ามีคือสงคราม แต่ไม่คิดว่าความบิดเบี้ยวคืออะไร” (ผู้ชมคนที่ 7)

“ภาพสงคราม ดูรู้ว่าจงใจที่จะบิดเบี้ยว สิ่งที่บิดเบี้ยวก็คือสิ่งที่ไม่มี แะ บิด ๆ เบี้ยว ๆ” (ผู้ชมคนที่ 28)

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากกลับเข้าใจและตีความไปว่า การใช้ภาพที่ บิดเบี้ยว ไม่ชัดเช่นนั้น เป็นไปเพื่อเซ็นเซอร์ หรือลดความรุนแรงของสงคราม

“ภาพสงครามทำให้เบลอ ๆ เพื่อให้ดู soft ลง ไม่โหดเกินไป คิดว่าดี เพราะ บางคนอาจรับไม่ได้ แต่ส่วนตัว อยากให้เห็นสงครามจะจะไปเลย ว่าเป็นยังไง อาจะ สยดสยอง แต่ชอบ” (ผู้ชมคนที่ 11)

“สงครามที่ดูไม่ชัด เพราะต้องการลดความรุนแรงไม่ให้เห็นชัด คิดว่าไม่แปลก เป็นการทำให้ใจขาดตา” (ผู้ชมคนที่ 15)

“คิดว่า ภาพสงครามเป็นแบบนี้ เพราะไม่อยากให้เห็นความรุนแรงชัดเจน หรือไม่ก็เพื่อให้คนสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 16)

“ภาพสงครามที่ไม่ชัด คงไม่อยากให้เห็นภาพจริง ๆ ไม่ให้เห็นว่าโหดร้าย หรือ กันโดนลิขสิทธิ์หรือเปล่า” (ผู้ชมคนที่ 21)

“ไม่ชอบภาพสงครามที่ดูไม่ชัด เบลอ ๆ แผลง ๆ ไม่ค่อยเคยเห็น ดูเป็นคลื่น ๆ แต่จะให้ชัดก็ไม่เอา เพราะไม่ชอบสงคราม ไม่อยากเห็นความโหดร้าย เหมือนเป็นการ เซ็นเซอร์ เพียงแต่ใช้ภาพที่แปลกออกไป ต่างจากวิธีการเซ็นเซอร์ของคนอื่น ๆ” (ผู้ชม คนที่ 29)

“ภาพสงครามที่บิด ๆ เบี้ยว ๆ คิดว่าเพื่อลดความรุนแรงของภาพ” (ผู้ชมคนที่ 31)

“ภาพสงคราม เบลอ ๆ ไม่ชัด เพื่อลดความรุนแรงของภาพ” (ผู้ชมคนที่ 32)

กลุ่มตัวอย่างหลายคนไม่เข้าใจว่า เพราะเหตุใด ผู้วิจัยจึงต้องทำให้ภาพสงคราม ออกมาในลักษณะเช่นนั้น บางคนรับชมเพียงผ่าน ๆ ไม่ได้คิดว่าเป็นภาพที่ควรจะต้องถูกตีความ

“ภาพสงครามบิดเบี้ยว ไม่เข้าใจ รู้แต่ว่า คือสงคราม แล้วทำไมภาพถึงต้องใช้อย่างนั้น” (ผู้ชมคนที่ 24)

“ภาพสงคราม ไม่เข้าใจว่าทำไมเป็นอย่างนั้น คิดว่าเห็นชัดไปเลยจะดีกว่า จะ ได้รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 34)

“ภาพสงครามที่เบลอ ๆ ดูแล้วให้อารมณ์เหมือนพวก 6 ตุลา 14 ตุลา ไม่รู้ว่า ทำไม่ต้องเป็นอย่างนั้น ไม่ได้คิด ไม่ค่อยชอบ” (ผู้ชมคนที่ 10)

"ภาพสงครามคิดว่าจนมาจะให้อาพมกันไม่ชัดเลย ๆ เลยไม่ได้คิดอะไร" (ผู้ชมคนที่ 26)

"ภาพสงคราม คงเพียงแค่จะโชว์ effect" (ผู้ชมคนที่ 20)

กลุ่มตัวอย่างบางคนเข้าใจไปว่า เป็นปัญหาของเทคนิค หรือปัญหาในการถ่ายทำภาพ ที่ทำให้ภาพที่ได้ออกมาไม่ชัด

"น่าจะมีความชัดของภาพมากกว่านี้ บางขั้นดูเบลอ ๆ อย่างภาพสงคราม ดูไม่ค่อยชัด" (ผู้ชมคนที่ 16)

"ภาพสงครามเบลอเบื้อว ไม่เข้าใจ นี่กว่าวิดีโอเป็นอะไร มีปัญหาเทคนิค" (ผู้ชมคนที่ 25)

"เห็นว่ามิดเบื้อว แต่ว่าภาพมันไม่จริง ดูไม่สวย เหมือนวาง แสงทีม ๆ" (ผู้ชมคนที่ 20)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า แม้กลุ่มตัวอย่างหลายคนจะไม่ค่อยชอบเทคนิคที่นำมาใช้กับภาพสงครามมากนัก แต่ก็ยังมีกลุ่มตัวอย่างบางคนที่ยังรู้สึกชอบ และคิดว่าดึงดูดความสนใจได้

"ชอบตรงช่วงสงครามที่ใช้ภาพทำให้สะอึกว่าอะไร จะสื่ออะไร และใช้แค่ภาพอย่างเดียว เลยจะดูดี เพราะชยากูรู้เรื่อง" (ผู้ชมคนที่ 32)

จากกล่าวได้ว่า ภาพสงครามที่ปรากฏในตอนต้นของรายการนั้น แม้จะใช้เทคนิคที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกสะอึกตกใจ แต่กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดกลับมิได้รับรู้ว่าเป็นความตั้งใจของผู้วิจัยที่จะสื่อความหมายพิเศษ

2.2 ภาพในกรอบและภาพเต็มจอ

ภาพที่ 5.4

ภาพที่ 5.5

การใช้เทคนิคบีบภาพให้อยู่ในกรอบตามแนวนอน และรอบนอกเป็นพื้นสีดำนั้น ผู้วิจัยใช้เพื่อสื่อความหมายว่า ชีวิตของประชาชนในประเทศพม่า และชาวกะเหรี่ยงที่ลี้ภัยมาอยู่ในค่ายตามแนวชายแดนไทยเหล่านี้ ถูกกด ถูกบีบ และไม่มีอิสระเสรีภาพ ส่วนภาพเด็ก ๆ ที่ขยายกลายเป็นภาพเต็มจอ ในขณะที่ตอบเรื่องความฝันนั้น ก็เป็นการสื่อความหมายว่า การคิดฝันของเด็ก ๆ เป็นไปอย่างเต็มที่ ไร้มารยา และไม่ได้คำนึงถึงกรอบในโลกแห่งความเป็นจริงมากนัก

สำหรับการรับรู้ภาพดังกล่าวของกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะรับชมภาพเพียงผ่าน ๆ เท่านั้น ไม่ได้สนใจตีความแต่อย่างใด

“ภาพในกรอบกับเต็มจอ ดูแล้วเฉย ๆ ไม่ได้คิดอะไร” (ผู้ชมคนที่ 15)

“ภาพในกรอบกับเต็มจอ ไม่เห็น” (ผู้ชมคนที่ 24)

กลุ่มตัวอย่างบางคนเข้าใจไปว่า ภาพในกรอบเป็นภาพที่นำมาจากที่อื่น ๆ ผู้วิจัยไม่ได้ถ่ายทำเอง ทั้ง ๆ ที่ถ้ารับชมอย่างตั้งใจ จะเห็นได้ว่า เด็ก ๆ หลายคนจะปรากฏ ทั้งในภาพที่ถูกบีบในกรอบ และภาพที่ขยายจนเต็มจอ

“ภาพในกรอบกับภาพเต็มจอ คิดว่า ภาพในกรอบตัดต่อมาจากที่อื่น ที่เต็มจอคือถ่ายเอง” (ผู้ชมคนที่ 32)

“ภาพในกรอบ กับเต็มจอ คิดว่าเพราะเทคนิค ภาพในกรอบอาจจะนำมาจากที่อื่น อย่างพวกหนัง แต่ดูอีกที ก็เป็นเด็กคนเดียวกันทั้งในกรอบ ทั้งเต็มจอ เลยคิดว่าไม่น่าใช่ แต่ใช้ทำไม ไม่รู้ ไม่ได้คิดละเอียด” (ผู้ชมคนที่ 11)

แม้ผู้ชมคนที่ 29 จะเป็นเพียงคนเดียวที่พูดถึงความหมายของภาพดังกล่าว แต่ก็เป็นการตีความหมายเมื่อผู้วิจัยถามถึง ไม่ได้ตีความหมายในขณะที่ชม

“ภาพในกรอบกับภาพเต็มจอ ตอนที่ดูอยู่ไม่ได้คิด พอถามถึงคิด เข้าใจว่า ในกรอบคือดูชัดชัด ถูกบีบบังคับ ไม่มีอิสระ” (ผู้ชมคนที่ 29)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพในกรอบและภาพเต็มจอนี้ไม่สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างสะดุด และเกิดการตีความหมายในขณะที่รับชมได้ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะในปัจจุบัน มีการใช้เทคนิคดังกล่าวค่อนข้างมาก แต่เป็นการใช้ โดยที่ผู้ผลิตมิได้ต้องการสื่อความหมายพิเศษใด ๆ ประกอบกับผู้วิจัยอาจจะไม่ได้บีบภาพให้มากพอที่จะทำให้ผู้ชมรู้สึกสะดุดได้

2.3 ภาพสี และภาพขาวดำ

ภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.7

การที่ผู้วิจัยให้สีของภาพเด็ก ๆ ที่ถูกสัมภาษณ์ถึงเรื่องราวในอดีตมีความแตกต่างกันนั้น เพื่อสื่อให้ผู้ชมเข้าใจว่า ภาพของเด็ก ๆ ที่เป็นขาวดำ คือ เด็กที่ต้องประสบกับเหตุการณ์ที่โหดร้ายด้วยตัวเอง หรือยังคงฝังใจ จดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ภาพเด็ก ๆ ที่เป็นสีนั้น คือ เด็กที่ยังไม่เคยอยู่เรื่องอะไรมากนัก หรือไม่ได้ประสบกับเหตุการณ์ที่โหดร้ายด้วยตัวเอง

ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนสามารถรับรู้ความหมายของภาพเด็กที่เป็นสี และภาพเด็กที่เป็นขาวดำได้

“ภาพขาวดำ คือเด็กที่เจอเหตุการณ์ ภาพสีคือเด็กที่ไม่เจอ” (ผู้รณคนที่ 32)

“ภาพขาวดำกับสี พอเข้าใจว่า คือเด็กที่เฝ้ากับเด็กที่ยังสดใสอยู่” (ผู้รณคนที่ 24)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากไม่ได้มีการรับรู้ความหมายใด ๆ เพียงแต่ชมผ่าน ๆ ไปเท่านั้น เช่นเดียวกับภาพในกรอบและภาพเต็มจอ

“ภาพขาวดำกับสี ก็เหมือนกัน ไม่ได้คิดอะไร” (ผู้รณคนที่ 11)

“ภาพขาวดำกับสี สดด้วย ๆ ไม่ได้คิดอะไร” (ผู้รณคนที่ 15)

2.4 ภาพอื่นๆ

ภาพอื่น ๆ ที่เป็นภาพในลักษณะเดียวกันนี้ เช่น ภาพเด็กนทานาชาติที่เป็น slow motion แม้จะมีการกล่าวถึงบ้าง แต่ก็เป็นกรกล่าวว่ เด็ก ๆ ุ่น่ารัก สดใสดี ซึ่งไม่สามารถสรุปได้ ่า การที่ผู้วิจัยใช้เทคนิค slow motion เข้าไปมีส่วนทำให้ผู้ชมรู้สึกว่เด็กเหล่านีุ้่ช่อนโชน น่ารัก

เพิ่มขึ้นหรือไม่ ส่วนภาพทหารพม่าที่ใช้เทคนิค paint และยัดสีส่วนให้สูงกว่าความเป็นจริงนั้น ไม่ได้ถูกกล่าวถึงเลย ซึ่งอาจเป็นเพราะเทคนิคที่ใช้ยังไม่สามารถสะกดตาได้มากพอ

ภาพที่ 5.8

ภาพที่ 5.9

3. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท $A \rightarrow B$

ภาพแนว Anti-realism ประเภทนี้ เป็นการนำภาพที่ดูไม่มีความเกี่ยวข้องกับมาสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จนก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันทางความหมาย ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ภาพในลักษณะดังกล่าวนี้ จะถูกรับรู้และตีความค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นภาพที่ผู้ชมจะรู้สึกได้อย่างชัดเจนว่าเป็นภาพที่เพิ่มเข้ามาเพื่อสื่อความหมายพิเศษ อย่างไรก็ตาม ในการตีความภาพของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจะค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งอาจจะมีส่วนมาจากการใช้ภาพของผู้วิจัยเองที่ทำให้เกิดการตีความเป็นอื่นไปได้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว มักจะเกิดมาจากภูมิหลัง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ ฯลฯ ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน

3.1 ภาพผ้าขาว

ภาพที่ 5.10

ภาพที่ 5.11

ภาพผ้าขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ สะอาด ไม้ติงสาขของเด็ก ๆ ส่วนในช่องของภาพผ้าขาวเป็นเส้นเลือด หรือไหมไฟไหม้ เป็นภาพที่สื่อว่า สงครามได้ทำลายล้าง และสร้างความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและจิตใจของเด็ก ๆ

ผู้วิจัยพบว่า การตีความหมายของภาพผ้าขาวนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถเข้าใจความหมายได้ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะภาพผ้าขาวเป็นภาพสัญลักษณ์ที่ใช้กันโดยทั่วไปอยู่แล้ว

“ผ้าขาว สะอาด ๆ คือเด็กที่ใส บริสุทธิ์ ต้องแปดเปื้อน เพราะสงครามที่ผู้ใหญ่
ทำ” (ผู้ชมคนที่ 11)

“ผ้าขาว คือความบริสุทธิ์ของเด็ก” (ผู้ชมคนที่ 15)

“ผ้าขาว ก็คือเปรียบเทียบกับเด็ก หรือไม่ก็หมายถึงความสงบสุข พอมีเลือด
มีสงคราม เด็กก็ตาย ความสงบก็ไม่มี” (ผู้ชมคนที่ 19)

“ผ้าก็คือตัวแทนเด็ก” (ผู้ชมคนที่ 29)

“ผ้าขาวเหมือนเลือด คิดว่าสื่อถึงความตาย สงคราม ชีวิตบริสุทธิ์ที่ต้องเสียไป”
(ผู้ชมคนที่ 14)

ในการตีความหมายนัยแฝงของผ้าขาวนั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนจะ
ไม่ได้ตีความหมายในขณะที่ชม แต่เกิดการตีความหมายเมื่อผู้วิจัยถามถึง

“ตรงผ้าขาว ตอนที่ดู ไม่ได้สังเกตเห็น เพราะมันตัดค่อนข้างเร็ว เลยเห็นไม่ชัด
แต่พอถาม ก็เข้าใจว่า คือเด็ก” (ผู้ชมคนที่ 33)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบด้วยว่า การที่ภาพผ้าขาวเป็นภาพแนว Anti-realism ซึ่ง
เปรียบเทียบกับภาพแรกที่ปรากฏในรายการ ทำให้กลุ่มตัวอย่างบางคนเกิดความสับสนในภาพที่เห็น
แต่เมื่อกลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นติดตามชมต่อไปเรื่อย ๆ ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้ใช้ภาพผ้าขาวซ้ำ
อีกครั้งในตอนจบ จึงช่วยทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจถึงความหมายนัยแฝงของภาพผ้าขาวได้

“ผ้าขาว ตอนแรกไม่ค่อยเข้าใจ พอจนถึงตอนจบถึงรู้ว่า คือเด็ก” (ผู้ชมคนที่
25)

“ตอนแรกที่เห็นผ้ามีเลือดหยด ดูแล้ววัง แต่พอสักพัก ก็เข้าใจว่า คือเลือด มี
ไฟ มีความรุนแรง” (ผู้ชมคนที่ 5)

ในการตีความหมายนัยแฝงของผ้าขาวนั้น กลุ่มตัวอย่างบางคนตีความหมายได้
ไม่ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการจะสื่อมากนัก แต่ก็ยังคงมีความใกล้เคียงอยู่บ้าง จนไม่ได้ส่งผลทำให้
ความเข้าใจต่อเรื่องราวโดยรวม หรือประเด็นหลักของรายการเสียไป

“ผ้าขาว คือ ความสงบสุขที่ต้องเสียไปเมื่อเกิดสงคราม” (ผู้ชมคนที่ 13)

“ผ้าขาว ไม่ค่อยเข้าใจ อาจะหมายถึงโดนอะไรมามากมาย เหมือนผ้าที่โดน คนนั้นสาดนิต สาดหน่อย” (ผู้ชมคนที่ 22)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะสามารถเข้าใจความหมายนัยแฝงของภาพผ้าขาวได้ แต่ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่สามารถตีความได้ หรือบางคนตีความได้ แต่ไม่เข้าใจว่าผ้าขาวนั้นมีความสัมพันธ์อย่างไรกับเรื่อง

“ผ้า ดูแล้วไม่เข้าใจ” (ผู้ชมคนที่ 27)

“ผ้าขาวไม่ค่อยเข้าใจนักว่าคืออะไร น่าจะหมายถึงเด็ก แต่ไม่แน่ใจว่า แล้วยัง ไรต่อ เลยง ๗” (ผู้ชมคนที่ 24)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบอีกว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่ได้ตีความภาพผ้าขาวเลย ซึ่งอาจจะเกิดมาจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่มุ่งชมแต่เนื้อเรื่อง โดยไม่สนใจภาพมากนัก หรือ อาจจะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างไม่เห็นว่าเป็นภาพที่ต้องการสื่อความหมายพิเศษ

“ผ้าขาว ไม่ได้คิดตาม ดูผ่านไปเฉย ๆ ตอนแรกยังนึกว่าธง” (ผู้ชมคนที่ 26)

“ตรงผ้าขาว ดูผ่าน ๆ จำไม่ค่อยได้ เห็นแต่ไม่ใส่ใจ ไม่ได้คิดว่าหมายถึงอะไร” (ผู้ชมคนที่ 31)

“ตอนผ้าขาวพลั่วอย่างเดียว จำไม่ได้ เห็นแต่เด็ก” (ผู้ชมคนที่ 32)

“ตรงผ้า ดูผ่าน ๆ ไม่คิดอะไร” (ผู้ชมคนที่ 34)

“ใช้ผ้าสีขาว เพื่อให้เห็นสีแดงชัดมั้ง ไม่รู้ ไม่ได้คิด” (ผู้ชมคนที่ 10)

สำหรับความคิดเห็นต่อการใช้ภาพผ้าขาวนั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่ค่อยชอบ เนื่องมาจากการถ่ายทำที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่ายังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รวมไปถึงความคิดเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องมีภาพดังกล่าวก็เข้าใจได้

“ผ้าขาวเข้าใจว่าแทนเด็ก รู้ว่า คือเลือด แต่สื่อได้ไม่เต็มที่ ไม่น่าลงมาเป็นเส้น น่าจะเบื่อนไปเลย และตอนที่เบื่อนเลือดตอนแรก ก็ดูไม่ออกกว่าเบื่อนบนผ้าขาว นึกว่าไหลลงบนจอขาวเฉย ๗” (ผู้ชมคนที่ 7)

“ตรงผ้าขาวมีเลือด ดูไม่สมจริง ไม่น่ากลัว” (ผู้ชมคนที่ 14)

"ทรงผ้า เลือดไหล สุนัขว่าคาญ แต่เข้าใจว่า สงครามทำลายเด็ก แต่แล้วยังมี
ละ ก็เห็นภาพเด็กไปเลยดีกว่า" (ผู้ชมคนที่ 28)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาชีพ
ทางด้านสารคดีโทรทัศน์กลับรู้สึกว่าการใช้ภาพผ้าขาวนั้นเหมาะสม และสร้างความน่าสนใจให้กับ
รายการได้

"ชอบ ผ้ามีเลือดไหล ทำให้อยากตามต่อ" (ผู้ชมคนที่ 2)

"ชอบตอนเลือดหยด ให้อารมณ์ดี มีแต่เสียง" (ผู้ชมคนที่ 32)

"ผ้าขาวมีเลือด ไหมไฟ create ดี เข้าใจใช้เทคนิคนำเสนอ" (คุณธนินทร์
ชนะโชติ)

"Title เรื่อง ทรงผ้าขาว create ได้น่าสนใจดี" (คุณอัครวุฒิ จันทร์ขจร)

"ชอบทรงผ้าขาว สวยดี น่าสนใจ" (คุณภพนันท์ อนุรัตน์)

3.2 ภาพระจกแตก

ภาพที่ 5.12

ภาพระจกแตก ซึ่งเชื่อมระหว่างภาพชีวิตของประชาชนในประเทศพม่าที่ดูสงบ
ดูกับภาพทหารและผู้นำของประเทศพม่า เป็นการสื่อความหมายว่า ผู้นำของประเทศพม่า ซึ่ง
ปกครองประชาชนด้วยระบบเผด็จการทางทหาร ได้ทำลายความสงบสุขของประชาชนให้หมดไป
ภาพความสวยงาม หรือความเป็นเมืองพุทธของประเทศพม่าที่เห็นในปัจจุบัน จึงเป็นภาพที่ขัดกับ
ความเป็นจริง

ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างหลายคนสามารถตีความหมายนัยแฝงของภาพระจก
แตกได้ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการสื่อ

"ระจกแตก คือ อยู่กันดี ๆ แล้วถูกทำลาย" (ผู้ชมคนที่ 13)

"กระจกแตก เพื่อบอกว่า ต่อไปเป็นสิ่งที่น่ากลัว ผิดกับความสงบที่เห็น" (ผู้ชมคนที่ 15)

"กระจกแตกก็คือความสงบมันถูกทำลายไป" (ผู้ชมคนที่ 24)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างบางคนก็ไม่ได้มีการตีความหมายของภาพดังกล่าว

"ตรงกระจกแตก เห็นแต่ไม่ได้ใส่ใจ จะไม่ได้ ควรดูซ้ำอีกที เหมือนหนัง เวลาดูผ่านใจ จะชอบดู 2 รอบ" (ผู้ชมคนที่ 11)

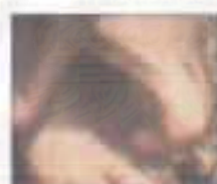
นอกจากนี้ ผู้ชมคนที่ 27 ยังได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมด้วยว่า ภาพกระจกแตกเป็นภาพที่ถูกใช้มากในมิวสิกวิดีโอ ทำให้รู้สึกไม่ค่อยชอบ เพราะดูซ้ำ ๆ จำเจ

"อย่างตอนกระจกแตก สีอริคตี แต่รู้สึกว่ามันน่าเบื่อ จำเจ พวกมิวสิกวิดีโอทำบ่อย ๆ" (ผู้ชมคนที่ 27)

3.3 ภาพมด มือบีบมด เท้าเหยียบมด

ภาพที่ 5.13

ภาพที่ 5.14

ภาพที่ 5.15

ภาพมดเป็นการเปรียบเทียบกับผู้อพยพชาวกะเหรี่ยง มดที่แตกวงเปรียบเสมือนผู้อพยพที่พยายามหนีเพื่อรักษาชีวิต การบีบมด หรือเหยียบมด คือ การทำลายชีวิตที่อ่อนแอ และดูเหมือนไร้ค่า

ภาพมดที่ถูกนำมาใช้ในรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ เป็นภาพที่ผู้ชมโดยทั่วไปยังไม่คุ้นเคยกับความหมายที่ผู้วิจัยต้องการจะสื่อมากนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอาศัยเทคนิคการนำเสนอที่ตัดภาพเข้ามาเพียงระยะเวลาอันสั้น แต่ถี่ ๆ สลับกับภาพผู้อพยพหลาย ๆ ครั้ง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้เทคนิคย้อนสี เทคนิคภาพซ้อน และใส่เสียงประกอบในภาพมือบีบมด และเท้าเหยียบมดด้วย เพื่อให้ผู้ชมสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมดกับผู้อพยพ และยังทำให้ผู้ชมสามารถรับรู้ได้ว่า เป็นภาพที่ต้องการสื่อความหมายพิเศษ แยกออกมาจากภาพเหตุการณ์จริงของเรื่อง

ผู้วิจัยพบว่า ภาพเปรียบเทียบในกลุ่มของภาพมดนี้เป็นภาพที่กลุ่มตัวอย่างกล่าวถึงและมีการตีความหมายมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถเข้าใจความหมายของภาพได้ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการสื่อ

“ตรงมดคิดว่า ทำได้ดี เปรียบเทียบได้ดีว่า คือ ผู้อพยพ” (ผู้ชมคนที่ 9)

“คิดว่าเปรียบเทียบมดกับคนอพยพ” (ผู้ชมคนที่ 13)

“มดคือชนกลุ่มน้อย คือผู้อพยพที่โดนรังแก แต่ตลกตรงบีบมด แล้วมีเสียงร้องดูแปลก ๆ” (ผู้ชมคนที่ 26)

“มดคือชนกลุ่มน้อย ที่สู้กำลังคนกลุ่มใหญ่ที่มีอำนาจไม่ได้” (ผู้ชมคนที่ 27)

“มดเปรียบเทียบกับคนอพยพที่ต้องดิ้นรนเพื่อจะหนี หนีไม่ทันก็โดนบีบ โดนเหยียบ” (ผู้ชมคนที่ 31)

“ทำเหยียบมด คือ คนที่มีกำลังมากกว่าทำร้ายคนที่อ่อนแอ” (ผู้ชมคนที่ 4)

“เหยียบมด ก็คือการกระทำลงไปต่อเด็ก ๆ และคนกะเหรี่ยง แทนภาพถูกยิง” (ผู้ชมคนที่ 29)

“ทำเหยียบมด รู้สึกว่าเขาถูกบีบคั้น โดนกดขี่” (ผู้ชมคนที่ 2)

“อย่างบีบมด เหยียบมด ตอนแรกถึงจะคืออะไร แต่พอหลาย ๆ ที่ก็พอเข้าใจว่า คือการทำลายล้าง” (ผู้ชมคนที่ 24)

ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะสามารถตีความหมายของภาพมด การบีบมด และการเหยียบมดได้อย่างถูกต้อง แต่ในขณะที่เดียวกัน ภาพมดก็สามารถทำให้ผู้ชมเกิดการตีความหมายได้อย่างหลากหลาย เพียงแต่กลุ่มตัวอย่างบางคน แม้จะรับรู้และอ่านความหมายที่ไม่ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการสื่อมากนัก แต่ก็ยังใกล้เคียงอยู่บ้าง

“มด ดูแล้วรู้สึกว่ามันอยู่ของมันดี ๆ คนมารบกวนมัน มันเลยแตกรัง วนวายไปหมด ใช้มดเพราะมันให้ความรู้สึกสับสน อดห่มานดี ส่วนที่เหยียบมด หมายถึงการทำลาย ความเดือดร้อนที่เป็นความตั้งใจ” (ผู้ชมคนที่ 15)

“ทำเหยียบมด คือเหตุการณ์โหดร้ายที่เด็กไม่ควรต้องรับรู้” (ผู้ชมคนที่ 12)

“เหยียบมด คือ ความทรงจำของเด็กที่มีประสบการณ์ไม่ดี เป็นความฝังใจ ตอนแรกคิดว่า คือแมลงอะไรซักอย่างที่มาตอมศพ แต่ดูต่อมา ถึงคิดว่า เด็กคือแมลง มดเล็ก ๆ ที่ถูกเหยียบย่ำ” (ผู้ชมคนที่ 16)

“เท้าเหยียบมด เหมือนหัวใจมันถูกเหยียบ” (ผู้ชมคนที่ 3)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างบางคนได้ตีความและอ่านความหมายนัยแฝงของภาพมดผิดไปจากที่ผู้วิจัยต้องการ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการนำภาพมดเข้ามาเปรียบเทียบนั้น มิใช่สัญลักษณ์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างบางคนเข้าใจความหมายผิดได้ เช่น เข้าใจว่า มด หมายถึง ความสามัคคี ความสลับสน ขาดความสงบเรียบร้อย หรือแม้กระทั่งหมายถึง อันตรายที่อยู่ใกล้ตัว

“มด เป็นตัวอย่างของการสร้างพลังที่ดี เป็นมดตัวเล็ก ๆ แสดงถึงความสามัคคี และเห็นภาพความวุ่นวายด้วยว่า พอมีสงคราม ความสงบก็ไม่มี ความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็หายไป มันอยู่ของมันดี ๆ ต้องแตกตื่น การเหยียบมดคิดว่า คือการทำลาย แต่อาจจะคิดได้ว่า คนเหยียบเพราะไม่ทันเห็น ไม่ได้ตั้งใจ เห็นแต่ขาเหยียบลงไป เลยไม่รู้ว่าจะตั้งใจไหมก็ได้” (ผู้ชมคนที่ 11)

“ตรงมด ตีความ 2 อย่าง คือ คนที่มีกำลังมากก็ทำร้ายคนที่ด้อยกว่า ส่วนอีกอัน คือมดเหมือนเป็นอันตรายที่อยู่ใกล้ตัว เจอบีบ ก็ต้องจัดการทันที” (ผู้ชมคนที่ 7)

ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคน ไม่สามารถตีความหมายของภาพมดได้ว่า หมายถึงอะไร หรือบางคนสามารถตีความได้ แต่ไม่เข้าใจว่า เพราะเหตุใดจึงต้องมีภาพดังกล่าว และภาพนั้นมีความสัมพันธ์อย่างไรกับเรื่อง

“ทำไมต้องมีมดด้วย ไม่เข้าใจ” (ผู้ชมคนที่ 19)

“ไม่เข้าใจตอนเท้าเหยียบมด ไม่น่ามีตรงนี้” (ผู้ชมคนที่ 33)

“ภาพมด ถ้าคนทั่วไปดูอาจจะไม่สื่อ แต่ก็เข้าใจว่า คือคนไร้เดียงสาที่ถูกเหยียบย่ำ คนที่ไม่มีค่า ทำอะไรกับเขาก็ได้ แต่สื่อจงใจไป ทำไมต้องเหยียบมด มดมันอยู่เฉย ๆ ไปเหยียบทำไม อยู่ดี ๆ ไปเหยียบ ดูสับสนเหมือนกัน และคนอาจไม่รู้ว่าเป็นมด หรือศพคนโดนมด แมลงตอม” (ผู้ชมคนที่ 14)

“เหยียบมด เข้าใจว่าเกี่ยวกับสัมภาระ แต่ไม่เข้าใจว่าเกี่ยวยังไง มันสั้นไป” (ผู้ชมคนที่ 17)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบด้วยว่า แม้ภาพดังกล่าวจะถูกรับรู้ค่อนข้างมากว่าเป็นภาพที่ต้องการสื่อความหมายพิเศษ แต่ก็มีกลุ่มตัวอย่างบางคนที่ชมเพียงผ่าน ๆ ไม่ได้มีการตีความแต่อย่างใด ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเอง ที่สนใจชมเพื่อต้องการทราบเพียงแค่นื้อเรื่อง โดยไม่ค่อยได้สนใจที่จะรับรู้ภาพ หรืออาจจะเกิดมาจากการที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ตั้งใจชมรายการมากนัก

“ตรงมด รู้ว่าเปรียบเทียบ แต่ไม่สนใจ ดูผ่าน ๆ” (ผู้ชมคนที่ 10)

“ภาพเหยียบมด จำไม่ค่อยได้” (ผู้ชมคนที่ 22)

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับการรับรู้ภาพเหยียบมด คือ เป็นภาพที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถกล่าวได้ว่า ภาพแนว Anti-realism น่าที่จะช่วยสร้างให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกอย่างลึกซึ้งได้

“เท้าเหยียบมด เห็นภาพนี้แล้ว ยิ่งเพิ่มความสงสาร ถ้าเห็นภาพคนโดนยิงจริง จะรับไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีเลย ก็จะไม่รู้สึกสงสารเท่า การเปรียบเทียบจะทำให้ความรุนแรงเบาลง แต่ความรู้สึกชัดขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 31)

“ถ้าจะให้เห็นภาพคนโดนยิงจริง ๆ คงรู้สึกสังเวช ถ้าใช้เปรียบเทียบจะสงสารมากกว่า ความรู้สึกที่ได้มันต่างกัน” (ผู้ชมคนที่ 32)

“ตอนเหยียบมด รู้สึกสงสารมด มดก็เหมือนคน มีชีวิตเหมือนกัน ทำให้รู้สึกสงสารคนที่โดนทำร้ายด้วย ถ้าไม่มีภาพมด ก็คงไม่รู้สึกมากเท่า” (ผู้ชมคนที่ 34)

ผู้วิจัยยังพบด้วยว่า การใช้ภาพมด โดยเฉพาะภาพเท้าเหยียบมดสามารถแสดงให้เห็นถึงการยอมรับภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ กลุ่มที่แสดงความคิดเห็นว่ ไม่น่าจะใช้ภาพเท้าเหยียบมด ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับการใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดี

“เท้าเหยียบมด รู้สึกว่า เป็นผู้น้อยก็ต้องโดนเหยียบย่ำ ผู้ทำคงตั้งใจให้มองอย่างนี้ แต่รู้สึกว่ามันเป็นส่วนเกิน ถ้าไม่มีก็ยังได้เนื้อหาแบบเดิม” (ผู้ชมคนที่ 20)

“ตรงเท้าเหยียบมด ถ้าจะเสนอให้เห็นความโหดร้าย น่าจะยิ่งจริง ๆ ไปเลย” (ผู้ชมคนที่ 21)

“พวกภาพเปรียบเทียบทำให้ชัดเจนขึ้น แต่ไม่ค่อยชอบ คนดูอาจไม่เข้าใจก็ได้ บางภาพดูแล้วงง ไม่แน่ใจว่าจะหมายถึงอะไร อย่างมด ตอนแรกรางว่าคืออะไร แต่พอ

หลาย ๆ ที่ก็พอเข้าใจว่า คือการทำลายล้าง แต่อยากเห็นที่โดนยิงจริง ๆ มากกว่า เห็นคนตายจริง ๆ ไปเลย" (ผู้ชมคนที่ 24)

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับว่า ภาพแนว Anti-realism สามารถนำมาใช้ในรายการสารคดีได้นั้น ผู้วิจัยพบว่า ภาพมด เป็นภาพที่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้รู้สึกชื่นชอบอย่างมาก

"ในบรรดาภาพเปรียบเทียบ ชอบมากที่สุด ตรงใจ ไม่จำเจ สื่อได้ว่าเป็นผู้พยาย
แมกรัง ผู้ซ่อนแอ" (ผู้ชมคนที่ 25)

"ตอนแรกที่มีมด เลือด กระจาก สูงใจเกินไป ดู fake แต่ตอนนี้ โลก ดูเป็นเนื้อ
เดียวกับเรื่องดี มดสื่อได้ดี เพราะใครมาเหยยรังมัน มันก็แตก และมันเป็นสัตว์เล็ก ๆ"
(ผู้ชมคนที่ 28)

"อย่างการใช้ภาพไอเอชเอ็มมด ส่วนตัวแล้วชอบภาพนี้ เข้าใจได้เลยว่า
สงคราม ประชาชนเหมือนมด เหมือนปลวก โดนทำร้าย เหมือนชีวิตไร้ค่า" (คุณ
ศุภมาส เสนะเวส)

จากกล่าวได้ว่า ภาพมดเป็นภาพแนว Anti-realism ที่ถือว่ามีประสิทธิภาพค่อนข้างสูงในรายการสารคดีเชิงทดลองครั้งนี้ เนื่องจากถึงแม้ก่อนหน้านี้ ภาพมดจะเป็นภาพที่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบหมายถึงชีวิตของผู้พยายมาก่อน แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็สามารถเข้าใจความหมายของภาพได้ นอกจากนี้ ภาพดังกล่าวยังสามารถช่วยสร้างให้กลุ่มตัวอย่างบางคนเกิดความรู้สึกที่ลึกซึ้งซึ่งตามมาด้วย

3.4 ภาพเทียน

ภาพที่ 5.16

ภาพที่ 5.17

ภาพเทียน เปรียบเสมือนการเกิด และชีวิตของเด็ก ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในค่ายผู้ลี้ภัย ซึ่งการเพิ่มจำนวนดังกล่าว อาจจะทำให้ค่ายล้นขีดจำกัดไปบ้าง แต่ก็สามารถช่วยสร้างความสว่างสดใสให้กับค่ายผู้พยายได้ โดยในการนำเสนอภาพดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ซ่อนภาพเด็กทารก

หรือเด็กเล็ก ๆ เข้าไปด้วย เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจความหมายของภาพได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดสามารถเข้าใจความหมายของภาพเทียนได้

“เทียน คือ ความหวัง แสงสว่าง อันนี้ เปรียบกับเด็กที่เกิดมาเหมือน ๆ กันทุกคน คุณสดใส สว่าง เป็นหลาย ๆ ชีวิตที่เกิดมา” (ผู้ชมคนที่ 4)

“เทียน คือ ความสดใส รุ่งโรจน์ ประกอบกับภาพเด็ก ๆ ก็แสดงถึงชีวิตที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ๆ ถ้ามีแค่เทียน ไม่มีภาพเด็ก อาจคิดไปได้ว่า หมายถึง แสงสว่างในความมืด” (ผู้ชมคนที่ 11)

“เทียน คือ ความใสสว่างที่นำชีวิตใหม่ขึ้นมา” (ผู้ชมคนที่ 15)

“เทียนคือการเกิด ความสว่าง” (ผู้ชมคนที่ 13)

“เทียน คือการเกิด ความสุขสงบ เกิดแบบสดใส อยู่อย่างมีความสุขสงบได้ท่ามกลางความมืด” (ผู้ชมคนที่ 19)

“เทียน คือการเกิด” (ผู้ชมคนที่ 24)

“เทียน คือชีวิตเด็กแต่ละคนที่เกิดขึ้นมา” (ผู้ชมคนที่ 29)

“เทียน คือชีวิตใหม่ที่เกิดขึ้นตลอด เป็นเหมือนตัวแทนของเด็กที่เกิด” (ผู้ชมคนที่ 31)

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้กลุ่มตัวอย่างจะสามารถตีความหมายได้ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการสื่อ แต่กลุ่มตัวอย่างบางคนก็มีเงื่อนไขอื่น ๆ ตามมา ที่ทำให้พวกเขารู้สึกว่า ไม่น่าจะใช้ภาพสื่อความหมายเช่นนี้ ซึ่งน่าจะเป็นผลสืบเนื่องจากความเชื่อ และความคิดบางประการของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เด็ก ๆ ที่เกิดในค้ำย ไม่น่าจะเป็นชีวิตที่มีความสุข เพราะพวกเขาต้องอยู่อย่างลำบาก นารันทด

“ตรงเทียน น่าจะเป็นแค่เทียนดวงเดียว แล้วสว่างขึ้นเรื่อย ๆ ก็พอ ทำไมต้องมีหลายอัน คิดว่า ไม่ถูก ถ้าใช้แบบนี้ ก็กลายเป็นว่า ชีวิตเด็กสว่างแล้ว” (ผู้ชมคนที่ 7)

“เทียน เหมือนเด็กที่เกิดในค้ำย ที่ดูมีความสุขดี จริง ๆ เป็นอย่างนั้นหรือ” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

“เทียนคือชีวิต ความสดใส การที่มีเด็กเข้ามาอยู่ในค่ายเยอะ ๆ น่าจะใช้ใบไม้ ร่วงแทน จะสื่อได้มากกว่า” (คุณอัครวุฒิ จันทร์ขจร)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างบางคนมองว่า เทียนไม่น่าจะเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการเกิด หรือชีวิตได้ เพราะในความเข้าใจของพวกเขาแต่เดิมนั้น เทียนเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งอื่น เช่น ผู้ชม คนที่ 14 ซึ่งทำงานเกี่ยวกับทางด้านการศึกษา ก็มองว่า เทียนหมายถึงการศึกษา เป็นต้น

“เทียนคือการเกิด มีแสงสว่าง แต่จะเปรียบได้จริงหรือเปล่า ไม่น่าใจ เทียนน่าจะหมายถึงการศึกษามากกว่า ไม่น่าใช่การเกิด” (ผู้ชมคนที่ 14)

“เทียน คือชีวิตคนที่เพิ่มขึ้น ๆ แต่ก็สงสัยว่าคนเป็นแท่งหรือ ไม่ชอบเทียน เพราะเทียนน่าจะหมายถึงทางออกมากกว่า” (ผู้ชมคนที่ 33)

กลุ่มตัวอย่างบางคนอ่านความหมายของภาพเทียนที่แตกต่างไปจากผู้วิจัยบ้าง แต่ก็ยังมีความใกล้เคียงกันอยู่

“เทียน คือ กำเนิด หรือการนำทาง” (ผู้ชมคนที่ 20)

“คิดว่าเทียนแทนความฝัน ความหวัง เด็กเพิ่มขึ้น ความฝันในค่ายก็มีมากขึ้น เป็นแสงสว่างให้กับค่าย” (ผู้ชมคนที่ 32)

ผู้วิจัยพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างเพียงคนเดียวเท่านั้น ที่ไม่สามารถเข้าใจความหมายของภาพเทียนได้ นั่นคือ ผู้ชมคนที่ 22 ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากตัวผู้ชมเองมากกว่า เนื่องจากผู้ชมคนดังกล่าวนี้เป็นเพียงคนเดียวที่กล่าวว่า ไม่สามารถจำภาพเท่าเหยียบมดได้ด้วย

3.6 ภาพอื่น ๆ

ส่วนภาพแนว Anti-realism อื่น ๆ ที่อยู่ในประเภทนี้ ที่มีกรกล่าวถึงอยู่บ้าง ก็คือ ภาพไฟช้อนประชาชนในพม่า (การเรียกร้องประชาธิปไตย, การถูกบังคับให้แรงงาน) ซึ่งมีผู้ชมเพียงคนเดียวที่พูดถึง โดยผู้ชมคนดังกล่าวแสดงความคิดเห็นว่า ภาพไฟที่ช้อนเข้ามา ดูจงใจเกินไป และเห็นว่าเป็นภาพช้อน ซึ่งในความจริงแล้ว ผู้วิจัยตั้งใจที่จะให้ผู้ชมเห็นว่าเป็นภาพช้อน และแยกออกว่า ไม่ใช่ไฟที่อยู่ในเหตุการณ์จริง ๆ เพื่อให้ผู้ชมทราบว่า เป็นภาพที่ต้องการสื่อความหมายพิเศษ แต่ปรากฏว่า ไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดพูดถึงภาพดังกล่าวนี้เลย ซึ่งอาจจะเป็นเพราะภาพไฟที่ช้อน

เข้ามายังไม่ละจุดภาพ หรือผู้ชมอาจจะกำลังตั้งใจชมภาพเหตุการณ์จริงมากกว่าจนไม่ได้สังเกตเห็นภาพไฟก็เป็นได้

“รู้สึกสะดุด ที่ดูตั้งใจใส่เข้ามาเกินไป ภาพไฟขึ้นผู้คนในพม่า ดูไม่เนียนเป็นอันหนึ่งอันเดียว เห็นว่าเป็นภาพซ้อน” (ผู้ชมคนที่ 20)

ภาพที่ 5.18

ภาพที่ 5.19

ส่วนภาพจบของรายการที่เป็นเด็ก ๆ เล่นว่าว ซึ่งต้องการสื่อว่า เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยยังคงสนุก รัก นิสิต นุก อดใจ และต้องล่องลอยไปกับความฝัน ความหวังเหมือนเด็กอื่น ๆ ทั่วไป แต่ความฝันของพวกเขา นั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นไปไม่ได้ยาก เป็นภาพที่มีความหมายน้อยแฝงที่ลึกซึ้ง แต่ปรากฏว่า ไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดสังเกตเห็นและพูดถึงภาพดังกล่าวนี้เลย ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากภาพดังกล่าวนี้ถ้าดูเิน ๆ ก็จะเป็นเพียงภาพของเหตุการณ์ธรรมดา ๆ เหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น

4. การรับรู้ภาพแนว Anti-realism ประเภท A → @

ภาพแนว Anti-realism ซึ่งเป็นภาพความคิด ความฝัน จินตนาการ นามธรรมที่ใช้ในรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ คือ ภาพวาดการ์ตูนคอนช่วงที่เด็ก ๆ พูดถึงพรที่อยากขอจากนางฟ้า ผู้วิจัยพบว่า ภาพดังกล่าวเป็นภาพที่ถูกกล่าวถึงอย่างมาก และแบ่งความคิดออกเป็น 2 ฝ่ายที่มีจำนวนใกล้เคียงกัน กลุ่มตัวอย่างหลายคนจะชื่นชมภาพนี้มาก และรู้สึกที่ทำให้พวกเขาผ่อนคลาย ยิ้มได้ มีความสุข เห็นความน่ารัก ไร้เดียงสาของเด็ก ๆ ชัดขึ้น ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีกหลายคน โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้ผลิตรายการสารคดี จะรู้สึกว่าภาพที่ใช้ดูขัดกับเรื่อง ไม่เหมาะที่จะใช้กับรายการสารคดี และเหมือนว่าผู้วิจัยได้เข้าไปคิดแทนเด็ก ๆ ทั้งที่ผู้วิจัยใช้ภาพนี้เพื่อแสดงถึงมุมมองที่ผู้วิจัยมีต่อคำพูดของเด็ก ๆ ที่ดูว่าเป็นการคิดฝันของเด็ก ๆ ที่บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา อย่างไรก็ตาม เรื่องการขอพรนางฟ้าเป็นเรื่องที่ลึกลับขึ้น และความฝันเหล่านี้ก็อาจจะเป็นไปไม่ได้ยากในโลกของความเป็นจริง

ภาพที่ 5.20

ภาพที่ 5.21

ภาพที่ 5.22

“การดูต้นไม้ก็ คือว่าโลกของเด็กที่มีความฝัน เห็นว่าเด็กก็มีความต้องการ เหมือนกันทั้งโลก” (ผู้ชมคนที่ 2)

“ตรงการดู น่ารักดี ชอบ” (ผู้ชมคนที่ 3)

“การดูต้นไม้แล้ว เป็นเรื่องสมมุติ” (ผู้ชมคนที่ 9)

“ชอบที่มีภาพวาด เพราะมันเป็นความฝัน เหมือนวาดฝันออกมาให้เห็น พอเห็นแล้ว ก็มีความสุขมากขึ้น เห็นสิ่งที่อยากให้เราได้เห็นจริง ๆ เหมือนเนรมิต ความฝันเป็นมาตฐานดี เด็ก ๆ เขาก็ฝันแบบนี้” (ผู้ชมคนที่ 33)

“ตรงภาพการดูต้นไม้ไม่รู้สึกรู้ว่าคิดแต่อย่างไร” (ผู้ชมคนที่ 34)

“ไม่รู้สึกรู้ว่าการดูต้นไม้ เป็นความอยากของเด็ก ๆ” (ผู้ชมคนที่ 1)

“ชอบตรงการดูต้นไม้ที่สุด คือแล้ว เพราะการขอพรบางที มันเป็นเรื่องสมมุติ” (ผู้ชมคนที่ 35)

“ชอบการเสนอความฝันของเด็ก ๆ ชัดเจนดี” (อาจารย์เมธา เสรีนาพงศ์)

“ไม่ชอบภาพวาด ดูไม่มีเหตุผลว่าทำไม ฟังแต่คำพูดของเด็กก็พอแล้ว เหมือนใส่วงเล็บ และดูเป็นจินตนาการของคนอื่น ไม่ใช่ของเด็ก ชมพวกนี้ เด็กรู้จักหรือ” (ผู้ชมคนที่ 7)

“ไม่ค่อยชอบภาพวาด เหมือนกลัวคนดูไม่รู้เรื่อง ไม่มีก็เข้าใจ ดูไม่ประทับใจหลักสำคัญ ถ้าไม่มีเลย มีแต่เด็กพูดจะดูธรรมชาติว่า ไม่สนใจเกินไป” (ผู้ชมคนที่ 14)

“รู้สึกคิดตรงการดู ดูไม่เข้า คิดออกไปเลยจะดีกว่า” (ผู้ชมคนที่ 26)

“ไม่ชอบภาพวาดการดู ดูชัด ๆ” (ผู้ชมคนที่ 27)

“ภาพการ์ตูนดูไม่ค่อยเข้ากับเรื่อง ควรเป็นภาพจริง ๆ ไปเลย เห็นขมขมจริง ๆ”
(ผู้ชมคนที่ 30)

“ภาพการ์ตูนดูชัด เหมือน fake ตั้งใจที่จะพูดเกินไป ดู break down น่าจะใช้
อย่างอื่นมากกว่า ทำให้อารมณ์ขาดช่วง ไม่แนบเนียน แต่ก็เข้าใจว่า พยายามจะย้ำ
เรื่องความฝัน ความสวยงาม” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

“ภาพผ้าขาวทำได้ดี แต่การ์ตูนดูไม่กลมกลืนกับเรื่อง” (คุณนพพันธ์ อนุรัตน์)

“การใช้ภาพจริงผสมกับภาพวาด ดูชัดกับการเป็นสารคดีที่น่าเสนอความจริง
ไม่ค่อยเข้ากับเรื่อง การใช้การ์ตูนมานำเสนอเรื่องที่เป็น realistic ดูแปลก ๆ สารคดีมัน
ต้องภาพจริง” (คุณศุภมาส เสนะเวส)

จึงอาจจะกล่าวได้ว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism ในลักษณะนี้ ยังเป็นที่ถกเถียง
กันค่อนข้างมากกว่าเหมาะสมกับรายการสารคดีหรือไม่ ซึ่งอาจจะต้องมีการทดลองต่อ ๆ ไป เนื่องจาก
จากในรายการนี้ ได้ใช้ภาพลักษณะดังกล่าวเพียงช่วงเดียวเท่านั้น และยังเป็นภาพการ์ตูนอีกด้วย
อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้ภาพดังกล่าวควรจะต้องระมัดระวังอย่างมากที่จะไม่ทำให้
ผู้ชมรู้สึกว่าคุณผลิตเข้าไปคิดแทนบุคคลในเรื่อง ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ผู้ชมเกิดความไม่เชื่อถือ และ
เข้าใจว่าคุณผลิตกำลังบิดเบือนความจริงได้

ประสิทธิผลของรายการสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism

1. การสื่อความหมาย

1.1 การรับรู้เรื่องราว (Story)

ในการทดสอบการรับรู้เรื่องราวของรายการ (การรับรู้ความหมายโดยตรง) นั้น พบ
ว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ว่า พูดถึงเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงที่มีอยู่เป็น
จำนวนมากในค่ายผู้ลี้ภัย อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในประเทศพม่า บางคนอพยพหนีภัย
มา บางคนเกิดในค่าย บางคนสามารถจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดี ในขณะที่บางคนยังไม่รับรู้
เรื่องราวอะไร แต่พวกเขาก็ล้วนแต่มีความคิด ความฝัน ความต้องการ

“เน้นที่เด็ก มีเกิดที่นั่น โตที่นั่น ไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นยังไง เหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป
บางคนดูรับรู้แล้ว บางคนก็ยังไม่” (ผู้ชมคนที่ 4)

“คนที่พอจะรู้เรื่อง ก็จำได้ว่า เขาจากบ้านเมืองมา คนที่ยังเล็ก และคนที่เกิดที่นี่ ก็อาจไม่รู้อะไร” (ผู้ชมคนที่ 5)

“ได้เห็นความเป็นอยู่ของเด็กในค่าย และได้ยินความต้องการของเด็ก ๆ” (ผู้ชมคนที่ 8)

“ไม่เคยรู้มาก่อนว่ามีเด็ก ๆ มีผู้ลี้ภัยเยอะขนาดนี้” (ผู้ชมคนที่ 21)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ มิได้บอกเล่ารายละเอียดมากนัก จึงทำให้อาจจะเกิดความสับสนไปบ้าง ดังข้อสงสัยของผู้ชมคนที่ 10 ว่า “เกี่ยวกับมณีนีลอยหรือเปล่า” เนื่องจากในช่วงนั้น ชาวเหตุการณ์ปิดศูนย์มณีนีลอย (ศูนย์พักพิงสำหรับนักศึกษาพม่า ในจังหวัดราชบุรี) กำลังเป็นข่าวในกระแส ซึ่งหลังจากผู้ชมคนที่ 10 ได้ถามคำถามดังกล่าวแล้ว ปรากฏว่า ผู้ชมคนที่ 14 ซึ่งเป็นกลุ่มทดสอบในบ้านเดียวกันได้อธิบายตอบว่า “ไม่ใช่ นี่เป็นเรื่องค่ายผู้ลี้ภัยของ UNHCR ไม่ใช่ศูนย์นักศึกษา”

อาจจะสรุปได้ว่า สารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ยังคงสามารถทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวโดยรวมได้ ทั้ง ๆ ที่ในรายการสารคดีดังกล่าวมีภาพแนว Anti-realism ผสมอยู่ถึงร้อยละ 59.23

1.2 การรับรู้ประเด็นหลักของเรื่อง (Key messages)

ประเด็นหลักของเรื่องซึ่งผู้วิจัยต้องการนำเสนอ นั้น มีอยู่ 2 ประเด็น ประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ การนำเสนอเรื่องความเป็นเด็ก ส่วนประเด็นที่สำคัญรองลงไป คือ ผลกระทบของสงครามที่มีต่อเด็ก โดยเฉพาะผลกระทบต่อจิตใจ ความฝัน และอนาคตของเด็ก ๆ

1.2.1 ประเด็นเรื่องความเป็นเด็ก

สำหรับการรับรู้เรื่องความเป็นเด็กนั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดสามารถรับรู้ได้ว่า เด็กผู้ลี้ภัยก็เหมือนเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป ไร้เดียงสา บริสุทธิ์ มีความคิด ความใฝ่ฝันแบบเด็ก ๆ

“เด็กเหมือนกันทุกคน เพียงแต่สภาพแวดล้อมต่าง แต่มีความรู้สึก ความต้องการเหมือนกันหมด” (ผู้ชมคนที่ 2)

“ไม่รู้สึกว่าเด็กพวกนี้ต่างจากเด็กทั่วไป ยังไม่รู้เรื่องมากนัก แต่ถ้าโตหน่อย อาจะคิดมากกว่า ถ้าไม่บอกว่า นี่คือเด็กผู้อพยพ ก็จะไม่รู้เลย” (ผู้ชมคนที่ 8)

“รู้สึกว่ พวกเขาเป็นเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป มีความไร้เดียงสา การพูดจาของเขาทำให้เรารู้สึกว่านั่นคือเด็ก” (ผู้ชมคนที่ 11)

“ดูเป็นเด็กธรรมดาทั่วไป พูด คิดแบบเด็ก เล่นแบบเด็ก ๆ” (ผู้ชมคนที่ 24)

กลุ่มตัวอย่างบางคนสามารถรับรู้ในประเด็นนี้ได้อย่างลึกซึ้ง โดยนำมาย้อนคิดถึงตนเอง หรือลูกหลานของตน รวมทั้งยังคิดไปถึงเด็กผู้ลี้ภัยอื่น ๆ ทั่วโลกด้วย

“เด็กยังไร้เดียงสา เหมือนเด็กที่เราเห็น ๆ กันอยู่ทั่วไป ทำให้คิดว่า ถ้าเรา หรือลูกเราไปอยู่อย่างนั้นบ้าง จะเป็นยังไง” (ผู้ชมคนที่ 9)

“การถามเรื่องขอพร ทำให้เกิดความรู้สึกว่า เหมือนลูก เหมือนหลาน เหมือนน้องเรา ที่ไหน ๆ เด็กก็เหมือนกัน แต่จะคิดได้ว่า เด็กที่นี้ ขออยู่ไม่ก็อย่าง คงเพราะเขาเห็นไม่ก็อย่าง คำตอบว่า ขอขนม ทำให้รู้สึกมากขึ้นว่าเขาเป็นเด็กธรรมดา ๆ คนหนึ่ง” (ผู้ชมคนที่ 27)

“รู้สึกว่ พวกเขาเป็นเหมือนเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป และรู้สึกสงสารในฐานะเพื่อนมนุษย์” (ผู้ชมคนที่ 29)

“มีการใช้ภาพสื่อความหมาย ไม่ได้มองแค่พม่า แต่รู้สึกไปทั่ว ทำให้ลูกคิดว่า ควรจะช่วยกันแก้ไข ควรร่วมมือกัน” (ผู้ชมคนที่ 23)

“รู้สึกถึงเด็กทุกคนในโลก ทุกชาติ ทุกภาษา ไม่เฉพาะกะเหรี่ยง” (อาจารย์ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน)

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้ชมคนที่ 26 ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “พวกเขาก็เหมือนเด็กธรรมดาทั่วไป แต่อย่างแผ่นดินดำคงไม่เหมือน” ผู้วิจัยจึงถามต่อว่า ได้ชมชาวตอนที่แผ่นดินดำเดินทางเข้ามาอบตัวกับเจ้าหน้าที่ไทยหรือไม่ ผู้ชมคนนี้ตอบว่า ไม่ได้ชม และเมื่อผู้วิจัยเล่าให้ฟังถึงคำสัมภาษณ์ของแผ่นดินดำที่พูดกับผู้สื่อข่าวว่า อยากได้ขนม อยากได้ลูกฟุตบอล ซึ่งเมื่อได้รับแล้ว ผู้สื่อข่าวก็ถ่ายภาพให้เห็นว่า พวกเขากินขนม และเล่นฟุตบอลกับเด็ก ๆ ด้วยกัน อย่างสนุกสนาน คำบอกเล่าของผู้วิจัยดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้ชมคนที่ 26 เกิดการเปลี่ยนใจ และตอบออกมาว่า “ถ้าเป็นอย่างนั้น แผ่นดินดำก็คงเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป”

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่น่าสนใจสำหรับคำตอบของผู้ชมคนที่ 10 ซึ่งแม้จะยอมรับว่า เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยชาวคะเธรียงเหล่านี้เหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป แต่ก็ยังคงรู้สึกว่า ไม่เท่าเทียม หรืออยู่คนละชั้นกับตน ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการให้เกิดขึ้น อาจจะเป็นเพราะความคิดเดิมของผู้ชมเองเกี่ยวกับเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัย (นอกจากนี้ ยังเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ชมคนดังกล่าวเป็นคนเดียวกับที่เข้าใจผิดว่า ค่ายผู้อพยพที่เห็นคือศูนย์มณีนีลอย และยังคงกล่าวด้วยว่า เรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องเก่าที่เคยรับรู้มามากแล้ว จึงไม่รู้สึกสนใจ รวมทั้ง ยังเป็นผู้ที่สนใจชมรายการแต่เพียงเนื้อเรื่อง ไม่ค่อยสนใจชมหรือตีความภาพของรายการมากนัก)

“เด็กยังมีฝัน ยังมีหวัง ก็อยากให้สมหวัง รู้สึกว่า พวกเขาเป็นเด็กธรรมดาที่ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร น่าสงสาร ต้องอยู่ในสภาพอย่างนั้น คือเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป แต่อยู่คนละชั้นกับเรา” (ผู้ชมคนที่ 10)

สำหรับคำตอบของกลุ่มตัวอย่างบางคน ผู้วิจัยพบว่า แม้จะรับรู้เรื่องความเป็นเด็กเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างคนอื่น ๆ แต่ได้มีการตีความในประเด็นที่เกี่ยวกับเด็กเพิ่มเติมจากที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ ซึ่งเป็นการตีความโดยใช้ความคิดและภูมิหลังส่วนตัวของแต่ละคนเข้ามาประกอบค่อนข้างมาก เนื่องจากในเรื่องมิได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเลย ได้แก่ การที่ผู้ชมคนที่ 12 รับรู้ว่าเด็กแร้นแค้น อดอยาก จากภาพกิจกรรม การเล่น ผู้ชมคนที่ 14 รับรู้ว่า เด็ก ๆ ไม่ฟังเพื่อพอใจในความเป็นอยู่ ผู้ชมคนที่ 28 รับรู้ว่า เด็กในค่ายมีความคิดโตกว่าเด็กทั่ว ๆ ไป และผู้ชมคนที่ 33 รับรู้ว่า เด็กในค่ายโศกดีกว่าเด็กในเมือง เพราะได้ใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่า

“รู้สึกว่าคุณแร้นแค้น อดอยาก ดูจากกิจกรรมของเด็ก การเล่นเทียบกับวัยของเขา แต่ดีที่ยังมีโรงเรียน ยังสนใจเรื่องการศึกษา แต่ก็คิดว่าเหมือนเด็กธรรมดา มีความคิด ความอ่าน การเล่นแบบเด็ก ๆ เพียงแต่ไม่ควรไปอยู่อย่างนั้น” (ผู้ชมคนที่ 12)

“เคยได้ยินเรื่องผู้ลี้ภัย เรื่องพม่าบ้างจากสื่อ รู้สึกว่าวุ่นวาย เรื่องนักศึกษา ซูจีชนกลุ่มน้อย ยาเสพติด แต่เรื่องเด็กอพยพแบบนี้ ไม่เคยได้ยิน พอดูแล้ว รู้สึกว่า เด็กมีความฝันของเขา คุณมีความสุขในระดับหนึ่ง ถ้าได้ส่งเสริม น่าจะเป็นคนดี มีอนาคตได้ ชอบความน่ารักของเด็ก ถึงจะอยู่ในค่าย ก็ดูฟังพอใจในสิ่งที่เขาเป็นอยู่ ไม่ได้ฟังเพื่ออะไร ช่วงความฝัน ดูแล้วน่าสงสาร อย่างเด็กที่บอกว่าไม่ทำอะไร อาจจะเพราะเขาไม่รู้สึกอยากมี อยากเป็น เห็นแต่สิ่งใกล้ตัว ชีวิตที่เขาเจอเท่านั้น” (ผู้ชมคนที่ 14)

* ดูรายละเอียดได้ในหน้า 153

“เศร้า รู้สึกว่าเด็กของเขามีความคิดโตกว่าเด็กของเรา อย่างเด็กที่บอกว่าอยากเป็นผู้การทหาร เด็กบ้านเราไม่ได้โดนสถานการณ์บีบ ไม่ได้รู้สึกว่าจะอยากเป็นเพราะรับใช้ชาติจริง ๆ เหมือนเด็กคนนั้น เด็กที่อยากเป็นทหาร เป็นครู เป็นหมอ เพราะเขารู้สึกว่าอาชีพนี้สำคัญกับคนในค่าย” (ผู้ชมคนที่ 28)

“ดูเป็นเด็กธรรมดา แต่โชคดีคนละแบบ ได้อยู่ใกล้ธรรมชาติมากกว่า เด็กเมืองอายุเท่านี้ ก็เล่นเกม เรียนพิเศษ” (ผู้ชมคนที่ 33)

1.2.2 ประเด็นเรื่องผลกระทบของสงครามที่มีต่อเด็ก

จากการทดสอบการรับรู้ประเด็นเรื่องผลกระทบของสงครามที่มีต่อเด็กนั้น ผู้วิจัยพบว่า แม้กุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะสามารถรับรู้ในประเด็นดังกล่าวได้ แต่กลุ่มตัวอย่างหลายคนจะรับรู้เพียงแค่ผลกระทบของสงครามที่มีต่อร่างกาย ทรัพย์สิน หรือความเป็นอยู่มากกว่าผลกระทบทางด้านจิตใจ ความฝัน หรือความหวังของเด็ก ๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาชีพ นักวิชาการทางด้านสารคดีโทรทัศน์ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากผลกระทบของสงครามดังกล่าวเป็นผลกระทบที่รับรู้กันโดยทั่วไป หรือเป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างคาดหวังไว้ก่อนว่าจะได้รับจากเรื่อง รวมทั้งอาจจะเกิดมาจากการที่ผู้วิจัยไปพูดถึงผลกระทบของสงครามในลักษณะดังกล่าวค่อนข้างมากในช่วงครึ่งแรกของรายการ อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างบางคนก็สามารถรับรู้และเข้าใจได้ว่า สงครามส่งผลกระทบต่อจิตใจ ความฝัน ความหวังของเด็ก ๆ ด้วย

“สงครามทำให้รู้สึกว่า ความหวัง ความฝันที่เด็กควรจะมี ควรจะได้ มันดูยาก สงครามเป็นสิ่งไม่ดี ไม่มีใครอยากให้เกิดสงคราม แต่เราเป็นทหารชั้นผู้น้อย ก็ต้องทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา บิดพลัวไม่ได้ ถ้าถามความรู้สึกจริง ๆ ตอนรบ ก็ไม่ออกไป” (ผู้ชมคนที่ 13)

การที่กลุ่มตัวอย่างหลายคนเข้าใจประเด็นเรื่องผลกระทบของสงครามเพียงแค่ผลกระทบทางด้านร่างกาย หรือความเป็นอยู่นั้น ยังส่งผลทำให้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมองว่ารายการสารคดีเรื่องนี้ควรจะเพิ่มภาพของความลำบาก ความแร้นทืดของเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัย

“ไม่เห็นความยากลำบาก ไม่สะใจ ดูเด็กอยู่อย่างสบาย ไม่สะใจทั้งในแง่ภาพ และในแง่การเล่าเรื่อง เด็กได้รับผลกระทบจากสงคราม มันเป็นอย่างไร” (รศ.จุมพล รอดคำดี)

“ยังไม่เจอปัญหาของเด็ก อย่างมีเรื่องนางฟ้า ไม่ได้เห็นความลำบาก” (คุณชรินทร์ ชมะโชติ)

นอกเหนือจากประเด็นหลัก 2 ประเด็นดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนได้คิดและตีความเกินเลยไปจากประเด็นหลักที่ผู้วิจัยตั้งใจนำเสนออย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับประเทศพม่า

“เรื่องนี้แรงไปหรือเปล่า เรื่องพม่า ว่า SLORC โดยตรง คือสื่อว่าเมืองพุทธ แต่มีความชั่วร้าย คนไทยทำมีปัญหาแน่ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่จำเป็น ต้องมีภาพความโหดร้าย เด็กก็พูดถึงอยู่แล้ว” (ผู้ชมคนที่ 7)

“คล้าย ๆ กับอัฟกานิสถาน การปกครองของพม่ามันแย่ เผด็จการ ทุเรศ ถ้าเขาปกครองดี ประชาชนคงไม่เป็นอย่างนี้ มีแต่กลุ่มพวกมันที่มีอำนาจ กะเหรียญจะกลับไปก็ไม่ได้ บ้านเรายังดีกว่าเยอะ” (ผู้ชมคนที่ 1)

“ทำไม ไม่มีใครจัดการอะไรได้ อย่างที่อื่นไกล ๆ ไทยยังไม่ช่วยจัดการเลย ทำไมผู้นำเขาไม่ตายสักที อะไร ๆ มันจะได้ดีขึ้น ไม่เข้าใจว่า ทำไมต้องฆ่าเพื่อนร่วมชาติด้วย” (ผู้ชมคนที่ 26)

นอกจากประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาของประเทศพม่าแล้ว กลุ่มตัวอย่างบางคนยังมีการคิดและตีความที่เกินเลยจากเรื่อง หรือตรงข้ามกับที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอในประเด็นอื่น ๆ อีก

“ดูแล้วได้ข้อคิดว่า อย่าแพ้สงครามดีที่สุด อย่าเป็นคนกลุ่มน้อย ต้องเป็นผู้ชนะ ถ้าเป็นคนกลุ่มน้อยอยู่ ต้องทำให้เข้มแข็ง” (ผู้ชมคนที่ 6)

“ไม่รู้สึกแปลกใจเลยที่พวกนี้เข้ามายึดนั่นยึดนี่ เพื่อขอกลับบ้าน ตั้งแต่เด็กก็ต้องเห็นเหตุการณ์ร้าย ๆ แล้ว พวกเราที่อยู่ที่นี่ โชคดีกว่ามาก ทุกคนมีสำนึกรักชาติทั้งนั้น ไม่แปลกที่พวกเขาจะหัวรุนแรง” (ผู้ชมคนที่ 28)

“เกิดสำนึกที่จะระวังประเทศมากขึ้น เราเป็นมนุษย์ มนุษย์ไม่น่าจะต้องมารับกรรมแบบนี้” (ผู้ชมคนที่ 2)

“สรุปได้คำเดียว คือเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ ความหมายของมนุษย์มีแล้ว ดี มีการแก่งแย่งกัน ส่วนกับเด็ก ก็รู้สึกว่าเป็นชะตากรรมชีวิตของแต่ละคน ต้องชดใช้ ถ้าเราไปยิง หรือไปรู้สึกอะไรมา ก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา” (ผู้ชมคนที่ 17)

อาจจะกล่าวได้ว่า แม้กลุ่มตัวอย่างบางคนจะรับรู้ประเด็นหลักของเรื่องได้เพียงแค่ระดับหนึ่ง หรือบางคนมีการตีความที่เกินเลยไปบ้าง แต่โดยรวมแล้ว สารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้สามารถสื่อความหมายทำให้ผู้ชมรับรู้ประเด็นหลักของเรื่องได้ตามที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยไม่ได้ให้ข้อมูล หรือรายละเอียดในรายการมากนัก อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาชีพ และนักวิชาการบางคนเห็นว่า การที่รายการสารคดีเรื่องนี้ไม่ค่อยได้ใส่รายละเอียดหรือข้อมูล อาจจะทำให้ขาดมิติทางด้านลึก รวมทั้งคิดว่า เนื้อหาของเรื่องจะเป็นสิ่งที่เปิดโลกทัศน์และมุมมองของผู้ชม ดังนั้น การที่ผู้ชมได้เพียงแค่ concept หลังจากชมรายการ จึงถือว่าเป็นจุดด้อย

“การมองปัญหาจากมุมมองเดียว อาจไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจเนื้อหา คุณแล้ว ขาดมิติด้านลึกของเนื้อหา” (คุณภูเก็ต กาญจนะวณิชย์)

“ดูแล้วได้เนื้อหา เข้าใจว่าสงครามส่งผลต่อเด็ก ทำให้เด็กกลุ่มหนึ่งต้องด้อยโอกาสทางสังคมและจิตใจ อาจจะมี concept ที่ได้แค่ผิวเผิน เนื้อหาผิวเผิน จนขาดความรู้สึกร่วม ได้แต่อารมณ์จากเพลงและ SFX ที่ี้อัด บ๊อบอารมณ์ แต่ดูช่วงนั้นก็จบไป ไม่ต่อเนื่อง การใช้เพลงและภาพจะทำให้ได้อารมณ์แค่ขณะที่อยู่ แต่เนื้อหาจริง ๆ สำคัญต่อโลกทัศน์และมุมมองหลังจากนั้น การส่งสารที่เป็นเพียงแค่ concept จึงเป็นจุดด้อย” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ และนักวิชาชีพบางคนกลับมีความเห็นที่ต่างออกไป โดยมองว่า การนำเสนอโดยไม่เน้นข้อมูล หรือรายละเอียดมาก ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ดี และเป็นจุดเด่นของรายการ

“คนดูอาจจะตามรายละเอียดเรื่องไม่ได้มาก แต่ส่วนตัวกลับชอบ การที่ไม่บอกว่า เด็กพวกนี้ เมื่อก่อนเป็นยังไง และไม่บอกอะไรอีกหลายอย่าง อย่างที่ควรจะบอก เป็นการทำให้คนดูใช้ความคิดของตัวเอง บอกนั่นนี่ นี้น้อย คนดูไปปะติดปะต่อเอาเอง เชื่อมโยงเอง คนดูอาจจะไม่รู้ว่เด็กพวกนี้มาจากไหน แต่การเปิดให้คนดูคิดเอง จะทำให้มันเกิดเรื่องที่น่าสนใจขึ้นได้ ไม่ต้องเห็นว่าเด็กทุกข์ยาก รู้สึกว่าเด็กก็คือเด็ก บางคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีสงคราม ต้องจากบ้านจากเมือง อย่างที่ตอบว่าขอขนม นี่ก็เด็กเลย ไม่ต้องบอกว่าเด็กพวกนี้น่าสงสาร แต่ดูแล้วก็คิดว่า ทำไมเด็กต้องมาอยู่อย่างนี้ เป็นเพราะผู้ใหญ่ทำหรือเปล่า เสนอให้เห็นความเป็นเด็ก เพิ่งรู้ว่า เป็นเด็กกะเหรี่ยง ตอนขึ้นตัวหนังสือว่าเด็กกะเหรี่ยง แต่ช่วง Title ที่ดู นึกถึงชลาตา เด็กหญิงชาวซาราเยโว เขียนไดอารี่ช่วงสงคราม เขาก็ยังมีชีวิตส่วนตัว มีปาร์ตี้ หรือแอนน์ แฟรงค์ ที่ต้องซ่อนตัว หลบนาซิชอยู่ 2 ปีกว่า ก็ยังมีความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ฝันว่า จะออก

จากห้องใต้หลังคา และไปเล่นสเกตกับแฟน นี่คือนิสัยที่ทำให้บันทึก 2 อันนี้โดดเด่น เพราะแสดงถึงความเป็นเด็ก ตรงช่วงแรกของสารคดีเรื่องนี้ ก็ให้ความรู้สั้นๆ” (อาจารย์ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน)

“เข้าใจเนื้อหาได้ อาจสะดุดบ้างบางช่วง แต่ก็ไม่ได้ทำให้สาระหลักของเรื่อง เสียไป สารที่ได้ เป็นเสียงบอกเล่าของเด็ก คิดว่าผู้ผลิตต้องการจะบอกแค่นั้น คำตอบ เด็กช่วงท้าย คือสิ่งที่ผู้ผลิตต้องการนำเสนอมากกว่า ตอนต้นเป็นแค่พื้นฐาน เห็นด้วย กับอาจารย์กิตติศักดิ์ที่ว่า ไม่จำเป็นต้องมีข้อมูลครบ ไม่จำเป็นต้องเสนอที่ไปที่มา อย่างละเอียด” (อาจารย์เมธา เสรีธนาพงศ์)

2. การสร้างอารมณ์ ความรู้สึก

รายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ไม่ได้ใช้การเล่าอารมณ์มากนัก แต่เน้นการสร้าง ความรู้สึก และสุนทรียะจากภาพ โดยมุ่งหวังว่า เมื่อผู้ชมสามารถเกิดความรู้สึกไปกับเรื่องได้แล้ว จะทำให้ผู้ชมคิดพิจารณาถึงเหตุการณ์ในเรื่องมากขึ้น หลังจากนั้น อารมณ์ และความซาบซึ้งต่อ เรื่อง (การรับรู้สุนทรียะ) ก็จะเกิดตามมา ซึ่งจากการทดสอบรายการครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดสามารถเกิดความรู้สึกได้ว่า เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยดูไร้เดียงสา น่ารัก น่าเอ็นดู ดังผู้ชมคนที่ 6 ที่กล่าวว่า “เด็กดูสดใส ไม่มีเรื่องอะไรต้องคิดมาก เด็กน่ารัก น่าเอ็นดู” อย่างไรก็ตาม ในระดับของการ สร้างอารมณ์นั้น มีความแตกต่างกันออกไปตามผู้ชมกลุ่มต่าง ๆ

2.1 กลุ่มที่คิดว่า สารคดีเรื่องนี้ไม่สามารถสร้างอารมณ์ได้

ในประเด็นเรื่องการสร้างอารมณ์ หรือความรู้สึกนั้น กลุ่มตัวอย่างหลายคนทั้งกลุ่ม ที่เป็นผู้ชม และกลุ่มที่เป็นนักวิชาการ หรือนักวิชาชีพทางด้านสารคดี ได้ให้ความเห็นว่า สารคดี เรื่องนี้ยังไม่ก่อให้เกิดอารมณ์มากนัก เนื่องจากหลายสาเหตุด้วยกัน แต่ส่วนใหญ่แล้ว จะเกิดมา จากการที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้เห็นภาพของความลำบาก รันทด น่าสลดหดหู่ของเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัย

2.1.1 กลุ่มที่ตอบว่า ไม่เกิดอารมณ์ เพราะไม่ได้ให้ภาพ หรือรายละเอียดของ ความลำบากมากพออย่างที่กลุ่มตัวอย่างต้องการ ทั้ง ๆ ที่มีไฮอารมณ์ที่ผู้วิจัยต้องการให้เกิด

“คิดว่าผู้ทำคางต้องการให้เห็นใจผู้ลี้ภัย แต่ดูแล้วไม่ลึกซึ้งพอ ไม่ละเอียดพอ ข้อมูลดูซ้ำ ๆ เหมือน ๆ กัน ขอพรเหมือน ๆ กัน ไม่รันทด รู้สึกว่าพวกเขาก็เป็นเด็ก

ธรรมดา ๆ มีความสุขในสภาพของเขา เลยเฉย ๆ ไม่ได้สงสารมาก เห็นเด็ก ๆ ยังคงมีความฝัน” (ผู้ชมคนที่ 14)

“คิดว่า เด็กไม่รู้เรื่อง เลยทำให้ดูรู้สึกว้า เด็กสดใส เขาไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เด็กเลยดูเหมือนไม่มีอารมณ์ร่วมกับเรื่องที่คุณทำอยากจะทำให้มี” (ผู้ชมคนที่ 19)

“ดูแล้วเฉย ๆ ไม่ค่อยมีอารมณ์ร่วมเท่าไร ดูไปเรื่อย ๆ เด็ก ๆ ดูยิ้มแย้ม ทำไม่ไม่ค่อยมีภาพเศร้า ส่วนใหญ่ก็พูดว่า จำไม่ค่อยได้แล้ว รู้สึกเขาสดใสดี เข้าใจว่าจริง ๆ แล้ว เด็กยังสดใส สนุกสนาน แต่เขาน่าจะเศร้ากว่านี้ คนจะได้อยากมาช่วย ต้องการอาหาร หิวโหย” (ผู้ชมคนที่ 24)

“การใช้ภาพหลากหลาย แต่ไม่มี impact เท่าที่ควร มีเร้าอารมณ์บ้าง แต่ยังไม่สะใจ ไม่เห็นความยากลำบาก” (รศ.จุมพล รอดคำดี)

“หน้ายิ้มแย้มของเด็ก ๆ ขโมย scene ไปหมด ทำให้ไม่ดูจริงจัง การใช้เพลงความจริงมีเพลงกะเหรี่ยงที่เศร้ามากกว่านี้หลายเพลง เอามาใช้ น่าจะช่วยเน้นได้ เพลงตอนท้ายดูสดใสไป” (คุณฉัตรวุฒิ จันทร์ขจร)

“เรียบเกินไปหน่อย ไม่ค่อยประทับใจหรือเร้าอารมณ์ ถ้าตัวเองทำ อยากจะตัดครึ่งหลัง เน้นสงคราม ได้สะท้อนอารมณ์” (คุณนพนันท์ อนุรัตน์)

“คนดูทั่วไปที่อาจจะยังไม่รู้เรื่องนี้มากนัก สารคดีนี้ อาจจะเร้าอารมณ์ได้ดี แต่ยังไม่ถึงกับประทับใจ หรือสะท้อนใจ คงเพราะไม่ได้ข้อมูลความโหดร้ายของสงครามเท่าที่ควร การมี dead sound ระหว่างสัมภาษณ์ เพื่อเน้นอารมณ์เด็ก กับความรันทดเรื่องบ้านแตก จะดึงอารมณ์คนดูได้ สารคดีนี้ไม่มี เลยขาดอารมณ์ร่วม เห็นแต่ความสุข ความเป็นเด็กของเด็กลี้ภัย ภาพไม่สร้างความประทับใจ ให้น้ำหนักกับความรันทดน้อยเกินไป ไปเน้นแต่โลกทัศน์และมุมมองของเด็กทั่ว ๆ ไปอย่างผิวเผิน จึงไม่หักอารมณ์เท่าที่ควร คำถามในการสัมภาษณ์ควรกระชากอารมณ์มากกว่านี้” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

2.1.2 กลุ่มที่ตอบว่า ไม่เกิดอารมณ์ เพราะการดำเนินเรื่องทำให้อารมณ์ไม่ถึงหรือไม่ต่อเนื่อง และขาด climax

“เห็นเด็ก ๆ แล้วสงสาร แต่คิดว่า การถ่ายทอดอารมณ์มันยังไม่ถึง น่าจะให้เห็นน้ำตา มีอารมณ์เศร้ามากกว่านี้ ได้ดูแล้วสลด อันนี้ อารมณ์ร่วมไม่ค่อยมี ควรทำ

ให้คนดูดูแล้วอึ้งไปเลย ช่วงที่เด็กพูดถึงเหตุการณ์ กำลังจะรู้สึกแล้ว แต่ก็หยุดไป เลยไม่ถึง อย่างภาพมด อารมณ์จะให้ถึง ต้องขยี้ ๆ ๆ ให้เห็นเน้น ๆ นาน ๆ” (ผู้ชมคนที่ 13)

2.1.3 กลุ่มที่ตอบว่า ไม่เกิดอารมณ์ เพราะคิดว่าเนื้อหาของรายการเป็นเรื่องเก่าที่เคยรับรู้มาแล้ว จึงดูเพียงผ่าน ๆ ไม่เข้าอารมณ์ ไม่น่าสนใจ

“เห็นสงคราม ความน่าสงสารของเด็ก แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจ เป็นเรื่องที่รู้มาแล้ว เหมือนดูสิ่งที่เรารู้อยู่แล้ว เลยดูไม่สนุก ไม่น่าตื่นเต้น” (ผู้ชมคนที่ 20)

“คนที่รู้เรื่องพม่ามาดี อย่างตนเอง จะรู้สึกว่าไม่มีอะไรใหม่ เป็นเรื่องที่ทำมาแล้ว นานมาแล้ว แต่ถ้าจะให้คนที่ไม่มีพื้นฐาน ไม่เคยรู้เรื่องค่าย เรื่องผู้ลี้ภัยเลยมาดู ก็อาจจะไม่มีอะไรดีให้เขาดูได้” (คุณภูเก็ท กาญจนระวีนิษฐ์)

2.1.4 กลุ่มที่ตอบว่า ไม่เกิดอารมณ์ อันเนื่องมาจากภูมิหลัง ความคิด ความเชื่อ หรือประสบการณ์ต่อเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยพบอย่างชัดเจนในกรณีของผู้ชมคนที่ 32 ซึ่งประสบการณ์ส่วนตัวที่ไม่ดีเกี่ยวกับคนกะเหรี่ยงมีผลทำให้ผู้ชมคนนี้ไม่เกิดความรู้สึกใด ๆ ตามไปกับเรื่องเลย

“คิดว่า ไกลตัว เลยไม่รู้สึกอะไรเลย รู้สึกว่าพวกเขาเป็นเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป แต่ก็ยังมองแบบห่าง ๆ น่าสงสารแต่ไม่มาก เพราะตัวเองเคยเคยรู้จักลูกจ้างชาวกะเหรี่ยงพม่าที่ทำงานบ้านเพื่อน แต่เขาแอบขโมยเงินแล้วหนีไป เลยรู้สึกไม่ดีกับกะเหรี่ยง ไม่อยากจะรู้จัก ไม่อยากจะเข้าใจ” (ผู้ชมคนที่ 32)

2.2 กลุ่มที่คิดว่า สารคดีเรื่องนี้สามารถเพิ่มความรู้สึก หรืออารมณ์ได้

ในความเป็นจริงแล้ว อารมณ์หลักของเรื่องนี้ที่ผู้วิจัยต้องการ ไม่ใช่อารมณ์เศร้าหรือหดหู่ อย่างที่กลุ่มตัวอย่างหลายคนต้องการให้เกิด หากแต่ผู้วิจัยต้องการให้ผู้ชมได้เห็นความเป็นเด็ก รู้สึกถึงความ เป็นเด็ก ความน่ารักของเด็ก ซึ่งเนื้อหาและภาพดังกล่าวนี้ สามารถสะท้อนอารมณ์ได้เฉพาะกับคนบางกลุ่มเท่านั้น และอารมณ์ที่เกิดขึ้นจะไม่ใช่อารมณ์ที่รุนแรงมากนัก ทำให้กลุ่มตัวอย่างหลายคนมองว่า สารคดีเรื่องนี้ไม่สามารถสร้างอารมณ์ได้ ดังตัวอย่างคำพูดของอาจารย์สรรพสิริ วิริยะศิริ ที่กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า สารคดีเรื่องนี้ไม่ค่อยได้อารมณ์ เพราะไม่เห็นความลำบากของเด็ก ๆ เห็นแต่ความน่ารัก ทำให้ดูแล้วรู้สึกรักเด็ก ๆ มากกว่า ซึ่งนั่นคือสิ่งที่

ผู้วิจัยต้องการจริง ๆ แต่อาจารย์ไม่ทราบ และกลุ่มตัวอย่างหลายคนมองข้าม เพราะไปสนใจและคาดหวังที่จะได้อารมณ์อีกแบบหนึ่ง

“ผมดูแล้ว ไม่ค่อยสงสารเด็กกะเหรี่ยงเท่าไร รู้สึกรักมากกว่า เด็กกะเหรี่ยงดูน่ารัก น่าเอ็นดู” (อาจารย์สรรพรสสิริ วิรัชศิริ)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยสามารถเกิดความรู้สึกและอารมณ์ตามไปกับเรื่องได้ บางคนมีน้ำตาคลอขณะชม และหลายคนยิ้มหรือหัวเราะไปกับความน่ารักของเด็ก ๆ ในเรื่อง โดยความรู้สึกที่เกิดขึ้น จะมีทั้งสงสาร หดหู่ ไปจนถึงความรู้สึกเอ็นดู ผ่อนคลาย

“สงสารเด็ก ๆ เห็นเด็กบ้านแตก เคยรู้เรื่องพม่ามาบ้างจากสื่อ แต่อันนี้สะเทือนใจมาก เพราะทำงานกับพวกเขาอยู่ด้วย” (ผู้ชมคนที่ 2)

“สงสารที่เขาไม่ได้เรียน ต้องจากบ้าน จากครอบครัวมาอยู่ในค่าย (น้ำตาซึม) โดยเฉพาะเด็กที่พ่อแม่ตาย ฟังแล้วนึกภาพตาม อยากให้เขาได้โอกาส มีคนใส่ใจเขา อยากช่วยให้สมหวัง” (ผู้ชมคนที่ 31)

“นำสงสารเด็ก ต้องอพยพจากบ้าน ตัวเราเองแทบไม่เคยรู้เรื่องพม่า ผู้ลี้ภัยมาก่อนเลย พอได้มาดูนี้ รู้สึกสงสาร ไม่รู้สึกว่า เป็นภาระของไทย ถ้ารัฐบาลไทยจะบังคับให้เขากลับไป ก็ทำไม่ถูก อยู่ที่นี่ ก็ไม่เป็นภาระอะไรมากมาย” (ผู้ชมคนที่ 34)

“สงสาร อย่างเด็กที่ต้องเสียพ่อ เสียแม่ไป ต้องลำบาก เด็กที่พูดถึงโรงเรียนเก่า ก็สงสาร รู้สึกเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป ยังไร้เดียงสา มีความฝัน ตอนที่เด็กพูดถึงความฝัน อยากให้ฝันเป็นจริง แต่เราก็ไม่รู้ว่าจริงได้แค่ไหน คำตอบว่าขนม ดูไร้เดียงสา หรือเด็กอาจจะรู้สึกหิวก็ได้ เคยได้ยินเรื่องพม่ามาบ้างจากข่าว ก่อนหน้านี้ ก็รู้สึกว่ามาทำให้บ้านเราลำบาก ผู้นำพม่าเขาก็ไม่สนใจ ประเทศอื่นก็เดือดร้อน แต่พอดู ก็เห็นใจสงสาร” (ผู้ชมคนที่ 15)

“น่าเห็นใจเด็ก ๆ มาก ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ต้องเจอแบบนั้นจริง ๆ เคยได้ยินเรื่องพม่าบ้างจากข่าว แต่ไม่รู้มากนัก และไม่มีความรู้สึกอะไร เพราะไม่รู้ว่าเป็นจริง ๆ แล้ว มันเป็นอย่างนี้ พอดูอันนี้ รู้สึกว่ามันโหด ไม่อยากเชื่อว่ามีอย่างนี้จริง ๆ ดูน่ากลัว ทำทั้งกับเด็กและผู้ใหญ่” (ผู้ชมคนที่ 22)

“ชอบ รู้สึกว่า ต้องการสื่อให้เห็นในใจเด็ก ได้ผลในแง่สะเทือนใจ” (ผู้ชมคนที่ 23)

“ช่วงแรกหดหู่ พอช่วงหลังได้พูดคุย รู้สึกว่าเขาสดใส น่ารัก มีฝัน อารมณ์ถูก ดึงขึ้น โดยเฉพาะช่วงนางฟ้า ดูแล้วยิ้มได้ อยากให้มีคนที่สามารถเข้าไปช่วยเขา พัฒนาเขา เราอยาก แต่ไม่รู้จะทำยังไง ถ้ามีโอกาสก็อยากเข้าไปช่วย” (ผู้ชมคนที่ 29)

“ชอบตอนถามเด็ก เห็นความน่ารัก ความบริสุทธิ์ ดูแล้วยิ้มได้ ความไร้เดียงสาของเด็ก อยากได้ ขอพร ทำให้เราสดชื่น รู้สึกว่าถ้ามีโอกาส ก็อยากเข้าไปช่วยเขา บ้าง เช่น สอนหนังสือ เป็นแรงใจให้อยากไป ไม่ใช่แค่บริจาคเงิน เคยได้ยินเรื่องพม่ามา บ้างจากข่าว ก่อนหน้านี้ รู้สึกไม่ค่อยชอบ เรื่องยาบ้า เรื่องฆ่ากัน ทำไม่ต้องทำอย่างนั้น แถมบางที ก็สร้างปัญหา อย่างยึดโรงพยาบาล แต่พอดูแล้วก็เห็นใจ สงสาร อยากจะ ช่วย แต่เขาต้องไม่ทำความเดือดร้อนให้เราด้วย” (ผู้ชมคนที่ 11)

“ช่วงความฝัน ดูแล้ว รู้สึกมีความสุขดี ตัวเองก็ยิ้มไปด้วย ชอบที่มีภาพวาด เพราะมันเป็นความฝัน เหมือนวาดฝันออกมาให้เห็น พอเห็นแล้ว ก็มีความสุขมากขึ้น เห็นสิ่งที่อยากให้เขาได้เห็นจริง ๆ เหมือนเนรมิต ความฝันดูเป็นมาตรฐานดี เด็ก ๆ เรา ก็ฝันแบบนี้” (ผู้ชมคนที่ 33)

ความรู้สึกสงสารที่เกิดขึ้น กลุ่มตัวอย่างบางคนได้อธิบายเหตุผลว่า เกิดมาจากการชมภาพความน่ารักของเด็ก ๆ หรือภาพเปรียบเทียบ แล้วคิดตามซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ทำให้เกิดเป็น อารมณ์ ความรู้สึก หรือการรับรู้สุนทรียะที่ลึกซึ้ง

“ภาพเด็กในเรื่องดูชื่อ ๆ หัวใจเราเลยสงสาร” (ผู้ชมคนที่ 28)

“เด็ก ๆ ดูน่ารัก เลยยิ่งสงสาร เหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป ดูแล้วรู้สึกกระซอกอารมณ์ ความรู้สึก ดูแล้วชอบนะ ” (ผู้ชมคนที่ 9)

“เท่าที่ดู รู้สึกว่า เด็กเขาไม่ได้รู้สึกอะไรนัก เราเองกลับรู้สึก เด็ก ๆ เขาดู ไร้เดียงสา ไม่รู้เรื่อง ไม่คิดอะไรมาก” (ผู้ชมคนที่ 16)

“ชอบที่เด็กมีความคิด ความฝัน นึกถึงตัวเอง อยากให้ความฝันของเด็ก ๆ เป็นจริง” (ผู้ชมคนที่ 34)

อาจจะกล่าวได้ว่า สารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้สามารถสร้างให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกได้ในระดับหนึ่ง แต่จะมีกลุ่มตัวอย่างเพียงบางคนเท่านั้นที่มีความรู้สึกที่ลึกซึ้ง จนทำให้เกิดความ

สะท้อนทางอารมณ์ได้ เนื่องจากในการนำเสนอรายการ ผู้วิจัยไม่ได้มุ่งใช้ภาพเพื่อรับอารมณ์โดยตรง เนื่องจากผู้วิจัยมองว่า การใช้วิธีดังกล่าวนั้น อาจส่งผลทำให้ผู้ชมละเอียดที่จะได้ใช้ความคิด และทำให้ถูกโน้มน้าวใจได้ง่าย ดังความคิดเห็นของอาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกตินที่ว่า

“ความประทับใจ และการรับอารมณ์ของเรื่องยังน้อย ถ้าเชื่อมโยงอีกหน่อย อาจจะรับได้มาก แต่คิดว่า ถ้าคนดูมีอารมณ์ร่วมมาก ๆ ก็เป็นอันตราย ทำให้สารคดีมันบิดเบือน และทำให้คนดูคล้อยตามไปทางใดทางหนึ่งได้” (อาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน)

ดังนั้น กระบวนการสร้างอารมณ์ของรายการสารคดีเรื่องนี้ จึงขึ้นอยู่กับผู้ชมเป็นสำคัญ ผู้ชมจำเป็นที่จะต้องเข้าใจและตีความหมายนัยแฝงของภาพที่เห็นเสียก่อน จึงจะทำให้เกิดสะท้อนอารมณ์ขึ้นได้ ดังนั้น ผู้ชมที่สามารถรับรู้ความหมายนัยแฝงของภาพได้ตรงตามกับผู้วิจัยต้องการสื่อ ก็มีแนวโน้มที่จะสามารถเกิดอารมณ์ที่ลึกซึ้ง และนำไปสู่การสร้างมุมมองต่อโลก และความหมายรวบยอด (Ideology) ของเหตุการณ์นั้น ๆ ต่อไป

3. การยอมรับรายการ

3.1. ความเป็นสารคดี

3.1.1 มองว่า รายการดังกล่าวยังคงเป็นรายการสารคดี

สำหรับการจัดประเภทของรายการเชิงทดลองดังกล่าวนี้ว่า เป็นสารคดีหรือไม่นั้น ผู้วิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มตัวอย่างจะยังคงคิดว่า เป็นรายการในรูปแบบสารคดี โดยในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมทั่วไป ซึ่งคิดว่า รายการที่ได้รับชมไปเป็นรายการสารคดีนั้น จะสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ นั่นคือ

3.1.1.1 มองว่าเป็นสารคดีที่ไม่แตกต่างจากสารคดีอื่น ๆ แต่อย่างไร

สำหรับในกรณีนี้ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่รู้สึกรว่า รายการสารคดีเชิงทดลองดังกล่าว มีความแตกต่างไปจากรายการสารคดีอื่น ๆ ซึ่งเมื่อผู้วิจัยถามเน้นไปที่เรื่องภาพของรายการ กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มนี้ ก็ยังคงมั่นใจ และตอบว่า ไม่แตกต่าง เหมือนการนำเสนอภาพของรายการสารคดีอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้ชมคนที่ 20 ซึ่งเป็นคนที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยก่อนชมรายการว่า ไม่ค่อยได้มีโอกาสชมรายการสารคดี

“เป็นสารคดีที่เหมือนสารคดีทั่วไป ทั่วไป ไม่ต่างเลย แคร้รับรู้ ไม่รู้สึกว่าจะต้องคิดต่อ ภาพก็เหมือนกับสารคดีทั่วไป ที่อื่น ๆ เขาก็ทำกัน (เมื่อผู้วิจัยถามต่อว่า เคยเห็นจากที่ไหน ในรายการสารคดีหรือไม่ ผู้ชมคนนี้ตอบว่า จำไม่ได้ แต่มั่นใจว่า เคยเห็น)” (ผู้ชมคนที่ 20)

“ถือเป็นสารคดี เพราะเป็นเรื่องจริง ไม่รู้สึกว่าจะต่างไปจากสารคดีอื่น ๆ” (ผู้ชมคนที่ 25)

“เป็นสารคดีชีวิต คือ คล้าย ๆ กับสารคดีที่เคยดูมา อันนี้ เป็นการต่อต้านสงคราม คิดว่าไม่ต่างกับสารคดีอื่น ๆ” (ผู้ชมคนที่ 15)

3.1.1.2 มองว่าเป็นสารคดี แต่มีแตกต่างบ้างในส่วนของการฉายและคำบรรยาย ส่วนทางด้านภาพ ไม่มีความแตกต่างไปจากสารคดีอื่น ๆ

“เป็นสารคดี เหมือนสารคดีทั่วไป ทั่วไป เน้นสัมภาษณ์ แต่ดูไม่ค่อยมีบท ไม่รู้ความเป็นมา ข้อมูลไม่ค่อยมี ไม่รู้ว่าเด็ก ๆ มาจากที่ไหนกันแน่” (ผู้ชมคนที่ 14)

“เป็นสารคดี แต่ไม่ค่อยมีข้อมูล” (ผู้ชมคนที่ 8)

“ถือว่าเป็นสารคดี เพียงแต่ไม่มีคนบรรยาย” (ผู้ชมคนที่ 18)

“เป็นสารคดี เพียงแต่ไม่อธิบายความเป็นมาให้ผู้ชมรู้ ภาพก็ดูธรรมดา เหมือนสารคดีทั่วไป” (ผู้ชมคนที่ 30)

3.1.1.3 มองว่าเป็นสารคดี แต่มีความแตกต่างจากสารคดีอื่น ๆ ในแง่ของการใช้ภาพเปรียบเทียบ ต้องมีการคิด การตีความตลอดเวลา และพูดถึงอารมณ์ หรือความรู้สึกภายใน

“คิดว่าเป็นสารคดี แต่ดูคล้าย ๆ วิธีแบบหนัง พูดถึงเรื่องเกี่ยวกับความไฝ่ฝันต่างจากสารคดีอื่น ๆ ที่จะมีบทเล่าเรื่อง อธิบายรายละเอียด เรื่องจะจบลงไปแน่นอน และมักจะยาว แรก ๆ ดูยาก ตีความไม่ค่อยออก หลัง ๆ ง่ายขึ้น ผ่อนคลายดี” (ผู้ชมคนที่ 33)

“เป็นสารคดีแนวต่อต้านสงคราม รู้สึกว่าเป็นสารคดีเพราะมีสัมภาษณ์ และเป็นเรื่องจริง เป็นสารคดีที่ให้อะไรหลายอย่างกับคนดู น่าจะยาวกว่านี้ บางคนอาจจะ

คิดว่าน่าเบื่อ แต่ตัวเองคิดว่าดี ให้คนคิด รู้สึกว่าถ้าถูกหลานเราเป็นยังงี้บ้างละ ได้คิด ไม่ต่างกับสารคดีอื่น ๆ ในแง่ที่ว่า เป็นสารคดีเหมือนกัน แต่การนำเสนอมีการเปรียบเทียบเลยทำให้ต่าง ดี” (ผู้ชมคนที่ 11)

“คิดว่าเป็นสารคดี แต่จะมีคนดูแค่กลุ่มหนึ่ง เพราะแรง หนัก เครียด ถ้าเทียบกับย้อนรอย ก็ไม่ต่างเท่าไร เครียดเหมือนกัน ถ้าเป็นพวกสัตว์ ท่องเที่ยว ก็ดูต่าง ส่วนภาพ (คิดนานมาก) คิดว่าต่าง คือมีการเพิ่ม การเน้นบางอย่าง เช่น ผ้า” (ผู้ชมคนที่ 16)

“เป็นสารคดี ที่ดูคล้าย ๆ กับสารคดีทั่ว ๆ ไป เพียงแต่ต้องใช้ความรู้เดิมเข้ามา ประกอบค่อนข้างเยอะ เพื่อตีความ” (ผู้ชมคนที่ 23)

“เป็นสารคดี ต่างตรงที่ไม่ใช่คำบรรยายให้คนดูเข้าใจ ต้องคิด อันนี้ ดูเหมือน จะไม่ต้องการที่จะบอกว่าให้ทำอะไร ให้คิดเอาเอง สารคดีอื่นก็ต้องคิดบ้าง แต่อันนี้ มัน ต้องคิดตลอด มาแน่นมาก ๆ” (ผู้ชมคนที่ 26)

“เป็นสารคดี แต่ต้องตีความ คนที่ดูอาจจะเป็นคนกลุ่มน้อย ที่ต้องมีความรู้ แต่ก็คิดว่า คงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ทำ” (ผู้ชมคนที่ 27)

“เป็นสารคดีที่ให้ผู้ดูเกิดจิตสำนึกอะไรสักอย่าง อันอื่นจะเน้นความรู้ หรือไม่ก็ เพลิดเพลินไปเลย” (ผู้ชมคนที่ 3)

“เป็นสารคดี แบบที่เกี่ยวกับข่าว แต่สารคดีอันนี้ ไม่บอกรายละเอียดมากนัก อันอื่น จะพูดตรง ๆ อันนี้ เน้นจิตใจ สภาวะทางจิต ความรู้สึกนึกคิดมากกว่า ดูเบาไป นิด ดูแล้วก็รู้เรื่อง ไม่ยากเกินไป” (ผู้ชมคนที่ 4)

“คิดว่าเป็นสารคดี เพราะมีความเป็นมา มีสาเหตุ มีเรื่อง แต่ต่างกับอันอื่น เพราะไม่ได้มุ่งเน้นความรู้ เป็นการให้สำนึก ให้ความรู้สึก” (ผู้ชมคนที่ 12)

“เป็นสารคดีที่เกี่ยวกับชีวิตคน ให้แง่คิด ดูแรงกว่า หนักกว่าสารคดีทั่วไป เน้น ความเป็นอยู่ ชีวิต หนักในแง่อารมณ์ ให้เราได้คิด แต่ก็ไม่ยาก ดูแล้วเข้าใจได้” (ผู้ชม คนที่ 31)

ผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนรู้สึกว่าสารคดีดังกล่าวนี้ มีการ ชี้นำ หรือโน้มน้าวใจอย่างมาก ทั้ง ๆ ที่ด้วยลักษณะของการนำเสนอดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็น การเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดพิจารณาด้วยตนเอง อย่างผู้ชมคนที่ 29 ที่มองว่า สารคดีเรื่อง

นี้่มีจุดมุ่งหมายเหมือนโฆษณา เพราะมีการโน้มน้าวใจ พยายามดึงให้ผู้ชมรับรู้หรือตีความตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการ

“เป็นสารคดี ที่ดูแล้วโน้มน้าวใจ เพราะจากภาพ เป็นการดึงให้คิดไปตามที่ผู้ทำต้องการ การนำเสนอไม่เหมือน pattern สารคดีทั่วไปที่ต้องมีภาพ มีเสียงบรรยาย ช่วงสัมภาษณ์เหมือน คือ เนื้อหาเป็นสารคดี ภาพใช้แบบหนัง แต่จุดมุ่งหมายเหมือนโฆษณา คือ โน้มน้าว และไม่มีเสียงบรรยาย” (ผู้ชมคนที่ 29)

เช่นเดียวกับผู้ชมคนที่ 32 ที่มองว่า สารคดีนี้มีการชื่อนามากกว่าสารคดีที่มีการบรรยาย (ซึ่งนอกจากจะเป็นเพราะลักษณะภาพแล้ว อาจเกิดจากการที่ผู้ชมคนดังกล่าวมีภูมิหลัง และประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อคนกะเหรี่ยง* ทำให้รู้สึกว่า การที่เรื่องนี้พูดถึงแงติของเด็ก ๆ ชาวกะเหรี่ยงไปขัดกับความคิด ความเชื่อของเขาก็เป็นได้)

“เป็นสารคดี เพราะให้สาระมากกว่าจรรโลงใจ ได้เห็นความเป็นจริง แต่ดูแล้วรู้สึกชื่อน่า สารคดีอื่นก็มีการใช้คำบรรยายชื่อนานะ แต่ไม่รู้สิ ไม่รู้สึกเท่าอันนี้” (ผู้ชมคนที่ 32)

3.1.1.4 มองว่าเป็นสารคดี แต่ไม่สามารถอธิบายได้ว่า เพราะอะไร หรือมีความแตกต่างจากสารคดีอื่นอย่างไร

“น่าจะเป็นสารคดี เพราะเป็นเรื่องจริง แต่ไม่รู้ว่าจะต่างกับสารคดีอื่น ๆ ไหม เพราะไม่ค่อยได้ดู ไม่รู้สิว่าดูยากนัก ไม่เครียด ไม่น่าด้วย คงเพราะไม่ยาวนาน สามารถเข้าใจได้” (ผู้ชมคนที่ 22)

“เป็นสารคดี เพราะเป็นเรื่องจริง มีภาพเหตุการณ์จริง แต่ไม่รู้ว่าจะต่างกับสารคดีอื่นยังไง เพราะไม่ชอบดูสารคดีอยู่แล้ว ดูแล้วต้องใช้ความคิด แต่ก็ไม่ถึงกับยากมาก พอเข้าใจได้ มีตัวหนังสือตอนท้ายก็ดี สรุปออกมา” (ผู้ชมคนที่ 24)

“คิดว่าเป็นสารคดีมากกว่า แต่ช่วงแรกที่เปิดมา ช่วงสงคราม ให้ความรู้สึกเป็นอารมณ์แบบดูหนัง ดูละคร แต่พอดูไปเรื่อย ๆ ก็รู้สึกว่าเป็นสารคดี แต่ทำไม ไม่รู้ และต่างจากสารคดีอื่นไหม ไม่รู้ เพราะไม่ค่อยได้ดูสารคดี” (ผู้ชมคนที่ 34)

3.1.2 ไม่แน่ใจนักว่า รายการดังกล่าวเป็นรายการสารคดีหรือไม่ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างบางคนจะคิดว่า รายการที่ได้รับชมไปนั้นเป็นรูปแบบรายการที่คล้ายสารคดี หรือไม่แน่ใจนักว่าเป็นสารคดีหรือไม่ แต่ดูแล้วเหมือนรายการสารคดี

“เป็นสารคดี แต่ดูก็ ๗ เป็นเรื่อง รู้สึกเหมือนเป็นจีน ๗” (ผู้ชมคนที่ 1)

“เป็นเรื่องจริงตอนหนึ่งของชีวิต สารคดีน่าจะเป็นแบบสัตว์ หรือเรื่องน่ารู้ อันนี้ก็ ๗ อาจจะใช่ก็ได้ สั้นก็จริง แต่ค่อนข้างซีเรียส” (ผู้ชมคนที่ 13)

“ไม่แน่ใจว่าเป็นสารคดีหรือเปล่า เหมือนเป็นเรื่องจริงเกี่ยวกับชีวิต สารคดีน่าจะเกี่ยวกับสัตว์ เกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องทั่ว ๆ ไป พุดตรง ๆ ไปเลย แจกแจงให้ฟัง อันนี้ พุดถึงชีวิต ถ่ายทอดความรู้สึก ดูแล้วให้คิดตาม แต่คิดอีกที ก็น่าจะเป็นสารคดีได้เหมือนกัน ต่างกับสารคดีอื่น ๆ คือ ให้ดูแล้วคิด อย่างพวกชีวิตสัตว์ มันต้องพุดให้ฟังจะได้รู้เรื่อง แต่อันนี้ ก็ไม่ยากเกินไป เข้าใจได้ นอกจากนี้ สารคดีอื่น ไม่มีการเปรียบเทียบ อันนี้มี เลยต้องคิด คงจะดีสำหรับคนช่างคิด แต่ตัวเองไม่ใช่” (ผู้ชมคนที่ 19)

3.1.3 มองว่า รายการดังกล่าวไม่ใช่รายการสารคดี

ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ผู้วิจัยไปทดสอบนั้น พบว่ามีเพียงคนเดียวที่คิดว่า ไม่ใช่รายการสารคดี นั่นคือ ผู้ชมคนที่ 17 (ซึ่งเป็นคนเดียวกับที่แสดงความคิดเห็นว่า ไม่แน่ใจในความเป็นจริงของรายการ) โดยให้เหตุผลว่า ขาดข้อมูลหรือรายละเอียดของเรื่อง

“คิดว่าไม่ใช่สารคดี ไม่ใช่ละคร เหมือน Title ที่เกริ่นเข้ารายการ ๗ หนึ่ง แล้วจะมีอะไรต่อจากอันนี้ ที่มองว่าไม่ใช่สารคดี เพราะมันรวบรัดเกินไป เนื้อหาไม่ได้อธิบาย ต้องมีบรรยาย ต้องมีเรื่องต่อ” (ผู้ชมคนที่ 17)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์นั้น ผู้วิจัยพบว่า ทุกคนล้วนแต่คิดว่า รายการนี้เป็นรายการสารคดี เพียงแต่มีการใช้ภาพเปรียบเทียบเข้ามา ไม่มีข้อมูลรายละเอียดมากนัก ไม่มีเสียงบรรยาย ไม่ได้เน้นที่จะสอนผู้ชม และอาจจะเป็นสารคดีที่มีผู้ชมเฉพาะกลุ่ม

* ดูรายละเอียดในหัวข้อถัดไป หน้า 169 - 170

“เป็นสารคดีรูปแบบหนึ่งที่ใช้ภาพเข้ามาสื่อ หลายคนก็เคยพยายามจะทำแบบนี้” (คุณชนินทร์ ชมะโชติ)

“ตามนิยามของสารคดี คิดว่ารายการนี้เป็นสารคดี คือ บอกเล่าเรื่องราว แต่ไม่ได้บอกปัญหาเชิงวิเคราะห์ เป็นการได้อารมณ์ ความรู้สึก แล้วมาคิดต่อ ก็ถือว่าเป็นสารคดีแล้ว แม้จะไม่บอกลึกนัก” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

“เป็นสารคดีที่ไม่มีกรรสอน หรือเรียกร้องอะไรจากคนดู ให้คนดูตัดสินใจเอง” (อาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน)

“เป็นสาระ-คดี คือมีลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นสาระ-คดีที่ให้ความคิดรวบยอดว่าทำที่สุดแล้ว อยากให้คนดูได้คิดอะไร เราต้องคิดเองว่าผู้ผลิตจะบอกอะไร ก็ถือเป็นสารคดีแบบหนึ่ง ที่เปิดช่องว่างให้คิดต่อ กระตุ้นให้คิดต่อ” (รศ.จุมพล รอดคำดี)

“สารคดีแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พูดถึงเรื่องที่เกิดขึ้นเป็น Live กับสารคดีที่พูดถึงประวัติศาสตร์ อดีต อันนี้แยกไม่ออกกว่าแบบไหน ถ้าอันนี้เป็นสารคดี จะดูได้เฉพาะกลุ่ม เป็นกลุ่มที่พอจะเข้าใจเรื่องราวอยู่แล้ว ถ้าตั้งใจจะให้ เป็นสารคดีเฉพาะกลุ่ม ก็ดีอยู่แล้ว แต่ปกติทั่วไป เราต้องผลิตเพื่อมวลชน เรื่องนี้ คนต้องตั้งใจดูมาก จึงจะเข้าใจ ยังไม่ชวนติดตามมากนัก” (คุณอัศวิน จันทร์ขจร)

3.2 ความจริง หรือความน่าเชื่อถือของรายการ

จากแนวคิดของศิลปะแนว Anti-realism ที่เชื่อว่า ศิลปะดังกล่าวสามารถทำให้ผู้รับเข้าถึงความจริงได้ลึกซึ้งกว่าศิลปะแนวเหมือนจริง (Realism) และสามารถลดมายาคติที่เกิดจากการใช้ภาพเหมือนจริง ทำให้ผู้วิจัยคิดว่า ภาพแนว Anti-realism น่าที่จะสามารถนำมาใช้กับรายการสารคดีได้ เพื่อช่วยให้ผู้ชมเข้าถึงความจริง โดยเป็นการใช้ความคิดพิจารณาความจริงด้วยตนเอง ซึ่งจากการทดสอบรายการพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมทั่วไป 1 คน คือ ผู้ชมคนที่ 17 ที่ตั้งคำถามกับความจริงของรายการ โดยมองว่า เป็นรายการที่ติดต่อนั้น ไม่รู้ว่าจริงแค่ไหน ส่วนผู้ชมคนอื่น ๆ ไม่ได้รู้สึกว่า วิธีการนำเสนอภาพดังกล่าวนี้บิดเบือนความจริงแต่อย่างใด

“คิดว่าเป็นสิ่งที่เขาติดต่อนมา ไม่รู้ว่าจริงซักแค่ไหน เลยดูแค่ให้รู้เรื่อง ไม่ได้ใส่ใจ” (ผู้ชมคนที่ 17)

จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้สารคดีอื่น ๆ จะมีการตัดต่อทั้งนั้น แต่สารคดีในลักษณะนี้ กลับทำให้ผู้ชมคนดังกล่าวเห็นชัดว่ามีการตัดต่อ และทำให้เริ่มเกิดข้อสงสัยในความน่าเชื่อถือของรายการ นอกจากนี้ เมื่อดูข้อมูลเรื่องความเป็นสารคดีประกอบ จะพบว่า ผู้ชมคนดังกล่าวนี้เป็นเพียงคนเดียวที่มองว่า รายการที่รับชมไปไม่ใช่รายการสารคดี

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ และนักวิชาชีพทางด้านสารคดีโทรทัศน์นั้น ส่วนใหญ่จะมองว่า สารคดีดังกล่าวไม่ได้มีการบิดเบือนความจริงแต่อย่างใด นอกเหนือจากนั้น ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมคิด พิจารณา และค้นคว้าหาความจริงเพิ่มเติมอีกด้วย

“ไม่คิดว่าทำให้ความจริงถูกบิดเบือน” (อาจารย์เมธา เสรีธนาพงศ์)

“ทำให้คนดูค้นหาความจริงได้ด้วยตัวเอง คิดว่าไม่ทำให้ความจริงบิดเบือน เพราะไม่ได้บอกมาก และการกระตุ้นแบบนี้ กลับทำให้คนดูอยากค้นหาความจริงด้วยตัวเอง” (อาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน)

“ไม่น่าจะมีผลทำให้บิดเบือนความจริง หรือลดความน่าเชื่อถือ” (อาจารย์สรรพสิริ วิรัชศิริ)

“ไม่คิดว่ามีการบิดเบือนความจริง หรือลดความน่าเชื่อถือ เพราะเป็นการเสนอความจริงจากความต้องการของเด็ก” (คุณชนินทร์ ชมะโชติ)

“คิดว่าโอกาสที่จะชี้นำ หรือบิดเบือนความจริง น่าจะมีน้อยกว่าการให้บทบรรยาย” (คุณพนันท์ อนุรัตน์)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่แน่ใจในความเป็นจริงของรายการนี้ โดยไม่ใช่ผลจากการใช้ภาพแนว Anti-realism หากแต่เป็นผลมาจากเนื้อหาเสียมากกว่า กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ให้ความเห็นว่า เนื้อหารายการขาดรายละเอียดในเชิงลึก และเป็นการนำเสนอความจริงเพียงด้านเดียว นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างบางคนยังมองว่า ภาพบางภาพ ในความเป็นจริงแล้ว ไม่น่าจะเป็นอย่างนั้น เช่น ชุดของทหารพม่า หรือเสื้อผ้าของเด็กในค่าย ทั้ง ๆ ที่ภาพดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ภาพของเหตุการณ์จริง ๆ โดยไม่ได้มีการตกแต่งแต่อย่างใด

“คงไม่ถึงกับบิดเบือนความจริง แต่การเล่าเรื่องด้วยภาพ จะขาดข้อมูลในทางลึก เมื่อขาดข้อมูลในทางลึก ก็อาจจะทำให้ความจริงถูกละเลยได้ หรือมี bias ในแง่ข้อเท็จจริง เพราะได้ความจริงเพียงด้านเดียว การเล่าเรื่องด้วยภาพยังไม่มีส่วนลึกของเรื่องราว” (รศ.จุมพล รอดคำดี)

“ไม่ได้สร้างความมั่นใจของความน่าเชื่อถือ เข้าใจว่าผู้ผลิตต้องการคำแนะนำเสนอสารเบื้องต้น หรือเรื่องสบาย ๆ ทักษะคิดของเด็ก และไม่ได้บิดเบือนเรื่องความรู้สึกเด็ก ๆ แต่เกิดคำถามต่อไปว่า เด็กที่ผ่านสงครามมา น่าจะมีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดต่างจากเด็กทั่วไปแค่ไหน ตรงนั้นยังไม่ได้รับคำตอบเท่าที่ควร ไม่ค่อยได้เสนอความจริงจากเรื่องสงครามในพม่าเท่าไร จึงพูดไม่ได้ว่าบิดเบือนหรือไม่” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

“อาจพูดได้ว่าขาดความเป็นจริงบ้าง มีบิดเบือนบ้าง เช่น ภาพสงครามตอนต้นไม่ใช่พม่า เด็ก ๆ ในค่าย จริง ๆ แล้ว ลำบากกว่านี้ อันนี้ เน้นความเป็นจริงแค่ไหน อย่างชุดทหารพม่า เขาไม่ใช่กันแบบนี้ ชุดเด็ก ๆ ในค่ายมันไม่ใช่แบบนี้ เขาไม่ใช่แบบนี้ ภาพน่าจะเป็นจริงมากกว่านี้ การจะสื่อว่า นี่คืออำนาจของสงคราม ทำให้ความฝันของเด็กแตกหายไป เลยอยากรู้ว่า เป็นสารคดีจากความคิดเรา ที่เราคิดเอง นำเสนอจินตนาการเท่านั้น หรือว่าไปสัมผัสมาจริง ๆ เป็นฝันของคนทำ หรือฝันของเด็ก” (คุณ อัครวุฒิ จันทร์ขจร)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างบางคนยังรู้สึกสงสัยบ้างในรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของเรื่อง คือ ในช่วงการสัมภาษณ์เด็ก ๆ เกี่ยวกับความฝัน ความต้องการ ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่อยู่ในบ้านเดียวกัน คือ บ้านที่ 1 โดยผู้ชมคนที่ 7 ได้เสนอความคิดเห็นว่า เด็ก ๆ ยังไม่รู้เรื่องมากนัก คำตอบเกี่ยวกับความต้องการ หรือความฝันที่พูดออกมาอาจจะไม่ใช่ความต้องการของเด็กที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงไม่ควรจะถามคำถามดังกล่าว หรือถ้าจะถาม ก็ควรจะถามให้ลึก ให้แน่ชัดว่า เด็กต้องการเป็นครู เป็นทหาร เป็นหมออย่างนั้นจริง ๆ หรือเพียงแค่เพราะว่าเคยเห็นแต่อาชีพเหล่านี้เท่านั้น ส่วนผู้ชมคนอื่น ๆ ในบ้านหลังดังกล่าว ได้เสนอความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรใช้วิธีการแอบถ่าย

“อาชีพที่เด็กรู้จักก็มีจำกัด คิดว่า การถามว่าอยากเป็นอะไร อยากได้อะไร ไม่ใช่คำถามที่ควรถามเด็ก เพราะเด็กยังไม่รู้เรื่องอะไร ที่ตอบมาก็ไม่รู้ว่าจะต้องการอย่างนั้นจริง ๆ หรือเปล่า ไม่ได้เหตุผลจริง ๆ” (ผู้ชมคนที่ 7)

“ภาพเด็กดูจัดจตา ทำไม่ไม่ซ่อนกล้องเวลาถ่าย จะได้เป็นธรรมชาติ ได้คำตอบของเด็กจริง ๆ” (ผู้ชมคนที่ 20)

“น่าจะใช้แอบถ่ายมากกว่า เด็กจะได้พูดได้เต็มที่” (ผู้ชมคนที่ 4)

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ กลับไม่คิดเช่นนั้น และให้ความเห็นว่า เด็ก ๆ จะพูดตรง ๆ ตามที่ใจคิด ไม่มีมายาเหมือนผู้ใหญ่

“ดูแล้วก็เหมือนเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะตอนหลังที่โตขึ้นอยากจะเป็นอะไร จะขอพระอะไร ตอบตรง ๆ ไม่มีมายา” (ผู้ชมคนที่ 13)

“ชอบตอนที่เด็ก ๆ พูดถึงความฝัน ดูแล้วรู้สึกว่าคุณรู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ” (ผู้ชมคนที่ 22)

“การตอบเรื่องความฝัน อยากเป็นอะไร ขอพระอะไร รู้สึกว่า คุณเป็นเด็ก ๆ ดี เด็กเล็ก ๆ ไม่คิดมาก” (ผู้ชมคนที่ 28)

จึงอาจจะกล่าวได้ว่า รายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ แม้จะมีการใช้ภาพที่ไม่เหมือนจริงตามที่ตาเห็น (Anti-realism) เข้ามาผสมผสาน แต่กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดก็ยังคงมั่นใจในการนำเสนอความจริงของรายการอยู่ และยังอาจจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดในการพิจารณาความจริงด้วย อย่างไรก็ตาม การที่กลุ่มตัวอย่างยังคงเชื่อถือความจริงของรายการนั้น อาจจะเป็นเพราะผู้วิจัยยังใช้ภาพเหมือนจริง (Realism) เข้ามาประกอบด้วยค่อนข้างมาก ดังนั้นผลที่ได้จึงอาจจะไม่สามารถสรุปได้อย่างสมบูรณ์นัก ถ้าต้องการจะวัดผลที่แท้จริงของการใช้ภาพแนว Anti-realism ที่มีต่อความจริงและความน่าเชื่อถือของรายการสารคดี จึงควรจะมีการทดลองผลิตรายการสารคดีที่มีแต่ภาพแนว Anti-realism ขึ้นมา เพื่อทดสอบประสิทธิผลในเรื่องดังกล่าวนี้

3.3 การยอมรับภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดี

จากการทดสอบเรื่องการยอมรับเกี่ยวกับการใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีนั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นผู้ชมทั่วไป และกลุ่มนักวิชาการ นักวิชาชีพทางด้านสารคดีนั้นมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมาก โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

3.3.1 กลุ่มที่คิดว่า จะมีภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีหรือไม่ ก็ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างแต่อย่างใด เนื่องจากสนใจชมแต่เนื้อเรื่องเท่านั้น

“สนใจแต่เฉพาะที่สัมภาษณ์มากกว่า เพราะฉะนั้น จะมีเปรียบเทียบเข้ามาหรือไม่ ก็ไม่ต่าง เพราะไม่สนใจอยู่แล้ว ดูภาพรวมก็รู้เรื่อง การมีภาพเปรียบเทียบต่าง ๆ เหล่านี้ ดูแล้วเฉย ๆ ไม่รู้สึกอะไรเลย” (ผู้ชมคนที่ 10)

“ไม่สนใจภาพเปรียบเทียบเท่าไร จับเอาเฉพาะแต่เรื่อง” (ผู้ชมคนที่ 17)

3.3.2 กลุ่มที่คิดว่า ไม่ควรใช้ภาพแนว Anti-realism กับรายการสารคดี แต่ควรจะเป็นภาพที่เหมือนจริง (Realism) แบบเดิมจะเหมาะสมกว่า เนื่องจากคิดว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism นั้น ไม่ก่อให้เกิดผลพิเศษเพิ่มเติมแต่อย่างใด ยกต่อการเข้าใจ เป็นภาพที่ดูจางใจเกินไป และบางภาพดูเป็นการเข้าไปคิดแทนบุคคลในเรื่อง

“การเปรียบเทียบ ไม่ค่อยชอบนัก บางคนอาจจะไม่เข้าใจ” (ผู้ชมคนที่ 22)

“ความเกี่ยวข้องกันของภาพดูน้อย เช่น พุดถึงคนตาย ก็ควรมีภาพคนตาย เยอะ ๆ นอนกันเป็นแถว ไม่ชอบภาพวาดด้วย ดูไม่มีเหตุผลว่ามีทำไม ฟังแต่คำพูดเด็ก ก็พอแล้ว เหมือนใส่วงเล็บ และดูเป็นจินตนาการของคนอื่น ไม่ใช่ของเด็ก ขนมหงอกนี้ เด็กรู้จักหรือ” (ผู้ชมคนที่ 7)

“ไม่ค่อยชอบภาพเปรียบเทียบ ดูจางใจเกินไป ไม่มีก็เข้าใจแล้ว ไม่ค่อยชอบภาพวาด เหมือนกลัวคนดูไม่รู้เรื่อง ไม่มีก็เข้าใจ ดูไม่ใช่ประเด็นหลักสำคัญ ถ้าไม่มีเลย มีแต่เด็กพูดจะดูธรรมดาดีกว่า ไม่จางใจเกินไป” (ผู้ชมคนที่ 14)

“รู้สึกสะดุด ที่ดูตั้งใจใส่เข้ามาเกินไป ภาพไฟซ้อนผู้คนในพม่า ดูไม่เนียนเป็นอันหนึ่งอันเดียว เห็นว่าเป็นภาพซ้อน ทำเหยียบมด รู้สึกว่า เป็นผู้น้อยก็ต้องโดนเหยียบย่ำ ผู้ทำคงตั้งใจให้มองอย่างนี้ แต่รู้สึกว่ามันเป็นส่วนเกิน ถ้าไม่มีก็ยิ่งดีเนื้อหาแบบเดิม” (ผู้ชมคนที่ 20)

“พวกภาพเปรียบเทียบทำให้ชัดเจนขึ้น แต่ไม่ค่อยชอบ คนดูอาจไม่เข้าใจก็ได้ บางภาพดูแล้วงง ไม่แน่ใจว่าจะหมายถึงอะไร อย่างมด ตอนแรกรางว่าคืออะไร แต่พอหลาย ๆ ที่ก็พอเข้าใจว่า คือการทำลายล้าง แต่อยากเห็นที่โดนยิงจริง ๆ มากกว่า เห็นคนตายจริง ๆ ไปเลย” (ผู้ชมคนที่ 24)

นอกจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นแล้ว คุณอัศวิน จันทร์ขจร ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ (รายการโรงเรียนของหนู) ยังแสดงความเห็นเพิ่มเติมอีกด้วยว่า สารคดีไม่ควรใช้เทคนิคมากเกินไป ดังนั้น การใช้ภาพแนว Anti-realism ต่าง ๆ จึงไม่ค่อยเหมาะกับรายการสารคดี

“สารคดีจริง ๆ แล้ว จะใช้เทคนิคน้อยมาก ในการตัดต่อจะใช้ cut เป็นส่วนใหญ่ หรือใช้มุมของกล้อง จะไม่ได้ effect มาก อย่างดีก็แค่ dissolve ภาพเหยียบมด คนดูที่ไม่รู้เรื่องอาจจะคิดได้ว่า เด็กที่ให้สัมภาษณ์ถูกมดกัดมั้ง น่าจะเปลี่ยนไปใช้ BCU

เห็นตาของเด็กที่กำลังร้องไห้ คิดถึงความหลัง ใช้อารมณ์ของคนที่ถูกสัมภาษณ์ จะให้ความรู้สึกมากกว่าภาพเท่าเหยียบมด ถ้าตัวเองจะทำสารคดีที่ไม่มีเสียงบรรยาย จะใช้บทสัมภาษณ์ และแววตา จะช่วยเล่าได้มาก” (คุณฉัตรวุฒิ จันทรัชจร)

3.3.3 กลุ่มที่คิดว่า สามารถที่จะใช้ภาพแนว Anti-realism กับรายการสารคดีได้บ้าง แต่สำหรับบางตอน บางเทคนิคอาจจะดูขัด ควรเปลี่ยนเป็นภาพอื่น ตัดออก หรือให้ใช้ภาพที่เหมือนจริงไปเลย โดยเฉพาะภาพวาดการ์ตูนตอนขอพรนางฟ้า ซึ่งเป็นลักษณะของภาพแนว Anti-realism ที่เป็นภาพความคิด จินตนาการ ความฝัน นามธรรม มีการวิพากษ์วิจารณ์ภาพดังกล่าวกันมาก กลุ่มที่ไม่ชอบก็จะไม่ชอบอย่างมาก แต่กลุ่มที่ชอบก็จะเห็นว่าดี เหมาะสมอยู่แล้ว

“ตอนแรกที่มีผ้า เลือด กระຈก ดูจใจเกินไป ดู fake แต่มคิดนี้ โอเค ดูเป็นเนื้อเดียวกับเรื่องดี มดสื่อได้ดี เพราะใครมาเหยย้งมัน มันก็แตก และมันเป็นสัตว์เล็ก ๆ” (ผู้ชมคนที่ 28)

“ภาพการ์ตูนดูไม่ค่อยเข้ากับเรื่อง ควรเป็นภาพจริง ๆ ไปเลย เห็นขนมจริง ๆ แต่ตรงมด ดูเข้ากับเรื่องดี มีการตาย มีการอพยพ” (ผู้ชมคนที่ 30)

“การใช้ภาพสัญลักษณ์ช่วยเสริมความรู้สึกได้ระดับหนึ่ง เน้นย้ำอารมณ์ได้นำไปใช้กับสารคดีที่ออกอากาศได้ แต่ต้องเพิ่มเนื้อหา และหลีกเลี่ยงสัญลักษณ์ที่อาจจะผิดความหมาย ติดตรงสัญลักษณ์บางอัน เช่น เทียน เหมือนเด็กที่เกิดในค่าย ที่ดูมีความสุขดี จริง ๆ เป็นอย่างนั้นหรือ การใช้มด ยังไม่หยุดอารมณ์ ถ้าสื่อพลาด ความเข้าใจก็พลาดไปด้วย ภาพการ์ตูนดูขัด เหมือน fake ตั้งใจที่จะพูดเกินไป ดู break down น่าจะใช้อย่างอื่นมากกว่า ทำให้อารมณ์ขาดช่วง ไม่แนบเนียน แต่ก็เข้าใจว่าพยายามจะย้ำเรื่องความฝัน ความสวยงาม” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

“ภาพผ้าขาวทำได้ดี แต่การ์ตูนดูไม่กลมกลืนกับเรื่อง” (คุณนพนันท์ อนุรัตน์)

“การใช้ภาพสัญลักษณ์เข้ามาในรายการสารคดีนั้น ทำได้ดี พวกกระຈกแตกผ้าขาวเบือนเลือดใหม่ไฟ ภาพเปรียบเทียบที่ใช้ไม่ค่อยติดอะไร อย่างการใช้ภาพเท่าเหยียบมด ส่วนตัวแล้วชอบภาพนี้ เข้าใจได้เลยว่า สงคราม ประชาชนเหมือนมดเหมือนปลวก โดนทำร้าย เหมือนชีวิตไร้ค่า แต่การใช้ภาพจริงผสมกับภาพวาด ดูขัดกับการเป็นสารคดีที่นำเสนอความจริง คงจะทำออกอากาศได้ โดยเล่าด้วยภาพให้ชัดเจนกว่านี้ ภาพวาด ไม่ค่อยเข้ากับเรื่อง นำการ์ตูนมานำเสนอเรื่องที่เป็น realistic ดูแปลก ๆ สารคดีมันต้องภาพจริง” (คุณศุภมาส เสนะเวส)

“ชอบที่มีภาพวาด เพราะมันเป็นความฝัน เหมือนวาดฝันออกมาให้เห็น พอเห็นแล้ว ก็มีความสุขมากขึ้น เห็นสิ่งที่อยากให้ได้เป็นจริง ๆ เหมือนเนรมิต ความฝันเป็นมาตรฐานดี เด็ก ๆ เราก็ฝันแบบนี้ ชอบที่มีเปรียบเทียบ ดูว่า เหมือนที่เราคิดหรือเปล่า แต่อย่างภาพสงครามดูแปลก ๆ ถ้าเอามาฉายทีวี คงไม่ดู เพราะดูไม่รู้เรื่อง มันเบลอสื่อได้ว่ามันหมอง มันหม่น แต่น่าจะเลือกอย่างอื่น วิธีนี้ มันใจแข็งไป” (ผู้ชมคนที่ 33)

3.3.4 กลุ่มที่คิดว่า สามารถที่จะใช้ภาพแนว Anti-realism กับรายการสารคดีได้ โดยไม่รู้สึกละอายหรือขัดแย้งอย่างใด โดยให้เหตุผลว่า ทำให้เห็นความจริงชัดขึ้น ช่วยเน้นอารมณ์ความรู้สึกของเรื่อง รวมทั้ง ทำให้สารคดีเรื่องนั้นมีความน่าสนใจมากขึ้น

“การใช้ภาพเปรียบเทียบทำให้คนดูเกิดสำนึก ให้ความรู้สึก คิดว่าในสารคดีทั่วไปน่าจะมีแบบนี้บ้าง” (ผู้ชมคนที่ 12)

“การใช้สัญลักษณ์ เพื่อเป็นจุดเน้น ไม่รู้สึกว่าจะแปลก อาจจะมีบางตอน แต่พอดูจนจบ ดูโดยรวมก็เข้าใจได้” (ผู้ชมคนที่ 16)

“การใช้ภาพเปรียบเทียบ ช่วยขยาย บรรยายภาพมากขึ้น ไม่มีก็รู้เรื่อง แต่ถ้ามีก็เข้าใจมากขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 29)

“การใช้ภาพเปรียบเทียบ คิดว่าดี เปรียบเทียบให้เห็นชัด ๆ อย่างเหยียบมด ไม่ต้องให้เห็นแมงกูดึงจริง ๆ ก็ได้ ใช้ภาพนี้แทนความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ทำให้คิดมากขึ้น ได้ทั้งเรื่องคน เรื่องสัตว์ด้วย ทุกวันนี้ คนทำลายล้างทั้งคน ทั้งสัตว์ เทคโนโลยีก้าวหน้า ใจคนเมตตาน้อยลง อย่างเวลาสอนลูก ยังชอบเปรียบเทียบเลย คนฟังจะคิดตาม บอกตรงไป บางทีก็ง่ายไป ไม่จำ ไม่คิด อันนี้ ได้ใช้สมองคิด และไม่ยากเกินไปด้วย เด็กสมัยนี้หัวไวจะตาย น่าจะเข้าใจได้ง่าย การใช้ภาพการ์ตูน ไม่รู้สึกว่าจะแปลก น่ารักดี ยิ้มได้ ทำให้ soft ขึ้น เข้าใจทำ” (ผู้ชมคนที่ 11)

“ทำเหยียบมด เห็นภาพนี้แล้ว ยิ่งเพิ่มความสงสาร ถ้าเห็นภาพคนโดนยิงจริง จะรับไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีเลย ก็จะไม่รู้สึกสงสารเท่า การเปรียบเทียบจะทำให้ความรุนแรงเบาลง แต่ความรู้สึกชัดขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 31)

“ถ้าจะให้เห็นภาพคนโดนยิงจริง ๆ คงรู้สึกสังเวช ถ้าใช้เปรียบเทียบจะสงสารมากกว่า ความรู้สึกที่ได้มันต่างกัน” (ผู้ชมคนที่ 32)

“พวกภาพเปรียบเทียบ ไม่รู้สึกขัดเลย การ์ตูนดีมาก สื่อกว่า โลกของเด็ก เห็นว่าเด็กก็มีความต้องการเหมือนกันทั่วโลก” (ผู้ชมคนที่ 2)

“ตรงภาพการ์ตูนก็ไม่รู้สึกว่าขัดแต่อย่างใด ตอนเหยียบมด รู้สึกสงสารมด มดก็เหมือนคน มีชีวิตเหมือนกัน ทำให้รู้สึกสงสารคนที่โดนทำร้ายด้วย ถ้าไม่มีภาพมด ก็คงไม่รู้สึกมากเท่า” (ผู้ชมคนที่ 34)

“ไม่รู้สึกว่าการ์ตูนขี้ตนะ เป็นความอยากของเด็ก ๆ” (ผู้ชมคนที่ 1)

“การ์ตูนดีแล้ว เป็นเรื่องสมมุติ” (ผู้ชมคนที่ 9)

“ชอบตรงการ์ตูนที่สุด ดีแล้ว เพราะการขอพรนางฟ้า มันเป็นเรื่องสมมุติ” (ผู้ชมคนที่ 35)

สำหรับคำถามที่ผู้วิจัยได้ถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพเกี่ยวกับศักยภาพในการนำภาพ Anti-realism ไปใช้กับรายการสารคดีนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสามารถนำไปใช้ได้ โดยดูให้เหมาะสมกับเรื่อง อย่างไรก็ตาม วิธีดังกล่าวนี้ อาจจะไม่เหมาะกับกลุ่มผู้ชมทั่วไป

“คิดว่า วิธีนี้ ช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับสารคดีได้ เป็นวิธีการหนึ่งของการทำสารคดีโทรทัศน์ เทคนิคนี้นำไปใช้กับสารคดีอื่น ๆ ได้” (รศ.จุมพล รอดคำดี)

“ภาพเปรียบเทียบที่ใช้ สามารถสื่อได้ถึงเนื้อหา และด้วยการเฉลยความหมายหรือข้อความหมายลงไปด้วย ทำให้ไม่สับสนแต่อย่างใด และยังช่วยเสริมความรู้สึกได้ระดับหนึ่ง เน้นย้ำอารมณ์ได้ อาจจะนำไปใช้กับสารคดีที่ออกทีวีได้ในบางเรื่อง ที่จะทำให้เกิดความประทับใจ หรือกับเนื้อหาในเชิงนามธรรม” (อาจารย์เมธา เสรีนาพงศ์)

“นำไปใช้กับรายการสารคดีที่ออกอากาศได้ แต่ต้องเพิ่มเนื้อหา และหลีกเลี่ยงสัญลักษณ์ที่อาจจะผิดความหมาย” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

“คิดว่าน่าจะใช้กับสารคดีที่ออกอากาศได้ แต่ต้องเป็นคนดูที่ตั้งใจมากหน่อย” (คุณณพนันท์ อนุรัตน์)

“การใช้ออกอากาศ สำหรับกลุ่มคนทั่วไป อาจจะเข้าใจยาก ไม่ชวนติดตาม สำหรับกลุ่มที่สนใจ ต้องถือว่ามีอะไรใหม่” (คุณภูเก็ท กาญจนะวณิชย์)

3.4 ความชื่นชอบและความน่าสนใจของรายการ

ผู้วิจัยพบว่า ภาพแนว Anti-realism สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างบางคนเกิดความ รู้สึกชื่นชอบ และสนใจในรายการได้

“ชอบ รู้สึกว่า ต้องการสื่อให้เห็นในใจเด็ก ได้ผลในแง่สะท้อนใจ” (ผู้ชมคนที่ 23)

“ชอบ ผ้ามีเลือดไหล ทำให้อยากตามต่อ จบก็ดี เรื่องความฝัน” (ผู้ชมคนที่ 2)

“ชอบตอนเลือดหยด ให้อารมณ์ดี มีแต่เสียง” (ผู้ชมคนที่ 32)

“ผ้าขาวมีเลือด ไหมไฟ create ดี เข้าใจใช้เทคนิคนำเสนอ” (คุณชนินทร์ ชมะโชติ)

“Title เรื่อง create ได้น่าสนใจดี” (คุณอัศวฤดี จันทร์ขจร)

“ชอบตรงผ้าขาว สวยดี น่าสนใจ” (คุณนพพันธ์ อนุรัตน์)

“การใช้ภาพดี เล่าเรื่องได้ มีการใช้ภาพเชิงสัญลักษณ์เข้ามาแทรกให้คนดูได้ คิดตาม ชอบที่ให้คนดูได้คิด และส่วนที่แสดงความบริสุทธิ์ของเด็ก ๆ เห็นว่าเด็ก ๆ บางคนไม่รู้เลยว่าชีวิตทุกข์ยากอย่างไร ชอบมาก เป็นวิธีที่ดีที่ไม่สอน ไม่บอก moral ไม่เรียกร้องอะไรจากคนดู” (อาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน)

“ชอบที่มีการใช้ภาพสัญลักษณ์เข้ามา” (คุณศุภมาส เสนะเวส)

นอกจากความชื่นชอบ และความน่าสนใจของรายการที่เกิดจากการใช้ภาพแนว Anti-realism แล้ว กลุ่มตัวอย่างบางคนยังชื่นชอบในวิธีการนำเสนออื่น ๆ ได้แก่ การไม่มีคำบรรยาย และการตัดต่อที่ใช้ภาพมาร้อยเรียงเรื่องราว

“ทำได้ดี ชอบตรงตัดต่อ เอาเรื่องมาต่อกัน คิดว่าดี ใส่เพลงก็บรรยายเดินเรื่อง ได้” (ผู้ชมคนที่ 2)

“ชอบในมุมมอง และความคิดที่เอาภาพมาเรียง ๆ กัน” (ผู้ชมคนที่ 32)

“ชอบที่ไม่ใช้บทบรรยาย และไม่บอกอะไรชัดเจนไป แต่ควรสื่อมากกว่านี้ ใช้องค์ประกอบทุกอย่าง ภาพ เพลง เสียงสัมภาษณ์เข้ามาช่วย” (คุณนพพันธ์ อนุรัตน์)

“ชอบที่มีความพยายามร้อยเรียงเรื่องราวให้เป็นหนึ่งเดียว เห็นความตั้งใจของผู้ผลิต การตัดสลับภาพตรงข้าม ทำให้หักอารมณ์ได้ดี” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนมาก ยังแสดงความชื่นชอบรายการ อันเนื่องมาจากเนื้อหาของเรื่อง ซึ่งไม่ได้เป็นผลมาจากการใช้ภาพแนว Anti-realism โดยผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาและภาพที่แสดงถึงความน่ารักของเด็ก ๆ โดยเฉพาะในช่วงที่ตอบว่าอยากเป็นอะไร อยากจะขอพรอะไรนั้น เป็นเนื้อหาที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างประทับใจมากที่สุด

“ชอบที่สุดตรงขอขนม ที่เด็ก ๆ ตอบเหมือนกันหมดเลย น่ารักดี ตรงการ์ตูนก็น่ารักดี” (ผู้ชมคนที่ 15)

“เริ่มต้นดี น่าดู เห็นเด็กสดใส พอสงครามเข้ามา ก็กลายเป็นความสลด ชอบตอนแรกที่สุด เด็กสดใส หลาย ๆ ชาติ และชอบตรงที่สัมภาษณ์ รู้สึกเด็กไว้แต่เพียงสาอยากได้ขนม เป็นธรรมชาติ ถ่ายทอดความรู้สึกออกมา ไม่มีมายา ดูยิ้มแย้ม” (ผู้ชมคนที่ 16)

“ชอบเด็กคนที่บอกว่าไม่อยากเป็นอะไร ไม่อยากขออะไร” (ผู้ชมคนที่ 25)

“ชอบตอนที่สัมภาษณ์ช่วงหลัง ๆ” (ผู้ชมคนที่ 28)

“ชอบตอนเด็ก ๆ ขอพร ดูน่ารัก สดใสดี” (ผู้ชมคนที่ 29)

“ชอบมากตอนความฝันของเด็ก ดูน่ารัก และรู้สึกว่า เขาเป็นเด็กธรรมดา ๆ คนหนึ่ง” (ผู้ชมคนที่ 31)

“ชอบเด็กที่ไม่ขออะไรมาก ดูเป็นตัวของตัวเองดี และชอบช่วงที่พูดถึงความฝันของเด็ก ๆ ดูน่ารัก สดใส” (ผู้ชมคนที่ 32)

“ชอบตอนช่วงหลัง ๆ ตั้งแต่เริ่มถามเด็ก ดูเป็นเรื่องขึ้น และคิดว่าตรงกับชื่อเรื่อง ที่ตนเองตั้งใจจะดูมากกว่า เพลงตอนจบดีมาก ชอบ จบสวยดี” (ผู้ชมคนที่ 33)

“ชอบภาพชีวิตเด็กในค่าย ดูมีความสุขดี” (รศ.จุมพล รอดคำดี)

“ชอบตรงส่วนที่ให้เห็นความเป็นเด็ก ธรรมชาติ และผลพวงของสงคราม” (คุณอัศวิน จันทร์ขจร)

“เพลงตอนจบ สร้างอารมณ์ได้ดี เพราะดี น่าจะมีการแปลด้วย” (คุณภูเก็ท กาญจนะวณิชย์)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ถามคำถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมด้วยว่า ถ้ามีรายการสารคดีที่น่าเสนอในลักษณะนี้ออกอากาศทางโทรทัศน์จริง ๆ จะเปิดรับชมหรือไม่ พบว่า คำตอบของกลุ่มตัวอย่าง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

3.4.1 จะเปิดรับชมรายการ โดยใช้เนื้อหาของรายการเป็นเกณฑ์ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่จะเปิดรับชมรายการ เพราะต้องการจะรับทราบเนื้อหา เพิ่มเติมความรู้ ดังนั้น คำตอบของคำถามที่ว่า ถ้ามีสารคดีแนวนี้ออกอากาศทางโทรทัศน์ จะเปิดรับชมหรือไม่นั้น กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจะตอบว่าเปิดรับชม โดยคำนึงถึงเนื้อหาเฉพาะของเรื่องนี้ มิได้คิดไปถึงรายการสารคดีอื่น ๆ ที่ใช้วิธีการนำเสนอภาพแนว Anti-realism

“ถ้าออกอากาศจริง ก็ดู เพราะชอบดูสารคดีอยู่แล้ว สารคดีทุกอย่างชอบหมด อย่าให้น่าเบื่อ หรือมีโฆษณามากเกินไป อันนี้ ไม่น่าเบื่อ คิดว่า น่าสนใจ ได้รู้เรื่องใหม่ ๆ เข้าใจเรื่องใหม่ ๆ” (ผู้ชมคนที่ 8)

“ถ้าออกอากาศจริง ก็จะดู เพราะอยากรู้เรื่อง แต่ควรมีบรรยาย จะดีมาก” (ผู้ชมคนที่ 9)

“คงจะดู เพราะน่าสนใจ ได้รู้เพิ่มขึ้น แต่ไม่ชอบที่ไม่มีคนบรรยาย ทำให้ไม่รู้เรื่อง บางคนอาจจะดูไม่ทัน บางช่วงมันขาดตอน มีบรรยายจะชัดเจนกว่า ไม่อยากให้มีภาพสงคราม อย่างหนังสงครามดูได้ เพราะรู้ว่าไม่จริง” (ผู้ชมคนที่ 22)

“ถ้าออกอากาศจริง ก็จะไม่ดู อารมณ์เหมือนพวกฟ้ามีตา ถอดรหัส ชอบดูที่มีสาระอยู่แล้ว” (ผู้ชมคนที่ 30)

“ช่วงแรกจะดู เพราะชอบเด็ก ๆ ความไร้เดียงสาของเด็ก แล้วเมื่อดูแล้ว ก็คงดูต่อ เพราะอยากรู้เรื่อง” (ผู้ชมคนที่ 16)

“ถ้าออกอากาศก็คงดูสัก 60 % เพราะพอรู้ว่าไม่ใช่สารคดี ก็จะทำให้ความสนใจเท่าที่มันควรจะเป็น เริ่มต้นดูดีดี เพราะไม่รู้ว่าเป็นอะไร เลยอยากรู้ ต่อมา เฉย ๆ รู้สึกว่ามันเป็นเรื่องเก่า ๆ ซ้ำ ๆ เคยรู้แล้ว เคยเห็นแล้วทางทีวี หนังสือพิมพ์ เลยรู้สึกธรรมดา” (ผู้ชมคนที่ 17)

3.4.2 จะไม่เปิดรับชมรายการ โดยใช้เนื้อหาของรายการเป็นเกณฑ์ โดยกลุ่มนี้จะเหมือนกับกลุ่มแรก คือ ตอบคำถามโดยคิดถึงเฉพาะเนื้อหาของรายการสารคดีที่ได้รับชมไปเท่านั้น จึงเป็นการให้ความเห็นว่า จะไม่เปิดรับชม เพราะไม่ใช่เรื่องที่ตนเองสนใจ หรือไม่ชอบเรื่องราวเกี่ยวกับสงคราม

“ไม่ดู เพราะไม่ชอบสารคดี และไม่เกี่ยวกับเกษตร” (ผู้ชมคนที่ 24)

“ไม่ดู เพราะเรื่องมันน่าหดหู่” (ผู้ชมคนที่ 25)

“ชอบชื่อเรื่อง แต่ดูแล้วรู้สึกเฉย ๆ ถ้าออกอากาศจริง ก็ไม่ดู หดหู่” (ผู้ชมคนที่ 26)

“คงไม่ดู เพราะไม่ชอบสารคดีอยู่แล้ว ยิ่งเป็นเรื่องหดหู่ด้วย คือถ้าเปิดมาเห็นเด็ก ๆ น่ารัก จะดู เป็นคนที่หลีกเลี่ยงความจริงที่โหดร้าย” (ผู้ชมคนที่ 29)

“คงดูผ่าน ๆ พอเห็นภาพสงครามก็จะเปลี่ยน ไม่อยากดู” (ผู้ชมคนที่ 31)

“คิดว่าคงไม่ดู เพราะไม่จรรโลงใจ” (ผู้ชมคนที่ 33)

“ถ้าออกอากาศจริง ก็ไม่ดู เพราะไม่ชอบเรื่องสงคราม ถ้าเป็นข่าวจะสนใจ แต่พอเป็นสารคดีแล้วไม่ชอบ จะหันไปดูพวกท่องเที่ยว สตรีน่ารัก ๆ ดีกว่า” (ผู้ชมคนที่ 14)

“ไม่ดู เพราะเป็นเรื่องเดิม ๆ ที่รู้มาแล้ว เก่า รู้เรื่องแล้ว เลยไม่ดู ไม่สนใจ ชอบเรื่องที่ยังใหม่ ๆ มากกว่า” (ผู้ชมคนที่ 10)

3.4.3 จะเปิดรับชมรายการ โดยใช้วิธีการนำเสนอรายการเป็นเกณฑ์ กลุ่มนี้จะเปิดรับชมรายการ โดยคำนึงถึงวิธีการนำเสนอรายการ ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลที่สามารถครอบคลุมไปถึงรายการสารคดีอื่น ๆ ที่ใช้ภาพแนวนี้ด้วย สำหรับเหตุผลที่กลุ่มนี้นำมาใช้ประกอบ คือ กระตุ้นให้คิด สร้างสำนึกได้ ไม่มุ่งเน้นที่จะสอน และวิธีการนำเสนอแปลก น่าสนใจ

“ถ้าออกอากาศจริง ก็ดู ความต่อเนื่องมันมี คิดว่าดีกว่าสารคดีทั่วไป เพราะออกมาเป็นภาพ สร้างสำนึก เครียดนิดหน่อย แต่ชอบ” (ผู้ชมคนที่ 2)

“ปกติจะไม่ค่อยได้ดูสารคดีมากนัก แต่อันนี้จะดู เพราะอยากรู้ความจริง ทำให้เตือนใจด้วย วิธีแบบนี้ มันเคยเห็นในหนัง” (ผู้ชมคนที่ 3)

“รู้สึกชอบมากกว่าสารคดีทั่ว ๆ ไปที่เห็น ฉีกแนวไปบ้าง ไม่มากนัก แต่ดี ทำให้คนดูได้คิด คิดได้หลายแง่ด้วย คนได้ตั้งใจดู คิดว่า เรื่องนี้ น่าจะดึงความสนใจคนได้ ทุกวัย คือ จริง ๆ เป็นคนชอบดูหนังโหด ๆ แต่กลับชอบสารคดีเรื่องนี้ soft เลยอดดี ถ้าออกอากาศจริง จะดู เพราะน่าสนใจ มีจุดดึงดูด ตัดต่อดี เอภาพมาต่อกันดี ใช้ได้” (ผู้ชมคนที่ 11)

“ชอบ ดูได้ ไม่คิดว่าต้องเปลี่ยนอะไร ดูได้เลย ไม่หนัก ถ้าออกอากาศจริง ก็คงดู ชอบที่ไม่ได้มุ่งเน้นความรู้ แต่เป็นการให้สำนึก ให้ความรู้สึก โดยเฉพาะจากภาพเด็ก ๆ และภาพที่เปรียบเทียบ คิดว่าน่าจะมีแบบนี้บ้าง” (ผู้ชมคนที่ 12)

“ถ้าให้เลือกลงสารคดี จะชอบแบบนี้มากกว่า เพราะไม่มีคำพูด ดูด้วยตา แล้วคิดเอาเอง ไม่จำเป็นต้องมีคำบรรยาย ถ้าออกอากาศจริง จะดูแน่นอน แต่ต้องเพิ่มอารมณ์ให้ถึงมากกว่านี้อีกหน่อย จะดีมาก” (ผู้ชมคนที่ 13)

“ถ้าออกอากาศทางทีวี คิดว่าดู ชอบ ได้คิดตามไปด้วย” (ผู้ชมคนที่ 15)

3.4.4 จะไม่เปิดรับชมรายการ โดยใช้วิธีการนำเสนอรายการเป็นเกณฑ์

“ไม่ชอบที่ไม่มีคำบรรยาย ซีเกียจคิด หลาย ๆ คนคงจะไม่ชอบ เขาต้องการทราบเนื้อหา อธิบายความเป็นมา ถ้าให้เลือกระหว่างสารคดีแบบนี้ กับสารคดีแบบเดิม คิดว่า ขอดูสารคดีแบบเดิมมากกว่า สบายกว่า ไม่ชอบเรื่องเครียด ไม่ต้องคิดอะไรมาก” (ผู้ชมคนที่ 19)

4. ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับรายการ

สำหรับในหัวข้อนี้เป็นการรวบรวมข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อการผลิตรายการของผู้วิจัย ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการใช้ภาพแนว Anti-realism โดยตรง

4.1 การถ่ายทำภาพ การเลือกใช้เพลง และการดำเนินเรื่อง

กลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นผู้ชม และนักวิชาการ นักวิชาชีพได้เสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเรื่องการทำภาพ การเลือกใช้เพลง และการดำเนินเรื่องไว้หลายประการ โดยให้เหตุผลว่า ภาพบางภาพดูไม่ชัด ไม่ค่อยหลากหลาย เรียบเกินไป เพลงบางช่วงไม่เหมาะสมกับเรื่อง

“ภาพยังไม่สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้ง เหมือนดู footage ครอบ
สุดท้ายก่อนตัดต่อ ถ้าดูในแง่การถ่ายทำแล้ว ภาพยังไม่ค่อยหลากหลาย มีแค่ CU กับ
MS สื่อน้อยมาก ดูเป็นภาพเดียวกัน เหมือน ๆ กัน การดำเนินเรื่องไม่มีสื่อโยงถึงกันว่า
ต้องการอะไร” (คุณฉัตรวุฒิ จันทรวงศ์)

“การใช้ภาพสื่อได้ดี ถ้าจะมองโครงสร้าง แต่ในวิธีการนำเสนอที่ใช้ภาพ ใช้
สัญลักษณ์ต่าง ๆ น่าจะทำได้มากกว่านี้ บางอันมันเรียบไป จนไม่ก่อให้เกิดความ
ประทับใจ หรือการจุกคิด” (อาจารย์เมธา เสรีธนาพงศ์)

“ภาพในเรื่องดูเก่า ๆ เพลงควรปรับปรุง เพลงบางส่วนไม่ค่อยเข้ากับเนื้อหา
อย่างตอนทหารเดิน เพลงมันน่าจะน่ากลัว โหดกว่านี้ น่าจะเข้าถึงคนดูได้มากกว่านี้
แต่ชอบเพลงตอนจบมาก น่ารักดี” (ผู้ชมคนที่ 33)

“สั้นไปนิด จบห้วนไปหน่อย น่าจะทิ้งยาวกว่านี้ กำลัง smooth ตัวหนังสือ
ขอขอบคุณขึ้นเร็วไป อ่านไม่ทัน เพราะเวลาดูหนังชอบดูช่วงท้าย อยากรู้ว่าใครทำ ใคร
เกี่ยวข้อง” (ผู้ชมคนที่ 11)

สำหรับการดำเนินเรื่องนั้น กลุ่มตัวอย่างบางคนได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข
เนื่องจากเรื่องราวไม่ค่อยต่อเนื่อง รวมทั้งเสนอให้ดำเนินเรื่องโดยใช้เด็กคนเดียว

“ในแง่การดำเนินเรื่อง ดูชัด ๆ บางช่วงเร็วไปหน่อย เรื่องมันไม่ค่อยต่อเนื่อง
เท่าไร ดูรู้เรื่อง แต่ไม่ต่อเนื่องกัน เวลาเปลี่ยนประเด็น มันไม่เนียน” (ผู้ชมคนที่ 30)

“ไม่ชอบที่ดูไม่ค่อยต่อเนื่อง กลับไปกลับมา แต่ก็ไม่ใช่ว่าไม่ชอบมาก ดูไปได้
เรื่อย ๆ” (ผู้ชมคนที่ 16)

“พอเข้าใจเนื้อหาได้ แต่ยังไม่ราบรื่นเท่าที่ควร สิ่งสำคัญที่จะทำให้คนเข้าใจ
สารคดีนี้ได้ดี คือ การสัมภาษณ์และภาพ เสนอให้เห็นความเป็นจริง อาศัยภาพและ
เสียงสื่อไปถึงความคิด อันนี้ เหมือนกับกำลังดูสัญญาณอะไรบางอย่าง เพื่อบอกความ
โหดร้ายของสงคราม หรืออะไรซักอย่าง ต้องคิดตาม เรื่องราวไม่เชื่อมโยงมากนัก มีสื่อ
สัญญาณเป็นช่วง ๆ ถ้าจะสื่อแบบนี้ ภาพกับเสียงสัมภาษณ์ต้องลึกกว่านี้” (รศ.จุมพล
รอดคำดี)

“อาจต้องการ plot ที่ดี การไม่มีคำบรรยาย คำสัมภาษณ์ต้องแรง ผูกโยงเรื่อง
ได้ วางโครง วางแนวคำตอบไปก่อน อาจจะต้องเขียนบทก่อนว่าจะสัมภาษณ์แต่ละคน
เอามาวางไว้ตรงไหน อาจมีผู้ใหญ่เข้ามาเสริมด้วย” (คุณชนินทร์ ฑะมะโชติ)

“ควรพยายามใช้วิธีอื่น ๆ ที่หลากหลายเข้ามาช่วยสื่อเนื้อหามากกว่านี้ เพื่อเพิ่มความเข้าใจ การสัมภาษณ์น่าจะเยาะกว่านี้ ถ้าเดินเรื่องด้วยการบรรยาย ไม่น่าใจว่า เพราะภาษาเป็นอุปสรรคหรือเปล่า บทสัมภาษณ์จะช่วยเล่าเรื่อง สื่อเนื้อหาและอารมณ์ได้มากกว่านี้” (คุณณพนันท์ อนุรักษ์)

“ดูรูปแบบแล้วน่าสนใจ แต่น่าจะปรับอีกหน่อย เอาชีวิตเด็กสักคนมาเป็นตัวเดินเรื่อง เป็นคนเล่า ถ้าเป็นอย่างนี้ ก็อาจจะน่าสนใจขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 27)

“คนที่เขานักทำสารคดี หรือคนที่มีความรู้เรื่องนี้ อาจจะเข้าใจเรื่องได้ แต่ถ้าคนที่ไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อน อาจจะเข้าใจได้ยาก อาจจะต้องดูหลาย ๆ ครั้ง และคนที่รู้เรื่องเหล่านี้มาก่อน อาจจะไม่เกิดความรู้สึกอะไร ไม่ประทับใจอะไร คนดูดูแล้ว อาจจะอึดอัด ไม่เข้าใจ เสนอด้วยเด็กคนเดียวจะดีกว่า” (คุณอัศวภูมิ จันทร์ขจร)

“น่าจะให้รู้จักเด็กแต่ละคนหน่อย ใช้ dramatize เข้ามาก็ได้ เคยทำสารคดีเรื่องผู้ติดยา น่าจะใช้วิธีการนำเสนอแบบเดียวกันได้ คือ เอาชีวิตปัจจุบันมาว่าเป็นยังไง ทำไมถึงเป็นแบบนี้ แล้วตอนนี้ ชีวิตเขาเป็นยังไง เล่า flashback กลับไป น่าจะมีการปูพื้นนิดหน่อย เห็น suffering ในชีวิตของเขามากขึ้น เขาผ่านอะไรมา เจออะไรทุกข์ยังไง” (อาจารย์สรพรพิริ วิรัชศิริ)

“ความฝันแต่ละคนมาจากมิติที่ต่างกันของแต่ละคน บางคนครอบครัวดี อาจจะฝันอย่างหนึ่ง บางคนกำพร้าอาจจะฝันอย่างหนึ่ง เสนอให้ลงรายละเอียดไปที่หนึ่งคน หรือหนึ่งครอบครัว แทนที่จะถามแบบหลากหลาย” (คุณภูเก็ท กาญจนะวณิชย์)

“ควรใช้เด็กคนหนึ่งเป็นตัวแทนเล่าเรื่องชีวิตของเขา จะทำให้เขาข้างในของเด็กมาเสนอให้ได้ เรื่องที่เล่านี้เลยยังไม่ค่อยรับใช้สื่อ ไม่เอาข้างในออกมา การสัมภาษณ์ต้องชัดเจน คำถามอันนี้ดูพื้น ๆ ไป” (คุณศุภมาส เสนะเวส)

4.2 การติดต่อ

สำหรับการติดต่อภาพนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพบางคนก็เสนอว่าควรปรับปรุง ในขณะที่บางคนก็คิดว่าผู้วิจัยติดต่อรายการได้ดีอยู่แล้ว โดยกลุ่มที่เสนอแนะให้แก้ไข ได้ให้เหตุผลว่า การติดต่อยังดูไม่ค่อยต่อเนื่อง และขาดความไว้วางใจ

“การติดต่อเหมือนเป็น quick cut ไม่มีการติดต่อของเรื่องมากนัก” (รศ. จุมพล รอดคำดี)

“ความต่อเนื่องในการลำดับภาพมีน้อย cut ภาพหลายช่วงเร็วเกินไป” (คุณฉัตรวุฒิ จันทรขจร)

“การตัดต่อยังขาดความเร้าใจ ควรใช้ effect เข้ามาช่วยมากกว่านี้ เพราะไม่มีการบรรยาย จะทำให้น่าสนใจขึ้น เทคนิคตัดต่อยังไม่ค่อยกระชากอารมณ์ว่าพลิกกลับไปใช้ dissolve ทำให้รู้สึกเหมือนเป็นเรื่องพลวัตที่เกิดขึ้นปกติ การเล่าเรื่องยังไม่น่าติดตาม” (คุณศุภมาส เสนะเวส)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่า การตัดต่อภาพในรายการของผู้วิจัยนั้นคืออยู่แล้ว ได้ให้เหตุผลว่า สามารถตัดต่อได้กระชับ มีความต่อเนื่อง และสามารถทำให้อารมณ์คล้อยตามได้

“ตัดต่อได้กระชับ การใช้ effect ในการตัดต่อช่วงแรก ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกสงสัย แต่เมื่อชมไปสักครู่ ก็เข้าใจได้” (อาจารย์เมธา เสรีธนาพงศ์)

“ตัดต่อต่อเนื่องดี เช่น ตอนถามเด็กเรื่องโรงเรียน แล้วพอเด็กชี้ ก็ตัดไปเป็นภาพโรงเรียน” (อาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน)

“การตัดต่อกระชับดีแล้ว” (คุณภูเก็ท กาญจนะวณิชย์)

“การตัดต่อช่วงแรกทำได้ดีทีเดียว ทำให้คล้อยตาม เห็นความโหดร้ายของสงครามได้” (คุณชนินทร์ ชมะโชติ)

“ช่วงแรก ตัดต่อได้กระชากอารมณ์ดี” (คุณอาวีพร ปิยะดำรง)

4.3 การไม่มีคำบรรยาย

สำหรับข้อเสนอแนะ หรือข้อควรปรับปรุงในการผลิตรายการของผู้วิจัยนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมจำนวนมากเสนอให้ผู้วิจัยเพิ่มเสียงผู้บรรยายเข้ามาในรายการ

“น่าจะมีความบรรยาย จะได้เข้าใจมากขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 1)

“ดูไม่ปะติดปะต่อ น่าจะมีบรรยาย บางช่วงดูไม่ทัน จะได้ช่วยคนที่อ่านหนังสือไม่ออกด้วย” (ผู้ชมคนที่ 8)

“น่าจะมีส่วนบรรยาย ดูภาพอย่างเดียว อาจไม่รู้รายละเอียดมากนัก มีบรรยายจะเข้าใจมากขึ้น” (ผู้ชมคนที่ 16)

“ควรจะมีคนบรรยาย อันนี้ ต้องตั้งใจมาก การมีเสียงบรรยายด้วย จะทำให้ได้ใช้ความคิดเต็มที่ ไม่มีผู้บรรยาย ทำให้ไม่น่าสนใจ” (ผู้ชมคนที่ 20)

“ไม่ค่อยต่อเนื่องนัก กำลังใจจดใจจ่ออยู่กับเรื่องหนึ่ง ก็เปลี่ยนไปอีกเรื่องแล้ว อาจจะเพราะไม่มีคนบรรยาย ทำให้ขาดอรรถรส มีคนบรรยายจะดีกว่า เหมือนดูฟุตบอล คือดูแต่ภาพก็รู้เรื่อง แต่“ไม่มัน” (ผู้ชมคนที่ 18)

“การนำเสนอควรจะน่าสนใจ น่าติดตามมากกว่านี้ อย่างเสียงคนบรรยาย และการตัดต่อที่เข้าใจ ตื่นเต้น อย่างไอทีวี ถ้าไม่มีคนบรรยาย ออกทางทีวี คงไม่มีคนเลือกดู” (ผู้ชมคนที่ 26)

“น่าจะมีคนบรรยาย จะได้รู้เรื่องละเอียด เข้าใจมากขึ้น อันนี้ ก็ดูเข้าใจ มีมัน ๆ บ้างเล็กน้อย เพราะไม่คุ้นเคยกับวิธีที่ใช้ ถ้าออกทีวีจริงในแบบนี้เลย ก็ไม่อยากจะถ้าจะดู ก็ต้องเพิ่มคนบรรยาย และเห็นภาพชัด ๆ ไปเลย” (ผู้ชมคนที่ 34)

“น่าจะมีเสียงบรรยาย แต่คิดว่ามันเป็นการวิจัย เป็นเพื่อการศึกษา ก็เลยคิดว่าไม่ติด น่าจะใช้ได้ อันนี้ ก็เข้าใจได้ แต่ถ้าไปทำออกอากาศจริง ก็ควรมีเสียง” (ผู้ชมคนที่ 12)

“การไม่มีคนบรรยาย ทำให้ต้องตั้งใจดู และคิดว่า ถ้าคนตั้งใจดูแล้ว อันนี้ ไม่มีบรรยายเลย จะดีกว่า สนุกกว่า แต่ถ้าออกอากาศทางทีวี เปิดทีวีมาเจอ ก็ขอมีบทบรรยายแล้วกัน” (ผู้ชมคนที่ 33)

“การที่ไม่มีคนบรรยาย ก็ดี แต่ถ้ามี จะน่าติดตามกว่า เพราะอันนี้ ต้องตั้งใจมากกว่าปกติ ทำให้คนอาจจะซีเกียจดู ทำอย่างอื่นด้วยไม่ได้” (ผู้ชมคนที่ 25)

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเด็นเรื่องเสียงผู้บรรยายนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมบางคนก็เห็นว่า เท่าที่เป็นอยู่ เหมาะสมกับเรื่องแล้ว เนื่องจากคิดว่า การไม่มีผู้บรรยายทำให้ผู้ชมตั้งใจชม รวมทั้ง ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้คิด และรู้สึกด้วยตนเองอีกด้วย

“ไม่จำเป็นต้องมีคนบรรยาย ความคิด ความรู้สึก เราเกิดขึ้นเอง โดยไม่ต้องอาศัยคนบรรยายมาดึงให้เราคิด รู้สึกตามเขา” (ผู้ชมคนที่ 11)

“การมีคำบรรยายเยอะ ๆ ดูน่าเบื่อ ข้อมูลบางที่เราก็อ่านอยู่แล้ว อยากดูภาพแล้วคิดตามมากกว่า ไม่ต้องพูด ให้คนคิด จินตนาการเอง เหมาะกับคนชอบคิดแบบ

ตัวเอง ชอบที่มีการเปรียบเทียบด้วย 'ได้คิดลึกดี การดูแล้วได้คิดตาม จะทำให้จำได้ ถ้ามีคนอื่นมาพูดมาบอกให้ฟัง จะดูธรรมดาแล้วผ่านไป' (ผู้ชมคนที่ 13)

"ไม่ต้องมีบรรยายก็ได้ ดูเป็นธรรมชาติ ได้ความรู้สึกจริง ๆ" (ผู้ชมคนที่ 15)

"การไม่มีคนบรรยาย ก็โอเค ไม่รู้สึกอะไร คือให้สนใจเนื้อหาเกี่ยวกับภาพ ใช้ภาพเล่าเรื่องเยอะ ประติดประต่อเอง ถ้าตั้งใจดู วิธีนี้น่าจะ work" (ผู้ชมคนที่ 28)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ และนักวิชาชีพทางด้านสารคดีนั้น ทุกคนจะให้ความเห็นว่า สารคดีสามารถใช้วิธีการดำเนินเรื่องด้วยภาพ โดยไม่จำเป็นต้องมีคำบรรยายได้ เพียงแต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่างานของผู้วิจัยเรื่องนี้ ยังไม่สามารถทำให้เรื่องต่อเนื่อง และสมบูรณ์เพียงพอ

"หนังสามารถเล่าเรื่องด้วยภาพได้อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีเสียงบรรยาย ทำได้ดี ไม่มีเสียงบรรยายมันดี เราเรียนมาว่าสารคดีต้องมีเสียงบรรยาย มีตัวหนังสือ แต่กฎมันมีไว้ให้แหก ดีแล้วที่พยายามคิดอะไรใหม่ ๆ เพราะฉะนั้น ชอบตรงที่พยายามหาวิธีอื่น ๆ มาเล่าเรื่องราว จนทำให้รู้สึกช่วงท้าย ตัวหนังสือมันมากเกินไปเสียด้วยซ้ำ น่าจะตัดออกได้" (อาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน)

"การไม่มีเสียงบรรยาย ไม่รู้สึกอึดอัดอะไร แต่ไปอึดอัดตรงช่วงที่มีตัวหนังสือบอกมากเกินไป เช่นตอนท้ายเรื่อง จำไม่ได้ว่าช่วงนั้น ใช้เสียงดนตรีคลอด้วยหรือไม่ ถ้าไม่มี น่าจะมี เพราะทำให้เกิดความสนใจ คลายความอึดอัด" (อาจารย์เมธา เสรีธนาพงศ์)

"การไม่มีเสียงทำให้เรื่องไม่ต่อเนื่อง ดูแล้วไม่ปะติดปะต่อ การสัมภาษณ์ยังไม่สามารถโยงเรื่องได้ชัดเจนนัก การใช้ภาพนำเสนอเรื่อง ไม่ต้องมีบทบรรยายนั้นทำได้ คิดว่าแนวคิดดี แต่น่าจะนำเสนอเชื่อมโยง ให้ชัดเจนกว่านี้" (รศ.จุมพล รอดคำดี)

"สารคดีต้องมีทั้งคำบรรยายและภาพ การไม่มีเสียงบรรยายอาจจะใช้ได้ในสารคดีเฉพาะกลุ่ม เช่น สารคดีเรื่องธรรมชาติ ชีวิตสัตว์ที่น่าติดตามชมอยู่แล้ว จริงอยู่ที่ถ้าทำให้ดี ๆ ภาพก็สามารถสื่อได้ แต่อันนี้ ไม่มีคำบรรยาย ภาพก็สั้นน้อยมากไม่ต่อเนื่อง เช่น เด็กพูดถึงโรงเรียนเก่าว่าดี ก็ไม่บอกว่ามันเป็นยังไง" (คุณอัศวิน จันทร์ขจร)

"การไม่มีเสียงบรรยาย จะขึ้นกับความสามารถในการสื่อความหมายด้วยภาพ และการมีตัวหนังสือ เพื่อช่วยให้เข้าใจ เสียงประกอบช่วยสื่อความหมาย คนดูได้"

รู้จักเด็กในเรื่องน้อยเกินไป ควรบรรยายเพิ่มบางตอนตามสมควร” (อาจารย์สรรพสิริ วิจารณ์)

“การไม่ใช้เสียงบรรยาย เป็นแนวคิดที่ดี ผู้ชมจะเข้าใจได้ ถ้าเรียบเรียงดีพอ แต่อันนี้ ภาพยังไม่สามารถสื่อสารได้เพียงพอ ยังเล่าเรื่องไม่ได้” (คุณชนินทร์ ชมะโชติ)

“ชอบมากในความคิดที่จะไม่มีเสียงบรรยาย แต่ต้องใช้ภาพและบทสัมภาษณ์ ที่สื่อมากกว่านี้ และการนำเสนอแบบนี้ ค่อนข้างจำกัดคนดู ต้องตั้งใจดู” (คุณพนันท์ อนุรัตน์)

“การไม่มีเสียงบรรยาย ทำให้ต้องตั้งใจดูมากขึ้น ไม่ได้คิดว่าสารคดีต้องมีเสียงบรรยาย แต่บางครั้ง เสียงบรรยายจะมีจุดเด่นตรงสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ ชัดเจน สร้างความน่าสนใจ พอไม่มี ก็ดูเป็นการขาดพลังลงไป ถ้านำไปให้คนที่ไม่มีความรู้พื้นฐานเลย ก็อาจจะได้แค่อารมณ์ส่วนหนึ่ง รู้นิดหน่อยว่าเกิดอะไรขึ้น” (คุณ อาวีพร ปิยะดำรง)

“การไม่มีเสียงบรรยาย สามารถทำได้ แต่ภาพต้องมีพลังและมีกลวิธีเล่าเรื่องที่ดี” (คุณศุภมาส เสนะเวส)

ที่น่าสนใจ คือ ในกรณีความเห็นของคุณภูเกิด กาญจนะวณิชย์ต่อเรื่องการไม่มีเสียงบรรยายในรายการของผู้วิจัยนั้น คุณภูเกิดได้กล่าวว่า ไม่ได้สังเกตหรือรู้สึกด้วยซ้ำว่าเรื่องนี้ไม่มีเสียงบรรยาย ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นว่า การไม่มีเสียงของผู้บรรยายในเรื่องนี้ ไม่ทำให้รู้สึกสะดุดแต่อย่างใด

“ไม่มีความเห็นกับการไม่มีเสียงบรรยาย ไม่รู้สึกด้วยซ้ำ จนมาเห็นคำถาม” (คุณภูเกิด กาญจนะวณิชย์)

4.4 ความคิดเห็นอื่น ๆ

ในส่วนนี้ เป็นความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่น ๆ ของนักวิชาการ และนักวิชาชีพทางด้านสารคดีโทรทัศน์ โดยจะเป็นการแสดงความคิดเห็นต่องานของผู้วิจัยที่พยายามทดลอง ค้นคว้า สร้างสรรค์รายการสารคดีแนวใหม่ ซึ่งมีทั้งผู้ที่สนับสนุนและเห็นด้วยอย่างมากในการผลิตรายการสารคดีเชิงทดลองครั้งนี้ และผู้ที่มีความเห็นว่า เป็นสิ่งดีที่มีการพยายามทำสิ่งใหม่ ๆ แต่ทว่า ในงานวิชาชีพจริง ๆ อาจจะนำมาใช้ยาก เนื่องจากปัญหาเรื่องตลาด ทุน และผู้ชม ดังนั้น ถ้าคิด

จะทำสิ่งใหม่ ๆ ในงานวิชาชีพจริง ๆ ก็ควรจะทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป และไม่ควรถีกแนวจากสิ่งที่
เป็นอยู่มากเกินไป เพื่อให้ผู้ชมเกิดการยอมรับในผลงาน

“ผมชอบนะ คิดว่าดี จะได้มีสารคดีลักษณะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอีก” (อาจารย์
กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน)

“สารคดีมันต้องมีเผ่าพันธุ์ของมันอยู่ ถ้าเราจะทำอะไรที่มันแปลกออกไป
จะไม่ค่อยได้รับการยอมรับ นอกจากจะกล้าเสี่ยง และมีทุนมาก ๆ ถ้าต้องการฉีก ต้อง
ทำให้คนกลุ่มใหญ่ยอมรับให้ได้ สารคดีที่ดี คือสารคดีที่สามารถทำให้ทุกคนดูแล้ว
ประทับใจ ถ้าให้คนดูเฉพาะกลุ่มดู ก็อาจเป็นแค่ Home Video คือ ถ้าจะต้อง
ค่อย ๆ แชนเข้าไป ความพยายามเป็นสิ่งดี ถ้าคิดจะฉีก ก็น่าจะมีอะไรที่เดิม ๆ อยู่บ้าง
ค่อย ๆ ซึมไป ทำฉีกมาก เขาไม่ดู และอาจจะเจอคำวิจารณ์แรง ๆ ทำให้กระทบความ
รู้สึกเรามาก ทุกคนคิดอยากจะทำแบบนี้เหมือนกัน แต่มันทำไม่ได้ เพราะความภูมิใจ
ของคนทำสารคดี คือ ทำให้คนทั้งโลกรู้สึกประทับใจเท่าเทียมกันหมด รุ่นพี่มีความรู้
ความสามารถ ประสบการณ์ อยากจะทำแบบนี้ แต่ทำไม่ได้ ทำแล้ว ผู้บริโภคเขาไม่ซึม
เรา คนในโลกเรายังเป็นอย่างนั้นอยู่ ต้องหาวิธีการ อาจจะมีการรวมตัวกัน เพื่อ
เปลี่ยนแปลง” (คุณอัศวฤดี จันทร์ขจร)

“เห็นด้วยที่ว่า ถ้าคิดจะฉีก แหกแนวยังไง ก็น่าจะยังมีจุดร่วม” (คุณศุภมาส
เสนะเวส)

“ชอบที่พยายามทำอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ การพยายามนำเสนอสารคดีแบบ
ใหม่นี้ อาจจะมาประสบความสำเร็จที่รุ่นนี้ก็ได้” (คุณณพนันท์ อนุรัตน์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism กับการรับรู้ความหมาย และสุนทรียะของผู้ชม” นั้น เป็นงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นคว้าและสร้างสรรคิวิธีการนำเสนอรายการสารคดีโทรทัศน์รูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการทดลองนำภาพตามแนวคิดสุนทรียะศาสตร์ของ Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดี รวมทั้งทดสอบว่าแนวทางดังกล่าวสามารถสื่อความหมาย และทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ หรือความรู้สึกได้มากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยมุ่งหวังที่จะให้ผลงานที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนางานทางด้านสารคดีโทรทัศน์ของไทยต่อไปในอนาคต

ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research) เข้ามาในขั้นตอนของการผลิตรายการสารคดีเชิงทดลอง และใช้วิธีวิจัยภาคสนาม ประกอบการสัมภาษณ์กลุ่ม ในขั้นตอนของการทดสอบรายการกับกลุ่มผู้ชมทั่วไปจำนวนทั้งสิ้น 35 คน และจัดการสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาชีพ และนักวิชาการทางด้านสารคดีโทรทัศน์ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ดังที่ได้แสดงรายละเอียดของข้อมูลไปแล้วในบทที่ 5 สำหรับในบทนี้ จะเป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับภาพแนว Anti-realism มาสรุปและอภิปรายผล เพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับศักยภาพของรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลองดังกล่าวนี้

สรุปผลการวิจัย

ปัญหานำวิจัย 1

การใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดีโทรทัศน์ จะส่งผลกระทบต่อรับรู้ความหมายของผู้ชมหรือไม่ อย่างไร

ผลการวิจัย

สำหรับการรับรู้และเข้าใจความหมายของรายการนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ในระดับความหมายนัยตรง (การรับรู้และเข้าใจเรื่องราว) และการรับรู้ในระดับความหมายนัยแฝง (การรับรู้ประเด็นหลักของเรื่อง และการตีความหมายจากภาพ)

1. การรับรู้ในระดับความหมายนัยตรง

การทดสอบการรับรู้ในระดับความหมายนัยตรง หรือการรับรู้เรื่องราว (Story) นั้น ผู้วิจัยพบว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดี ยังคงทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ ดังนั้น จึงอาจจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังของการใช้ภาพว่าสามารถบอกเล่าเรื่องราวและสื่อความหมายได้

2. การรับรู้ในระดับความหมายนัยแฝง

การรับรู้ในระดับความหมายนัยแฝง เป็นการรับรู้ที่ต้องผ่านการตีความ โดยอาศัย ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ ภูมิหลัง ฯลฯ ของผู้ชมแต่ละคน ซึ่งสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาประกอบนั้น จำเป็นที่ผู้ชมจะต้องใช้การรับรู้ความหมายในระดับนี้ค่อนข้างมาก เพื่อรับรู้ถึงประเด็นหลักของเรื่อง (Key messages) และเข้าใจความหมายของภาพ

ผลที่ได้จากการทดสอบรายการครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้เรื่องความเป็นเด็ก และผลกระทบของสงครามที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอได้ โดยกลุ่มตัวอย่างหลายคนได้ อธิบายเพิ่มเติมว่า ภาพแนว Anti-realism ต่าง ๆ ที่ปรากฏในรายการ สามารถช่วยเพิ่มให้พวกเขา เข้าใจประเด็นหลักของเรื่องได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยการรับรู้ความหมายในระดับนี้ ต้องมีการตีความเข้ามา ประกอบ ทำให้ผู้วิจัยพบว่า แม้กลุ่มตัวอย่างจะสามารถรับรู้ถึงประเด็นหลักของเรื่องได้ แต่ในขณะเดียวกัน พวกเขาก็สามารถจะเกิดการรับรู้ในประเด็นอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพิ่มเติมเข้ามา ด้วย ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากภูมิหลังส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างเอง (เช่น คิดว่าเด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยไซเคดีกว่าเด็กในเมือง เพราะได้อยู่ใกล้ธรรมชาติ) และอาจจะเกิดขึ้นจากภาพที่แสดงความหมายได้ไม่ชัดเจนเพียงพอ หรือเป็นภาพที่ผู้ชมสามารถตีความได้หลากหลาย (เช่น ภาพมด ที่อาจจะทำให้ผู้ชมบางคนตีความและเกิดการรับรู้สารว่า การเป็นชนกลุ่มน้อยต้องสามัคคี รวมพลังให้เข้มแข็ง เพื่อที่จะเป็นผู้ชนะ เป็นต้น)

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าการรับรู้เรื่องราวและประเด็นหลักของกลุ่มตัวอย่างจะออกมาตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างกลับมีการรับรู้และเข้าใจความหมายของภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้เป็นอย่างหลากหลาย ซึ่งอาจจะสรุปโดยแบ่งออกได้เป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ภาพบางภาพ กลุ่มตัวอย่างไม่ได้มีการตีความใด ๆ เลย ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่สนใจแต่เนื้อเรื่อง โดยไม่สนใจภาพ และอาจเกิดมาจากภาพที่ผู้วิจัยเลือกใช้ไม่สะดุดตาพอที่จะทำให้กลุ่มตัวอย่างคิดว่าเป็นภาพที่ต้องการสื่อความหมายพิเศษ เช่น ภาพที่ถูกบีบให้อยู่ในกรอบตามแนวนอน ซึ่งแทบจะไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่คิดว่าเป็นการใส่เทคนิคเข้ามาเพื่อสื่อความหมายพิเศษ ดังนั้น การที่จะใช้เทคนิคดังกล่าวจึงอาจจะต้องปรับปรุง โดยมีการบีบภาพให้มากขึ้นจนทำให้ผู้ชมรู้สึกสะดุด

2.2 ภาพบางภาพ กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถตีความได้ ทำให้เกิดการสับสนและไม่เข้าใจความหมาย ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการที่กลุ่มตัวอย่างไม่คุ้นเคยกับวิธีการนำเสนอหรือการใช้ภาพเพื่อสื่อความหมายนั้น ยากและซับซ้อนเกินกว่าที่จะเข้าใจ

2.3 ภาพที่กลุ่มตัวอย่างตีความได้ค่อนข้างตรงกับความต้องการของผู้วิจัย มักจะเป็นภาพที่กลุ่มตัวอย่างคุ้นเคยในความหมาย (เช่น ผ้าขาว) หรือเป็นภาพที่ผู้วิจัยเพิ่มการซ่อนความหมายเข้าไปเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น (เช่น ภาพเทียนซ่อนภาพเด็กทารก หรือ ภาพมดที่ตัดสลับกับผู้อพยพที่ ๆ เพื่อเปรียบเทียบกัน เป็นต้น)

2.4 ภาพที่กลุ่มตัวอย่างเกิดการต่อรองความหมาย กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างเกิดการรับรู้และเข้าใจความหมายตรงตามที่ต้องการของผู้วิจัยต้องการ แต่มีเงื่อนไขที่ทำให้คิดว่า ไม่ควรจะใช้ภาพนั้น ซึ่งอาจเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ต่างจากผู้วิจัย (เช่น เทียน น่าจะหมายถึงการเกิดของชีวิตที่มีความสุข แต่เด็กที่เกิดในค้ำยมีชีวิตที่ลำบาก รันทด จึงไม่ควรใช้ภาพเทียน เป็นต้น) หรือคุ้นเคยกับความหมายอื่นของภาพที่นำมาใช้ (เช่น เทียน คือ การศึกษา)

2.5 ภาพที่กลุ่มตัวอย่างตีความไม่ตรงกับผู้วิจัยเลย ซึ่งอาจเกิดมาจากการที่กลุ่มตัวอย่างนำความคิด ความเชื่อ ภูมิหลังของตนเข้ามามีบทบาทในการตีความอย่างสูง หรือการใช้ภาพของผู้วิจัยอาจจะยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้กลุ่มตัวอย่างคิดเป็นอื่นไปได้ (เช่น มด คือ อันตรายใกล้ตัว ที่ควรถูกกำจัดโดยเร็ว)

จากผลการทดสอบดังกล่าว จึงอาจจะแสดงให้เห็นได้ว่า การรับรู้ความหมายจากภาพแนว Anti-realism นั้น สามารถเกิดขึ้นได้อย่างหลากหลาย เพียงแต่การรับรู้ภาพที่หลากหลายในรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ ไม่ได้ส่งผลทำให้การรับรู้ความหมายโดยรวมของเรื่องเสียไป

อย่างไรก็ตาม เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า การที่จะผลิตรายการสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงการเลือกใช้ภาพให้มาก เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการสื่อความหมายกับผู้ชม

ปัญหานำวิจัย 2

ภาพแนว Anti-realism ที่เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดีโทรทัศน์ จะช่วยสร้างให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ และความรู้สึกหรือไม่ อย่างไร

ผลการวิจัย

การสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึกของรายการโทรทัศน์โดยทั่วไป จะมีอยู่ด้วยกัน 2 ระดับ คือ ระดับของการสร้างความรู้สึก และระดับของการเร้าอารมณ์ สำหรับรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ใช้วิธีการเร้าอารมณ์ผู้ชมโดยตรง แต่มุ่งหวังที่จะสร้างให้ผู้ชมเกิดความรู้สึก แล้วนำไปคิดพิจารณาต่อจนเกิดเป็นความกระตือรือร้น หรือสะท้อนอารมณ์ (ความรู้สึกสุนทรีย์) โดยจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่แล้ว ถ้าภาพใดที่จะทำให้เกิดความรู้สึกรุนแรง น่ากลัว น่าสยดสยอง ผู้วิจัยจะเลี่ยงไปใช้ภาพแนว Anti-realism เพื่อไม่ให้ผู้ชมถูกเร้าอารมณ์มากเกินไป จนละเลยที่จะใช้ความคิด พิจารณาเรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า รายการสารคดีเรื่องนี้สร้างให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกในเบื้องต้นได้ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างสามารถรู้สึกได้ว่า เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยยังคงมีความเป็นเด็ก คุณน่ารัก สดใส ไร้เดียงสา น่าเอ็นดู อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงระดับของความกระตือรือร้น หรือสะท้อนทางอารมณ์นั้น กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงได้ไม่เท่ากัน เนื่องจากภาพแนว Anti-realism ส่วนใหญ่ เป็นภาพที่จำเป็นจะต้องใช้ความคิด พิจารณา และตีความตามไปขณะชม ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถเข้าใจความหมายนัยแฝงของภาพเหล่านี้ รวมไปถึงผู้ที่ไม่ได้ตั้งใจชมจริง ๆ และผู้ที่มีภูมิหลัง ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ ฯลฯ บางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ประเด็นหลักของเรื่อง ก็อาจจะส่งผลทำให้การใช้ภาพดังกล่าวไม่สามารถสร้างอารมณ์ได้

ในขณะเดียวกัน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สามารถตีความหมายของภาพได้ ก็อาจจะรู้สึกว่าการใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดี จะสามารถช่วยสร้างอารมณ์ หรือความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ ตามความเป็นจริงแล้ว แนวคิดหลักของการใช้ภาพแนว Anti-realism ในสื่อโทรทัศน์ หรือในภาพยนตร์ก็ตาม ผู้ผลิตจะจงใจใช้เทคนิคต่าง ๆ หรือใส่ภาพพิเศษเข้ามาให้ผู้ชมเห็น และสะดุดได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ชมถอยออกมาจากเรื่อง และคิด

พิจารณาตามเพื่อค้นหาความหมายที่แฝงอยู่ การเกิดอารมณ์ ความรู้สึกของผู้ชม จึงต้องเริ่มมาจากการรับรู้ความหมายเสียก่อน แล้วจึงมาสู่การรับรู้ทางอารมณ์ ดังนั้น กระบวนการที่เกิดขึ้นในการสร้างอารมณ์และความรู้สึกของผู้ชมสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ จึงมีด้วยกัน 2 แบบ ได้แก่

1. การรับรู้ทางอารมณ์และความรู้สึกไปพร้อม ๆ กับการรับรู้ความหมาย
2. การรับรู้ความหมายเสียก่อน แล้วจึงมาสู่การรับรู้ทางอารมณ์

อาจจะสรุปได้ว่า ภาพแนว Anti-realism ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในสารคดีเรื่องนี้สามารถก่อให้เกิดการรับรู้สุนทรียะได้ทั้งสิ้น 3 ลักษณะ กล่าวคือ

1. ภาพที่ไม่ทำให้ผู้ชมเกิดการสะดุดตาเลย อาจจะทำให้ผู้ชมไม่เกิดการรับรู้สุนทรียะ เนื่องจากเป็นการชมเพียงผ่าน ๆ
2. ภาพที่ทำให้สะดุดตาบ้างเล็กน้อย แต่ใช้เทคนิคที่คุ้นเคย หรือเทคนิคที่ส่งผลโดยตรงกับทางจิตวิทยา เช่น การเปลี่ยนความเร็วเป็น Slow การจัดแสงฟุ้ง ๆ หรือทึม ๆ ฯลฯ สามารถจะทำให้ผู้ชมเกิดการรับรู้สุนทรียะไปพร้อม ๆ กับการรับรู้ความหมายได้ ภาพในลักษณะดังกล่าวนี้สามารถช่วยสร้างความรู้สึกได้ง่าย แต่อาจจะไม่ถึงระดับของการสร้างอารมณ์
3. ภาพที่จูงใจให้เกิดการสะดุดตาอย่างมาก เช่น ภาพเปรียบเทียบต่าง ๆ หรือใช้เทคนิคที่ไม่คุ้นเคย เช่น ภาพบิดเบี้ยว ผู้ชมจำเป็นจะต้องรับรู้ความหมายเสียก่อน แล้วจึงมาสู่การรับรู้สุนทรียะ การรับชมภาพในลักษณะนี้ สำหรับผู้ชมที่สามารถตีความได้อาจจะทำให้ระดับของความรู้สึก และอารมณ์ที่เกิดขึ้นมีความลึกซึ้ง แต่สำหรับผู้ชมที่ไม่สามารถตีความได้ อาจจะไม่เกิดอารมณ์ใด ๆ เลย

ปัญหำวิจัย 3

การผสมผสานภาพแนว Anti-realism กับรายการสารคดีโทรทัศน์นี้ จะส่งผลต่อคุณลักษณะของความเป็นสารคดีหรือไม่ อย่างไร

ผลการวิจัย

คำถามแรกที่ผู้วิจัยต้องการทราบในประเด็นนี้ ก็คือ การนำภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานกับรายการสารคดีโทรทัศน์นั้น จะทำให้รายการดังกล่าวยังคงความเป็นสารคดีไว้

ได้หรือไม่ ผู้วิจัยพบว่า สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาชีพ นักวิชาการทางด้านสารคดีโทรทัศน์ยังคงจัดให้รายการดังกล่าวเป็นรายการในรูปแบบสารคดี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมเกือบทั้งหมดยังคงมองว่าเป็นรายการสารคดี หรือใกล้เคียงกับรายการสารคดีอยู่ โดยสิ่งที่แตกต่างไปจากสารคดีอื่น ๆ ก็คือ สารคดีเรื่องนี้เปิดช่องว่างให้ผู้ชมได้ใช้ความคิด พิจารณาด้วยตนเอง มุ่งสร้างสำนึก โดยไม่มุ่งที่จะสอน ใช้พลังของภาพในการเล่าเรื่องอย่างเต็มที่ ไม่มีรายละเอียด หรือข้อมูลมาก ๆ พูดถึงเรื่องราวในจิตใจ หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่คิดว่า รายการนี้เป็นรายการสารคดีนั้น มีอยู่เพียงคนเดียว โดยให้เหตุผลว่า ไม่มีเนื้อหา รายละเอียดของเรื่อง แต่ไม่ได้กล่าวว่า เป็นผลมาจากการใช้ภาพแนว Anti-realism ดังนั้น จากผลการทดสอบครั้งนี้ จึงอาจจะสรุปได้ว่า การนำภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดีโทรทัศน์ ไม่ได้ทำให้ความเป็นสารคดีเสียไป เพียงแต่ความคิดเห็นว่าควรจะใช้หรือไม่ และใช้ได้แค่ไหน จะเป็นประเด็นที่ต้องพูดถึงกันต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ ผู้วิจัยยังคงมีภาพแนว Realism เข้ามาผสมผสานอยู่ด้วยถึงร้อยละ 40.77 ดังนั้น เพื่อให้ได้ผลสรุปที่ชัดเจนแน่นอนมากขึ้น อาจจะต้องมีการทดลองผลิตรายการสารคดีอื่น ๆ ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism ในสัดส่วนที่มากกว่านี้ เพื่อให้ได้ข้อพิสูจน์ว่า ภาพแนว Anti-realism ไม่ส่งผลต่อคุณลักษณะของรายการสารคดีอย่างแท้จริง

สำหรับประเด็นการยอมรับที่จะให้มีการใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีโทรทัศน์นั้น ถือเป็นประเด็นสำคัญของการวิจัย เนื่องจากถ้าผู้ชม รวมทั้งนักวิชาการ และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ไม่ยอมรับในการใช้ภาพดังกล่าว รายการสารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism ก็คงจะไม่สามารถนำไปผลิต และออกอากาศได้จริง

ผู้วิจัยพบว่า ระดับของการยอมรับที่จะให้มีการใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีนั้น กลุ่มผู้ชม และกลุ่มนักวิชาชีพ นักวิชาการทางด้านสารคดีโทรทัศน์มีความคิดเห็นที่หลากหลายมาก ลักษณะความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ โดยตัดกลุ่มที่ไม่มีความเห็นต่อการใช้ภาพออกไป (กลุ่มที่สนใจชมแต่เนื้อเรื่อง ไม่สนใจภาพ)

1. ไม่ควรใช้ภาพแนว Anti-realism ในสารคดี

กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นว่า ไม่ควรใช้ภาพแนว Anti-realism ในสารคดี จะเป็นกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อย โดยกลุ่มนี้จะมองว่า การใช้ภาพดังกล่าวทำให้ต้องคิดมาก ยากต่อความเข้าใจ ขาดความต่อเนื่องของภาพ ดูงงใจยัดเยียดความคิด พยายามชี้้นำให้คนคล้อยตาม และไม่น่าเชื่อถือ เพราะเป็นเรื่องที่มาจากมุมมอง ความคิดของผู้ผลิต รวมทั้ง คิดว่าสารคดีไม่ควรใส่เทคนิค (Effect) มาก ๆ โดยในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมครั้งนี้พบว่ามีจำนวน 5 คนจาก 35 คน

2. สามารถใช้ภาพแนว Anti-realism บางประเภทได้ในสารคดี

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ มีจำนวน 7 คน จากทั้งหมด 35 คน โดยเป็นกลุ่มที่มีความเห็นว่า ภาพแนว Anti-realism สามารถนำมาใช้ในรายการสารคดีได้ เพียงแต่ไม่ควรทำให้ดูงงใจเกินไป หลีกเลี่ยงภาพที่อาจจะสื่อความหมายผิดพลาด

สิ่งที่น่าสนใจคือ ภาพแนว Anti-realism ที่มีลักษณะเป็นภาพความฝัน ความคิดจินตนาการที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือไม่มีอยู่จริงในโลกกายภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้ภาพวาดการ์ตูนนั้น กลุ่มตัวอย่างหลายคนจะรู้สึกว้าขิด เนื่องจากด้วยความที่เป็นภาพการ์ตูน ทำให้บางคนมองว่าไม่เหมาะกับสารคดีที่ต้องเป็นลัทธินิยม (Realistic) นอกจากนี้ ภาพดังกล่าว ยังอาจจะเป็นข้อถกเถียงได้ว่า ผู้วิจัยได้ใช้ตัวเองเข้าไปคิดแทนผู้คนในเรื่อง ถึงแม้ว่า ในความเป็นจริง จะเป็นภาพที่ใช้เพื่อแสดงถึงมุมมอง ความคิดที่ผู้วิจัยมีต่อผู้คน หรือเรื่องราวเหล่านั้นก็ตาม แต่สำหรับผู้ที่เข้าใจความคิดในการใช้ภาพของผู้วิจัย ก็จะไม่รู้สึกว่า การใช้ภาพดังกล่าวไม่เหมาะสม ดังนั้น จึงอาจจะสรุปได้ว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism ประเภทดังกล่าว ต้องมีความระมัดระวังในการใช้อย่างมาก เพราะอาจจะทำให้ผู้ชมเข้าใจผิด และส่งผลไปถึงความจริง หรือความน่าเชื่อถือของเรื่องได้

3. สามารถใช้ภาพแนว Anti-realism ทุกประเภทได้ในสารคดี

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากที่สุด คือ 14 คน จาก 35 คน ซึ่งมีทั้งผู้ที่สนใจติดตามชมรายการสารคดีอยู่แล้ว และผู้ที่ไม่ค่อยชื่นชอบในรายการสารคดีมากนัก โดยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมองว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism สามารถช่วยเน้นความหมาย หรืออารมณ์ของเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง กระตุ้นให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดพิจารณาตาม และสามารถทำให้

ผู้ชมเกิดความสนใจ หรือความประทับใจได้ เพียงแต่กลุ่มตัวอย่างบางคนได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้ชมของสารคดีแนวนี้ อาจจะเป็นเพียงผู้ชมเฉพาะกลุ่ม

จากผลการทดสอบดังกล่าว พอที่จะสรุปได้ว่า ภาพแนว Anti-realism น่าจะสามารถนำไปใช้กับรายการสารคดีโทรทัศน์ได้ เพียงแต่ต้องเลือกภาพให้เหมาะสมกับเนื้อหา หลีกเลี่ยงภาพที่อาจจะทำให้เกิดการสื่อสารผิดพลาด และควรจะมีระดับระมัดระวังอย่างมากในการเลือกใช้ภาพแนว Anti-realism ที่เป็นภาพความคิด ความฝัน จินตนาการ นามธรรม อย่างไรก็ตาม คงต้องยอมรับว่า ถ้าจะผลิตสารคดีที่ใช้ภาพแนวนี้เป็นหลัก ดังรายการเชิงทดลองของผู้วิจัย อาจจะเป็นเรื่องที่ยากลำบาก จำเป็นต้องใช้เวลาในการยอมรับ และไม่ใช่ว่าสารคดีโทรทัศน์ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ชมทั่วไป แต่ถ้าสามารถผลิตออกมาได้ ก็ถือว่าเป็นสารคดีทางเลือก (Alternative Documentary) ที่อาจจะดึงให้ผู้ชมที่ไม่เคยสนใจสารคดีมาก่อนหันกลับมาชมสารคดีได้

อภิปรายผล

จากหัวข้อที่แล้ว ผู้วิจัยได้สรุปผลออกมาตามปัญหาคำถามวิจัยที่ได้ตั้งเอาไว้ และในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะนำผลสรุปทั้งหมดที่ได้มาอภิปรายถึงศักยภาพและแนวทางในการใช้ภาพแนว Anti-realism กับรายการสารคดีโทรทัศน์ โดยเพื่อให้ผู้ที่สนใจอ่านงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลตามแนวคำถามดังต่อไปนี้

1. ภาพแนว Anti-realism สามารถนำมาใช้กับรายการสารคดีได้หรือไม่

ผู้วิจัย พบว่า ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์สามารถนำภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานกับรายการได้ โดยไม่ทำให้ความเป็นสารคดีเสียไป เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างยังคงเห็นว่า สารคดีดังกล่าวมีเนื้อหาเรื่องราวที่น่าเสนอตามความเป็นจริง มิได้มีการเสริมแต่งเรื่องราวให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง เพียงแต่มีการใช้วิธีการนำเสนอที่แตกต่าง ซึ่งตรงกับคำนิยามที่ John Grierson ผู้บัญญัติคำว่า Documentary ได้กล่าวไว้ว่า “สารคดี คือ การนำเสนอความจริงอย่างสร้างสรรค์” อย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นครั้งนี้จะเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยยังคงมีภาพ Realism ประกอบอยู่ในรายการถึงร้อยละ 40.77 ดังนั้น จึงควรที่จะมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไป นอกจากนี้ การที่จะนำภาพแนว Anti-realism ไปใช้กับรายการสารคดีนั้น ยังจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขอื่น ๆ ประกอบด้วย ได้แก่ เนื้อหาของเรื่อง กลุ่มผู้ชมเป้าหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าใช้ภาพแนว Anti-realism อย่างไม่ระมัดระวัง อาจจะทำให้ผู้ชมรับรู้ความหมายผิดพลาด หรือ

ไปลดความน่าเชื่อถือของรายการได้ เนื่องจากภาพแนวนี้ จะทำให้ผู้ชมตระหนักอย่างชัดเจนว่าเป็นภาพและเรื่องที่ผ่านมามุมมอง และการตีความของผู้ผลิต

2. ภาพแนว Anti-realism สามารถใช้ได้กับเนื้อหาใด

การที่จะตอบคำถามว่า เนื้อหาใดเหมาะสมกับวิธีการนำเสนอภาพดังกล่าวนี้ คงจะต้องอิงจากแนวคิดของศิลปะแนว Anti-realism ที่จะเน้นพูดถึงความจริงที่อยู่ภายในจิตใจ ดังนั้น ความคิด ความรู้สึก มุมมองของผู้สร้างสรรคงานจึงมีความสำคัญยิ่ง ผู้สร้างสรรคงานจำเป็นต้องใช้ความรู้สึกเข้าไปสัมผัสผัสเหตุการณ์ หรือบุคคลต่าง ๆ แล้วนำมาถ่ายทอดเป็นภาพศิลปะ ที่อาจจะไม่ใช่ภาพเดียวกับที่ตาเห็น แนวคิดดังกล่าวเมื่อมาประกอบเข้ากับแนวคิดเกี่ยวกับสารคดี ที่ต้องนำเสนอเนื้อหา เรื่องราวที่เป็นความจริงโดยไม่บิดเบือน หรือเสริมแต่ง ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า ไม่ใช่สารคดีทุกเรื่องที่จะนำภาพแนว Anti-realism เข้ามาประกอบได้ หากแต่จำเป็นต้องคำนึงว่า นอกจากจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง และผู้ผลิตมีความรู้สึกที่ชัดเจนต่อเรื่องแล้ว สารคดีดังกล่าวควรจะมีลักษณะของเนื้อหาในข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

2.1 พูดถึงความรู้สึก จิตใจ สิ่งที่เป็นนามธรรม

2.2 เป็นเนื้อหาที่ผู้ผลิตต้องการสื่อความหมายเชิงนัย และต้องการกระตุ้นให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดพิจารณาอย่างลึกซึ้ง

2.3 เป็นเนื้อหาที่ผู้ผลิตต้องการเพิ่มความหมาย อารมณ์ หรือความรู้สึกของภาพให้ชัดขึ้น

นอกจากนี้ ภาพแนว Anti-realism ยังอาจจะใช้สำหรับเป็นแหล่งภาพทางเลือกอีกประเภทหนึ่ง ในกรณีที่ผู้ผลิตรายการไม่สามารถหาภาพจริงของเหตุการณ์นั้นมาได้ และไม่ต้องการใช้ภาพ Footage ที่เป็นภาพของเหตุการณ์อื่นมาแทนภาพเหตุการณ์นั้น

3. มีหลักอย่างไรในการคิดภาพแนว Anti-realism เพื่อประกอบในสารคดี

ภาพแนว Anti-realism ที่ผู้วิจัยนำเข้ามาใช้ในรายการสารคดีนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ ภาพที่สร้างขึ้นในเชิงชี้แนะหรือเน้นให้เกินจริง ภาพที่ถูกดัดแปลงมาจากภาพจริง ภาพที่ดูไม่เกี่ยวข้องกันแต่นำมาสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ทางความหมาย และภาพความ

คิด ความฝัน จินตนาการ นามธรรม ซึ่งการจะตัดสินใจว่าจะใช้รูปแบบของภาพประเภทใดนั้น ควรจะดูที่จุดมุ่งหมายในการใช้ภาพว่า ต้องการเพียงเป็นตัวแทนของภาพจริง ต้องการสื่อความหมายพิเศษ หรือต้องการเพิ่มความหมาย ความรู้สึก และอารมณ์ให้ชัดเจน ดังนั้น ผู้ผลิตจึงจำเป็นที่จะต้องมีความมุ่งหมายในการใช้ภาพอย่างชัดเจน มิเช่นนั้นมาใช้เพื่อสร้างความแปลก หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากข้อจำกัดทางเทคนิค

กระบวนการของการคิดภาพแนว Anti-realism ในสารคดีเรื่องนี้ สามารถอธิบายได้โดยใช้แนวคิดเรื่องการเข้ารหัสของ Fiske (1987) ที่ Supaporn Petchsiri (1993) นำมาประยุกต์ กล่าวคือ เริ่มจากการที่ผู้วิจัยต้องเข้าไปสัมผัสกับเรื่องราวที่จริง ๆ อย่างลึกซึ้ง (Reality) แล้วนำมาถ่ายทอดผ่านเทคนิค วิธีการต่าง ๆ (Representation) โดยใช้ทั้งรหัสตามขนบที่เคยเป็นมา และรหัสที่แตกต่างไปจากขนบเดิม ๆ เพื่อมุ่งให้ผู้ชมได้รับรู้ เกิดเป็นแนวคิด มุมมองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้วิจัยต้องการ (Ideology) โดยหลักการในการเข้ารหัสทางภาพที่ผู้วิจัยใช้นั้น จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

3.1 จากทฤษฎีความงาม คือ อุบัติการณ์ใหม่ (Emergent Theory of Value) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การที่ผู้ชมจะเกิดความรู้สึกสุนทรีย์ได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วยผู้ชมที่มีความพร้อมในการรับรู้วัตถุ ในขณะที่วัตถุนั้นก็มีความงาม สามารถเห็นได้เด่นชัด และเป็นความงามที่ตรงกับหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ในใจของผู้ชม จุดเริ่มต้นที่จะทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกสุนทรีย์ได้จึงมาจากวัตถุที่มีความงาม ดังนั้น ในการคิดรายละเอียดของภาพ โดยเฉพาะภาพแนว Anti-realism จึงจำเป็นที่จะต้องให้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ เกี่ยวกับองค์ประกอบทางศิลปะต่าง ๆ เช่น สี เส้น แสง จังหวะ การจัดองค์ประกอบ มุมมอง การตัดต่อ ฯลฯ เข้ามาประกอบเป็นพื้นฐานทางความคิด

3.2 แต่เนื่องด้วยภาพเหล่านี้ จะเป็นภาพที่นำมาใช้กับรายการสารคดี ดังนั้น กรอบแนวคิดเรื่องสารคดีจึงต้องถูกนำเข้ามาพิจารณาด้วย กล่าวคือ จะต้องไม่เข้าไปบิดเบือนความจริง ภาพที่ใช้จะเป็นไปเพื่อสื่อความหมาย อารมณ์ ความรู้สึกที่เป็นมุมมองของผู้ผลิตที่มีต่อเรื่องหรือบุคคลในเรื่องเท่านั้น มิใช่การเข้าไปบิดเบือนความจริง โดยการคิดแทน

3.3 การที่ผู้ชมจะรับรู้ความหมาย หรือสุนทรีย์ของรายการสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism ได้ สิ่งสำคัญคือ การที่พวกเขาสามารถตีความและเข้าใจความหมายของภาพที่ปรากฏ ดังนั้น การเลือกใช้เทคนิค หรือภาพในรายการ จึงต้องคำนึงถึงการรับรู้ และการตีความของผู้ชมด้วย ซึ่งในรายการสารคดีเชิงทดลองของผู้วิจัยได้ใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.3.1 สะดุดตา แต่ยังคงกลมกลืนไปกับเรื่อง มีการคำนึงถึงจังหวะและบริบท (Context) ของเรื่องในช่วงนั้นด้วย โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเชื่อมต่อระหว่างภาพแนว Realism กับภาพแนว Anti-realism ควรจะทำให้มีความแตกต่างที่เห็นได้เด่นชัด สำหรับภาพที่ใช้เป็นสัญลักษณ์บางภาพที่ดูเหมือนภาพจริง ผู้ผลิตอาจจะใช้วิธีตัดต่อเข้ามาเพียงสั้น ๆ แต่ถี่ ๆ เพื่อให้ผู้ชมเกิดความสับสนว่าเป็นภาพของเหตุการณ์จริง หรือเป็นภาพสัญลักษณ์ที่ต้องการสื่อความหมายพิเศษ

3.3.2 เป็นภาพหรือเทคนิคที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิม หรือกรอบอ้างอิงของผู้ชม

3.3.3 พยายามหลีกเลี่ยงภาพที่อาจจะทำให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ความหมายหรืออารมณ์ผิดไปจากความตั้งใจของผู้ผลิตรายการ

3.3.4 ภาพบางอย่างอาจจะเคยถูกใช้เพื่อสื่อความหมายอย่างอื่นจนเป็นที่รับรู้และเข้าใจของผู้ชมโดยทั่วไป ดังนั้น จึงควรหลีกเลี่ยง หรือหากจะใช้ ก็ควรนำไปประกอบกับเทคนิคอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของความหมาย

3.3.5 ในกรณีที่ความหมายนัยแฝงของภาพนั้นยังไม่เป็นที่คุ้นเคย หรือรับรู้กันโดยทั่วไป อาจจะใช้วิธีซ่อนความหมายเข้าไปประกอบ ซึ่งจะทำให้ผู้ชมสามารถนำรหัสใหม่ไปอิงกับรหัสที่ผู้ชมเคยชินกับความหมายแล้ว เช่น การใช้ภาพเทียบช้อนภาพเด็กทารก หรือการใช้ภาพเหยียบมดช้อนกับเสียงยิงปืน เป็นต้น

3.3.6 ใช้ภาพซ้ำ ๆ เพื่อเน้นให้ผู้ชมเข้าใจความหมายของภาพได้ชัดมากขึ้น เช่น ภาพผ้าขาวที่ใช้ทั้งเปิดและปิดเรื่อง

3.3.7 สร้างแบบแผน (Pattern) ของสัญลักษณ์ ให้อยู่ในรูปแบบเดียวกันตลอดทั้งรายการ เพื่อช่วยให้ผู้ชมสามารถสร้างความสัมพันธ์ และเข้าใจความหมายของการใช้ภาพหรือเทคนิคนั้น เช่น การใช้มดสื่อถึงผู้อพยพ และความโหดร้ายที่ผู้อพยพได้รับตลอดทั้งเรื่อง

4. การใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดี มีข้อดีอย่างไรบ้าง

จากการสรุปผลการวิจัยที่ผ่านมา ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดีนั้น สามารถสร้างให้สารคดีดังกล่าวมีจุดแข็งดังต่อไปนี้

4.1 ช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมใช้ความคิด พิจารณาไปกับเรื่อง อันเป็นผลมาจาก รหัสที่มีลักษณะเปิด ทำให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดเกือบตลอดเวลา เพื่อสร้างความเข้าใจในความหมายของเรื่อง

4.2 ช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมค้นหาความจริงด้วยตนเอง จากการที่ผู้ชมต้องใช้ความคิดในการตีความหมายเกือบตลอดทั้งรายการ ประกอบกับการจจใจใส่ภาพและเทคนิคพิเศษที่ทำให้ผู้ชมสะดุดตา สารคดีเชิงทดลองแนวนี้จึงอาจจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมรู้สึกตัว และถอยห่างออกมาจากเรื่อง เพื่อที่จะได้ใช้ความคิดพิจารณาถึงความ เป็นจริง โดยไม่ถูกชี้นำให้คล้อยตาม หรือเชื่อได้ง่าย ๆ

4.3 ช่วยเน้น หรือเพิ่มความหมาย อารมณ์ ความรู้สึกได้ การใช้ภาพแนว Anti-realism เป็นการช่วยเน้นให้ผู้ชมเกิดความสนใจในสิ่งที่ผู้ผลิตให้ความสำคัญ ซึ่งเมื่อผู้ชมสามารถตีความหมายของภาพเหล่านี้ได้แล้ว ก็จะสามารถเพิ่มความเข้าใจในประเด็นหลักของเรื่อง รวมทั้งสร้างอารมณ์ให้เกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกัน การที่ผู้ชมเกิดอารมณ์ หรือความรู้สึกดังกล่าว จากการรับชมรายการ ก็ยังอาจจะส่งผลทำให้ผู้ชมเกิดทัศนคติหรือมุมมองต่อเรื่องนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของประสบการณ์สุนทรีย์ เช่น ผู้ชมที่มีความรักเด็ก หรือมีความประทับใจกับเด็ก ๆ ที่น่ารักอยู่แล้ว เมื่อได้ชมภาพความน่ารักของเด็ก ๆ ที่ประกอบกับภาพวาดการ์ตูนในช่วงขอพร (วัดอุสุนทรีย์) ก็ทำให้ยิ้มแย้ม รู้สึกเอ็นดูเด็ก ๆ เหล่านี้ (ความรู้สึกสุนทรีย์) และนำมาคิดพิจารณาต่อว่า เด็ก ๆ เหล่านี้ก็เหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป เพียงแต่ความฝันของพวกเขาอาจจะยากที่จะเป็นความจริง (ความคิดรวบยอด)

4.4 สามารถช่วยเพิ่มความประทับใจ ความชื่นชอบ และสร้างความน่าสนใจให้กับรายการได้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ชม และความสามารถของผู้ผลิตในการนำเสนอรายการเป็นสำคัญ โดยภาพแนว Anti-realism ไม่เพียงแต่จะสามารถเรียกความสนใจจากผู้ชม ทำให้ผู้ชมสะดุดในความแปลก แหวกแนว และเกิดความสงสัยใคร่รู้เท่านั้น แต่ยังช่วยตรึงความสนใจ ทำให้ผู้ชมติดตามรับชมไปตลอดทั้งรายการอีกด้วย อย่างไรก็ตาม อาจจะไม่สามารถดึงดูด

ความสนใจของผู้ชมทั่วไปได้ เนื่องจากค่อนข้างจะเป็นรายการสำหรับผู้ชมเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ที่ชอบคิด มีจินตนาการ และเปิดใจรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่าย

4.5 ใช้สำหรับบอกเล่าเรื่องราวที่อยู่ภายในจิตใจ เรื่องราวที่เป็นความรู้สึก เรื่องราวที่เป็นนามธรรม

5. การใช้ภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีมีข้อดีอย่างไรบ้าง

จากสรุปผลการวิจัยที่ผ่านมา ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การใช้ภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานในรายการสารคดีนั้น มีจุดด้อยดังต่อไปนี้

5.1 ผู้ชมอาจจะมีการรับรู้และเข้าใจความหมายที่ผิดพลาดได้ ถึงแม้ว่าผู้ผลิตจะพยายามหลีกเลี่ยงภาพที่อาจจะสื่อความหมายผิดพลาดกับผู้ชมอย่างระมัดระวังเพียงใดก็ตาม แต่การตีความของผู้ชมแต่ละคนนั้น ภูมิหลัง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ ฯลฯ เป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น จึงมีโอกาสที่ผู้ชมจะรับรู้ความหมายที่แตกต่างไปจากความต้องการของผู้ผลิตได้

5.2 การจงใจใส่ภาพ และเทคนิคพิเศษให้ผู้ชมสะดุดตา โดยมุ่งที่จะให้ผู้ชมได้รู้สึกตัวและถอยห่างออกมาจากเรื่องนั้น อาจส่งผลให้ผู้ชมบางคนรู้สึกว่าสารคดีแนวนี้มีการชี้นำ และก่อให้เกิดความระแวง ไม่แน่ใจในความน่าเชื่อถือของรายการได้ เนื่องจากผู้ชมเกิดความตระหนักอย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่องที่ผ่านมามุมมองและการตีความของผู้ผลิต รวมทั้ง ยังอาจจะส่งผลทำให้รายการสารคดีแนวนี้ไม่สามารถเร้าอารมณ์ของผู้ชมได้มากนัก

5.3 การใช้ภาพแนว Anti-realism ที่เป็นภาพความคิด ความฝัน จินตนาการ นามธรรม อาจจะทำให้ผู้ชมบางคนรู้สึกว่า ผู้ผลิตได้เข้าไปคิดแทนบุคคลในเรื่อง หรือเข้าไปบิดเบือนความจริงของเรื่องได้

5.4 ผู้ชมจำเป็นต้องตั้งใจชม ใช้สมาธิในการรับรู้อะไรทั้งรายการ เพื่อให้สามารถติดตามและไม่พลาดในการรับรู้ความหมาย ลักษณะของการรับชมสารคดีเช่นนี้จึงอาจจะไปขัดกับพฤติกรรมชมรายการโทรทัศน์โดยทั่วไป

5.5 สำหรับผู้ชมที่ไม่ชอบอ่านสารคดีที่ต้องตีความหมายนัยแฝง สารคดีแนวนี้ อาจจะทำให้เบื่อได้ง่าย

6. สารคดีแนวนี้มีความเป็นไปได้ในการผลิตเพื่อออกอากาศจริงเพียงไร

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ผลิตรายการสามารถนำภาพแนว Anti-realism ไปใช้ผสมผสาน ประปนในรายการสารคดีโทรทัศน์ที่ออกอากาศโดยทั่วไปได้ แต่สำหรับการออกอากาศรายการสารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism เป็นหลัก ดังรายการสารคดีเชิงทดลองเรื่องนี้ ยังอาจจะเป็นไปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากสารคดีแนวดังกล่าว ได้ใช้วิธีการนำเสนอที่ไม่ได้เป็นไปตามขนบเดิมของรายการสารคดีโดยทั่วไป และการที่สารคดีเปิดช่องว่างให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดพิจารณาด้วยตนเอง โดยไม่สอน หรือให้รายละเอียดมาก ๆ แต่ใช้พลังในการเล่าเรื่องของภาพอย่างเต็มที่ หรือที่ Livingstone (1998) เรียกว่า เป็นสารในลักษณะเปิด (Open Text) ผู้ชมจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการที่จะรับรู้และเข้าใจความหมายของรายการด้วยตนเอง ดังนั้น สารคดีแนวนี้จึงเป็นสารคดีที่เหมาะสมกับผู้ชมเฉพาะกลุ่ม โดยกลุ่มผู้ชมที่มีแนวโน้มที่จะเข้าใจ ชื่นชอบและยอมรับรายการสารคดีแนวนี้ได้ น่าที่จะมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 6.1 ชอบที่จะได้ใช้ความคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ
- 6.2 สนใจที่จะรับรู้ และเข้าถึงความจริงที่อยู่ภายในจิตใจ
- 6.3 เปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่าย
- 6.4 มีจินตนาการ และไม่ยึดติดอยู่กับโลกกายภาพมากเกินไป

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. ข้อจำกัดในธรรมชาติของสื่อ กล่าวคือ การที่กล้องบันทึกเทปวีดิทัศน์ เป็นอุปกรณ์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับบันทึกภาพเหตุการณ์จริง ดังนั้น การนำกล้องไปใช้สำหรับบันทึกภาพไม่เหมือนจริง (Anti-realism) จึงอาจจะทำได้ค่อนข้างยาก และสำหรับภาพบางภาพ กล้องไม่สามารถที่จะถ่ายทำออกมาได้เลย

2. สืบเนื่องมาจากข้อจำกัดของกล้อง ประกอบกับความรู้ทางเทคนิคของผู้วิจัยที่ยังไม่เชี่ยวชาญมากพอ ภาพบางภาพที่ถ่ายทำออกมาจึงไม่เป็นไปตามที่ผู้วิจัยคิดไว้ ทำให้ในหลาย ๆ ครั้ง ผู้วิจัยจำเป็นต้องแก้ปัญหาด้วยการคิดภาพขึ้นมาแทน

3. เรื่องที่ผู้วิจัยเลือกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก ๆ ชาวกะเหรี่ยงในค่ายผู้ลี้ภัย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารจึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญ ประกอบกับเวลาที่ใช้สำหรับสัมภาษณ์มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น จึงทำให้บทสัมภาษณ์ของเด็ก ๆ ที่ได้ยังไม่ลึกอย่างที่ผู้วิจัยต้องการ

4. ธรรมชาติของเด็ก ๆ และความไม่คุ้นชินกับกล้อง ทำให้บางครั้ง ผู้วิจัยไม่สามารถสัมภาษณ์ หรือถ่ายทำภาพกิจกรรมของเด็ก ๆ บางคนได้

5. ภาพของเหตุการณ์จริงบางภาพที่จำเป็นสำหรับเรื่อง เป็นภาพเหตุการณ์ในอดีต หรือเป็นภาพที่ไม่สามารถเข้าไปถ่ายทำได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องหาภาพ Footage ที่ผู้อื่นได้ถ่ายทำไว้เข้ามาประกอบ ทำให้ไม่สามารถเลือกขนาด มุมกล้อง หรือรายละเอียดของภาพได้ตามความหมาย หรืออารมณ์ ความรู้สึกที่ผู้วิจัยต้องการ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการสนับสนุน กระตุ้นและส่งเสริมให้นิสิตที่ศึกษาทางด้านสื่อสารมวลชนสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัย เพื่อผลิตรายการเชิงทดลองให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นงานทางวิชาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานทางวิชาชีพได้จริง อันจะส่งผลให้รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ของไทยเกิดการพัฒนามากขึ้นได้

2. ควรจะมีเวทีสำหรับงานวิจัยเชิงทดลองเหล่านี้ เพื่อเผยแพร่ผลงานให้ผู้สนใจทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสาขาวิชาชีพได้รับรู้ ทำให้มีโอกาสที่ผลงานดังกล่าวจะได้รับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อออกอากาศจริงมากยิ่งขึ้น

3. ในอนาคต ถ้ามีงานวิจัยในลักษณะดังกล่าวนี้เพิ่มมากขึ้น ทางคณะฯ หรือภาควิชาฯ ควรจะมีห้องหรืออุปกรณ์ที่พร้อมสำหรับการผลิตรายการเพื่องานวิจัยเชิงทดลองต่างหาก ซึ่งจะเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย และไม่กระทบกับการเรียนการสอนของนิสิตและอาจารย์ในคณะฯ

4. งานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การทดลองนำภาพแนว Anti-realism เข้ามาผสมผสานกับรายการสารคดี 1 เรื่อง โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับสารคดีเป็นกรอบอยู่ ดังนั้น เพื่อให้ได้ผลที่สามารถสรุปถึงศักยภาพ และการยอมรับภาพแนว Anti-realism ในรายการสารคดีได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการวิจัยอื่น ๆ ตามมาอีก เช่น ทดลองผลิตรายการสารคดีที่ใช้ภาพ

ลักษณะดังกล่าวนี้กับเนื้อหาอื่น ๆ ทดลองนำภาพแนว Anti-realism ไปใช้กับรายการสารคดีที่มุ่งเน้นให้ข้อมูล ทดลองผลิตรายการสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism สำหรับผู้ชมกลุ่มต่าง ๆ หรือ ทดลองผลิตรายการสารคดีที่ใช้ภาพแนว Anti-realism ตลอดทั้งรายการ โดยไม่มีภาพ Realism มาประกอบเลย ฯลฯ

5. การที่จะพัฒนาให้รายการสารคดีโทรทัศน์ของไทยก้าวหน้า และเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมได้นั้น จำเป็นที่จะต้องมีการทำวิจัยกันอย่างกว้างขวางและหลากหลาย การใช้ภาพแนว Anti-realism เป็นเพียงวิธีหนึ่งที่ผู้วิจัยเลือกมานำเสนอเท่านั้น อาจจะมีวิธีอื่น ๆ ที่น่าสนใจและมีศักยภาพมากกว่า ดังนั้น จึงควรที่จะมีการทดลองผลิตรายการสารคดีโดยใช้วิธีการนำเสนออื่น ๆ เพื่อช่วยค้นหาคำตอบของปัญหาดังกล่าว เช่น ทดลองในมิติทางเสียง การตัดต่อ วิธีการเล่าเรื่อง เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) : แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย. โครงการวิทยานิพนธ์ สำนักทฤษฎีวิพากษ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2540.

กัจจกร สุนพงษ์ศรี. ศิลปะสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

กฤษดา เกิดดี. ภาพยนตร์ศิลปะ สยามล้ำแดงศักดิ์ดาของพญาศิลปิน. ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ การศึกษาว่าด้วย 10 ตระกูลสำคัญ, หน้า 125-135. กรุงเทพมหานคร: ห้างภาพสุวรรณ, 2541.

กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน. อารมณ์ผสมความเหมือนจริง. หนังสือกระจก, หน้า 21-26. กรุงเทพมหานคร: แพรวเอนเตอร์เทน, 2540.

จันทร์ฉาย เตมียาการ. การผลิตรายการโทรทัศน์. เชียงใหม่: ศูนย์ส่งเสริมตำราและเอกสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532.

จี.ศรีนิวาสน์. สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีเกี่ยวกับความงามและศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. แปลโดยสุเชาว์ พลอยขุม. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2534.

ชลลดา วงศ์วิชัย; และพูนทรัพย์ ลิทธิพรหม. วิทยุและโทรทัศน์เบื้องต้น. เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาวิทยุและโทรทัศน์เบื้องต้น วิชาเอกนิเทศศาสตร์ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, 2533.

ชลุด นิมเสมอ. องค์ประกอบของศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2542.

ชอุ่ม ประเสริฐกุล. กลวิธีสร้างภาพยนตร์สารคดี. นิเทศสาร. 6 (กุมภาพันธ์ 2521): 71-76.

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. การวิจัยทางศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

โดม สุขวงศ์. หนังสือสารคดี. นิเทศสาร. 2(กุมภาพันธ์ 2517): 16-23.

ทวีเกียรติ ไชยงยศ. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา คณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2538.

ไทยวัฒนาพานิช - แมคมิลแลน. สารานุกรมโลกของเรา. เล่มที่ 9. ศิลปะและนันทนาการ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

- ธีรภาพ โลหิตกุล. กว่าจะเป็นสารคดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มรรณพ, 2539.
- น.ณ ปากน้ำ. ความเข้าใจในศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2531.
- น.ณ ปากน้ำ. พจนานุกรมศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2522.
- น.ณ ปากน้ำ. สังสรรค์ศิลป์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523.
- น.ณ ปากน้ำ. ศิลปะรส. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ, 2513.
- นายหนัง 2. หลากหลายความคิดต่อสื่อภาพยนตร์. คนของหนัง, หน้า 82-99. 2533. (ม.ป.ท.).
- บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. เบล่า บาลาซส์: โคัลมบััสแห่งทฤษฎีภาพยนตร์. ศิลปะแขนงที่เจ็ด เพื่อวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์, หน้า 108-123. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เม็ดทราย, 2533.
- ประพิม คล้ายสุบรรณ. ระบบอุปถัมภ์กับวิชาชีพนิยมของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทาง โทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ประวิทย์ แต่งอักษร. มาทำหนังกันเถอะ. กรุงเทพมหานคร: แพรวเอนเตอร์เทน, 2541.
- ปัทมวดี จารุวร. ศัพท์ภาพยนตร์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ปิยกุล เลาว์ณย์ศิริ. ความต่อเนื่องทางภาพยนตร์, 2528. (ม.ป.ท.).
- ปิยกุล เลาว์ณย์ศิริ. ความรู้ทั่วไปทางภาพยนตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2529.
- พจนา จันทรสันติ. วิถีแห่งเต่า. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2533.
- พัชนี เขยจรรยา; เมตตา วิวัฒนานุกูล; และฉิรินันท์ อนุวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2538.
- พาศนา ตันทลักษ์ณ. หลักศิลป์และการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร: เทพพิทักษ์การพิมพ์, 2522.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล; นิพนธ์ ทวีกาญจน์; และทวีเกียรติ ไชยงยศ. 3 มิติ ทศนะทางศิลปะและศิลป์ศึกษา. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2533.
- มานิดา ผลานุสนธิ. ปัจจัยที่มีผลต่อโครงสร้างการผลิตและบทบาทของรายการสารคดีเชิงข่าวทาง โทรทัศน์ กรณีศึกษาการถนอมสายที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- เยาว์นันท์ เขมฐรัตน์. ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ฌ ฌาน, 2534.
- รัฐ จันทรเดช. ประวัติศาสตร์ศิลป์. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2522.

ลัดดาวัลย์ กำแพงแก้ว. ปัจจัยการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ชุดโลกสลัปสี่. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2539.

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. ความเข้าใจศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

วุฒิ วัฒนสิน. องค์ประกอบศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 2. บัดตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนัก
วิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2539.

สดใส พันธุมโกมล. การวิเคราะห์ปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของนักแสดงในการกำกับแสดงละคร
สมัยใหม่แนวต่าง ๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2537.

สนธยา ทรัพย์เย็น. คารวะอาจารย์ผอง-สุค โกดาร์. ฟิล์มไวรัล คู่มือบริโภคหนังนานาชาติ, หน้า
25-31. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลฟิล์มเฮ้าส์, 2541.

สนั่น ปัทมะทิน. ศัพท์านุกรมสื่อสารมวลชน (อังกฤษ-ไทย). เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.

สินธิ์ สิทธิรักษ์. กำเนิดโทรทัศน์ไทย (พ.ศ.2493-2500). กรุงเทพมหานคร: โครงการ 60 ปี
ประชาธิปไตย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชานิติศาสตร์. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการรายการ
วิทยุโทรทัศน์ หน่วยที่ 1-4. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
2533.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชานิติศาสตร์. เอกสารการสอนชุดวิชาการผลิต
ภาพยนตร์ขั้นสูง หน่วยที่ 1-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

เสถียร สุทธิยุทธ์. สีกับการสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์. นิเทศสาร. 5(ตุลาคม 2519):
49-62.

อรทัย รุจิราธร. พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์จากปี พ.ศ.2538 ถึง 2541. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2541.

อังเดร ทาร์คอฟสกี. Sculpting in Time. แปลโดยอ.อินทปาตี. ถึงเวลาแล้ว. ฟิล์มไวรัล คู่มือ
บริโภคหนังนานาชาติ, หน้า 100-107. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลฟิล์มเฮ้าส์, 2541.

อารี สุทธิพันธุ์. ประสบการณ์สุนทรียะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ, 2533.

ภาษาอังกฤษ

- Aitken, Ian. Film and reform: John Grierson and the documentary film movement. London: Routledge, 1990.
- Andrew, Dudley. The major film theories: An introduction. London: Oxford University Press, 1976.
- Aumont, Jacques, et al. Aesthetics of film. Translated and revised by Richard Neupert. Austin: University of Texas Press, 1994.
- Barnouw, Erik. Documentary: A history of the non-fiction film. 2nd rev. ed. New York: Oxford University Press, 1993.
- Berger, John. Ways of seeing. London: British Broadcasting Corporation, 1972.
- Bluem, A. William. Documentary in American television. 5th ed. New York: Hastings House, 1972.
- Bordwell, David; and Thompson, Kristin. Film art: an introduction. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 1997.
- Curtin, Michael. The discourse of "Scientific anti-communism" in the "Golden age" of documentary. In Horace Newcomb (ed.), Television: the critical view. 4th ed., pp. 46-69. New York: Oxford University Press, 1987.
- Ellis, Jack C. The documentary idea. New Jersey: Prentice-Hall, 1989.
- Fleming, William. Arts and ideas. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1963.
- Haenens, Leen d'. Arts programming on public television: An analysis of cognitive and emotional viewer reactions. European Journal of Communication. 11(April 1996): 147-172.
- Hauser, Arnold. The social history of art. Vol.4. London: Routledge, 1993.
- Jarl, Stefan. A manifest on the subject of documentaries. In Michael Tobias (ed.), The search for reality: The art of documentary filmmaking, pp. 149-453. California: Michael Wiese Productions, 1997.
- Kindem, Gorham. The moving image. London: Scott, Foresman and Company, 1987.
- Kolker, Robert Phillip. The altering eye. New York: Oxford University Press, 1983.

- Lang, Annie; Dhillon, Kulijinder; and Dong, Qingwen. The effects of emotional arousal and valence on television viewers' cognitive capacity and memory. Journal of Broadcasting & Electronic Media. 39(summer 1995): 313-327.
- Lang, Annie, et al. The effects of production pacing and arousing content on the information processing of television messages. Journal of Broadcasting & Electronic Media. 43(fall 1999): 451-475.
- Lewis, Justin Wren. The encoding / decoding model: criticisms and redevelopments for research on decoding. Media Culture & Society. 5(April 1983): 179-197.
- Livingstone, Sonia. Making Sense of Television: The psychology of audience interpretation. 2nd ed. London and New York: Routledge, 1998.
- Petchsiri, Supaporn. The televisual representation of the world: A case study of news coverage of the May incident in Thailand on Australian television. Thesis of Master of Arts in International Communication, Macquarie University, 1993.
- Rabiger, Michael. Directing the Documentary. 3rd ed. Boston: Focal Press, 1998.
- Renov, Michael. Toward a poetics of documentary. In Michael Renov (ed.), Theorizing documentary, pp. 12-36. New York: Routledge, 1993.
- Rotha, Paul. Documentary film. 3rd rev. ed. New York: Hasting House, 1970.
- Schaefer, R. Harvest of Shame: The limitation of a broadcast journalism landmark. Journalism History. 19(Winter 1994): 121-132.
- Schaefer, Richard J. Editing Strategies in Television News Documentaries. Journal of Communication. 47(autumn 1997): 69-88.
- Scheibler, Susan. Constantly performing the documentary: The seductive promise of lightning over water. In Michael Renov (ed.), Theorizing documentary, pp. 135-150. New York: Routledge, 1993.
- Singer, Irving. Reality transformed: Film as meaning and technique. Massachusetts: The MIT Press, 1998.
- Williams, Christopher. Realism and the cinema. London: Routledge & Kegan Paul, 1980.

Wolper, David L. The documentary: Entertain and inform, not just inform. In Michael Tobias (ed.), The search for reality: The art of documentary filmmaking, pp. 285-287. California: Michael Wiese Productions, 1997.

Wolverton, Mike. How to make documentaries for video / radio / film. Houston: Gulf Publishing, 1983.

Zettl, Herbert. Contextual media aesthetics as the basis for media literacy. Journal of Communication. 48(Winter 1998): 81-95.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ขนิษฐา เบญจาทิกุล. ทัศนคติ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการสารคดีศึกษาเฉพาะกรณีรายการหนึ่งในร้อย. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.
- เจตนา นาควัชระ. ทางไปสู่วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2538.
- โตม สุขวงศ์. จากกรอบเวลาที่ละครถึงกรอบภาพของจอหนัง. นิเทศสาร. 2(กรกฎาคม 2516): 18-23; 2(สิงหาคม 2516): 27-37.
- ตระหนักจิต ยุตยรรยง. การนำเสนอภาพอาชญากรรมผ่านรายการสารคดีเชิงข่าวอาชญากรรมทางโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- มโนธรรม เทียมเทียบรัตน์. 35 UP เพื่อนร่วมรุ่นที่ไม่เคยเจอหน้ากันเลย (นอกจากบนจอหนัง). ฟ้าไฟแดง, หน้า 44-50. กรุงเทพมหานคร: แพรวเอนเตอร์เทน, 2542.
- เรียม กระบอก. หนังสือสารคดี: พื้นฐาน. นิเทศสาร. 2(ตุลาคม 2516): 19-27.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. ศิลปะร่วมสมัยจดหมายเหตุ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บ้านหนังสือ, 2534.
- ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สนธยา ทรัพย์เย็น. การวิเคราะห์องค์ประกอบทาร์คอฟสกี. फिल्मไวรัส คู่มือบริโภคหนังนานาชาติ, หน้า 96-99. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลฟิล์มเฮ้าส์, 2541.
- สุภางศ์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- อภิรดี สุคนธมาน. การรับรู้ผลประโยชน์ที่ได้รับจากรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย รายการกฎหมายได้ประโยชน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อรนุช เลิศจรรยาภักษ์. หลักการเขียนบทโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

ภาษาอังกฤษ

- Andrew, Dudley. Concepts in film theory. Oxford: Oxford University Press, 1984.
- Bormann, Ernest G. Symbolic convergence theory: A communication formulation. Journal of Communication. 35(autumn1985): 128-138.
- Bullock, Alan; Stallybrass, Oliver; and Trombley, Stephen. The Fontana dictionary of modern thought. 2nd ed. London: Fontana, 1990.
- Collins, Richard. Seeing is believing: The ideology of naturalism. Media Culture & Society. 5(April 1983): 213-220.
- Collins Birmingham University International Language Database. Collins Cobuild English dictionary. London: Harper Collins, 1995.
- Corner, John. Television form and public address. London: Edward Arnold, 1995.
- Detenber, Benjamin H.; and Reeves, Byron. A bio-informational theory of emotion: Motion and image size effects on viewers. Journal of Communication. 46 (summer 1996): 66-84.
- Edgerton, Gary. Ken Burns's America. Journal of Popular Film & Television. 21 (summer 1993): 51-62.
- Fetveit, Arild. Reality TV in the digital era: A paradox in visual culture?. Media Culture & Society. 21(November 1999): 787-804.
- Forceville, Charles. Pictorial metaphor in advertising. London: Routledge, 1996.
- Graham, Gordon. Philosophy of the arts: An introduction to aesthetics. London: Routledge, 1997.
- Kilborn, Richard. New contexts for documentary production in Britain. Media Culture & Society. 18(January 1996): 141-150.
- Lemle, Mickey. Zen and the art of the documentary. In Michael Tobias (ed.), The search for reality: The art of documentary filmmaking, pp. 361-367. California: Michael Wiese Productions, 1997.
- MacBeth, Tannis M. Quasi-experiment research on television and behaviour: Natural and field experiments. In Joy Keiko Asamen; and Gordon L. Berry (eds.), Research paradigms, television, and social behaviour, pp. 109-151. California: Sage, 1997.

- McQuail, Dennis. Mass communication theory: An introduction. 2nd ed. London: Sage, 1987.
- McQuail, Dennis; and Windahl, Sven. Communication models for the study of mass communications. 2nd ed. New York: Longman, 1993.
- Messaris, Paul. Visual literacy: Image, minds, and reality. Boulder, CO: Westview Press, 1994.
- Moores, Shaun. Interpreting audience: Ethnography of media consumption. London: Sage, 1993.
- Morawski, Stefan. The troubles with postmodernism. London: Routledge, 1996
- Nichols, Bill. Representing reality. Bloomington, IN: Indiana University Press, 1991.
- Olson, David R. Mind and media: The epistemic functions of literacy. Journal of Communication. 38(summer 1988): 27-36.
- Renov, Michael. Introduction: The truth about non-fiction. In Michael Renov (ed.), Theorizing documentary, pp. 1-11. New York: Routledge, 1993.
- Rosen, Phillip. Document and documentary: On the persistence of historical concept. In Michael Renov (ed.), Theorizing documentary, pp. 58-89. New York: Routledge, 1993.
- Stroebel, Leslie; and Zakia, Richard, eds. The Focal encyclopedia of photography. 3rd ed. London: Focal Press, 1998.
- Windahl, Sven; Signitzer, Benno H.; and Olson, Jean T. Using communication theory: An introduction to planned communication. London: Sage, 1999.
- Winston, Brian. Claiming the real: The documentary film revisited. London: BFI, 1995.
- Winston, Brian. The documentary film as scientific inscription. In Michael Renov (ed.), Theorizing documentary, pp. 37-57. New York: Routledge, 1993.
- Yuan, Ren. A comparative study of Eastern and Western documentaries. In Michael Tobias (ed.), The search for reality: the art of documentary film making, pp.229-236. California: Michael Wiese Productions, 1997.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สรุปความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไปทั้งสิ้น 35 คน จากทั้งหมด 10 บ้าน แบ่งเป็น

1. ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี (อายุ 12 – 27 ปี)

จำนวน 13 คน (ชาย 5 คน หญิง 8 คน)

2. ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป (อายุ 30 – 72 ปี)

จำนวน 22 คน (ชาย 11 คน หญิง 11 คน)

บ้านที่ 1

คนที่ 4 เพศหญิง อายุ 61 ปี จบจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ อดีตเป็นอาจารย์สอนวิชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว สารคดีท่องเที่ยว และละคร

- ดูแล้วไม่คิดว่าแรงไป (ตอบคนที่ 7 ที่บอกว่าเรื่องนี้แรงไป) เป็นการสื่อเรื่องสงครามกับเด็กที่บริสุทธิ์ เน้นที่เด็ก มีเกิดที่นั่น โตที่นั่น ไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นยังไง
- เหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป บางคนดูรับรู้อแล้ว บางคนก็ยังไม่
- เด็กที่เป็นทหารดูคิดตลอด ส่วนคนอื่น ๆ ดูว่าเรื่องดี
- เห็นด้วยที่น่าจะใช้แอบถ่ายมากกว่า เด็กจะได้พูดได้เต็มที่
- เท้าเหยียบมด คือ คนที่มีกำลังมากกว่ามาทำร้ายคนที่อ่อนแอ
- เทียน คือ ความหวัง แสงสว่าง อันนี้ เปรียบกับเด็กที่เกิดมาเหมือน ๆ กันทุกคน ดูสดใสสว่าง เป็นหลาย ๆ ชีวิตที่เกิดมา
- ตรงช่วงแรกที่มีเด็ก ผ่า สงคราม เหมือนเป็นแค่คำนำของเรื่องที่เสนอ
- เป็นสารคดี แบบที่เกี่ยวกับข่าว แต่สารคดีอันนี้ ไม่บอกรายละเอียดมากนัก อันอื่น จะพูดตรง ๆ อันนี้ เน้นจิตใจ สภาวะทางจิต ความรู้สึกนึกคิดมากกว่า ดูเบาไปนิด
- ดูรู้เรื่อง ไม่ยากเกินไป

คนที่ 5 เพศชาย อายุ 61 ปี จบจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว รายการกีฬา ภาพยนตร์ทาง UBC รายการสารคดีของต่างประเทศ ส่วนรายการที่ไม่ชอบ คือ รายการละคร และข่าวบันเทิง

- เป็นการเน้นที่ตัวเด็กมากกว่า (ตอบคนที่ 7 เรื่องสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) แต่เด็กดูไม่ suffer หนัก
- คนที่พอจะรู้เรื่อง ก็จำได้ว่า เขาจากบ้านเมืองมา คนที่ยังเด็ก และคนที่เกิดที่นี่ ก็อาจไม่รู้อะไร เพียงแต่อาจจะรู้สึกว่ายาก ไม่สบาย
- ตอนแรกทีเห็นผ้ามีเลือดหยด ดูแล้วงง แต่พอซักพัก ก็เข้าใจว่า คือเลือด มีไฟ มีความรุนแรง
- ไม่ได้ให้รายละเอียดมากนักว่าค่ายอยู่ที่ไหน
- เป็นสารคดี ดูรู้เรื่อง ไม่ยาก แต่ไม่กระทบใจนัก

คนที่ 6 เพศหญิง อายุ 61 ปี จบจากคณะบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน เป็นผู้จัดการโรงพิมพ์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี ซึ่งส่วนมากจะชมจาก UBC และสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ไม่ชอบรายการละคร

- เด็กดูสดใส ดูไม่มีเรื่องอะไรต้องคิดมาก ดูเด็กน่ารัก น่าเอ็นดู
- คิดว่าการไม่ให้รายละเอียดมาก ๆ เพราะไม่ใช่สาระสำคัญ
- ได้ข้อคิดว่า อย่าแพ้สงครามดีที่สุดใน อย่าเป็นคนกลุ่มน้อย ต้องเป็นผู้ชนะ ถ้าเป็นคนกลุ่มน้อยอยู่ ต้องทำให้เข้มแข็ง
- เป็นสารคดี ที่ดูแล้วกระทบใจ น่าจะมีต่อว่าแล้วจะให้ช่วยยังไง

คนที่ 7 เพศหญิง อายุ 61 ปี ปัจจุบัน เป็นอาจารย์พิเศษ ของภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และเป็นที่ปรึกษาของครุสภา ชอบชมรายการโทรทัศน์ทุกประเภท เพราะต้องการเพิ่มเติมความรู้ แต่ที่ชอบที่สุด คือ ภาพยนตร์ รายการเพลงเก่า ๆ รายการทีวีแชมเปียน และรายการที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์ งานฝีมือต่าง ๆ

- เรื่องนี้แรงไปหรือเปล่า เรื่องพม่า ไปว่า SLORC โดยตรง คือสื่อว่าเมืองพุทธ แต่มีความชั่วร้าย คนไทยทำมีปัญหาแน่ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่จำเป็นต้องมีภาพความโหดร้าย เด็กก็พูดถึงอยู่แล้ว
- กะเหรี่ยงมีปัญหามาก ต้องลี้ภัยมา มีข้อความกะเหรี่ยงลี้ภัย ก็รู้ว่าอยู่ในไทย
- ขึ้นต้นต้องเจียบกว่านี้ คำพูดหรือตัวหนังสือในเรื่อง ควรจะแรงกว่านี้

- เพลงนำจะขึ้นตัวหนังสือแปลด้วย
- ผู้ข่าวเข้าใจว่าแทนเด็ก รู้ว่า คือเลือด แต่สื่อได้ไม่เต็มที่ ไม่น่าลงมาเป็นเส้น น่าจะเขียนไปเลย และตอนที่เขียนเลือดตอนแรก ก็ดูไม่ออกว่าเป็นบนผ้าขาว นึกว่าบนจอขาวเฉย ๆ
- อาชีพที่เด็กรู้จักมีจำกัด คิดว่า การถามว่าอยากเป็นอะไร อยากได้อะไร ไม่ใช่คำถามที่ควรถามเด็ก เพราะเด็กยังไม่รู้เรื่องอะไร ที่ตอบมาก็ไม่รู้ว่าจะต้องการอย่างนั้นจริง ๆ หรือเปล่า ไม่ได้เหตุผลจริง ๆ
- ไม่ชอบภาพวาด ดูไม่มีเหตุผลว่ามีทำไม ฟังแต่คำพูดเด็กก็พอแล้ว เหมือนใส่วงเล็บ และดูเป็นจินตนาการของคนอื่น ไม่ใช่ของเด็ก ขนมพวกนี้ เด็กรู้จักหรือ
- ตรงมด ตีความ 2 อย่าง คือ คนที่มีกำลังมากก็ทำร้ายคนที่ด้อยกว่า ส่วนอีกอัน คือมด เหมือนเป็นอันตรายที่อยู่ใกล้ตัว เจอปุ๊บ ก็ต้องจัดการทันที (คนที่ 4 เถียง คิดลึกไปมั้ง) แต่คิดว่า ไม่ต้องมีภาพนี้เลยก็ได้
- ตรงเทียน น่าจะเป็นแค่เทียนดวงเดียว แล้วสว่างขึ้นเรื่อย ๆ ก็พอ ทำไมต้องมีหลายอัน แค่ว่าจะสื่อถึงความสว่าง แต่จริง ๆ แล้ว คิดว่า ไม่ถูก ถ้าใช้แบบนี้ ก็กลายเป็นว่า ชีวิตเด็กสว่างแล้ว
- ตรงสงคราม คิดว่า เป็นแค่ภาพความคิด หรือการเล่าว่านี่คือสงคราม แต่ไม่คิดว่าความบิดเบี้ยวคืออะไร
- น่าจะมีรายละเอียดมากกว่านี้ เช่น จำนวนเด็ก ความเป็นอยู่ การศึกษา จะทำให้รู้สึก ลำเค็ญมากขึ้น อันนี้ ไม่เห็นความเป็นอยู่เลย ไปเน้นการพูดของเด็ก เน้นนางฟ้า ทำให้นึกภาพชีวิตในค่ายจริง ๆ ไม่ออก
- ไม่มีคำบรรยาย เพื่อให้ตั้งใจดู
- เป็นสารคดีที่ต้องมีการวิเคราะห์ อันนี้ ต่างกับสารคดีอื่นตรงที่ความเกี่ยวข้องกันของภาพจะน้อย เช่นพูดถึงคนตาย ก็ควรมีภาพคนตายเยอะ ๆ นอนกันเป็นแถว วิธีที่คิดจะใช้ภาพก็โอเค แต่ทำไม่ถึง เลยไม่ส่งสารเด็กเท่าไร
- เรื่องนี้น่าจะมีคำถามที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทิ้งไว้ให้คิดด้วยว่า อย่างใดภณีนีเด็กส่วนหนึ่งก็มาจากผู้อพยพเหล่านี้ เราจะทำยังไง จะแก้ยังไง

คนที่ 20 เพศชาย อายุ 35 ปี เป็นพนักงานออกแบบกราฟฟิคคอมพิวเตอร์ ปกติ ไม่ค่อยได้ชมรายการโทรทัศน์มากนัก จะชมเพียงผ่าน ๆ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการกีฬาที่เกี่ยวกับความเร็ว รายการสารคดีไม่ค่อยได้ชม แต่ถ้ามีโอกาส จะเลือกเนื้อหาที่เกี่ยวกับกีฬา การผจญภัย และชีวิตสัตว์ เพราะสนุก ได้รับความบันเทิงไปด้วย

- เห็นสงคราม ความน่าสงสารของเด็ก แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจ เป็นเรื่องที่อยู่มาแล้ว เหมือนดูสิ่งที่เรารู้อยู่แล้ว เลยดูไม่สนุก ไม่น่าตื่นเต้น สงสารเด็ก กลียดสงคราม น่าจะมีต่อแบบอินดี้รับบริจาค
- ควรจะมีคนบรรยาย อันนี้ ต้องตั้งใจมาก การมีเสียงบรรยายด้วย จะทำให้ได้ใช้ความคิดเต็มที่ ไม่มีผู้บรรยาย ทำให้ไม่น่าสนใจ
- ภาพเปรียบเทียบ ไม่ใช่ไม่ชอบ เพียงแต่รู้สึกสะอึด ที่ดูตั้งใจใส่เข้ามาเกินไป
- ภาพไฟซ็อนผู้คนในพม่า ดูไม่เนียนเป็นอันหนึ่งอันเดียว เห็นว่าเป็นภาพซ็อน
- ภาพเด็กดูจืดจาง ทำไมไม่ซ็อนกลัองตอนถ่าย จะได้ออกมาเป็นธรรมชาติ ได้คำตอบของเด็กจริง ๆ
- ก็เป็นเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป เพียงแต่ไปอยู่ที่นั่น
- เท้าเหยียบบมด ให้ความรู้สึกว่าเป็นผู้น้อยก็ต้องโดนเหยียบย้ำ ผู้ทำคงตั้งใจให้มองอย่างนี้ แต่รู้สึกว่ามันเป็นส่วนเกิน ถ้าไม่มีก็ยังได้เนื้อหาแบบเดิม
- เทียน คือ กำเนิด หรือการนำทาง
- ภาพสงคราม คงเพียงแค่จะโชว์ effect ไม่รู้ว่าจะสื่ออะไร เห็นว่าบิดเบี้ยว แต่ว่าภาพมันไม่จริง ดูไม่สวย เลื่อนราง แสงทึม ๆ
- ไม่รู้สึกว่าต่างจากเนื้อหาอื่น ๆ ที่เคยรู้มา มีแค่กะเหรี่ยง พม่า ผู้รับกรรมคือเด็ก
- เป็นสารคดีที่เหมือนสารคดีทั่ว ๆ ไป ไม่ต่างเลย แคร์รับรู้ ไม่รู้สึกว่าต้องคิดต่อ ภาพก็เหมือนกับสารคดีทั่วไป ที่อื่น ๆ เขาก็ทำกัน

คนที่ 21 เพศหญิง อายุ 31 ปี จบการศึกษาระดับปวช. ปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานพิมพ์คอมพิวเตอร์ ไม่ค่อยได้ชมรายการโทรทัศน์ เพราะไม่มีเวลา แต่รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครที่มีณัฐวุฒิ สะกิดใจแสดง และรายการเกมโชว์ ส่วนรายการที่ไม่ชอบ คือ รายการสารคดี

- ไม่ชอบเรื่องแบบนี้ สลัด หดหู่ ไม่อยากรับรู้ ดูแล้วต้องคิด ไม่อยากคิด รู้สึกอึด คิดถึงตัวเอง
- ไม่เคยรู้มาก่อนว่ามีเด็ก ๆ มีผู้ลี้ภัยเยอะขนาดนี้ ยิ่งหดหู่มาก
- เท้าเหยียบบมด คือ คนแข็งแรง คนอ่อนแอ คนมีแรงน้อย คนมีแรงมาก แต่ถ้าจะเสนอให้เห็นความโหดร้าย น่าจะยิ่งจริง ๆ ไปเลย
- ภาพสงครามที่ไม่ชัด คงไม่อยากให้เห็นภาพจริง ๆ ไม่ให้เห็นว่าโหดร้าย หรือกันโดนลิขสิทธิ์หรือเปล่า
- เป็นสารคดี

คนที่ 23 เพศชาย อายุ 27 ปี ปัจจุบัน เป็นพนักงานออกแบบกราฟฟิคคอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการเจาะใจ รายการข่าวทั่วไป โดยเน้นข่าวบันเทิง ไม่ค่อยได้ชมรายการสารคดีมากนัก แต่ถ้ามีโอกาส จะเลือกชมสารคดีที่เกี่ยวกับสัตว์ เพราะทำให้ผ่อนคลาย ไม่ค่อยชอบรายการละคร แต่ชอบชมภาพยนตร์มากกว่า โดยเป็นการเช่าเทปวีดิทัศน์มาชมที่บ้าน

- ชอบ รู้สึกว่า ต้องการสื่อให้เห็นในใจเด็ก ได้ผลในแง่สะเทือนใจ มีการใช้ภาพสื่อความหมาย ไม่ได้มองแค่พม่า แต่รู้สึกไปทั่ว ทำให้ลูกคิดว่า ควรจะช่วยกันแก้ไข ควรจะร่วมมือกัน
- คิดว่า ถ้าเด็กเกิดที่นั่น เขาคงไม่รู้เรื่องจริง ๆ
- เป็นสารคดี ที่ดูคล้าย ๆ กับสารคดีทั่ว ๆ ไป เพียงแต่ต้องใช้ความรู้เดิมเข้ามาประกอบค่อนข้างเยอะ
- น่าจะมีคนบรรยาย

บ้านที่ 2

คนที่ 13 เพศชาย อายุ 46 ปี จบการศึกษาระดับม.6 อุดมศึกษารุ่นผ่านศึก ปัจจุบัน ทำงานอยู่ที่องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก สมัครเข้าเป็นทหารตั้งแต่อายุ 17 ปี เพราะต้องการรับใช้ชาติ เป็นตัวแทนของทหารผ่านศึกที่พิการไปออกงาน หรือออกรายการโทรทัศน์หลายรายการ รวมทั้งได้เข้าเฝ้าใกล้ชิดพระราชาวงศ์หลายครั้ง โดยเฉพาะในวันทหารผ่านศึก รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าวการเมือง ละครหรือภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับสงคราม ทหาร รายการตลก รายการสารคดี โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสัตว์ ชอบฟังเพลงทุกแนว เพราะชอบที่จะได้จินตนาการตามไปด้วย แต่ไม่ค่อยชอบเกมโชว์ ทอล์คโชว์มากนัก

- (หัวเราะเด็กที่บอกว่า ไม่อยากเป็นอะไร)
- ชอบเรื่องนี้ สงครามทำให้รู้สึกว่า ความหวัง ความฝันที่เด็กควรจะมี ควรจะได้มันดูยาก สงครามเป็นสิ่งไม่ดี ไม่มีใครอยากให้เกิดสงคราม แต่เราเป็นทหารชั้นผู้น้อย ก็ต้องทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา บิดพลีไม่ได้ ถ้าถามความรู้สึกจริง ๆ ตอนรบ ก็ไม่อยากจะไป
- ดูแล้วก็เหมือนเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะตอนหลังที่โตขึ้นอยากจะเป็นอะไร จะขอพรอะไร ตอบตรง ๆ ไม่มีมายา

- เห็นเด็ก ๆ แล้วสงสาร แต่คิดว่าการถ่ายทอดอารมณ์มันยังไม่ถึง น่าจะให้เห็นน้ำตา มีอารมณ์เศร้ามากกว่านี้ ได้ดูแล้วสลด อันนี้ อารมณ์ร่วมไม่ค่อยมี ควรทำให้คนดูแล้วรู้สึก อึ้งไปเลย ช่วงที่เด็กพูดถึงเหตุการณ์ กำลังจะรู้สึกแล้ว แต่ก็หยุดไป เลยไม่ถึง
- คิดว่าเปรียบเทียบมดกับคนอพยพ (ตอบคนที่ 19) อย่างภาพมด อารมณ์จะให้ถึงต้อง ชยี้ ๆ ๆ ให้เห็นเน้น ๆ นาน ๆ
- คิดว่า ผ่าขาว หมายถึงความสงบสุขที่ต้องเสียไปเมื่อเกิดสงคราม
- รู้เรื่องพม่า เรื่องคนอพยพมาบ้างแล้ว เคยรบกับพวกขุนล่าด้วย เรื่องนี้ ก็ไม่ต่างจากที่ได้รับรู้มาเท่าไร
- ภาพที่ดูไม่ค่อยสะดุดเท่าไร ดูไปเรื่อย ๆ เข้าใจได้ ให้คะแนน 65 เต็ม 100 เพราะอารมณ์ไม่ถึง
- เทียนคือการเกิด ความสว่าง
- กระจกแตก คือ อยู่กันดี ๆ แล้วถูกทำลาย
- เป็นเรื่องจริงตอนหนึ่งของชีวิต สารคดีน่าจะเป็นแบบสัตรี เรื่องน่ารู้ อันนี้ กิ่ง ๆ อาจจะใช้ก็ได้
- อันนี้ สั้นก็จริง แต่ค่อนข้างซีเรียส
- ถ้าให้เลือกรู้อารมณ์ จะชอบแบบนี้มากกว่า เพราะไม่มีคำพูด ดูด้วยตา แล้วคิดเอาเอง ไม่จำเป็นต้องมีคำบรรยาย การมีคำบรรยายเยอะ ๆ ดูน่าเบื่อ ข้อมูลบางที่เรารู้อยู่แล้ว อยากดูภาพแล้วคิดตามมากกว่า ไม่ต้องพูด ให้คนคิด จินตนาการเอง เหมาะกับคนชอบคิดแบบตัวเอง ชอบที่มีการเปรียบเทียบด้วย ได้คิดลึกลับ การดูแล้วได้คิดตาม จะทำให้จำได้ ถ้ามีคนอื่นมาพูดมาบอกให้ฟัง จะดูธรรมดาแล้วผ่านไป
- ถ้าออกอากาศจริง จะดูแน่นอน แต่ต้องเพิ่มอารมณ์ให้ถึงมากกว่านี้อีกหน่อย จะดีมาก

คนที่ 19 เพศหญิง อายุ 37 ปี จบการศึกษาระดับปวช. เป็นภรรยาของทหารผ่านศึก ปัจจุบันทำงานอยู่แผนกงบประมาณขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าวทั่วไป ที่ไม่ใช่ข่าวกีฬา ละครและภาพยนตร์แนว Action ไม่ชอบละครชีวิต และรายการเกมโชว์ เพราะรู้สึกเบื่อ ส่วนรายการสารคดีไม่ค่อยชอบ เพราะไม่ค่อยมีเรื่องที่น่าสนใจ จะเลือกอ่านหนังสือมากกว่า

- (ขณะดู พุดขึ้นมาตรงเลียดหยดว่า เลียดเหวอ เออใช่ เลียด และเริ่มสนใจอย่างจริงจัง ตอนที่เริ่มเรื่องทหารพม่า และหัวเราะตอนที่เด็กบอกว่า ไม่อยากเป็นอะไร)

- ไม่ชอบสงคราม ไม่ชอบการฆ่าฟัน การอพยพ สงสารเด็ก ไร้เดียงสา บริสุทธิ์ เด็ก ๆ ก็น่ารักแบบเด็ก ไม่มีพิษ ไม่มีภัย เหมือนหนังสงคราม มีการพลัดพรากจากครอบครัว อยากให้คนอยู่อย่างมีความสุข ถ้าคนไม่แก่งแย่ง สงครามก็ไม่เกิด
- ดูแล้วก็เหมือนเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป ไร้เดียงสา น่ารัก
- คิดว่า เด็กไม่รู้เรื่อง เลยทำให้ดูรู้สึกว่า เด็กสดใส เขาไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น เด็กเลยดูเหมือนไม่มีอารมณ์ร่วมกับเรื่องที่คุณทำอยากจะมี
- ทำไมต้องมีมดด้วย ไม่เข้าใจ (หลังจากฟังคนที่ 13 ตอบเรื่องมดแล้วจึงเข้าใจ) เปรียบเทียบเท่าเหยียบมด คือ การฆ่าฟัน มดตัวเล็ก ๆ มันหนีไปไหนไม่ได้
- ผ่าขาว ก็คือเปรียบเทียบเป็นเด็ก หรือไม่ก็หมายถึงความสงบสุข พอมีเลือด มีสงคราม เด็กก็ตาย ความสงบก็ไม่มี
- เทียน คือการเกิด ความสุข สงบ เกิดแบบสุกใส อยู่อย่างมีความสุข สงบได้ ท่ามกลางความมืด
- ไม่เคยรู้เรื่องพม่า เรื่องผู้ลี้ภัย เพราะไม่ชอบ ไม่อยากรับรู้
- ดูแล้วเข้าใจได้ ซื่อมันกับออกเรื่องอยู่แล้ว แต่ดูสั้นไปหน่อย อันนี้ มันเปิดมาเรื่องสงคราม แล้วค่อยกลับไปเด็ก ๆ น่าจะเริ่มเรื่องที่เด็ก ๆ มีความสุขก่อน แล้วไปสงคราม ไปสู่การอพยพ จะทำให้มีอารมณ์ร่วมมากกว่า อย่างเก็บแผ่นดิน ทำให้มีอารมณ์ร่วม
- ไม่ชอบที่ไม่มีคำบรรยาย ซ้ำเกียจคิด หลาย ๆ คนคงจะไม่ชอบ เขาต้องการทราบเนื้อหาอธิบายความเป็นมา
- ไม่แน่ใจว่าเป็นสารคดีหรือเปล่า เหมือนเป็นเรื่องจริงที่เกี่ยวกับชีวิต สารคดีน่าจะเกี่ยวกับสัตว์ เกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องทั่ว ๆ ไป พูดตรง ๆ ไปเลย แจกแจงให้ฟัง อันนี้ พูดถึงชีวิต ถ่ายทอดความรู้สึก ดูแล้วให้ติดตาม แต่คิดอีกทีก็น่าจะเป็นสารคดีได้เหมือนกัน
- ต่างกับสารคดีอื่น ๆ คือ ให้ดูแล้วคิด อย่างพวกชีวิตสัตว์ มันต้องพูดให้ฟัง จะรู้เรื่อง แต่อันนี้ ก็ไม่ยากเกินไป เข้าใจได้ นอกจากนี้ สารคดีอื่น ไม่มีการเปรียบเทียบ อันนี้มี เลยต้องคิด คงจะดีสำหรับคนช่างคิด แต่ตัวเองไม่ใช่
- ถ้าให้เลือกระหว่างสารคดีแบบนี้ กับสารคดีแบบเดิม จะดูสารคดีแบบเดิมมากกว่า สบายกว่า ไม่ชอบเรื่องเครียด ไม่ต้องคิดอะไรยาก ดังนั้น ถ้าจะออกอากาศจริง จะไม่ดู เพราะไม่อยากคิด

บ้านที่ 3

คนที่ 24 เพศชาย อายุ 25 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ ด้านสิ่งแวดลอม จากจุฬาฯ ในอดีต เคยทำงานอยู่ฝ่ายที่ปรึกษาด้านการบำบัด และดูแลสิ่งแวดล้อม แต่ปัจจุบัน ออกมาทำกิจการของตนเอง เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปู รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการที่เกี่ยวกับกีฬาฟุตบอล และรายการเกษตร เพราะมีประโยชน์กับการประกอบอาชีพ ไม่ชอบรายการข่าว สารคดีที่ไม่เกี่ยวกับเกษตร ละคร และเกมโชว์

- (ขณะดู พุดขึ้นมาตรงภาพสงครามว่า ทำไมเป็นคลื่น ๆ ละ)
- ดูแล้วเฉย ๆ ไม่ค่อยมีอาการร่วมเท่าไร ดูไปเรื่อย ๆ เด็ก ๆ ดูยิ้มแย้ม ทำไมไม่ค่อยมีภาพเศร้า ส่วนใหญ่ก็พุดว่า จำไม่ค่อยได้แล้ว รู้สึกเขาดูสดใสดี
- ภาพภาพเปรียบเทียบก็ดี ทำให้ชัดเจนขึ้น แต่ไม่ค่อยชอบ คนดูอาจจะไม่ค่อยเข้าใจก็ได้ บางภาพดูแล้วงง ไม่แน่ใจว่าจะหมายถึงอะไร อย่างมด ตอนแรกงงว่าคืออะไร แต่พอหลาย ๆ ทีก็พอเข้าใจว่า คือการทำลายล้าง แต่อยากเห็นที่โดนยิงจริง ๆ มากกว่า เห็นคนตายจริง ๆ ไปเลย
- ภาพเปรียบเทียบ ถ้ามีมากไป อาจจะไม่ค่อยดู ดูแปลกได้ ดุ้ยัดเยียดความคิด แต่อันนี้ ไม่ถือว่ามากไป ยังโอเคอยู่
- เทียนคือการเกิด กระจกแตกก็คือความสงบมันถูกทำลายไป
- ผู้ข่าวไม่ค่อยเข้าใจนักว่าเป็นอะไร น่าจะหมายถึงเด็ก แต่ไม่แน่ใจว่า แล้วยังไงต่อ เลยงง ๆ ภาพสงครามบิตเบียว ก็ไม่เข้าใจ รู้แต่ว่า คือสงคราม แล้วทำไมภาพถึงต้องใช้อย่างนั้น
- ภาพในกรอบกับเต็มจอ ไม่เห็น แต่ภาพขาวดำกับสี พอเข้าใจว่า คือเด็กที่เศร้า กับเด็กที่ยังสดใสอยู่
- ไม่เคยรู้เรื่องพม่า เรื่องผู้อพยพมาก่อนเลย เพราะไม่สนใจ
- ดูแล้วต้องใช้ความคิด แต่ก็ไม่ถึงกับยากมาก พอจะเข้าใจได้ มีตัวหนังสือตอนท้ายก็ดี สรุปลงออกมา
- เข้าใจว่า จริง ๆ แล้ว เด็กยังสดใส สนุกสนาน แต่เขาน่าจะเศร้ากว่านี้ คนจะได้ออกมาช่วย ต้องการอาหาร หิวโหย
- ก็ยังดูเป็นเด็กธรรมดาทั่วไป พุด คิดแบบเด็ก เล่นแบบเด็ก ๆ
- น่าจะมีผู้บรรยาย จะได้สื่อมากกว่านี้ โดยเฉพาะตรงที่เปรียบเทียบ จะได้ชัด

- เป็นสารคดี เพราะเป็นเรื่องจริง มีภาพเหตุการณ์จริง แต่ไม่รู้ว่าจะต่างกับสารคดีอื่นยังไง เพราะไม่ชอบดูสารคดีอยู่แล้ว
- ถ้าออกอากาศจริง ก็ไม่ดู เพราะไม่ชอบสารคดี และไม่เกี่ยวกับเกษตร

บ้านที่ 4

คนที่ 25 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบด้านโฆษณา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท ที่ภาควิชาการโฆษณา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ที่ชอบคือ รายการภาพยนตร์ทั่วไป ข่าว เกมโชว์ สารคดีของต่างประเทศ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตสัตว์และการสืบสวนคดี ไม่ชอบรายการสารคดีของไทย เพราะไม่น่าสนใจ ไม่ชอบรายการละคร เพราะต้องติดตามต่อเนื่อง

- สงสาร แต่ชอบเด็กคนที่เขาบอกว่าไม่อยากเป็นอะไร ไม่อยากทำอะไร
- ไม่ได้รู้สึกหวาดหวั่นมากนัก เพราะไม่ได้สะท้อนว่าลำบาก ดูปลอดภัยเสียด้วยซ้ำ
- ผ่าข่าว ตอนแรกไม่เข้าใจ พอดูจนถึงตอนจบถึงรู้ว่า คือเด็ก
- ภาพสงครามบิดเบี้ยวไม่เข้าใจ นึกว่าวิดีโอเป็นอะไร มีปัญหาเทคนิค
- ในบรรดาภาพเปรียบเทียบ ชอบมากที่สุด ตรงใจ ไม่จำเจ สื่อได้ว่า คือ ผู้อพยพ แดกรัง ผู้อ่อนแอ
- การถามเรื่องนางฟ้า ทำให้เรื่องดูผ่อนคลายดี
- การที่ไม่มีคนบรรยาย ก็ดี แต่ถ้ามี จะน่าติดตามกว่า เพราะอันนี้ ต้องตั้งใจมากกว่าปกติ ทำให้คนอาจจะซีเกียจดู ทำอย่างอื่นด้วยไม่ได้
- ถือเป็นสารคดี เป็นเรื่องจริง ไม่รู้สึกว่าจะต่างกับสารคดีอื่น ๆ แต่ถ้าออกอากาศจริง ก็ไม่ดู น่าหดหู่

คนที่ 26 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบจากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบัน ทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวของราชการ ด้านโบราณคดี ที่จังหวัดอยุธยา รายการโทรทัศน์ที่ชอบคือ รายการการ์ตูน ข่าวทุกข่าวยกเว้นข่าวเกษตร ชอบรายการละคร สารคดีต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 สารคดีของ Discovery และรายการเปิดเลนส์ส่องโลกของนิติภูมิ นวรัตน์ ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ไม่ค่อยชอบรายการเกมโชว์ เพราะน่าเบื่อ มีแต่ดารา

- (ตอนเด็กแม่ตาย จะส่ายหน้า น้ำตาซึม ตอนเด็กบอกไม่อยากเป็นอะไร จะหัวเราะ)

- สงสาร เขาน่าจะได้กลับไป จะได้เป็นประชาชนเต็มที่มีสิ่งที่ควรจะมี ควรจะได้ ทำไม ไม่มีใครจัดการอะไรได้ อย่างที่อื่นไกล ๆ ไทยยังไม่ช่วยจัดการเลย ทำไมผู้นำเขาไม่ตายสักทีอะไร ๆ มันจะได้ดีขึ้น ไม่เข้าใจว่า ทำไมต้องฆ่าเพื่อนร่วมชาติด้วย
- สงครามทุก ๆ ครั้ง เด็กต้องรับกรรมตลอด ต้องลำบาก ถูกใช้เป็นเครื่องมือ อย่างแผ่นดินดำก็ใช่ ถูกผู้ใหญ่ชูขึ้นมาเป็นเครื่องมือ ชอบเด็กที่ไม่อยากเป็นอะไรด้วย
- ภาพศพจริง ๆ ดูน่ากลัว ตกใจ
- เขาหนีภัยมาเฉย ๆ เชื่อว่า ทุกคนอยากกลับบ้าน แต่พวกเขาไม่มีแรงที่จะสู้
- อันนี้ ดูเหมือนจะไม่ต้องการที่จะบอกว่าให้ทำอะไร ให้คิดเอาเอง
- รู้สึกติดตรงการ์ตูน ดูไม่เข้า ตัดออกไปเลยจะดีกว่า
- ผีขาว ไม่ได้ติดตาม ดูผ่านไปเฉย ๆ ตอนแรกยังนึกว่าจริง
- ภาพสงครามคิดว่าเจตนาจะให้ภาพมันไม่ชัดเฉย ๆ เลยไม่ได้คิดอะไร
- มดคือชนกลุ่มน้อย คือผู้อพยพ ที่โดนรังแก แต่ตกลงตรงบีบมด แล้วมีเสียงร้อง ดูแปลก ๆ
- ตรงคำถามความฝัน ทำไมไม่เห็นมีใครขอสันติภาพเลย (คนที่ 28 ตอบ ก็เป็นเด็ก) และไม่เห็นมีใครขอของเล่นเลย (คนที่ 25 กับ 27 ตอบ ก็เหมือนเด็กในชนบท เขาทำของเล่นเองได้ อย่างรถที่เห็นเด็กนั่งทำอยู่)
- คิดว่า เขาเหมือนเด็กธรรมดาทั่วไป แต่อย่างแผ่นดินดำคงไม่เหมือน (ผู้วิจัยเล่าเรื่องตอนแผ่นดินดำออกมามอบตัวแล้วขอขนม กับลูกบอล คนที่ 29 เริ่มไม่แน่ใจ) ถ้าอย่างนั้น แผ่นดินดำก็คงเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป
- เคยรู้เรื่องพม่าจากสื่อ ดูเรื่องนี้แล้วรู้สึกว่า เขาคงอยากมีชาติ มีแผ่นดินทุกหัว อยู่อย่างนี้ลำบาก
- การนำเสนอควรจะน่าสนใจ น่าติดตามมากกว่านี้ อย่างเสียงคนบรรยาย และการตัดต่อที่เร้าใจ ตื่นเต้นอย่างไอทีวี ถ้าไม่มีคนบรรยาย ออกทางทีวี คงไม่มีคนเลิกดู
- เป็นสารคดี ต่างตรงที่ไม่ใช้คำบรรยายให้คนดูเข้าใจ ต้องคิด สารคดีอื่นก็ต้องคิดบ้าง แต่อันนี้ มันต้องคิดตลอด มาแน่นมาก ๆ
- ชอบชื่อเรื่อง แต่ดูแล้วเฉย ๆ ถ้าออกอากาศจริง ก็ไม่ดู หดหู่ และคงมีคนดูแค่กลุ่มน้อย เพราะต้องเป็นคนที่มีความรู้

คนที่ 27 เพศหญิง อายุ 24 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ ภาพยนตร์ทางช่อง HBO ของ UBC ไม่ชอบละคร เกมโชว์ ข่าว สารคดี

- หดหู่กับเรื่องราวที่เกิดขึ้น สงสารเด็ก ชอบตรงภาพเด็กยิ้ม หัวเราะ ถ้าเปิดมาเห็นตอนช่วงแรกจะไม่ดู ไม่ชอบอะไรที่มันหดหู่

- ไม่ชอบภาพวาดการ์ตูน ดูชัด ๆ
- ชอบเจตนาของคนทำ ดูมุ่งมั่น แหวกแนวดี แต่เนื้อหาดูไม่ค่อยชัดนักว่าต้องการอะไร จะให้ช่วยยังไง ไม่ค่อยเห็นสภาพชีวิตเด็ก ๆ เลย เนื้อหาน่าจะมากกว่านี้ อาจจะมีการถามผู้ใหญ่ด้วยว่าคุณแลเด็กยังไง มีการปลูกฝังเด็กบ้างหรือเปล่า
- ผ่า ดูแล้วไม่เข้าใจ ส่วนกระเจกแตก สื่อชัดดี แต่รู้สึกว่ามันเกร่อ จำเจ พวกมิวสิควิดีโอทำบ่อย ๆ
- มดคือชนกลุ่มน้อย ที่สู้กำลังคนกลุ่มใหญ่ที่มีอำนาจไม่ได้
- การถามเรื่องขอพร ทำให้รู้สึกว่า เหมือนลูก เหมือนหลาน เหมือนน้องเรา ที่ไหน ๆ เด็กก็เหมือนกัน แต่จะคิดได้ว่า เด็กที่นี้ ขออยู่ไม่กี่อย่าง คงเพราะเขาเห็นไม่กี่อย่าง
- คำตอบว่า ขอขนม ทำให้รู้สึกมากขึ้นว่าเขาเป็นเด็กธรรมดา ๆ คนหนึ่ง
- เคยรู้เรื่องพม่าจากสื่อ เราเองก็ไม่รู้ว่าเขาก่อปัญหาอะไรให้คนในพื้นที่หรือเปล่า นี่เป็นเด็ก ก็เลยดูใสซื่อ อาจมีบางกลุ่มที่สร้างปัญหา ถ้าเราเป็นชาวบ้านแถบนั้น เราอาจจะประท้วงก็ได้ นึกแล้วก็สงสาร แต่ก็ไม่อยากให้มีคนมาเพิ่มไปมากกว่านี้อีกแล้ว
- เป็นสารคดี แต่ต้องตีความ ดูรูปแบบแล้วน่าสนใจ แต่น่าจะปรับอีกหน่อย เอาชีวิตเด็กสักคนมาเป็นตัวเดินเรื่อง เป็นคนเล่า ถ้าเป็นอย่างนี้ ก็อาจจะดู เพราะน่าสนใจขึ้น อันนี้ไม่ค่อยอยากดูเท่าไร หดหู่ ถึงแม้คนที่ดูอาจจะเป็นคนกลุ่มน้อยที่ต้องมีความรู้ แต่ก็คิดว่าคงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ทำ

คนที่ 28 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบจากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันทำงานเป็นนักข่าวบันเทิงของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสนทนาที่สัมภาษณ์ดารา หรือบุคคลที่น่าสนใจ รายการเกมโชว์ ข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ไม่ค่อยชอบรายการสารคดี

- เศร้า รู้สึกว่าเด็กของเขามีความคิดโตกว่าเด็กของเรา อย่างเด็กที่บอกว่า อยากเป็นผู้การทหาร พวกเด็กบ้านเราไม่ได้โดนสถานการณ์บีบ ไม่ได้รู้สึกว่ายากเป็นเพราะรับใช้ชาติจริง ๆ เหมือนเด็กคนนั้น
- ไม่รู้สึกแปลกใจเลยที่พวกนี้เข้ามายึดนั่นยึดนี่ เพื่อขอกลับบ้าน เพราะตั้งแต่เด็กก็ต้องเห็นเหตุการณ์ร้าย ๆ แล้ว พวกเราที่อยู่ที่นี่ โชคดีกว่ามาก ทุกคนมีสำนึกรักชาติทั้งนั้น ไม่แปลกที่พวกเขาจะหัวรุนแรง
- ชอบตอนที่สัมภาษณ์ช่วงหลัง ๆ ส่วนตอนแรกที่มีผ้า เลือด กระเจก ดูจงใจเกินไป ดู fake แต่ตอนนี้ โอเค ดูเป็นเนื้อเดียวกับเรื่องดี มดสื่อได้ดี เพราะใครมาเหยงรังมัน มันก็แตก และมันเป็นสัตว์เล็ก ๆ

- ตรงผ้า เลือดไหล ดูน่ารำคาญ แต่เข้าใจว่า สงครามทำลายเด็ก แต่แล้วยังไงละ ก็เห็นภาพเด็กไปเลยดีกว่า
- ภาพสงคราม ดูรู้ว่าจริงใจบิดเบี้ยว สิ่งที่บิดเบี้ยวก็คือไม่ดี แะ บิด ๆ เบี้ยว ๆ
- มีการใช้ภาพเปรียบเทียบซ้ำ ๆ ไม่ก็อย่าง
- การไม่มีคนบรรยาย ก็โอเค ไม่รู้สึกอะไร คือให้สนใจเนื้อหาเกี่ยวกับภาพ ใช้ภาพเล่าเรื่องเยอะ ประติดปะต่อเอง ถ้าตั้งใจดู วิธีนี้น่าจะ work
- การตอบเรื่องความฝัน อยากรับอะไร อยากรับอะไร ดูเป็นเด็ก ๆ ดี เด็กเล็ก ๆ ก็ไม่คิดมาก พอโตหน่อย ก็มีสำนึกมากขึ้น เริ่มคิดมากขึ้น อย่างเด็กที่อยากเป็นทหาร เป็นครู เป็นหมอ เพราะเขารู้สึกว่าอาชีพนี้ สำคัญกับคนในค่าย
- ขอนมทำให้รู้สึกว่าเป็นเด็กธรรมดา ถ้าเป็นเด็กบ้านเราคงจะขออะไรมากกว่านั้น อย่างแฝดลิ้นดำ ก็เป็นเด็กธรรมดา เพียงแต่ถูกอุปโลกน์ขึ้นเท่านั้น
- เคยรู้เรื่องพม่ามาบ้างจากสื่อ รู้สึกว่า พวกเขามีปัญหาจริง สิ่งที่สื่อเสนอออกมาดูมีปัญหา แต่พอมาดูเรื่องนี้ เห็นอีกมุมที่ต่างออกไป รู้สึกว่า เขาไม่มีที่พึ่ง แล้วเรายังจะผลักไสอีกหรือ
- ภาพเด็กในเรื่องดูซ้ำ ๆ หัวใจเราเลยสงสาร
- เป็นสารคดี แต่สำหรับเฉพาะกลุ่ม ฉายแบบหนัง ไม่ใช่ออกทีวี ถ้าปรับเป็นแบบรายการทุ่งแสงตะวัน คงจะน่ารักกว่านี้ ถ้าเรื่องที่เป็นอยู่นี้ ออกทางทีวี คงไม่ดูเหมือนกัน หดหู่

บ้านที่ 5

คนที่ 8 เพศชาย อายุ 58 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันเป็นทนายความ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดีทุกรายการ ข่าวการเมือง และรายการที่ไม่มีโฆษณาเยอะ ๆ

- ได้เห็นความเป็นอยู่ในค่าย และได้ยินความต้องการของเด็ก ๆ แต่ไม่ได้บอกรายละเอียดอะไรมา
- ไม่รู้สึกว่าเด็กพวกนี้ต่างจากเด็กทั่วไป ยังไม่รู้เรื่องมากนัก แต่ถ้าโตหน่อย อาจจะคิดมากกว่า ถ้าไม่บอกว่า นี่คือเด็กผู้พลพ ก็จะไม่รู้เลย นำหวังเหมือนกันว่าโตขึ้น พวกเขาจะเป็นยังไง
- เห็นด้วยว่า ไม่ปะติดปะต่อ น่าจะมีบรรยาย บางช่วงดูไม่ทัน จะได้ช่วยคนที่อ่านหนังสือไม่ออกด้วย

- เป็นสารคดี แต่ไม่ค่อยมีข้อมูล ไม่ได้บอกว่าศุนย์ที่ไหน ควรจะบอกมากกว่านี้ว่าอพยพมาจากไหน มาอยู่ที่ไหน มากันยังไง สภาพในค่ายเป็นยังไง ซึ่ให้เห็นว่า สงครามมันไม่ดียังไงบ้าง กินอยู่ยังไง น่าจะมีถ่ายภาพหมู่บ้านเก่ามาให้ดูเปรียบเทียบด้วย และน่าจะมีสัมภาษณ์กลุ่มอื่น ๆ ด้วย เช่น พวกเด็กที่โตรู้เรื่องแล้ว พวกผู้ใหญ่ พวกหัวรุนแรง เป็นต้น
- ถ้าออกอากาศจริง ก็ดู เพราะชอบดูสารคดีอยู่แล้ว สารคดีทุกอย่างชอบหมด อย่าให้น่าเบื่อ หรือมีโฆษณามากเกินไปแล้วกัน อันนี้ ไม่น่าเบื่อ คิดว่า น่าสนใจ ได้รู้เรื่องใหม่ ๆ

คนที่ 9 เพศหญิง อายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับป.7 เคยเป็นแม่ค้าขายข้าวแกง และรับจ้างเย็บผ้า ปัจจุบัน เป็นแม่บ้าน รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดีที่เกี่ยวกับสัตว์ และความแปลกประหลาดของโลก รายการละครที่สร้างสรรคของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

- สงสาร เวทนาเด็ก ๆ คิดว่า ถ้าไปอยู่อย่างนั้นบ้าง จะเป็นยังไง พวกผู้ใหญ่จะเป็นคนก่อปัญหา
- เด็ก ๆ ดูน่ารัก เลยยิ่งสงสาร เด็กยังไร้เดียงสา เหมือนเด็กที่เราเห็นกันอยู่ทั่วไป น่าจะมีทำต่อเนื่องด้วย คือ อีก 4-5 ปี มาถ่ายใหม่ อยากรู้ว่าเด็กพวกนี้ เป็นยังไง โตมาเป็นยังไง
- ดูแล้วรู้สึกกระซอกอารมณ์ ความรู้สึก ดูแล้วชอบนะ
- ช่วงเริ่มต้น ไม่ค่อยเข้าใจ ภาพมันมัว ๆ เร็ว ๆ น่าจะให้ชัดกว่านี้ แต่ตรงมดคิดว่า ทำได้ดี เปรียบเทียบได้ดีว่า คือ ผู้อพยพ
- เห็นด้วยกับคนที่ 35 ว่า การดูดีแล้ว เป็นเรื่องสมมุติ
- เป็นสารคดี ถ้าออกอากาศจริง ก็ดู เพราะอยากรู้เรื่อง แต่ควรมีบรรยาย จะดีมาก

คนที่ 18 เพศชาย อายุ 38 ปี จบการศึกษาระดับป.4 อาชีพค้าขายปาห่องไก่ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี ละครที่มีสาระ เพลงลูกทุ่ง ไม่ชอบรายการเกมโชว์

- น่าสงสาร พวกเขาบ้านแตก เป็นเพราะผู้บริหารประเทศของเขา
- ไม่ค่อยต่อเนื่องนัก กำลังใจจดใจจ่ออยู่กับเรื่องหนึ่ง ก็เปลี่ยนไปอีกเรื่องแล้ว
- การที่ไม่มีคนบรรยายทำให้ขาดอรรถรส มีคนบรรยายจะดีกว่า เหมือนดูฟุตบอล คือดูแต่ภาพก็รู้เรื่อง แต่ไม่มัน
- ช่วงเริ่มต้น ไม่ค่อยเข้าใจนัก น่าจะบอกสักนิดว่าอะไร
- ถือว่าเป็นสารคดี เพียงแต่ไม่มีคนบรรยาย

คนที่ 30 เพศชาย อายุ 21 ปี กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ด้านคอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ ข่าว โดยเฉพาะข่าวกีฬา และรายการสารคดีที่ไปแอบถ่าย เพื่อเปิดเผยความจริง เช่น รายการถอดรหัส เรื่องจริงผ่านจอ ฟ้ามี่ตา เป็นต้น ไม่ชอบรายการละคร เพราะไม่มีสาระ

- เนื้อเรื่องโอเค ดูแล้วสงสาร แต่ในแง่การดำเนินเรื่อง ดูซัด ๆ บางช่วงเร็วไปหน่อย เรื่องมันไม่ต่อเนื่องเท่าไร รู้เรื่อง แต่ไม่ต่อเนื่องกัน เวลาเปลี่ยนประเด็น มันไม่เนียน
- ช่วงเริ่มต้น ดูไม่รู้เรื่อง
- ภาพการ์ตูนไม่ค่อยเข้ากับเรื่อง ควรเป็นภาพจริง ๆ ไปเลย เห็นชนมจริง ๆ แต่ตรงมด ดูเข้ากับเรื่องดี มีการตาย มีการอพยพ
- เป็นสารคดี แต่ไม่อธิบายความเป็นมาให้รู้ ภาพก็ดูธรรมดา เหมือนสารคดีทั่ว ๆ ไป และควรจะมีการเปรียบเทียบให้เห็นชีวิตก่อนอพยพกับหลังอพยพ เวลาเด็กพูดถึง อาจจะได้เป็นหมู่บ้านของเด็กคนนั้นจริง ๆ ก็ได้ เป็นหมู่บ้านอื่นที่ใกล้เคียง
- ถ้าออกอากาศจริง ก็จะได้ อารมณ์เหมือนพวกฟ้ามี่ตา ถอดรหัส ชอบดูที่มีสาระอยู่แล้ว
- ก็เหมือนเด็กธรรมดาทั่วไป บางคนยังจำอะไรไม่ได้เลย

คนที่ 35 เพศหญิง อายุ 13 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นม.2 รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละคร เพลง การ์ตูน ตลก ไม่ชอบรายการข่าว สารคดี เพราะน่าเบื่อ

- ชอบตรงการ์ตูนที่สุด ดีแล้ว เพราะการขอพรนางฟ้า มันเป็นเรื่องสมมุติ

บ้านที่ 6

คนที่ 29 เพศหญิง อายุ 24 ปี จบคณะศิลปศาสตร์ วรรณคดีอังกฤษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท ที่คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ สาขาการสื่อสารมวลชน รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครของญี่ปุ่น และเกาหลี เพราะแปลก และน่าสนใจ ชอบภาพยนตร์แนว Romantic Comedy เวลาว่างชอบอ่านการ์ตูน ไม่ชอบละครของไทย เพราะน่าเบื่อ ไม่ชอบละครหรือภาพยนตร์ชีวิต ไม่ชอบรายการข่าว รายการสารคดี เพราะไม่ต้องการชมรายการที่มีสาระมาก ๆ

- ช่วงแรกหัดดู พอช่วงหลังได้พูดคุย รู้สึกว่าเขาสดใส น่ารัก มีฝัน อารมณ์ถูกดึงขึ้น โดยเฉพาะช่วงนางฟ้า ดูแล้วยิ้มได้

- อยากให้มีคนที่สามารถเข้าไปช่วยเขา พัฒนาเขา เราอยาก แต่ไม่รู้จะทำยังไง ถ้ามีโอกาสก็อยากเข้าไปช่วย
- ไม่ชอบภาพสงครามที่ดูไม่ชัด เบลอ ๆ แปรก ๆ ไม่ค่อยเคยเห็น ดูเป็นคนอื่น ๆ แต่จะให้ชัดก็ไม่เอา เพราะไม่ชอบสงคราม ไม่อยากเห็นความโหดร้าย เหมือนเป็นการเซ็นเซอร์ เพียงแต่ให้ภาพที่แปลกออกไป ต่างจากวิธีการเซ็นเซอร์ของคนอื่น ๆ
- ชอบตอนเด็ก ๆ ขอพร ดูน่ารัก สดใสดี
- ผ้าคือตัวแทนเด็ก เขี่ยบมด ก็คือการกระทำลงไปต่อเด็ก ๆ และคนกะเหรี่ยง แทนภาพคนถูกยิง
- เทียน คือชีวิตเด็กแต่ละคนที่เกิดขึ้นมา
- การใช้ภาพเปรียบเทียบ ช่วยขยาย บรรยายภาพมากขึ้น ไม่มีก็รู้เรื่อง แต่ถ้ามี ก็เข้าใจมากขึ้น
- ภาพในกรอบกับภาพเต็มจอ ตอนที่ดูอยู่ไม่ได้คิด พอถามถึงคิด เข้าใจว่า ในกรอบ คือ ดูชัดชัด ถูกบีบบังคับ ไม่มีอิสระ
- เคยรู้เรื่องพม่ามาบ้างจากข่าว จากเพื่อนที่รู้จักกับคนกะเหรี่ยงจริง ๆ เมื่อก่อน มองแบบห่าง ๆ พอรู้จัก ก็รู้ว่ามันคนดี แต่สภาพต่าง ๆ มาทำให้เขาต้องเป็นแบบนี้ อย่างตอน God Army ถ้าไม่รู้จัก ก็จะคิดว่า เข้ามาวุ่นวาย พอรู้จักชาวกะเหรี่ยงแล้ว เลยเห็นใจ วิดีโออันนี้ดูแล้ว หดหู่ เคยรับรู้มาบ้าง พอมาเห็นภาพ เลยหดหู่มากขึ้น
- เป็นสารคดี ที่ดูแล้วโหม่นน่าใจ เพราะจากภาพ เป็นการดึงให้คิดไปตามที่ผู้ทำต้องการ การนำเสนอไม่เหมือน pattern สารคดีทั่วไปที่ต้องมีภาพ มีเสียงบรรยาย ช่วงสัมภาษณ์ดูเหมือน คือ เนื้อหาเป็นสารคดี ภาพใช้แบบหนึ่ง แต่จุดมุ่งหมายเหมือนโฆษณา คือ โหม่นน่าใจ และไม่มีเสียงบรรยาย ถ้าออกอากาศจริง ก็คงไม่ดู เพราะไม่ชอบสารคดีอยู่แล้ว ยิ่งเป็นเรื่องหดหู่ด้วย คือถ้าเปิดมาเห็นเด็ก ๆ น่ารัก จะดู เป็นคนที่ลึกความจริงที่โหดร้าย
- รู้สึกว่าพวกเขาเป็นเหมือนเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป และรู้สึกสงสารในฐานะเพื่อนมนุษย์

คนที่ 31 เพศหญิง อายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ทางด้านชีววิทยา รายการโทรทัศน์ที่ชอบคือ รายการเกมโชว์ ข่าวอาชญากรรม การสืบสวนคดีต่าง ๆ ภาพยนตร์แนว Action ไม่ค่อยชอบรายการสารคดีมากนัก จะชมเฉพาะที่เกี่ยวกับสัตว์ เพราะให้ความเพลิดเพลิน ไม่ชอบข่าวการเมือง และรายการการ์ตูน

- สงสารที่เขาไม่ได้เรียน ต้องจากบ้าน จากครอบครัวมาอยู่ในค่าย (น้ำตาซึม) โดยเฉพาะเด็กที่พ่อแม่ตาย ฟังแล้วนึกภาพตาม
- อยากให้เขาได้โอกาส มีคนใส่ใจเขา อยากช่วยให้สมหวัง

- ไม่ค่อยชอบตอนเหยียบมด สงสารมด แต่ก็เข้าใจความหมายว่า ถูกทำร้าย อนาคตเลยดับ
รูป
- ชอบตอนความฝันของเด็ก ดูน่ารัก และรู้สึกว่าเขาเป็นเด็กธรรมดา ๆ คนหนึ่ง
- ตรงผ้าขาว ดูผ่าน ๆ จำไม่ค่อยได้ เห็นแต่ไม่ใส่ใจ ไม่ได้คิดว่าเป็นอะไร
- มด เปรียบเทียบ คือคนที่ต้องดิ้นรนหนี หนีไม่ทันก็โดนบีบ โดนเหยียบ เห็นภาพนี้แล้ว ยิ่ง
เพิ่มความสงสาร ถ้าเห็นภาพคนโดนยิงจริง จะรับไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีเลย ก็จะไม่รู้สึกสงสาร
เท่า การเปรียบเทียบทำให้ความรุนแรงเบาลง แต่ความรู้สึกชัดขึ้น
- เทียน คือชีวิตใหม่ที่เกิดขึ้นตลอด เป็นเหมือนตัวแทนของเด็กที่เกิด
- ภาพสงครามที่บิดเบี้ยว คิดว่าเพื่อลดความรุนแรงของภาพ
- เคยได้ยินเรื่องพม่ามาบ้างจากข่าว และละครเก็บแผ่นดิน เมื่อก่อนรู้สึก ทำไมวุ่นวาย
กระทบกับไทย ไทยต้องรับผิดชอบ เพิ่มภาวะ แต่ก็สงสาร เขาไม่มีทางเลือก เนื้อหาในเรื่อง
นี้ ก็เหมือนเดิมที่เคยรู้ ๆ มา
- เป็นสารคดีที่เกี่ยวกับชีวิตคน ให้แง่คิด ดูแรงกว่า หนักกว่าสารคดีทั่วไป เน้นความเป็นอยู่
ชีวิต หนักในแง่อารมณ์ ให้เราได้คิด แต่ก็ไม่ยาก ดูแล้วเข้าใจได้
- ถ้าออกทีวีจริง คงดูผ่าน ๆ พอเห็นภาพสงครามก็จะเปลี่ยน ไม่อยากดู

คนที่ 32 เพศหญิง อายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ทางด้านวิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์
รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครทุกแนว โดยเฉพาะที่มีเนื้อหาดั่งกัน ร้ายการเกมโชว์
ที่ตลก ๆ ข่าวบันเทิง ข่าวรอบโลก ข่าวที่เกี่ยวกับคดีต่าง ๆ สารคดี National Geographic สารคดีที่
เกี่ยวกับเทคโนโลยีต่าง ๆ ภาพยนตร์แนวผจญภัย ไม่ชอบรายการข่าวการเมือง

- คิดว่า ไกลตัว เลยไม่รู้สึกอะไรเลย น่าสงสารแต่ไม่มาก
- ไม่มีที่ไม่ชอบ เพราะดูไปเรื่อย ๆ ไม่รู้สึกอะไร ดูแบบผ่าน ๆ
- ชอบในมุมมอง และความคิดที่เอาภาพมาเรียง ๆ กัน ชอบเด็กที่ไม่ชอบอะไรมาก ดูเป็นตัว
ของตัวเองดี และชอบช่วงที่พูดถึงความฝันของเด็ก ๆ ดูน่ารัก สดใส
- ชอบตอนเลือดหยด ให้อารมณ์ดี มีแต่เสียง ส่วนตอนผ้าขาวพลิวอย่างเดียว จำไม่ได้ เห็น
แต่เด็ก
- ตรงมดจะมีหรือไม่มี ก็ไม่ต่าง ไม่ได้สงสารมากขึ้น เพราะเป็นคนใจแข็ง แต่ถ้าจะให้เห็น
ภาพคนโดนยิงจริง ๆ คงรู้สึกสังเวช ถ้าใช้เปรียบเทียบจะสงสารมากกว่า ความรู้สึกที่ได้มัน
ต่างกัน
- คิดว่าเทียนแทนความฝัน ความหวัง เด็กเพิ่มขึ้น ความฝันในค่ายก็มีมากขึ้น เป็นแสงสว่าง
ให้กับค่าย

- ภาพสงคราม ใช้เบลอ ๆ ไม่ชัด เพื่อลดความรุนแรงของภาพ
- ภาพในกรอบกับภาพเต็มจอ คิดว่า ภาพในกรอบตัดต่อมาจากที่อื่น ที่เต็มจอคือถ่ายเอง ส่วนภาพขาวดำ คือเด็กที่เจอเหตุการณ์ ภาพสีคือเด็กที่ไม่เห็น
- เคยได้ยินเรื่องพม่ามาบ้าง แต่ห่างมาก ได้ยินว่ามีการรบกันที่โน่นที่นี่ และเคยรู้จักลูกจ้าง ชาวกะเหรี่ยงพม่าที่ทำงานบ้านเพื่อน แต่เขาแอบขโมยเงินแล้วหนีไป เลยรู้สึกไม่ดีกับ กะเหรี่ยง ไม่อยากจะรู้จัก ไม่อยากจะเข้าใจ ลูกจ้างคนนั้น ตอนที่เจอ ก็ไม่ได้เล่าเรื่องของ เขาให้ฟังมากนัก พูดแต่อยากได้ อยากมี
- เป็นสารคดี เพราะให้สาระมากกว่าจรรโลงใจ เห็นความเป็นจริง แต่ดูแล้วรู้สึกขื่นน้ำ (ผู้วิจัย ถามอันอื่นไม่ขื่นน้ำหรือ คนตอบลังเลพักใหญ่) สารคดีอื่นก็มีการใช้คำบรรยายขื่นน้ำนะ แต่ ไม่รู้สิ ไม่รู้สึกเท่าอันนี้
- ถ้าออกอากาศจริง ก็อาจจะดู ถ้าเจอภาพเด็ก ๆ ที่เปิดมาตอนแรก อาจจะเปลี่ยน แต่พอ ภาพสงครามเริ่มก็คงดู ชอบตรงช่วงสงคราม ที่ใช้ภาพทำให้สะดุดว่าอะไร จะสื่ออะไร และ ใช้แต่ภาพอย่างเดียว เลยจะดู เพราะอยากรู้เรื่องต่อ
- รู้สึกว่าพวกเขาเป็นเด็กธรรมดาทั่ว ๆ ไป แต่ก็ยังมองแบบห่าง ๆ

คนที่ 34 เพศชาย อายุ 17 ปี กำลังศึกษาระดับปวช. ทางด้านช่างยนต์ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครทุกแนว เกมโชว์ ข่าวกีฬา ภาพยนตร์แนว Action ไม่ค่อยชอบข่าวการเมือง และ รายการสารคดี เพราะไม่สนุก

- น่าสงสารเด็ก ต้องอพยพจากบ้าน
- ไม่มีที่ไม่ชอบ ดูได้ไม่ติดอะไร
- ชอบที่เด็กมีความคิด ความฝัน นึกถึงตัวเอง อยากให้ความฝันของเด็ก ๆ เป็นจริง ตรงภาพ การ์ตูนก็ไม่รู้สึกว่าชัดแต่อย่างใด
- ตรงผ้า ดูผ่าน ๆ ไม่คิดอะไร ตอนเหยียบมด รู้สึกสงสารมด มดก็เหมือนคน มีชีวิตเหมือนกัน ทำให้รู้สึกสงสารคนที่โดนทำร้ายด้วย ถ้าไม่มีภาพมด ก็คงไม่รู้สึกมากเท่า
- ภาพสงคราม ไม่เข้าใจว่าทำไมเป็นอย่างนั้น คิดว่าเห็นชัดไปเลยจะดีกว่า จะได้ว่าเกิด อะไรขึ้น
- แทบไม่เคยรู้เรื่องพม่า ผู้ลี้ภัยมาก่อนเลย ที่ดูนี้ รู้สึกสงสาร ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระของไทย ถ้า รัฐบาลไทยจะบังคับให้เขากลับไป ก็ทำไม่ถูก อยู่ที่นี่ ก็ไม่เป็นภาระอะไรมากมาย
- คิดว่าเป็นสารคดีมากกว่า แต่ช่วงแรกที่เปิดมา ช่วงสงคราม ให้ความรู้สึกเป็นอารมณ์แบบ ดุหนิ่ง ดูละคร แต่พอดูไปเรื่อย ๆ ก็รู้สึกว่า เป็นสารคดี แต่ทำไม ไม่รู้ และต่างจากสารคดีอื่น ใหม่ ไม่รู้ เพราะไม่ค่อยได้ดูสารคดี น่าจะมีคนบรรยาย จะได้รู้เรื่องละเอียด เข้าใจมากขึ้น

อันนี้ ก็ดูเข้าใจ มีมีน ๆ บ้างเล็กน้อย เพราะไม่คุ้นเคยกับวิธีที่ใช้ ถ้าออกทีวีจริงแบบนี้เลย ก็ไม่อยากจะ ถ้าจะดู ก็ต้องเพิ่มคนบรรยาย และเห็นภาพชัด ๆ ไปเลย

บ้าน ที่ 7

คนที่ 10 เพศชาย อายุ 48 ปี จบการศึกษาระดับม.8 ทำงานด้านบริหารการตลาด ฝ่ายขาย รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมือง และข่าวสงครามอัฟกานิสถาน เพราะสมัยเรียน ชอบวิชาประวัติศาสตร์ จึงมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาของประเทศแถบนั้นดี รายการละครแนว Romantic แต่เป็นคนที่ไม่ชอบแล้วไม่ค่อยขาบซึ่งตาม ไม่ได้ชมรายการสารคดีมากนัก แต่ถ้ามีโอกาส จะเลือกชมสารคดีชีวิตสัตว์ และสารคดีของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

- ง่วงนอน ภาพมันน้อยไป เป็นการให้เห็นถึงความรู้สึก ได้รู้เห็นสังคมอีกสังคมหนึ่ง
- ตัดต่อภาพมา ดูไม่ค่อยรู้เรื่อง แต่พอเดาได้ เกี่ยวกับมณีลอยหรือเปล่า (คนที่ 14 ตอบว่าไม่ใช่ นี่เป็นเรื่องค่ายผู้ลี้ภัยของ UNHCR ไม่ใช่ในนักศึกษา)
- ไม่มีอะไรเด่นที่ทำให้ชอบได้ ดูธรรมดา
- เคยได้ยินเรื่องพม่า ชนกลุ่มน้อยมาบ้างจากคนแถบเหนือ เพราะมีญาติทำไม่อยู่ที่นั่น และจากข่าว รู้สึกว่าพวกนี้โหดร้าย ป่าเถื่อน ได้ยินจากพวกทำไม้ว่า โดนกะเหรี่ยงยิงเฉียดหูด้วย
- ตรงผ้าขาว ดูแล้วไม่เหมือนเลือดเลย รู้ว่า คือสงคราม ใช้ผ้าสีขาว เพื่อให้เห็นสีแดงชัด
- ภาพสงครามที่เบลอ ๆ ดูแล้วให้อารมณ์เหมือนพวก 6 ตุลา 14 ตุลา ดูแล้วไม่ค่อยชอบ
- มด คือชีวิตที่เหมือนไร้ค่า รู้ว่าเปรียบเทียบ แต่ไม่สนใจ ดูผ่าน ๆ สนใจแต่เฉพาะที่สัมภาษณ์มากกว่า เพราะฉะนั้น จะมีเปรียบเทียบเข้ามาหรือไม่ ก็ไม่ต่าง เพราะไม่สนอยู่แล้ว ดูภาพรวมก็รู้เรื่องได้
- เทียนก็คือชีวิต การมีภาพเปรียบเทียบต่าง ๆ เหล่านี้ ดูแล้วเฉย ๆ ไม่รู้สึกอะไรเลย
- ตอนที่ถามความฝันเด็ก ๆ แสดงว่าเด็กยังมีฝัน ยังมีหวัง ก็อยากให้สมหวัง ส่วนตรงภาพวาด รู้สึกเฉย ๆ เพราะฟังแต่คำสัมภาษณ์
- คิดว่าเป็นสารคดี เพียงแต่เป็นแนวหนึ่งของสารคดีเท่านั้น ดูไม่ยากเกินไป พอรู้ชื่อเรื่อง ก็พอเดาได้
- น่าจะมีบรรยาย จะได้รู้ชัดเจน ชี้แจงเขา

- ถ้าออกอากาศจริง ก็ไม่ดู เพราะเป็นเรื่องเดิม ๆ ที่รู้มาแล้ว เก่า รู้เรื่องแล้ว เลยไม่ดู ไม่สนใจ ชอบเรื่องที่มันใหม่ ๆ มากกว่า
- รู้สึกว่า พวกเขาเป็นเด็กธรรมดาที่ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร น่าสงสาร ต้องอยู่ในสภาพอย่างนั้น คือเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป แต่เป็นคนละชั้นกับเรา

คนที่ 14 เพศหญิง อายุ 44 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารการศึกษา ปัจจุบันรับราชการ ราชการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ ภาพยนตร์แนว Action สายลับ ราชการข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมือง ชาวบ้านเหิง ราชการสารคดีท่องเที่ยว ไม่ค่อยชอบรายการละคร เกมโชว์ ข่าวชาวบ้าน การ์ตูน

- คิดว่าผู้ทำต้องการให้เห็นใจผู้ลี้ภัย แต่ดูแล้วไม่ลึกซึ้งพอ ไม่ละเอียดพอ ข้อมูลซ้ำ ๆ ดูเหมือน ๆ กัน ขอพรเหมือน ๆ กัน ไม่ทันต
- ไม่รู้ว่าเด็ก ๆ มาจากที่ไหนกันแน่ ช่วงสงครามตอนต้นมันดูทั่ว ๆ ไป ไม่ใช่ของพม่าจริง ๆ รู้สึกขาดเป็นช่วง ๆ สับสน
- ภาพสงครามดูไม่ smooth เป็นฉากเกินไป เบลอมาก จนไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ว่าสงครามจริงหรือเปล่า หรือทำเพื่อกลบเกลื่อนว่าเอามาจากไหน
- ชอบความน่ารักของเด็ก ถึงจะอยู่ในค่าย ก็ดูพึงพอใจในสิ่งที่เขาเป็นอยู่ ไม่ได้ฟุ้งเฟ้ออะไร
- เคยได้ยินเรื่องผู้ลี้ภัย เรื่องพม่าบ้างจากสื่อ รู้สึกว่าวุ่นวาย เรื่องนักศึกษา ซูจี ชนกลุ่มน้อย ยาเสพติด แต่เรื่องเด็กอพยพแบบนี้ ไม่เคยได้ยิน พอดูแล้ว รู้สึกว่า เด็กมีความฝันของเขา มีความสุขในระดับหนึ่ง ถ้าได้ส่งเสริม น่าจะเป็นคนดี มีอนาคตได้
- ตระกูลชาวมุสลิม ดูไม่สมจริง ไม่น่ากลัว คิดว่าสื่อถึงความตาย สงคราม ชีวิตบริสุทธิ์ที่ต้องเสียไป
- ภาพมด ถ้าคนทั่วไปดูอาจจะไม่สื่อ แต่ก็เข้าใจว่า คือคนไร้เดียงสาที่ถูกเหยียบย่ำ คนที่ไม่มีค่า ทำอะไรกับเขาก็ได้ แต่สื่อจงใจไป ทำให้ไม่ต้องเหยียบมด มดมันอยู่เฉย ๆ ไปเหยียบทำไมอยู่ดี ๆ ไปเหยียบ ดูสับสนเหมือนกัน และคนอาจไม่รู้ว่าคือมด หรือศพคนโดนมด แมลงตอม คือใช้เปรียบเทียบนะดี แต่ตรงไปหน่อย ดูไม่ใช่ประเด็นหลักสำคัญ ถ้าไม่มีเลย มีแต่เด็กพูดจะดูธรรมดาดีกว่า ไม่สนใจเกินไป
- เทียนคือการเกิด มีแสงสว่าง แต่จะเปรียบได้จริงหรือเปล่า ไม่แน่ใจ เทียนน่าจะหมายถึง การศึกษามากกว่า ไม่น่าใช่การเกิด
- ไม่ค่อยชอบภาพเปรียบเทียบ ไม่มีก็เข้าใจแล้ว

- ช่วงความฝัน ดูแล้วน่าสงสาร อย่างเด็กที่บอกว่าไม่ทำอะไร อาจจะเพราะเขาไม่รู้สึกลึกซึ้งอยากมี อยากเป็น เห็นแต่สิ่งใกล้ตัว ชีวิตที่เขาเจอเท่านั้น ไม่ค่อยชอบภาพวาด เหมือนกลัวคนดูไม่รู้เรื่อง ไม่มีก็เข้าใจ
- เป็นสารคดี เหมือนสารคดีทั่ว ๆ ไป เน้นสัมภาษณ์ แต่ดูไม่ค่อยมีบท ไม่รู้ความเป็นมา ข้อมูลไม่ค่อยมี
- น่าจะมีคนบรรยายสักหน่อย ก็จะได้ และน่าจะสร้างเรื่องใกล้ตัวมากกว่านี้ เรื่องที่มีผลกระทบต่อเรา ประเทศเรา
- ไม่รู้สึกลึกซึ้งอยาก แต่ถ้าออกอากาศจริง ก็ไม่ดู เพราะไม่ชอบเรื่องสงคราม ถ้าเป็นข่าวจะสนใจ แต่พอเป็นสารคดีแล้วไม่ชอบ จะหันไปดูพวกท่องเที่ยว สัตว์น่ารัก ๆ ดีกว่า
- รู้สึกว่าพวกเขาก็เป็นเด็กธรรมดา ๆ มีความสุขในสภาพของเขา เลยเฉย ๆ ไม่ได้ส่งสารมาก ไม่รันทดมาก เห็นเด็ก ๆ ยังคงมีความฝัน

คนที่ 22 เพศหญิง อายุ 30 ปี จบการศึกษาระดับป.6 เป็นคนสุโขทัย มาทำงานเป็นลูกจ้างในบ้านที่กรุงเทพฯ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสัญญาณมหาชน ภาพยนตร์ทุกแนวของ Big Cinema รายการประกวดร้องเพลง รายการตลก สะเก็ดข่าว ไม่ค่อยชอบรายการข่าว สารคดี ไม่ชอบละครไทยด้วย เพราะดูน่าเบื่อ เป็นแนวเดียวกันหมด

- น่าสนใจเด็ก ๆ มาก ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ต้องเจอแบบนั้นจริง ๆ
- สิ่งที่ไม่ชอบ ไม่มี ดูไปเรื่อย ๆ
- ชอบตอนที่เด็กพูดถึงความฝัน ดูแล้วรู้สึกว่าเด็กรู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ
- เคยได้ยินเรื่องพม่าบ้างจากข่าว แต่ไม่รู้มากนัก และไม่มีความรู้สึกละอะไร เพราะไม่รู้ว่าเป็นยังไง พอดูอันนี้ รู้สึกว่ามันโหด ไม่อยากเชื่อว่ามีอย่างนี้จริง ๆ ดูน่ากลัว ทำทั้งกับเด็กและผู้ใหญ่
- ผ้าขาว ไม่ค่อยเข้าใจ อาจจะหมายถึงโดนอะไรมามากมาย เหมือนผ้าที่โดนคนนั้นสาดนิต สาดหน่อย
- ภาพสงคราม ไม่แน่ใจว่าจริงหรือเปล่า ไม่อยากให้มีภาพสงคราม อย่างหนังสงครามดูได้ เพราะรู้ว่าไม่จริง
- เทียน ไม่รู้ความหมาย ส่วนมด คือ แดกรัง เหมือนคนถูกรุกราน ต้องหนี ภาพเหยียบมด จำไม่ค่อยได้
- การเปรียบเทียบ ไม่ค่อยชอบนัก บางคนอาจจะไม่เข้าใจ แต่อย่างภาพมด มีเปรียบเทียบ ก็คิดว่าทำให้เข้าใจได้มากกว่า เห็นภาพได้อย่างมดแดกรัง
- น่าจะเป็นสารคดี เพราะเป็นเรื่องจริง แต่ไม่รู้ว่าจะต่างกับสารคดีอื่น ๆ ไหม เพราะไม่ค่อยได้ดู

- ไม่ชอบที่ไม่มีคนบรรยาย ทำให้ไม่รู้เรื่อง บางคนอาจจะดูไม่ทัน บางช่วงมันขาดตอน มีบรรยายจะชัดเจนกว่า
- รู้สึกว่าพวกเขาก็คือเด็กธรรมดา ดูไร้เดียงสา อาจเพราะไม่รู้เรื่อง มีความฝันเหมือนเด็กทั่วไป แต่สำหรับคนที่รู้เรื่องแล้ว อาจจะเศร้าก็ได้
- ถ้าออกอากาศจริง คงจะดู เพราะน่าสนใจ ได้รู้เพิ่มขึ้น แต่ควรเพิ่มข้อมูล มีคนบรรยายให้ละเอียดกว่านี้ว่าอยู่ยังไง ใช้ชีวิตแบบไหน อันนี้ มันล้นไป น่าจะซักครึ่งชั่วโมง จะได้ครบถ้วน
- ไม่รู้สึกว่าดูยากนัก ไม่เครียด ไม่หนักด้วย คงเพราะไม่ยาวนาน สามารถเข้าใจได้

คนที่ 33 เพศชาย อายุ 20 ปี กำลังศึกษาทางด้านดนตรีคลาสสิก มหาวิทยาลัยศิลปากร รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละคร ตลก เกมโชว์ ภาพยนตร์ตลก ภาพยนตร์แนว Action ภาพยนตร์ที่มีดนตรีน่าสนใจ เช่น แนววิทยาศาสตร์ แฟนตาซี และของวอลท์ ดิสนีย์ ฯลฯ รายการการ์ตูนของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 เพราะพากย์สนุก รายการสารคดีของ Discovery เพราะมีความละเอียด และตามอย่างกระแสของคนทั่วไป ส่วนสารคดีอื่น ๆ จะไม่ค่อยชอบมากนัก รวมทั้งรายการข่าวด้วย

- สงสาร คิดว่าเด็ก ๆ น่าจะได้อยู่ดีกว่านี้ แต่เขาก็ยังยิ้มได้ ไม่ใช่ลำบาก ไม่มีอะไรกินเลย
- เห็นชัดว่าเกี่ยวกับเด็ก ช่วงแรกดูไม่ค่อยรู้เรื่อง ไม่ค่อยเข้าใจ เพลงบางส่วนไม่ค่อยเข้ากับเนื้อหา อย่างตอนทหารเดิน เพลงมันน่าจะน่ากลัว โหดกว่านี้ น่าจะเข้าถึงคนดูได้มากกว่านี้ เหมือนว่ามันเพิ่งเข้าเรื่องตอนที่เริ่มสัมภาษณ์เด็ก ตอนที่เด็ก ๆ พูดก็โอเค ไม่น่าเบื่อบើนเรียกความสนใจได้มากกว่าช่วงแรก เข้าใจว่าจะพูดถึงความโหดร้ายก่อน แล้วค่อยเข้าถึงตัวเด็ก
- สงครามดูไม่ค่อยดุเดือด ไม่เร้าใจ ภาพสงครามดูแปลก ๆ ถ้าเอามาฉายทีวี คงไม่ดู เพราะดูไม่รู้เรื่อง มันเบลอสื่อได้ว่ามันหมอง มันหม่น แต่น่าจะเลือกอย่างอื่น วิธีนี้ มันโจ่งแจ้งไป
- ไม่เข้าใจตอนทำเหยียบมด ไม่น่ามีตรงนี้
- ชอบตอนช่วงหลัง ๆ ตั้งแต่เริ่มถามเด็ก ดูเป็นเรื่องขึ้น และคิดว่าตรงกับชื่อเรื่อง ที่ตนเองตั้งใจจะดูมากกว่า
- เคยได้ยินข่าวเรื่องพม่ามาบ้างเหมือนกัน แต่ไม่ได้สนใจ เรื่องยึดโรงพยาบาล ก็ติดตามอยู่ เพราะมันดี เหมือนหนัง คิดว่า เป็นความรุนแรงที่ได้รับการถ่ายทอดมา สังคมจากเหตุการณ์ต่าง ๆ มา คิดบ้างเหมือนกันว่าเข้ามาไทยกันทำไม แต่ไม่มากนัก เพราะใกล้ตัวพอดูเรื่องนี้แล้ว ก็รู้สึกว่า เราน่าจะต้อนรับเขาในระดับหนึ่ง อยากให้เขามีที่ของเขา ผลักดันไป เขาก็กลับมา ถ้าประเทศเขายังไม่สงบ น่าจะมีแผนระยะยาวมากกว่า คือ ทำให้เขาอยู่

- ที่นี้ดีไปเลย ให้เขาหันมาช่วยประเทศเรา อยู่ในค่าย แต่ทำประโยชน์ให้เรา ให้เขารักประเทศเราไปเลย คนเก่งเขาน่าจะมี น่าจะช่วยเหลือเราได้
- ดูเป็นเด็กธรรมดา แต่โชคดีคนละแบบ ได้อยู่ใกล้ธรรมชาติมากกว่า เด็กเมืองอายุเท่านี้ ก็เล่นเกม เรียนพิเศษ
  - ตรงผ้าขาว ตอนที่ดู ไม่ได้สังเกตเห็น เพราะมันตัดค่อนข้างเร็ว เลยเห็นไม่ชัด แต่พอถาม ก็เข้าใจว่า คือเด็ก
  - ตรงมดไม่มีเลยดีกว่า ไม่ชอบ ไม่มีก็เข้าใจเรื่องได้อยู่แล้ว
  - เทียน คือชีวิตคนที่เพิ่มขึ้น ๆ แต่ก็สงสัยว่าคนเป็นแท่งหรือ ไม่ชอบเทียน เพราะเทียนน่าจะหมายถึงทางออกมากกว่า
  - ช่วงความฝันแล้ว รู้สึกมีความสุขดี ตัวเองก็ยิ้มไปด้วย ชอบที่มีภาพวาด เพราะมันเป็นความฝัน เหมือนวาดฝันออกมาให้เห็น พอเห็นแล้ว ก็มีความสุขมากขึ้น เห็นสิ่งที่อยากให้เขาได้เห็นจริง ๆ เหมือนนรมิต ฝันดูเป็นมาตรฐานดี เด็ก ๆ เราก็ฝันแบบนี้
  - คงเป็นสารคดี แต่ดูคล้าย ๆ วิธีแบบหนัง เรื่องเกี่ยวกับความใฝ่ฝัน ต่างจากสารคดีอื่น ๆ ที่จะมีบทเล่าเรื่อง อธิบายรายละเอียด เรื่องเจาะจงบอกลงไปแน่นอน และมักจะยาว
  - อันนี้ มีการเปรียบเทียบเข้ามา ชอบที่มีเปรียบเทียบ ดูว่า เหมือนที่เราคิดหรือเปล่า
  - การไม่มีคนบรรยาย ทำให้ต้องตั้งใจดู และคิดว่า ถ้าคนตั้งใจดูแล้ว อันนี้ ไม่มีบรรยายเลยจะดีกว่า สนุกกว่า แต่ถ้าออกอากาศทางทีวี เปิดทีวีมาเจอ ก็ขอมินบรรยายแล้วกัน
  - แรก ๆ ดูยาก ตีความไม่ค่อยออก หลัง ๆ ง่ายขึ้น ผอนคลายดี
  - ถ้าออกอากาศจริงทางทีวี คิดว่าคงไม่ดู เพราะไม่จรรโลงใจ ตอนต้นควรจะต้องดูมากกว่านี้ ภาพในเรื่องดูเก่า ๆ เพลงควรปรับปรุง แต่เพลงตอนจบดีมาก ชอบ จบสวยดี

บ้านที่ 8

คนที่ 11 เพศชาย อายุ 47 ปี จบการศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจ และรัฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง ปัจจุบัน ประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่งออกอัญมณี รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการละครและภาพยนตร์แนว Action รายการข่าวทั่วไป โดยเฉพาะข่าวเศรษฐกิจ ข่าวในพระราชสำนัก เพราะรักพระมหากษัตริย์ รายการสารคดี National Geographic ไม่ค่อยชอบละครหรือภาพยนตร์แนวตลก หรือแนวเศร้า เคยมีโอกาสได้ไปชมภาพยนตร์ทดลองตามงานเทศกาลต่าง ๆ ด้วย แต่ไม่ค่อยนึก เพราะเพื่อน ๆ ขวน

- ความสำเร็จที่ยั่งยืน ความสดใสของเด็กควรได้อยู่ในสภาพที่ดีกว่าในค่ายนี้ เกิดคำถามว่าทำสงครามกันทำไม มีแต่แย
- ชอบตอนถามเด็ก เห็นความน่ารัก ความบริสุทธิ์ รู้สึกว่าถ้ามีโอกาส ก็อยากเข้าไปช่วยเขาบ้าง เช่น สอนหนังสือ เป็นแรงใจให้อยากไป ไม่ใช่แค่บริจาคเงิน
- จริง ๆ ไม่มีที่ไมชอบ เพียงแต่เป็นข้อคิดเห็นเล็ก ๆ ว่าถ้าเด็กเล็ก ๆ ดู อาจจะน่ากลัวไปหรือเปล่า
- ดูแล้วยิ้มได้ เห็นความสำเร็จของเด็ก อยากได้ ขอพร ทำให้เราสดชื่นได้
- เคยได้ยินเรื่องพม่ามาบ้างจากข่าว ก่อนหน้านี้ รู้สึกไม่ค่อยชอบ เรื่องยาบ้า เรื่องฆ่ากัน คนต้องหนี ทำไมต้องทำอย่างนั้น แถมบางที่ ก็สร้างปัญหา อย่างยึดโรงพยาบาล แต่พอดูแล้วก็เห็นใจ สงสาร อยากจะช่วย แต่เขาต้องไม่ทำความเดือดร้อนให้เราด้วย การจะผลักดันเขากลับ รัฐบาลก็คงหมดหวัง แต่ในแง่มนุษยธรรมก็ไม่สมควร สงสาร เขาอาจจะกลับไปตายก็ได้ ไม่รู้เหมือนกัน
- รู้สึกว่า พวกเขาก็เป็นเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป มีความรู้ดีเยี่ยม การพูดจาของเขาทำให้เรารู้สึกว่านั่นคือเด็ก
- ฝ่ายขาว สะอาด ๆ คือเด็กที่ใส บริสุทธิ์ ต้องแปดเปื้อน เพราะสงครามที่ผู้ใหญ่ทำ
- ภาพสงครามทำให้เบลอ ๆ เพื่อให้ดู soft ลง ไม่โหดเกินไป คิดว่าดี เพราะบางคนอาจรับไม่ได้ แต่ส่วนตัว อยากให้เห็นสงครามจะจะไปเลยว่าเป็นยังไง อาจจะสยดสยองแต่ชอบ
- ตรงกระจกแตก เห็นแต่ไม่ได้ใส่ใจ จะให้ดี ควรดูซ้ำอีกที เหมือนหนัง เวลาดู ถ้าสนใจ จะชอบดู 2 รอบ
- เทียน คือ ความสดใส รุ่งโรจน์ ประกอบกับภาพเด็ก ก็แสดงถึงชีวิตที่เพิ่มขึ้น ๆ แต่ถ้ามีแค่เทียน ไม่มีภาพเด็กด้วย อาจจะคิดไปได้ว่า หมายถึง แสงสว่างในความมืด
- ภาพในกรอบกับเต็มจอ คิดว่าเพราะเทคนิค ภาพในกรอบอาจจะนำมาจากที่อื่น ๆ อย่างพวกหนัง แต่ดูอีกที ก็เป็นคนคนเดียวกันทั้งในกรอบ ทั้งเต็มจอ ก็เลยคิดว่าไม่น่าใช่ แต่ใช้ทำไม ไม่รู้ ไม่ได้คิดละเอียด ภาพขาวดำกับสี ก็เหมือนกัน ดูโดยไม่ได้คิดอะไร
- มด เป็นตัวอย่างของการสร้างพลังที่ดี เป็นมดตัวเล็ก ๆ แสดงถึงความสามัคคี และเห็นภาพความวุ่นวายด้วยว่า พอมีสงคราม ความสงบก็ไม่มี ความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็หายไป มันอยู่ของมันดี ๆ ต้องแตกตื่น การเหยียบมดคิดว่า คือ การทำลาย แต่อาจจะคิดได้ว่าคนเหยียบเพราะไม่ทันเห็น ไม่ได้ตั้งใจ เห็นแต่ขาเหยียบลงไป เลยไม่รู้ว่าจะตั้งใจไหมก็ได้

- การใช้ภาพเปรียบเทียบ คิดว่าดี เปรียบเทียบให้เห็นชัด ๆ อย่างเหยียบมด ไม่ต้องให้เห็นแม่ถูกยิงจริง ๆ ก็ได้ ใช้ภาพนี้แทนความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ทำให้คิดมากขึ้น ได้ทั้งเรื่องคนเรื่องสัตว์ด้วย ทุกวันนี้ คนทำลายล้างทั้งคน ทั้งสัตว์ เทคโนโลยี ก้าวหน้า ใจคนเมตตาน้อยลง
- เป็นสารคดีแนวต่อต้านสงคราม รู้สึกว่าเป็นสารคดีเพราะมีสัมภาษณ์ และเป็นเรื่องจริง ดี เป็นสารคดีที่ให้อะไรหลายอย่างกับคนดู น่าจะยาวกว่านี้อีกนิด บางคนอาจจะคิดว่าน่าเบื่อ แต่ตัวเองคิดว่าดี ให้คนคิด รู้สึกว่าถ้าลูกหลานเราเป็นยังงี้บ้างล่ะ ได้คิด
- ไม่ต่างกับสารคดีอื่น ในแง่ที่ว่า เป็นสารคดีเหมือนกัน แต่การนำเสนอมีการเปรียบเทียบเลย ทำให้ต่าง ดี รู้สึกชอบมากกว่าสารคดีทั่ว ๆ ไป ที่เห็น ฉีกแนวไปบ้าง ไม่มากนัก แต่ดี ทำให้คนดูได้คิด คิดได้หลายแง่ด้วย คนได้ตั้งใจดู อย่างเวลาสอนลูก ยังชอบเปรียบเทียบเลย คนฟังจะคิดตาม บอกตรงไป บางทีก็ง่ายไป ไม่จำ ไม่คิด อันนี้ ได้ใช้สมองคิด และไม่ยากเกินไปด้วย เด็กสมัยนี้หัวไวจะตาย น่าจะเข้าใจได้ง่าย
- ไม่จำเป็นต้องมีคนบรรยาย ความคิด ความรู้สึก เราเกิดขึ้นเอง โดยไม่ต้องอาศัยคนบรรยายมาตั้งให้เราคิด รู้สึกตามเขา
- การใช้ภาพการ์ตูน ไม่รู้สึกว่าแปลก น่ารักดี ยิ้มได้ ทำให้ soft ขึ้น เข้าใจทำ
- คิดว่า เรื่องนี้ น่าจะดึงความสนใจคนได้ทุกวัย คือ จริง ๆ เป็นคนชอบดูหนังโหด ๆ แต่กลับชอบสารคดีเรื่องนี้ soft เลยดูดี
- ถ้าออกอากาศจริง จะดู เพราะน่าสนใจ มีจุดดึงดูด ตัดต่อดี เอภาพมาต่อกันดี ใช้ได้ แต่สั้นไปนิด จบห้วนไปหน่อย น่าจะทิ้งยาวกว่านี้ กำลัง smooth ตัวหนังสือชอบคุณขึ้นเร็วไป อ่านไม่ทัน เพราะเวลาดูหนังชอบดูช่วงท้าย อยากรู้ว่าใครทำ ใครเกี่ยวข้อง

คนที่ 15 เพศหญิง อายุ 43 ปี จบการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ สาขาการเมืองการปกครอง ปัจจุบัน เป็นเจ้าของร้านขายยา รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการเกมโชว์ ละครแนวลึกลับ ฝึกต้นตั้น Action รายการข่าว สารคดี เพราะต้องการความรู้เพิ่มเติม ไม่ชอบละครรัก ละครเศร้า

- สงสาร อย่างเด็กที่ต้องเสียพ่อแม่ไป ต้องลำบาก เด็กที่พูดถึงโรงเรียนเก่า ก็สงสาร
- รู้สึกเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป ยังไร้เดียงสา มีความฝัน
- ตอนที่เด็กพูดถึงความฝัน อยากให้ฝันเป็นจริง แต่เราก็ไม่รู้ว่าจะจริงได้แค่ไหน คำตอบว่าขนม ดูไร้เดียงสา หรือเด็กอาจจะรู้สึกหิวก็ได้ ตรงการ์ตูนก็น่ารักดี
- ชอบที่สุดตรงขนม ที่เด็ก ๆ ตอบเหมือนกันหมดเลย น่ารักดี
- สิ่งที่ไม่ชอบ ไม่มี

- เคยได้ยินเรื่องพม่ามาบ้างจากข่าว ก่อนหน้านี้ ก็รู้สึกว่ามีมาทำให้บ้านเราลำบาก ผู้นำพม่า ก็ไม่สนใจ ประเทศอื่นก็เดือดร้อน แต่พอดู ก็เห็นใจ สงสาร การจะผลักดันกลับ คงทำได้ ถ้าประเทศเขาเรียบร้อยแล้ว แต่ถ้ายังเป็นแบบนี้ ก็ไม่สมควร
- ผ่าขาว คือความบริสุทธิ์ของเด็ก
- สงครามที่ดูไม่ชัด เพราะต้องการลดความรุนแรงไม่ให้เห็นชัด คิดว่าไม่แปลก เป็นการทำให้ดูไม่ให้อุจาดตา
- กระจกแตก เพื่อบอกว่า ต่อไปเป็นสิ่งที่น่ากลัว ผิดกับความสงบที่เห็น
- เทียน คือ ความใสสว่างที่นำชีวิตใหม่ขึ้นมา
- ภาพในกรอบกับเต็มจอ และภาพขาวดำกับสี ดูแล้วเฉย ๆ ไม่ได้คิดอะไร
- มด ดูแล้วรู้สึกว่ามันอยู่ของมันดี ๆ คนมารบกวนมัน มันเลยแตกรัง ร่วนวายไปหมด ใช้มด เพราะมันให้ความรู้สึกสับสน อลหม่านดี ส่วนที่เหยียบมด หมายถึงการทำลายที่เป็นความตั้งใจ
- การใช้ภาพเปรียบเทียบเข้ามา คิดว่าดี ทำให้เห็นชัดขึ้น แต่ถ้าเทียบเหยียบมดกับคนถูกยิงจริง ๆ อยากรู้เห็นคนถูกยิงจริง ๆ มากกว่า
- เป็นสารคดีชีวิต คือ คล้าย ๆ กับสารคดีที่เคยดูมา อันนี้ เป็นการต่อต้านสงคราม คิดว่าไม่ต่างกับสารคดีอื่น ๆ
- ชอบ ได้ติดตามไปด้วย ไม่ต้องมีบรรยายก็ได้ ดูเป็นธรรมชาติ ได้ความรู้สึกจริง ๆ
- ถ้าออกอากาศทางทีวี คิดว่าดู เพียงแต่เสนอว่าตรงตัวหนังสือขอขอบคุณทำรายการควรขึ้นให้ช้าลงหน่อย เพราะชอบอ่านตรงนั้น

บ้านที่ 9

คนที่ 1 เพศชาย อายุ 72 ปี ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ อดีตเคยทำงานที่กรมศุลกากร และเคยเป็นหัวหน้าคณะละครวิทยุถาวรภิรมย์ โดยเป็นผู้เขียนบท ผู้แสดง ผู้แต่งเพลง และร้องเพลงในละครวิทยุ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี เพราะเป็นรายการที่มีเหตุผล ทำให้ได้ใช้ความคิด ชอบชมภาพยนตร์แนว Action และ Romantic แต่ไม่ค่อยชอบละครมากนัก ชมบ้างเพื่อคลายความเครียด

- คล้าย ๆ อีฟกานิสถาน การปกครองของพม่ามันแย่ เผด็จการ ทุเรศ ถ้าเขาปกครองดี ประชาชนคงไม่เป็นอย่างนี้ มีแต่กลุ่มพวกมันที่มีอำนาจ กะเหยิงจะกลับไปก็ไม่ได้ บ้านเรายังดีกว่าเยอะ
- ดี มาจากความจริง เราต้องการรู้ความเป็นจริง
- น่าจะมีคำบรรยาย จะได้เข้าใจมากขึ้น
- เคยรู้เรื่องพม่าจากสื่อ อย่างตอนยึดโรงพยาบาล ก็สังหาร มาตายฟรี ๆ ทำอะไรไม่ได้
- ไม่รู้สึกว่าการตีรุนแรงนั้น เป็นความอยากของเด็ก ๆ
- เป็นสารคดี แต่ดูก็ง ๆ เป็นเรื่อง รู้สึกเหมือนเป็นจีน ๆ
- ออกอากาศจริง ก็ดู เพราะชอบ แปลก ชอบเนื้อหาด้วย

คนที่ 2 เพศหญิง อายุ 68 ปี ปัจจุบันทำงานด้านการตลาด มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยประธานบริษัทห้างขายยาอังกฤษตราจ และ เป็นอาสาสมัครช่วยงานพัฒนาเด็กในสถานพินิจ รวมทั้งงานพัฒนาเยาวชนผู้ติดยาของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการสารคดี รายการข่าว แต่ไม่ค่อยมีเวลาได้ชมมากนัก ส่วนรายการที่ไม่ชอบ คือ รายการละคร เกมโชว์

- สงสารเด็ก ๆ เห็นเด็กบ้านแตก เกิดสำนึกที่จะระวังประเทศมากขึ้น เราเป็นมนุษย์ มนุษย์ไม่น่าจะต้องมารับกรรมแบบนี้
- ทำได้ดี ชอบตรงตัดต่อ เอาเรื่องมาต่อกัน คิดว่าดี ใส่เพลงกับบรรยายเดินเรื่องได้
- เคยรู้เรื่องพม่ามาบ้างจากสื่อ แต่อันนี้ สะเทือนใจมาก เพราะทำงานกับเยาวชนอยู่ด้วย
- เด็กเหมือนกันทุกคน แค่สภาพแวดล้อมต่าง มีความรู้สึก ความต้องการเหมือนกันหมด
- ชอบที่เขาบอกว่าอยากเรียนหนังสือ
- พวกเขาเปรียบเทียบกับไม่รู้สึกรัดเลย อย่างทำเหยียบมด รู้สึกว่าเขาถูกบีบคั้น โดนกดขี่
- การตีรุนแรงมาก สื่อว่า โลกของเด็ก เห็นว่าเด็กก็มีความต้องการเหมือนกันทั้งโลก
- เป็นสารคดี แต่ดีกว่าด้วย เพราะออกมาเป็นภาพ สร้างสำนึก เครียดนิดหน่อย แต่ชอบ
- ถ้าออกอากาศจริง ก็ดู ความต่อเนื่องมันมี ชอบ ผ้ามีเลือดไหล ทำให้อยากตามต่อไป จบก็ดี เรื่องความฝัน

คนที่ 3 เพศหญิง อายุ 67 ปี ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ อดีตเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว การ์ตูนของดิสนีย์ เทเลทัปบีส เพราะเป็นรายการที่น่ารัก ไม่มีพิษ ไม่มีภัย รายการสารคดีชีวิตสัตว์ ไม่ชอบรายการละคร เกมโชว์ และการ์ตูนที่มีเนื้อหารุนแรง

- ไม่สบายใจ ไม่อยากให้มีสงคราม หวังว่า เมืองเราคงไม่เป็นแบบนี้
- เด็กแสดงออกถึงความสุข เขายังไม่รู้เรื่องอะไร
- ทำเหยียบมด เหมือนหัวใจมันถูกเหยียบ
- ภาพบางตอนดูไม่ค่อยชัด
- ตรงการ์ตูน น่ารักดี ชอบ
- เป็นสารคดีที่ให้ผู้ดูเกิดจิตสำนึกอะไรสักอย่าง อันอื่นจะเน้นความรู้ หรือไม่ก็เพลิดเพลิดไปเลย ปกติจะไม่ค่อยได้ดูสารคดีมากนัก แต่อันนี้จะดู เพราะอยากรู้ความจริง ทำให้เตือนใจด้วย วิธีแบบนี้ มันเคยเห็นในหนัง

บ้านที่ 10

คนที่ 12 เพศชาย อายุ 47 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทจากสหรัฐฯ ด้านธุรกิจ ปัจจุบัน เป็นทหารยศพันเอก (พิเศษ) รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว รายการฟุตบอล ภาพยนตร์ทุกแนว โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ รายการชิงร้อยชิงล้าน รายการคดีเด็ด รายการสารคดีตามล่าหาความจริง และสารคดีของบริษัทพานอรามา ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์

- หดหู่ ไม่อยากเห็นเมืองไทยเป็นอย่างนี้เลย สงสารเด็ก ๆ ที่ต้องอพยพ จากบ้าน เป็นเพราะการเมืองไม่นิ่ง ประเทศเผด็จการ
- ทหารทำสงครามก็เพราะหน้าที่ นายสั่งก็ไป แต่เราไม่เคยรุกรานใคร แค่ปกป้องอธิปไตย
- รู้สึกว่าเด็กแว้นแค้น อดอยาก ดูจากกิจกรรมของเด็ก การเล่น เทียบกับวัยของเขา แต่ดีที่ยังมีโรงเรียน ยังสนใจเรื่องการศึกษา แต่ก็คิดว่าเหมือนเด็กธรรมดา มีความคิด ความอ่าน การเล่นเกมเด็ก ๆ เพียงแต่ไม่ควรไปอยู่อย่างนั้น
- เคยรู้เรื่องพม่า ผู้ลี้ภัยมาก่อนจากสื่อ หน่วยงาน ที่เคยได้ยินมา รู้สึกไม่ดีกับประเทศพม่า ตอนยึดโรงพยาบาล ก็ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่ถูกที่ทำการกับโรงพยาบาล แม้ว่าจะจำเป็นแค่ไหน ส่วนการจะผลักดันกลับผู้อพยพ ก็ควรมีการสนับสนุนให้การเมืองประเทศเขาพร้อมก่อน ถ้าไม่พร้อมก็ไม่ควร ที่เขามาอยู่ที่นี่ ก็คิดว่าเป็นภาระส่วนหนึ่งเหมือนกัน อย่างที่ออกมาปล้น มาค้ายาบ้า มาหาข่าว
- ชอบ ดูได้ ไม่คิดว่าต้องเปลี่ยนอะไร ดูได้เลย ไม่หนัก
- ทำเหยียบมด รู้สึกเวทนา พุดถึงเหตุการณ์โหดร้ายที่เด็กไม่ควรต้องรับรู้

- น่าจะมีเสียงบรรยาย แต่คิดว่านี่มันเป็นการวิจัย เป็นเพื่อการศึกษา ก็เลยคิดว่าไม่ติด น่าจะใช้ได้ อันนี้ ก็เข้าใจได้ แต่ถ้าไปทำออกอากาศจริง ก็ควรมีเสียง
- คิดว่าเป็นสารคดี เพราะมีความเป็นมา มีสาเหตุ มีเรื่อง แต่ต่างกับอันอื่น เพราะไม่ได้มุ่งเน้นความรู้ เป็นการให้สำนึก ให้ความรู้สึก เลยชอบ คิดว่าน่าจะมีแบบนี้บ้าง (รู้สึกอย่างนี้จากการเห็นภาพเด็ก ๆ ภาพเลือด ฯลฯ)
- ถ้าออกอากาศจริง ก็คงดู

คนที่ 16 เพศหญิง อายุ 42 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการเงิน ปัจจุบันทำธุรกิจโรงแรม รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการข่าว วิเคราะห์สถานการณ์ รายการตลก สารคดีที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และการท่องเที่ยว ภาพยนตร์แนว Action ไม่ค่อยชอบรายการคอนเสิร์ต เพลงวัยรุ่น รายการกีฬา

- รู้สึกเหมือนสารคดีที่พูดถึงสงครามทั่วไป มีการพลัดพราก ไม่อยากให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้ แต่ที่ดู รู้สึกว่า เด็กเขาไม่ได้รู้สึกอะไรนัก เราเองกลับรู้สึก เด็ก ๆ เขาดูไร้เดียงสา ไม่รู้เรื่อง ไม่คิดอะไรมาก
- ไม่ชอบที่ดูไม่ค่อยต่อเนื่อง กลับไปกลับมา และน่าจะมีความชัดของภาพมากกว่านี้ บางอันดูเบลอล ๆ อย่างภาพสงคราม ดูไม่ค่อยออก แต่ก็ไม่ใช่ว่าไม่ชอบมาก ดูไปเรื่อย ๆ
- คิดว่า ภาพสงครามเป็นแบบนี้ เพราะไม่อยากให้เห็นความรุนแรงชัดเจน หรือไม่ก็เพื่อให้คนสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น
- เริ่มต้นดี น่าดู เห็นเด็กสดใส พอสงครามเข้ามา ก็กลายเป็นความสลด
- ชอบตอนแรกที่สุด เด็กสดใส หลาก ๆ ชาติ และชอบตรงที่สัมภาษณ์ รู้สึกเด็กไร้เดียงสา อยากได้ขนม เป็นธรรมชาติ ถ่ายทอดความรู้สึกออกมา ไม่มีมายา ดุ้ย้มแย้ม
- ไม่เคยรู้เรื่องพม่ามากนัก รู้แค่ทั่ว ๆ ไป ที่ออกข่าวบ้าง ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องแรงงานต่างด้าว คนงานฆ่าคนอะไรแบบนี้ อันนี้ดูแล้วน่าสงสาร ไม่รู้ว่ามีย้ายในไทย ไม่มีความเห็น ถ้าจะให้หลักตันเขากลับ ถ้ามีที่ ก็น่าจะให้เขาอยู่ แต่ถ้ามาทำความเดือดร้อน ก็ต้องมีมาตรการ
- การใช้สัญลักษณ์ เพื่อเป็นจุดเน้น ไม่รู้สึกว่าแปลก อย่างผ้าขาว บอกว่า สงครามไม่ดี อาจจะมีบางตอน แต่พอดูจนจบ ดูโดยรวมก็เข้าใจได้
- เขี่ยขมด คือความทรงจำของเด็กที่มีประสบการณ์ไม่ดี เป็นความฝังใจ ตอนแรกคิดว่าคือแมลงอะไรซักอย่างที่มาตอมศพ แต่คิดอีกที คิดว่า เด็กคือแมลง มดเล็ก ๆ ที่ถูกเหยียบย่ำ
- ไม่คิดว่ายากเกินไป

- น่าจะมีเสียงบรรยาย ดูภาพอย่างเดียว อาจไม่รู้รายละเอียดมากนัก มีบรรยายจะเข้าใจมากขึ้น
- คิดว่าเป็นสารคดี แต่จะมีคนดูแค่กลุ่มหนึ่ง เพราะแรง หนัก เครียด อย่างสารคดีเรื่องสัตว์ท่องเที่ยว จะให้ลูกดู แต่อันนี้ คิดว่า ไม่อยากให้ลูกคนเล็กดู อย่างพวกย้อนรอย ก็ไม่ค่อยให้ลูกคนเล็กดู
- ถ้าเทียบกับย้อนรอย ก็ดูไม่ต่างกับสารคดีอื่น ๆ เท่าไหร่ ดูเครียดเหมือนกัน ถ้าเป็นพวกสัตว์ท่องเที่ยว ก็ดูต่าง ส่วนภาพ (คิดนานมาก) คิดว่าต่าง คือมีการเพิ่ม การเน้นบางอย่าง เช่น ผ้า
- ถ้าออกอากาศจริง ช่วงแรกจะดู เพราะชอบเด็ก ๆ ความไว้เตียงสาของเด็ก และเมื่อดูแล้วก็คงดูต่อ เพราะอยากรู้เรื่อง

คนที่ 17 เพศชาย อายุ 42 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางด้านรัฐศาสตร์ บริหารรัฐกิจ ปัจจุบันประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่งออกอัญมณี รายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ สารคดีเกี่ยวกับสัตว์ธรรมชาติ ส่วนรายการสารคดีเชิงข่าว เช่น รายการถอดรหัส จะเลือกเฉพาะตอนที่ไม่เคยรู้เรื่องมาก่อน ส่วนตอนที่รู้เรื่องแล้ว จะไม่ชม เพราะคิดว่าเสียเวลา ชอบภาพยนตร์ต่างประเทศแนวสืบสวนฆาตกรรม ฝึ ไม่ค่อยชอบรายการละคร และภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับชีวิตหนัก ๆ

- สรุปได้คำเดียว คือเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ ความหมายของมนุษย์มีเลว ดี แก่งแย่ง ส่วนกับเด็ก ก็รู้สึกว่าเป็นชะตากรรมชีวิตของแต่ละคน ต้องชดใช้ ถ้าเราไปอิง ไปรู้สึกอะไรมาก ก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา
- เด็กก็บริสุทธิ์ แสดงแบบเด็ก ๆ ตรง ๆ
- ช่วงแรก ๆ ดูก็มีความรู้สึกบ้าง แต่พอนาน ๆ ก็เฉย ๆ คิดว่าเป็นสิ่งที่เขาตัดต่อมา ไม่รู้จริงแค่ไหน เลยดูแค่ให้รู้เรื่อง ไม่ใส่ใจ
- เคยรู้เรื่องพม่า เรื่องผู้ลี้ภัยมาบ้างจากสื่อ แต่ไม่รู้ลึกอะไรมาก อาจจะสงสัยบ้าง แต่แค่แป็บเดียว ไม้อิน
- เคยเศร้าเวลาดูหนังบ้าง แต่เพราะมีเวลา ตั้งใจ สบาย ๆ ดูเต็มที่ ขึ้นกับหนังเรื่องนั้น ถ้าดูแล้วเก็บไม่หมด ก็ไม้อิน
- เริ่มต้นดูดีดี เพราะไม่รู้ว่าเป็นอะไร เลยอยากรู้ ต่อมา เฉย ๆ รู้สึกว่าเป็นเรื่องเก่า ๆ ซ้ำ ๆ เคยรู้แล้ว เคยเห็นแล้วทางทีวี หนังสือพิมพ์ เลยรู้สึกธรรมดา
- สิ่งที่ชอบไม่มี ดูธรรมดา ถ้าจะดี ก็แค่ช่วงต้น ที่ทำให้อยากรู้
- ไม่สนใจภาพเปรียบเทียบเท่าไร จับแต่เรื่อง
- เหยียบมด เข้าใจว่าเกี่ยวกับสัมภาระ แต่ไม่เข้าใจ มันสั้นไป สงสารจากที่เด็กพูด

- คิดว่าไม่ใช่สารคดี ไม่ใช่ละคร เป็นเหมือนไตเติ้ล ที่เกริ่นเข้ารายการ ๆ หนึ่ง แล้วจะมีอะไรต่อจากอันนี้ ที่มองว่าไม่ใช่สารคดี เพราะมันรวบรัดเกินไป เนื้อหามันไม่ได้ ต้องมีบรรยาย ต้องมีเรื่องต่อ
- ถ้าออกอากาศก็คงดูสัก 60 % เพราะพอรู้ว่าไม่ใช่สารคดี ก็จะไม่ให้ความสนใจเท่าที่มันควรจะเป็น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

สรุปความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพ

นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี (อาจารย์ผู้สอนวิชาการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ จากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

จากแบบสอบถาม

- การไม่มีเสียงทำให้เรื่องไม่ต่อเนื่อง ดูแล้วไม่ปะติดปะต่อ การสัมภาษณ์ยังไม่สามารถโยงเรื่องได้ชัดเจนนัก
- การใช้ภาพหลากหลาย แต่ไม่มี impact เท่าที่ควร เด็กยังมีความสุขดี ไม่ลำบากอะไร อยากรู้ภาพอีกแบบที่แสดงความทุกข์ยากของเด็ก
- การตัดต่อเหมือนเป็น quick cut ไม่มีการติดต่อของเรื่องมากนัก
- พอเข้าใจเนื้อหาได้ แต่ยังไม่ราบรื่นเท่าที่ควร สิ่งสำคัญที่จะทำให้คนเข้าใจสารคดีนี้ได้ดี คือ การสัมภาษณ์ และภาพ เสนอให้เห็นความเป็นจริง อาศัยภาพและเสียงสื่อไปถึงความคิด เป็นสัญลักษณ์ของสงครามว่าส่งผลไปถึงชีวิตมนุษย์อย่างไร
- คงไม่ถึงกับบิดเบือนความจริง แต่การเล่าเรื่องด้วยภาพจะขาดข้อมูลในทางลึก เมื่อขาดข้อมูลในทางลึก ก็อาจจะทำให้ความจริงถูกกลบเกลายได้ หรือมี bias ในแง่ข้อเท็จจริง เพราะได้ความจริงเพียงด้านเดียว
- มีเร้าอารมณ์บ้าง แต่ยังไม่สะใจ
- วิธีนี้ ช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับสารคดีได้ เป็นวิธีการหนึ่งของการทำสารคดีโทรทัศน์
- ชอบภาพชีวิตเด็กในค่าย ดูมีความสุขดี
- ข้อด้อย คือ การเล่าเรื่องด้วยภาพยังไม่มีส่วนลึกของเรื่องราว
- เทคนิคนี้น่าไปใช้กับสารคดีอื่น ๆ ได้
- เป็นสาระ-คดี คือมีลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นสาระ-คดีที่ให้ความคิดรวบยอดว่าทำดีที่สุดแล้ว อยากให้คนดูได้คิดอะไร เรื่องอะไร

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- เหมือนกับกำลังดูสัญลักษณ์อะไรบางอย่าง เพื่อบอกความโหดร้ายของสงคราม หรืออะไรซักอย่าง ต้องติดตาม เรื่องราวไม่เชื่อมโยงมากนัก มีสื่อสัญลักษณ์เป็นช่วง ๆ ถ้าจะสื่อแบบนี้

ภาพกับเสียงสัมภาษณ์ยังไม่ค่อยบอกอะไร ต้องลึกกว่านี้ ดูแล้วรู้สึกว่าคุณผลิตไม่ได้ทำ
การบ้านมากเท่าที่ควร

- เราต้องคิดเองว่าคุณผลิตจะบอกอะไร ก็ถือเป็นสารคดีแบบหนึ่ง ที่เปิดช่องว่างให้คิดต่อ
กระตุ้นให้คิดต่อ เป็นความรู้สึกนามธรรมส่วนหนึ่ง
- การสื่อความหมายด้วยภาพ และการปะติดปะต่อจะช่วยให้ละเอียด ผู้ผลิตคงอยากให้เกิด
อะไรบางอย่าง แต่ไม่แน่ใจว่าจะไปถึงได้ไหม ถ้ามีแค่นี้
- ไม่เห็นความยากลำบาก ไม่สะใจ ดูเด็กอยู่อย่างสบาย ไม่สะใจทั้งในแง่ภาพ และในแง่การ
เล่าเรื่อง
- เจตนาคนทำจะเป็นอย่างไร ไม่รู้ คงอยากจะทำให้เรารู้สึก กระตุ้นให้ผู้ชมได้คิดในสิ่งที่ไม่ได้
บอกกล่าวในนี้ ก็พอทำให้เห็นอะไรบางอย่าง
- เด็กได้รับผลกระทบจากสงคราม มันเป็นอย่างไร ยังไม่เห็นความลำบากของเด็ก
- อาจเป็นอุปสรรคเรื่องภาพ การสัมภาษณ์ คือ ถ้าจะเอาจากเด็กอย่างเดียวคงไม่ได้ คงต้อง
ให้ผู้ใหญ่มาช่วยเสริมบ้าง ทำให้เรื่องชัดเจนมากขึ้น ทำให้สะใจทางอารมณ์ว่า ทำไมเด็ก
ต้องลำบาก ไม่รู้อนาคต อารมณ์มันไม่ไป
- การใช้ภาพนำเสนอเรื่อง ไม่ต้องมีบทบรรยายนั้นทำได้ คิดว่าแนวคิดดี แต่น่าจะนำเสนอ
เชื่อมโยง ให้ชัดเจนกว่านี้

(อาจารย์ไม่ได้อยู่ฟังการอธิบายวัตถุประสงค์ของผู้ทำ เพราะติดธุระ ต้องออกไปก่อน)

2. อาจารย์ เมธา เสรีธนาพงศ์ (อาจารย์ผู้สอนวิชาการผลิตรายการโทรทัศน์ จากคณะนิเทศ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

จากแบบสอบถาม

- การไม่มีเสียงบรรยาย ไม่รู้สึกอึดอัดอะไร แต่ไปอึดอัดตรงช่วงที่มีตัวหนังสือบอกมากไป
เช่นตอนท้ายเรื่อง จำไม่ได้ว่าช่วงนั้น ใช้เสียงดนตรีคลอด้วยหรือไม่ ถ้าไม่มี น่าจะมี เพราะ
ทำให้เกิดความสนใจ คลายความอึดอัด
- การใช้ภาพ สื่อได้ดี ติดต่อกับกระชับ การใช้ effect ในการตัดต่อช่วงแรก ๆ ทำให้เกิดความ
รู้สึกสงสัย แต่เมื่อชมไปสักครู่ ก็เข้าใจได้
- เข้าใจเนื้อหาได้ อาจสะดุดบ้างบางช่วง แต่ก็ไม่ได้ทำให้สาระหลักของเรื่องเสียไป
- ไม่คิดว่าทำให้ความจริงถูกบิดเบือน ภาพเปรียบเทียบที่ใช้ สามารถสื่อได้ถึงเนื้อหา และ
ด้วยการเฉลยความหมาย หรือซ่อนความหมายลงไปด้วย ทำให้ไม่สับสนแต่อย่างใด

- ช่วยเพิ่มความประทับใจและอารมณ์ได้บ้าง แต่ในบางช่วงน่าจะได้มากกว่านี้ โดยใช้ภาพที่สะท้อนถึงความรุนแรง (ในความรู้สึก ไม่ใช่ภาพที่รุนแรงที่เห็น)
- น่าจะทำให้ดูน่าสนใจได้มากกว่านี้
- ชอบการนำเสนอความฝันของเด็ก ๆ ดูชัดเจนดี แต่ตอนจบของเรื่องควรกระตุ้นให้เกิดความรู้สึก ความนึกคิดได้มากกว่านี้
- อาจจะใช้กับสารคดีที่ออกทีวีได้ในบางเรื่อง ที่จะทำให้เกิดความประทับใจได้ หรือกับเนื้อหาในเชิงนามธรรม

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- สารที่ได้ เป็นเสียงบอกเล่าของเด็ก คิดว่าผู้ผลิตต้องการจะบอกแค่นั้น คำตอบเด็กช่วงทำยานี้คือสิ่งที่ผู้ผลิตต้องการนำเสนอมากกว่า ตอนต้นเป็นแค่พื้นฐาน
- เห็นด้วยกับอาจารย์กิตติศักดิ์ที่ว่า ไม่จำเป็นต้องมีข้อมูลครบ ไม่จำเป็นต้องเสนอที่ไปที่มาอย่างละเอียด
- ถ้าจะมองโครงสร้าง วิธีการนำเสนอที่ใช้ภาพ ใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ น่าจะทำได้มากกว่านี้ บางอันมันเรียบไป จนไม่ก่อให้เกิดความประทับใจ หรือการจุกคิด

(ได้ฟังผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ แต่ไม่ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติม)

3. อาจารย์ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน (นักเขียน นักวิจารณ์ภาพยนตร์ และเป็นอาจารย์พิเศษทางด้านภาพยนตร์ของหลาย ๆ สถาบัน รวมทั้งภาควิชาการภาพยนตร์และภาพนิ่ง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

จากแบบสอบถาม

- หนึ่งสามารถเล่าเรื่องด้วยภาพอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีเสียงบรรยาย ทำได้ดี
- การใช้ภาพดี เล่าเรื่องได้ ตัดต่อได้ต่อเนื่อง เช่น ตอนถามเด็กเรื่องโรงเรียน เด็กชี้ ตัดเป็นภาพโรงเรียน มีการใช้ภาพเชิงสัญลักษณ์เข้ามาแทรกให้คนดูได้คิดตาม ทำให้คนดูค้นหาความจริงได้ด้วยตัวเอง
- เป็นสารคดีที่ไม่มีการสอน หรือเรียกร้องอะไรจากคนดู ให้คนดูตัดสินใจเอง
- ชอบที่ให้คนดูได้คิด และส่วนที่แสดงความบริสุทธิ์ของเด็ก ๆ เห็นว่าเด็ก ๆ บางคนไม่รู้เลยว่าชีวิตทุกข์ยากอย่างไร
- ข้อเสีย มีคนพูดกันเยอะแล้ว เก็บไปคิดเอาเอง
- น่าจะมีคนลองทำสารคดีแบบนี้ออกอากาศบ้าง เพื่อจะได้มีสารคดีลักษณะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอีกได้

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- การที่ไม่ใช้เสียงบรรยาย ดี เราเรียนมาว่าสารคดีต้องมีคำบรรยาย ต้องมีตัวหนังสือ แต่กฎมันมีไว้ให้แหก ดีแล้วที่พยายามคิดอะไรใหม่ ๆ เพราะฉะนั้น ชอบตรงที่พยายามหาวิธีอื่น ๆ มาเล่าเรื่องราว จนทำให้รู้สึกว่ายาว ซ้ำ ตัวหนังสือมันมากเกินไปเสียด้วยซ้ำ น่าจะตัดออกได้
- คนดูอาจจะตามรายละเอียดเรื่องไม่ได้มาก แต่ส่วนตัวกลับชอบ Bazin เป็นคนแรกที่บอกว่านักวิจารณ์ต้องกล้าชม
- การที่ไม่บอกว่า เด็กพวกนี้ เมื่อก่อนเป็นยังไง และไม่บอกอะไรอีกหลายอย่าง อย่างที่ควรบอก เป็นการทำให้คนดูใช้ความคิดของตัวเอง บอกนั่นนี่หน่อย คนดูไปปะติดปะต่อเอาเอง เชื่อมโยงเอง คนดูอาจจะไม่รู้ว่าเป็นเด็กพวกนี้มาจากไหน แต่การเปิดให้คนดูคิดเอง จะทำให้มันเกิดเรื่องที่สมบูรณขึ้นได้
- คิดว่าไม่ทำให้ความจริงบิดเบือน เพราะไม่ได้บอกมาก และการกระตุกแบบนี้ กลับทำให้คนดูอยากค้นหาความจริงด้วยตัวเอง
- ความประทับใจ และการเร้าอารมณ์ยังน้อย ถ้าเชื่อมโยงอีกหน่อย อาจจะเร้าได้มาก แต่คิดว่า ถ้าคนดูมีอารมณ์ร่วมมาก ๆ ก็เป็นอันตราย ทำให้สารคดีมันบิดเบือน ทำให้คนดูคล้อยตามไปทางใดทางหนึ่งได้
- ชอบมาก เป็นวิธีที่ดีที่ไม่สอน ไม่บอก moral ไม่เรียกร้องอะไรจากคนดู ไม่ต้องเห็นว่าเด็กทุกซี่ยาก รู้สึกว่าเด็กก็คือเด็ก บางคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีสงคราม ต้องจากบ้านจากเมือง อย่างที่ตอบว่าขอขนม นี่คือเด็กเลย ไม่ต้องบอกว่าเด็กพวกนี้น่าสงสาร แต่ดูแล้วก็คิดว่า ทำไมเด็กต้องมาอยู่อย่างนี้ เป็นเพราะผู้ใหญ่ทำหรือเปล่า

เสวนา (หลังอธิบายวัตถุประสงค์)

- เพิ่งรู้ว่าเป็นเด็กกะเหรี่ยง ตอนขึ้นตัวหนังสือว่าเด็กกะเหรี่ยง แต่ช่วง Title ที่ดูนึกถึงชลาตาเด็กหญิงชาวซาราเยโว เขียนไดอารี่ช่วงสงคราม เขาก็ยังมีชีวิตส่วนตัว มีปาร์ตี้ หรือแอนน์ แฟรงค์ ที่ต้องซ่อนตัว หลบนาซียอยู่ 2 ปีก็ยังมีความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ฝันว่า จะออกจากห้องใต้หลังคา และไปเล่นสเกตกับแฟน นี่คือนี่ที่ทำให้บันทึก 2 อันนี้โดดเด่น เพราะแสดงถึงความเป็นเด็ก ตรงช่วงแรกของสารคดีเรื่องนี้ ก็ให้ความรู้สึกนี้ เสนอให้เห็นความเป็นเด็ก รู้สึกถึงเด็กทุกคนในโลก ทุกชาติ ทุกภาษา ไม่เฉพาะกะเหรี่ยง

4. อาจารย์ สรรพศิริ วิรัชศิริ (ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์คนแรกของเมืองไทย ปัจจุบันเป็นกรรมการที่ปรึกษาของสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และช่อง 7)

จากแบบสอบถาม

- การไม่มีเสียงบรรยาย จะขึ้นกับความสามารถในการสื่อความหมายด้วยภาพ และการมีตัวหนังสือ เพื่อช่วยให้เข้าใจ เสียงประกอบช่วยสื่อความหมาย
- มีภาพ CU น้อยไป การตัดต่อจะสื่ออารมณ์มากกว่าสื่อความหมาย
- คนดูได้รู้จักเด็กในเรื่องน้อยเกินไป ควรบรรยายเพิ่มบางตอนตามสมควร
- ไม่น่าจะมีผลทำให้บิดเบือนความจริง หรือลดความน่าเชื่อถือ
- ถ้าปรับปรุงเรื่องการเลือกภาพ การลำดับภาพให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการเสนอ จะทำให้สงสารเด็กกะเหรี่ยงมากกว่านี้
- ควรดึงให้ผู้ชมเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- ยังไม่ค่อยเห็น relate เท่าไหร่ อย่างภาพเด็กถูกระเบิด น่าจะให้ผู้รู้จักเด็กแต่ละคนหน่อย ใช้ dramatize เข้ามาก็ได้ เคยทำสารคดีเรื่องผู้ติดยา น่าจะใช้วิธีนำเสนอแบบเดียวกันได้ คือเอาชีวิตปัจจุบันมา ว่าเป็นอย่างนี้ ทำไมถึงเป็นแบบนี้ แล้วตอนนี้ ชีวิตเขาเป็นอย่างนี้ เล่า flashback กลับไป ปู่พื้นดินหน่อย เห็น suffering ในชีวิตของเขามากขึ้น เขาผ่านอะไรมา เจออะไร ทุกข์ยังไง
- ไม่ค่อยมี natural sound

หลังจากชมสารคดีรอบ 2 จบ

- ผมดูแล้ว ไม่ค่อยสงสารเด็กกะเหรี่ยงเท่าไร รู้สึกรักมากกว่า เด็กกะเหรี่ยงดูน่ารัก น่าเอ็นดู

เสวนา (หลังอธิบายวัตถุประสงค์)

- ถ้าเป็นคนทำ จะเริ่มจากครอบครัวกะเหรี่ยงน่ารัก ชีวิตต้องแปรเปลี่ยน เมื่อสงครามเข้ามา จบลงท้ายด้วยว่า ความทรمانที่เด็กได้รับ คนอื่นจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างไร จะช่วยยังไง เสนอแนวทางแก้ปัญหา คือขึ้นว่าเกิดอะไร เพราะอะไร แล้วเราจะช่วยยังไง ดึงผู้ชมให้มีส่วนร่วม
- What Where When Why How ไม่สำคัญเท่า จะทำเรื่องนี้ไปทำไม

ผู้ผลิตรายการสารคดี

5. คุณชนินทร์ ชมะโชติ (กรรมการผู้จัดการบริษัท พาโนรามา ดอคคิวเมนทารี่)

จากแบบสอบถาม

- การไม่ใช่เสียงบรรยาย เป็นแนวคิดที่ดี ผู้ชมจะเข้าใจได้ ถ้าเรียบเรียงดีพอ แต่อันนี้ ภาพยังไม่สามารถสื่อสารได้เพียงพอ ยังเล่าเรื่องไม่ได้
- การตัดต่อช่วงแรกทำได้ดีทีเดียว ทำให้คล้อยตาม เห็นความโหดร้ายของสงครามได้
- เท่าที่ดู จะเข้าใจเนื้อหาแล้วว่า เด็กต้องการขนม ต้องการเป็นครูเท่านั้น การดำเนินเรื่องไม่ได้ถูกปูพื้น ให้เข้าใจว่าเด็กมีแรงจูงใจอะไรที่ต้องการแบบนั้น
- ไม่คิดว่ามีกรบิดเบือนความจริง หรือลดความน่าเชื่อถือ เพราะเป็นการเสนอความจริง จากความต้องการของเด็ก
- ไม่รู้สึกประทับใจหรือสะเทือนอารมณ์ เหมือนได้ดูการเล่าเรื่องจากสัมภาษณ์เท่านั้น

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- เป็นสารคดีรูปแบบหนึ่งที่ใช้ภาพเข้ามาสื่อ หลายคนก็เคยพยายามจะทำแบบนี้ แต่ยังไม่สื่อได้ไม่ชัดเจน ยังไม่เจอปัญหาของเด็ก อย่างมีเรื่องนางฟ้า ไม่ได้เห็นความลำบาก คือ ความพยายามใช้ได้ โดยเฉพาะเพลงจบ น่าจะทำให้คนอื่นได้
- มอง 2 ประเด็นในแง่จุดมุ่งหมาย และสิ่งที่ควรจะเป็นของสารคดี เข้าใจว่า ต้องการสื่อเพียงแค่ว่า สงครามจะเป็นยังไงก็ตาม เด็กก็ยังเป็นเด็กวันยังค่ำ ถ้าแค่นี้ก็รับรู้แค่ตรงนี้ แต่อยากบอกให้ทราบ ว่า ภาพและจังหวะของภาพจะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เรื่องดีขึ้น อาจต้องการ plot ที่ดี การไม่มีคำบรรยาย คำสัมภาษณ์ต้องแรง ผูกโยงเรื่องได้ วางโครง วางแนวคำตอบไปก่อน อาจจะต้องเขียนบทก่อนว่าจะสัมภาษณ์แต่ละคน เอามาวางไว้ตรงไหน อาจมีผู้ใหญ่เข้ามาเสริมด้วย ถ้าใช้วิธีนี้ จะสื่อสารได้เต็มที่

ขณะชมสารคดีรอบ 2

- ผ้าขาวมีเลือด ใหม่ไฟ create ดี เข้าใจใช้เทคนิคนำเสนอ

(ไม่ได้อยู่ฟังผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์)

6. คุณภูเก็ท กาญจนระวีชัย (อดีตผู้ควบคุมการผลิตรายการโลกสลัปส์ ปัจจุบัน เป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการตามล่าหาความจริง บริษัท แปซิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด)

จากแบบสอบถาม

- ไม่มีความเห็นกับการไม่มีเสียงบรรยาย ไม่รู้สึกด้วยซ้ำ จนมาเห็นคำถาม
- มีการใช้ภาพจากวิดีโออื่นค่อนข้างเยอะ แยกไม่ออกว่าอันไหนทำเอง อันไหนไปเอาของคนอื่นมา
- การตัดต่อกระชับดีแล้ว
- ไม่ค่อยได้เสนอเนื้อหาอะไรใหม่ เป็นเรื่องเดิม ๆ ที่รู้กันอยู่แล้ว การมองปัญหาจากมุมมองเดียว อาจไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจเนื้อหา
- เพลงตอนจบ สร้างอารมณ์ได้ดี เพราะดี น่าจะแปลด้วย
- ขาดมิติทางด้านลึกของเนื้อหา ความฝันแต่ละคนมาจากมิติที่ต่างกันของแต่ละคน บางคนครอบครัวดี อาจจะมีอย่างหนึ่ง บางคนกำพร้า อาจจะมีอย่างหนึ่ง จึงอยากจะเสนอให้ลงรายละเอียดไปที่หนึ่งคน หรือหนึ่งครอบครัวแทนจะถามแบบหลากหลาย
- การใช้ออกอากาศ สำหรับกลุ่มคนทั่วไป อาจจะไม่เข้าใจมาก ไม่ชวนติดตาม สำหรับกลุ่มที่สนใจ ต้องถือว่ามีอะไรใหม่

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- คนที่รู้เรื่องพม่ามาดี อย่างตนเอง จะรู้สึกว่าไม่มีอะไรใหม่ เป็นเรื่องที่ทำมาแล้ว นานมาแล้ว แต่ถ้าจะให้คนที่ไม่มีพื้นฐาน ไม่เคยรู้เรื่องค่าย เรื่องผู้ลี้ภัยเลยมาดู ก็อาจจะไม่มีอะไรดีให้เขาดูได้ เพลงตอนจบอาจจะดีได้ แต่กลับไปอยู่ข้างหลัง

เสวนา (หลังอธิบายวัตถุประสงค์)

- ตั้งเป็นข้อสังเกตว่า สารคดีเรื่องนี้ ถ้านำเสนอว่า เด็กก็เหมือน ๆ กับเด็กของเรานั้น จะต่างอะไรกับ VDO Presentation ของ UNHCR ที่ขอเงินบริจาค ถ้าเป็นอย่างนั้น อันนี้ ก็อาจจะไม่ใช่สารคดี (ผู้วิจัยตอบในที่ประชุม – ต่างมาก ผู้วิจัยไม่ได้ต้องการเรียกร้องอะไร ไม่ได้โน้มน้าวให้คนสงสารและบริจาค แค่ให้สะอึกสะอื้นคิดแล้วนำไปพิจารณาต่อ)

7. คุณพนันท์ อนุรัตน์ (ผู้ควบคุมการผลิตรายการจับตาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม บริษัท พาโนรามา ดอคคิวเมนทารี อดีตผู้เขียนบท และผู้ควบคุมการผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อม บริษัท แปซิฟิก อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด)

จากแบบสอบถาม

- ชอบมากในความคิดที่จะไม่มีเสียงบรรยาย แต่ต้องใช้ภาพและบทสัมภาษณ์ที่สื่อมากกว่านี้ และการนำเสนอแบบนี้ ค่อนข้างจำกัดคนดู ต้องตั้งใจดู

- ชอบตรงผ้าขาวสวยดี น่าสนใจ ภาพผ้าขาวทำได้ดี แต่การ์ตูนดูไม่กลมกลืนกับเรื่อง
- ควรพยายามใช้วิธีอื่น ๆ ที่หลากหลายเข้ามาช่วยสื่อเนื้อหามากกว่านี้ด้วย เพื่อเพิ่มความเข้าใจ
- คิดว่าโอกาสที่จะชี้แนะ หรือบิดเบือนความจริง น่าจะมีน้อยกว่าการใช้บทบรรยาย
- เรียบเกินไปหน่อย ไม่ค่อยประทับใจหรือเร้าอารมณ์
- ชอบที่ไม่ใช้บทบรรยาย การไม่บอกอะไรชัดเจนไป แต่ควรสื่อมากกว่านี้ ใช้องค์ประกอบทุกอย่าง ภาพ เพลง เสียงสัมภาษณ์ เข้ามาช่วย
- คิดว่าน่าจะใช้กับสารคดีที่ออกอากาศได้ แต่ต้องเป็นคนที่ตั้งใจมากหน่อย
- ชอบที่พยายามทำอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- การสัมภาษณ์น่าจะได้เยอะกว่านี้ ถ้าเดินเรื่องด้วยการบรรยาย น่าจะได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มากกว่านี้ ไม่แน่ใจว่า เพราะภาษาเป็นอุปสรรคหรือเปล่า
- บทสัมภาษณ์จะช่วยเล่าเรื่อง สื่อเนื้อหาและอารมณ์ได้มากกว่านี้
- สงสัยว่า เด็กที่ไม่ได้รับสื่อจากข้างนอก จะรู้จักนางฟ้าหรือเปล่า
- ภาพวาดความฝันไม่ค่อยกลมกลืน ถ้าตัวเองทำ อยากจะตัดครึ่งหลัง เน้นสงคราม ได้ สะท้อนอารมณ์

เสวนา (หลังอธิบายวัตถุประสงค์)

- พอได้ฟังแล้ว รู้สึกหลายภาพที่เป็นคำถามมา clear ขึ้น แต่สงสัยว่า ภาพการ์ตูนตั้งใจที่จะเป็นสไตล์ญี่ปุ่นแบบนี้หรือเปล่า หรือเพื่อเปรียบเทียบว่า เด็กในเมืองกับเด็กกะเหรี่ยงเหมือนกัน ชอบภาพการ์ตูนแบบญี่ปุ่นเหมือนกัน อย่างนั้นหรือเปล่า (ผู้วิจัยตอบในที่ประชุม – ไม่ได้คิดอย่างนั้น ไม่ได้ตั้งใจให้เป็นญี่ปุ่น แค่จะสื่อว่าเป็นความฝันของเด็ก ๆ ไล่แล้ววาดง่าย ๆ เท่านั้น)
- (เสริมคุณอัศวินคิดว่า รุ่นพวกที่คิดจะทำ แต่ทำไม่ได้) การพยายามนำเสนอสารคดีแบบใหม่นี้ อาจจะมาประสบความสำเร็จที่รุ่นนี้ก็ได้

8. คุณอัศวิน จันทรชจร (ผู้ควบคุมการผลิตรายการโรงเรียนของหนู)

จากแบบสอบถาม

- การไม่มีเสียงบรรยาย อาจจะใช้ได้ในสารคดีเฉพาะกลุ่ม หรือสารคดีธรรมชาติ ชีวิตสัตว์ที่น่าติดตามชมอยู่แล้ว

- การใช้ภาพยังไม่สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้ง ความต่อเนื่องในการลำดับภาพมีน้อย cut ภาพหลายช่วงเร็วไป
- คนที่เป็นนักทำสารคดี หรือคนที่มีพื้นฐานความรู้เรื่องนี้ อาจจะเข้าใจเรื่องได้ แต่ถ้าคนที่ไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อน อาจจะเข้าใจได้ยาก อาจจะต้องดูหลาย ๆ ครั้ง และคนที่รู้เรื่องเหล่านี้มาก่อน อาจจะรู้สึกอะไร ไม่ประทับใจอะไร
- อาจพูดได้ว่าขาดความเป็นจริงบ้าง มีบิดเบือนบ้าง เช่น ภาพสงครามตอนต้นไม่ใช่พม่าเด็ก ๆ จริง ๆ แล้ว ล้ามากกว่านี้
- ช่วงแรก มีความน่าสนใจอยู่บ้าง แต่ช่วงหลังมีน้อย ไม่ค่อยดึงดูด
- ชอบตรงส่วนที่ให้เห็นความเป็นเด็ก ธรรมชาติ และผลพวงของสงคราม การเปรียบเทียบ
- สารคดีจริง ๆ แล้ว จะใช้เทคนิคน้อยมาก ในการตัดต่อจะใช้ cut เป็นส่วนใหญ่ หรือใช้มุมของกล้อง จะไม่ใส่ effect มาก อย่างดีก็แค่ dissolve

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- เหมือนดู footage รอบสุดท้ายก่อนตัดต่อ ถ้าดูในแง่การถ่ายทำแล้ว ภาพยังไม่ค่อยหลากหลาย มีแค่ CU กับ MS สื่อน้อยมาก ดูเป็นภาพเดียวกัน เหมือน ๆ กัน การดำเนินเรื่อง ไม่มีสื่อโยงถึงกันว่าต้องการอะไร
- สารคดีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พูดถึงเรื่องที่เกิดขึ้นเป็น Live กับสารคดีที่พูดถึงประวัติศาสตร์ อดีต อันนี้แยกไม่ออกว่าแบบไหน
- คนดูดูแล้วอาจจะอึดอัด ไม่เข้าใจ
- สารคดีต้องมีทั้งคำบรรยาย และภาพ จริงอยู่ที่ถ้าทำดี ๆ ภาพก็สามารถสื่อได้ แต่อันนี้ ไม่มีคำบรรยาย ภาพก็สื่อน้อยมาก ไม่ต่อเนื่อง เช่น เด็กพูดถึงโรงเรียนเก่าว่าดี ก็ไม่บอกว่ามันเป็นยังไง
- อันนี้ เน้นความเป็นจริงแค่ไหน อย่างชุดทหารพม่า เขาไม่ใส่กันแบบนี้ ชุดเด็ก ๆ ในค่ายมันไม่ใช่แบบนี้ เขาไม่ใส่แบบนี้ ภาพน่าจะเป็นจริงมากกว่านี้ น่าจะสื่อว่า นี่คืออำนาจของสงคราม ทำให้ความฝันของเด็กแตกหายไป เลยอยากรู้ว่า เป็นสารคดีจากความคิดเรา ที่เราคิดเอง นำเสนอจินตนาการเท่านั้น หรือว่าไปสัมภาษณ์มาจริง ๆ เป็นฝันของคนทำ หรือฝันของเด็ก
- ถ้าอันนี้เป็นสารคดี จะดูได้เฉพาะกลุ่ม เป็นกลุ่มที่พอจะเข้าใจเรื่องราวอยู่แล้ว ถ้าตั้งใจจะให้ เป็นสารคดีเฉพาะกลุ่ม ก็คืออยู่แล้ว แต่ปกติทั่วไปเราต้องผลิตเพื่อมวลชน เรื่องนี้ คนต้องตั้งใจดูมาก จึงจะเข้าใจ ยังไม่ชวนติดตามมากนัก

- การใช้เพลง ความจริงมีเพลงกะเหรี่ยงที่เศร้ามากกว่านี้หลายเพลง เอามาใช้ น่าจะช่วยเน้นได้ เพลงตอนท้ายดูสดใสไป
- ถ้าเป็นสารคดีธรรมชาติ ซีรีส์สัตว์ จะไม่บรรยายก็ได้ แต่อันนี้นั้นไม่ได้

ขณะเปิดชมสารคดีอีกครั้ง

- Title เรื่องน่าสนใจ create ดี แต่สงครามชนชาติเขาไม่รอบกันอย่างนี้
- ภาพทหารพม่า กับนักศึกษา มาเกี่ยวอะไรกับกะเหรี่ยง ดูไม่เชื่อมโยง กะเหรี่ยงไม่ได้ไปยุ่งกับเหตุการณ์นั้นด้วยเลย เขาต้องการแค่ที่อยู่ของเขาเท่านั้น
- เสนอด้วยเด็กคนเดียวจะดีกว่า
- เป็นภาพความสุขสบาย ยิ้มร่าเริง แต่อยู่ในค่ายที่มีสงคราม จริง ๆ แล้วเคยเห็นมีเด็กในค่ายกินเศษอาหารด้วย ภาพแบบนี้ น่าจะมี
- หน้าที่ยิ้มแย้มของเด็ก ๆ ขโมย scene ไปหมด ทำให้ไม่ดูรันทด
- เทียนคือความสดใส การที่มีเด็กหลังไหลเข้ามาอยู่ในค่ายเยอะ ๆ น่าจะใช้ใบไม้ร่วงแทน จะสื่อได้มากกว่า

เสวนา (หลังอธิบายวัตถุประสงค์)

- ถ้าต้องการจะให้เห็นอีกด้านของเด็ก คิดว่า วิธีการปูเรื่องที่เราเริ่มมามันผิด มันจงใจให้คนไปอยู่ในสงคราม คิดว่าจะเป็นเรื่องผลพวงของสงคราม ผู้ผลิตปูเรื่องมาแบบนี้ แล้วมาบอกว่าจุดมุ่งหมายเป็นอย่างนี้ รู้สึกว่ามันไม่น่าจะใช้
- ภาพเหยียบมด คนดูที่ไม่รู้เรื่องอาจจะคิดว่า เด็กที่ให้สัมภาษณ์ถูกมดกัดมั้ง น่าจะเปลี่ยนไปใช้ BCU เห็นตาของเด็กที่กำลังร้องไห้ คิดถึงความหลัง ใช้อารมณ์ของคนที่ถูกสัมภาษณ์ จะให้ความรู้สึกมากกว่าภาพเท้าเหยียบมด ถ้าตัวเองจะทำสารคดีที่ไม่มีเสียงบรรยาย จะใช้บทสัมภาษณ์ และแววตา จะช่วยเล่าได้มาก
- สารคดีมันต้องมีเผ่าพันธุ์ของมันอยู่ ถ้าเราจะทำอะไรที่มันแปลกออกไป จะไม่ค่อยได้รับการยอมรับ นอกจากจะกล้าเสี่ยง และมีทุนมาก ๆ ถ้าต้องการฉีก ต้องทำให้คนกลุ่มใหญ่ยอมรับให้ได้ สารคดีที่ดี คือสารคดีที่สามารถทำให้ทุกคนดูแล้วประทับใจ ถ้าให้คนดูเฉพาะกลุ่มดู ก็อาจเป็นแค่ Home Video คือ ถ้าจะทำต้องค่อย ๆ แชนเข้าไป (ผู้วิจัยแย้งในที่ประชุม - ถ้าอย่างนั้น ก็ไม่มีใครกล้าทำอะไรใหม่ การผลิตออกมา ไม่ได้หวังว่าคนกลุ่มใหญ่จะชอบ แต่ถ้ามีคนบางกลุ่มที่เขาชอบจริง ๆ ก็พอใจแล้ว แสดงว่าได้เติมเต็มให้เขาทำให้เขามีทางเลือก จะเริ่มจากแค่ Home Video ก็ไม่แปลก ค่อย ๆ แพร่ขยายไปก็ได้ แต่ถ้าไม่เริ่ม ไม่ลอง ก็ไม่มีทางที่จะเกิดสิ่งใหม่ ๆ)

- ความพยายามเป็นสิ่งดี ถ้าคิดจะฉีก ก็น่าจะมีอะไรที่เดิม ๆ อยู่บ้าง ค่อย ๆ ซึมไป ทำฉีกมาก เขาไม่ดู และอาจจะเจอคำวิจารณ์แรง ๆ ทำให้กระทบความรู้สึกเรามาก
- ทุกคนคิดอยากจะทำแบบนี้เหมือนกัน แต่มันทำไม่ได้ เพราะความภูมิใจของคนทำสารคดีคือ ทำให้คนทั้งโลกรู้สึกประทับใจเท่าเทียมกันหมด
- รุ่นพี่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ อยากจะทำแบบนี้ แต่ทำไม่ได้ ทำแล้ว ผู้บริโภคเขาไม่ซึมเรา คนในโลกเรายังเป็นอย่างนั้นอยู่ ต้องหาวิธีการ อาจจะมีการรวมตัวกันเพื่อเปลี่ยนแปลง
- ทำทุกอย่างดี แต่น่าจะเสริมเติมแต่งอีกหน่อย อยากให้รักษาไปต่อไป

9. คุณศุภมาส เสนะเวส (ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์จาก UBC)

จากแบบสอบถาม

- การไม่มีเสียงบรรยาย สามารถทำได้ แต่ภาพต้องมีพลังและมีกลวิธีเล่าเรื่องที่ดี
- การใช้ภาพจริงผสมกับภาพวาด ดูขัดกับการเป็นสารคดีที่น่าเสนอความจริง
- การตัดต่อยังขาดความเข้าใจ ควรใช้ effect เข้ามาช่วยมากกว่านี้ เพราะไม่มีการบรรยาย จะทำให้น่าสนใจขึ้น
- สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ แต่ไม่ค่อยมีผลต่อความรู้สึก อารมณ์ เพราะฉะนั้น ควรจะทำให้ภาพน่าสนใจขึ้น
- ชอบเพลงตอนจบ การใช้ภาพสัญลักษณ์ พวกกระจกแตก ผ้าขาวเปื้อนเลือดไหม้ไฟ
- ชื่อเรื่องกับเนื้อหา และการเล่าเรื่อง ยังไม่รับใช้กันเท่าที่ควร
- คงจะทำออกอากาศได้ โดยเล่าด้วยภาพให้ชัดเจนกว่านี้

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- รู้สึกถึงเจตนาว่า ต้องการเล่าเรื่องโดยไม่มีบรรยาย แต่ยังคงอารมณ์ไม่ค่อยได้ ดูเหมือนข่าว ไม่มีแกนหลัก เล่าเรื่องไปเรื่อย ๆ ควรมีการผูกเรื่อง ก่อนนี้เคยอยู่ยังไง เกิดอะไร ทำไมมาอยู่ที่นี่ อยู่แล้วเป็นยังไง ดี ไม่ดี
- เพลงตอนจบดี นำมาอยู่ตอนต้น
- ควรใช้เด็กคนหนึ่งเป็นตัวแทนเล่าเรื่องชีวิตของเขา จะทำให้เขาข้างในของเด็กมาเสนอให้ได้ เรื่องที่เล่านี้เลยยังไม่ค่อยรับใช้ชื่อ ไม่เอาข้างในออกมา
- เทคนิคตัดต่อ ยังไม่ค่อยกระชากอารมณ์ว่าพลิกกลับ ไปใช้ dissolve เหมือนเป็นเรื่องพลวัตที่เกิดขึ้นปกติ การเล่าเรื่องยังไม่น่าติดตาม
- เป็นสารคดี แต่ขาดพลัง

- ภาพวาด ไม่ค่อยเข้ากับเรื่อง นำการ์ตูนมานำเสนอเรื่องที่เป็น realistic ดูแปลก ๆ
- สารคดีมันต้องภาพจริง
- การสัมภาษณ์ต้องชัดเจน คำถามดูพื้น ๆ

หลังจากชมสารคดีรอบ 2 จบ

- ดูรอบ 2 แล้ว รู้สึกว่า สื่อที่จะบอกคือ แบบเพลงกล้วยไข่ เกิดสงครามพันครั้ง เด็กก็ยังไม่สวยงาม เด็กก็คือเด็ก แล้วอนาคตเขาละ จะเป็นยังไงต่อไป

เสวนา (หลังอธิบายวัตถุประสงค์)

- ภาพเปรียบเทียบที่ใช้ไม่ค่อยดีอะไร แต่ติดกับบางภาพที่คิดว่า ความจริงไม่น่าจะเป็นแบบนี้ เช่น ชีวิตเด็ก ๆ ในค่าย
- แย้งกับคุณอัครวุฒิเรื่อง การใช้ภาพทำเหยียบมด ส่วนตัวแล้วชอบภาพนี้ เข้าใจได้เลยว่า สงคราม ประชาชนเหมือนมด เหมือนปลวก โดนทำร้าย เหมือนชีวิตไร้ค่า เป้าหมายของผู้ทำจริง ๆ ตัวเองเพิ่งจะมาจับได้ตอนดูรอบ 2 อาจจะเป็นเพราะผู้ผลิตไปให้น้ำหนักสงครามมากไปหน่อย และก็เห็นด้วยว่า อาจจะมีอะไรสักอย่างที่ทำให้เรื่องนี้มันไม่ success เท่าที่ผู้ผลิตตั้งใจไว้
- จะไม่ขอแตะในประเด็นความคิดของผู้ผลิต จะขอพูดเรื่อง production ปกติเรื่องจะมี 3 ท่อน เกริ่น แก่น และสรุป ระหว่าง 3 ช่วง น่าจะใช้ effect เข้ามา ทำให้ผู้ชมเห็นว่า ไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกัน
- จะฉีก แหกแนวยังไง แต่ก็น่าจะยังมีจุดร่วม (เสริมคุณอัครวุฒิ)

10. คุณอาวีพร ปิยะดำรง (อดีตผู้เขียนบท และผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ของบริษัทแปซิฟิก อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ปัจจุบัน เป็นผู้จัดการฝ่ายผลิต บริษัท ทรีนิตี้พลัส, บริษัท Wise Wisdom และเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการ ของบริษัท Young Chaps Advertising Agency)

จากแบบสอบถาม

- การไม่มีเสียงบรรยาย ทำให้ต้องตั้งใจดูมากขึ้น ไม่ได้คิดว่าสารคดีต้องมีเสียงบรรยาย แต่บางครั้ง เสียงบรรยายจะมีจุดเด่นตรงสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ชัดเจน สร้างความน่าสนใจ พอไม่มี ก็ดูเป็นการขาดพลังลงไป แต่ก็เข้าใจว่า ผู้ทำพยายามทดแทนด้วยภาพและเพลง
- ยังไม่มีภาพที่ระทึกอารมณ์คนดู ภาพไม่ค่อยหลากหลาย ภาพการ์ตูนดูชัด ถ้าไม่มีจะดีกว่า เพราะทำให้อารมณ์ขาดช่วง ไม่แน่นอน

- ช่วงแรก ตัดต่อได้กระซอกอารมณ์ดี ส่วนช่วงที่สัมภาษณ์ ดูเรียบเกินไป มีภาพเพียงมุมมองของเด็กต่อเนื่องกันนานไป ส่วนการใช้ภาพสัญลักษณ์ช่วยเสริมความรู้สึกได้ดีระดับหนึ่ง ช่วยเน้นย้ำอารมณ์ได้
- ถ้าต้องการจะบอกเนื้อหาโดยละเอียด หรือต้องการความรู้สึกร่วมกับเนื้อหา วิธีแบบนี้อาจจะค่อยไปแน่นอน แต่ถ้าต้องการส่งสารเรื่องอารมณ์ ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ก็ได้ในระดับหนึ่ง แต่การใช้สัญลักษณ์ยังไม่ดีเท่าที่ควร ดูแล้วได้เนื้อหา เข้าใจว่าสงครามส่งผลต่อเด็ก ทำให้เด็กกลุ่มหนึ่งต้องด้อยโอกาสทางสังคมและจิตใจ อาจจะเรียกได้ว่า concept ที่ได้แค่ผิวเผิน
- ไม่ได้สร้างความมั่นใจของความน่าเชื่อถือ เข้าใจว่าผู้ผลิตต้องการแนะนำเสนอสารเบื้องต้นหรือเรื่องสบาย ๆ ทัศนคติของเด็ก และไม่ได้บิดเบือนเรื่องความรู้สึกเด็ก ๆ แต่เกิดคำถามต่อไปว่า เด็กที่ผ่านสงครามมา น่าจะมีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดต่างจากเด็กทั่วไปแค่ไหน ตรงนั้นยังไม่ได้รับคำตอบเท่าที่ควร ไม่ค่อยได้เสนอความจริงจากเรื่องสงครามในพม่าเท่าไร จึงพูดไม่ได้ว่าบิดเบือนหรือไม่
- คนดูทั่วไปที่อาจจะยังไม่รู้เรื่องนี้มากนัก สารคดีนี้ อาจจะเร้าอารมณ์ได้ดี แต่ยังไม่ถึงกับประทับใจ หรือสะเทือนใจ คงเพราะไม่ได้ข้อมูลความโหดร้ายของสงครามเท่าที่ควร
- เนื้อหาสารที่ส่งออกมาอ่อนเกินไป เมื่อดูเรื่อย ๆ ก็จะไม่สนใจ ดูจบ ได้เนื้อหาแค่นิดเดียว การมี dead sound ระหว่างสัมภาษณ์ เพื่อเน้นอารมณ์เด็ก กับความรันทดเรื่องบ้านแตก จะดึงอารมณ์คนดูได้ สารคดีนี้ไม่มี เลขาอารมณ์ร่วม เห็นแต่ความสุข ความเป็นเด็กของเด็กลี้ภัย จึงเป็นภาพที่ยังไม่สร้างความประทับใจ
- ชอบช่วงแรกที่ตัดภาพเด็กกับสงคราม ใช้เพลงได้อัดอัด บีบอารมณ์ดี
- ชอบเพลงตอนจบ แต่ภาพจบยังไม่หยุดอารมณ์ หรือให้สารสรุปอะไรได้มากนัก
- ชอบที่มีความพยายามร้อยเรียงเรื่องราวให้เป็นหนึ่งเดียว เห็นความตั้งใจของผู้ผลิต
- การตัดสลับภาพตรงข้าม ทำให้หักอารมณ์ได้ดี
- ติดตรึงสัญลักษณ์บางอัน เช่น เทียน เหมือนเด็กที่เกิดในค่าย ที่ดูมีความสุขดี จริง ๆ เป็นอย่างนั้นหรือ
- การไข่มด ยังไม่หยุดอารมณ์ ถ้าสื่อพลาด ความเข้าใจก็พลาดไปด้วย
- เนื้อหาผิวเผิน จนขาดความรู้สึกร่วม ได้แต่อารมณ์จากเพลงและ SFX ที่อัดอัด บีบอารมณ์ แต่ดูช่วงนั้นก็จบไป ไม่ต่อเนื่อง คือ การใช้เพลงและภาพจะทำให้ได้อารมณ์แค่ขณะนั้น แต่เนื้อหาจริง ๆ สำคัญต่อโลกทัศน์และมุมมองหลังจากนั้น การส่งสารที่เป็นเพียงแค่ concept จึงเป็นจุดด้อย

- ให้น้ำหนักกับความรันทดน้อยเกินไป ไปเน้นแต่โลกทัศน์และมุมมองของเด็กทั่ว ๆ ไป อย่างผิวเผิน จึงยังไม่หักอารมณ์เท่าที่ควร คำถามในการสัมภาษณ์ควรกระชากอารมณ์มากกว่านี้
- ไปใช้กับสารคดีที่ออกอากาศได้ แต่ต้องเพิ่มเนื้อหา และหลีกเลี่ยงสัญลักษณ์ที่อาจจะผิดความหมาย

เสวนา (ก่อนอธิบายวัตถุประสงค์)

- ตามนิยามของสารคดี คิดว่ารายการนี้เป็นสารคดี คือ บอกเล่าเรื่องราว แต่ไม่ได้บอกปัญหาเชิงวิเคราะห์ เป็นการได้อารมณ์ ความรู้สึก แล้วมาคิดต่อ ก็ถือว่าเป็นสารคดีแล้ว แม้จะไม่บอกลึกนัก
- การไม่มีเสียงบรรยาย ทำให้ตั้งใจดู อยากรู้ว่าภาพจะเสนออะไร ได้คิดต่อ น่าจะดี แต่ถ้านำไปให้คนที่ไม่มีความรู้พื้นฐานเลย ก็จะได้อารมณ์ส่วนหนึ่ง รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น แม้จะไม่เห็นว่ามีภาพก็ยังไง ก็เหมาะกับการเสนอด้วยภาพ
- ภาพการ์ตูนดูชัด เหมือน fake ตั้งใจที่จะพูดเกินไป ดู break down น่าจะใช้อย่างอื่นมากกว่า แต่ก็เข้าใจว่า พยายามจะย้ำเรื่องความฝัน ความสวยงาม

(ไม่ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม หลังจากฟังผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

แบบสำรวจความคิดเห็นต่อรายการสารคดีโทรทัศน์เชิงทดลอง “จากหัวใจของผู้ลี้ภัย...วัยเยาว์”

ชื่อ _____ นามสกุล _____

อาชีพ นักวิชาการ มหาวิทยาลัย _____

ผู้ผลิตรายการสารคดี ตำแหน่ง - หน่วยงาน _____

อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อ...

1.1 การดำเนินเรื่องโดยไม่มีเสียงบรรยาย _____

_____

1.2 การใช้ภาพ _____

_____

1.3 การตัดต่อ / การลำดับภาพ _____

_____

2. ท่านคิดว่า การนำเสนอสารคดีในลักษณะนี้...

2.1 มีผลต่อความเข้าใจเนื้อหาหรือไม่ อย่างไร _____

_____

2.2 ทำให้ความเป็นจริงถูกบิดเบือน หรือลดความน่าเชื่อถือของสารคดีหรือไม่ อย่างไร

_____

_____

2.3 ช่วยเพิ่มความประทับใจ หรือรบกวนผู้ชมได้หรือไม่ อย่างไร _____

_____

_____

2.4 ช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับรายการสารคดีได้หรือไม่ อย่างไร _____

3. เนื้อหาหรือวิธีการนำเสนอในส่วนใดที่ท่านคิดว่าดี และน่าสนใจ _____

4. เนื้อหาหรือวิธีการนำเสนอในส่วนใดที่ท่านคิดว่าเป็นข้อด้อย และควรจะปรับปรุง แก้ไขอย่างไร _____

5. ท่านคิดว่า เทคนิคการนำเสนอสารคดีเช่นนี้สามารถนำไปใช้กับรายการสารคดีโทรทัศน์ที่ออกอากาศจริงได้หรือไม่ อย่างไร _____

-- ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณากรอกแบบสอบถามค่ะ --

มรรยาท พงษ์ไพฑูริย์

24 / 01 / 45

ภาคผนวก ง

ตารางที่ ง จำนวนประชาชนเชื้อสายกะเหรี่ยง ที่อยู่ในค่ายผู้อพยพ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ.2543

ค่าย	หญิง					ชาย					รวม (คน)
	0-4 ปี	5-17 ปี	18-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม	0-4 ปี	5-17 ปี	18-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม	
Don Yang	272	657	804	44	1,777	280	658	684	59	1,681	3,458
Mae Kong Kha	560	1,873	2,551	197	5,181	667	2,004	2,662	239	5,572	10,753
Mae La	2,075	5,368	7,098	515	15,056	2,225	5,552	7,420	521	15,718	30,774
Mae Ra Ma Luang	447	1,278	1,678	173	3,576	480	1,442	1,885	173	3,980	7,556
Mae Surin	165	471	638	28	1,302	187	459	884	47	1,577	2,879
Nai Soi	217	631	988	42	1,878	203	661	1,269	56	2,189	4,067
Nu Po	612	1,428	1,755	140	3,935	542	1,486	1,941	110	4,079	8,014
Pang Kwai	660	1,962	2,821	154	5,597	652	2,040	3,142	187	6,021	11,618
Thum Hin	632	1,558	1,784	156	4,130	669	1,577	1,656	159	4,061	8,191
Um Pium	974	2,656	3,564	266	7,460	982	2,878	3,754	235	7,849	15,309
รวม	6,614	17,882	23,681	1,715	49,892	6,887	18,757	25,297	1,786	52,727	102,619*

* ข้อมูลของ UNHCR ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2544 เพิ่มเป็น 108,804 คน (<http://www.unhcr.ch>)

ภาคผนวก จ เครดิตท้ายรายการสารคดี

ขอขอบคุณร่างกาย แรงใจ แรงความคิด

อาจารย์สุภาพร โพธิ์แก้ว
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พันธุ์พิพัฒน์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญเรือน กิติวัฒน์
 ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ
 กองทุนประติษฐ์ กัลย์จาฤก
 มูลนิธิเอเชียทัศน์ (Images Asia)
 ห้องตัดต่อ Vista Frame
 คุณพ่อ, คุณแม่
 คุณเฟรังกี้, คุณแดนเนียล, ลุงเล็ก
 เซอธี, ธีเชอ, พอลลาทุ, ผึ้ง
 พี่ตุ้ม, หนู่ย, ก้อย, ตู, หวาน, ปอนด์, พี่หนู
 เจียบ, แม็ค, กอล์ฟ, น้องจิด
 ลุงแดง, น้ำดี, น้ำประติษฐ์
 น้ำทองหล่อ, พี่รังสรรค์, พฤษภา
 และเพื่อน ๆ ที่ ๆ น้อง ๆ ชาวกะเหรี่ยงในค่ายผู้อพยพทุกคน

ข้อมูลประกอบ

UNHCR

ผู้อพยพชาวกะเหรี่ยง

ภาพประกอบ

หนังสือวิญญานปฏิบัติแห่งพม่า (อลัน คลีเมนต์, เลสลีย์ คีน)

หนังสือ Myanmar Land of the Spirit (Asia Books)

หนังสือ Shwedagon : Golden Pagoda of Myanmar

(Elizabeth Moore, Hansjorg Mayer, U Win Pe)

ภาพยนตร์ Saving Private Ryan

ภาพยนตร์ The Killing Field

ภาพยนตร์ The Thin Red Line

รายการ Teletubbies

การ์ตูน สวาน้อยกับกระจกวิเศษ

สารคดี Burma Diary (Jeanne Hallacy)

สารคดี Facing the Fire (Borderline Video)

สารคดี Life on the Line (Damien Lewis)

สารคดี Caught in the Crossfire (Jude Smith & Images Asia)

สารคดี The Fall of Manarpalaw

สารคดี No Peace No Mercy

เพลงประกอบ

Pink Floyd : A Soucerful of Secrets

Pink Floyd : Ummagumma – Studio Album

Happy Baby : Good night

เพลง โอ ปา ปา (เพลงเด็กกะเหรี่ยง)

เพลงพม่า (สี่บสายลายเมือง พิณเบรียะ)

ดนตรีแสนสุข กล่อมน้องหลับสบาย (Scholar)

ผลิตโดย

มรรยาท พงษ์ไพบูลย์

ขออุทิศแด่

เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยง

และมดทุกตัวที่ต้องตายไปขณะถ่ายทำสารคดีชุดนี้

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวมรรยาท พงษ์ไพบูลย์ เกิดเมื่อวันอังคารที่ 11 มีนาคม พุทธศักราช 2518 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2539 หลังจากนั้น ได้ประกอบอาชีพเป็นผู้เขียนบทรายการสารคดีโทรทัศน์ และผู้ผลิตรายการอิสระ ต่อมา ในปีพุทธศักราช 2542 จึงได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน (ภาคในเวลาราชการ) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย